

OTROK
IN KNJIGA
108

Kako pomembna je posredniška vloga prevajalk in/ali prevajalcev za slovensko literaturo, kakšna je promocijska vloga avtorjev samih, pa tudi založb, različnih institucij in društev ter slovenskih lektoratov na tujih univerzah? O vsem tem se ali pa bi se vsaj morali spraševati ob pomembnih mednarodnih dogodkih in sejmi v Bologni in Frankfurtu, na katerih bo Slovenija častna gostja v naslednjih letih. A odgovori so v resnici širši in obe veliki promocijski priložnosti za slovensko literaturo po mojem mnenju ponujata okvir za preizpraševanje položaja slovenske literature na svetovnem literarnem zemljevidu.

Barbara Pregelj, *Svetovna slovenska mladinska književnost*

Ob boku slovenskim knjižnim ustvarjalcem in njihovim zastopnikom stopa JAK z učinkovitimi in proaktivnimi dejavnostmi, ki stimulirajo tuje trge in z znanjem in veščinami opolnomočijo domače akterje. Z bližajočima nacionalnima projektoma – slovenskima fokusoma Bologna 2022 in Frankfurt 2023 – je pozornost za slovensko knjižno ustvarjalnost zagotovljena, izkoristek tega zanimanja pa naj bo cilj, da tuji založniki konstantno in z zanimanjem spremljajo založniške programe slovenskih založb in umetniški razvoj slovenske ilustratorske in avtorske scene.

Renata Zamida, *Strategije posredovanja slovenske otroške in mladinske književnosti na tuje trge*

Projekt Naša mala knjižnica je ponudil model učinkovite promocije in dokazal smotrnost povezovanja založnikov iz različnih držav, kar je ne nazadnje cilj Evropske komisije. Še več! Projekt Naša mala knjižnica, ki smo ga med letoma 2014 in 2016 izvajali s partnerjema iz Litve in Poljske, je skupina strokovnjakov Generalnega direktorata za izobraževanje in kulturo (DG EAC) Evropske komisije podelila naziv »zgodba o uspehu«.

Jana Bauer, *S polnimi jadri naprej na tuje trge*

Na ovitku:

Igor Šinkovec: *Timbuktu, Timbuktu* (Peter Svetina), 41 cm × 31 cm, mešana tehnika, Založba Miš, 2019 (Nagrada Kristine Brenkove za izvorno slovensko slikanico 2020)

V letih, ko smo bili priče pravcati inflaciji knjižnih izdaj, obenem pa je založništvo tonilo v kronično krizo, nas je upravičeno lahko skrbelo, da bi celo nekomercialne založbe v svojih programih prevodne književnosti utegnile dati prednost avtorjem in delom, ki so se v tujini ali v slovenskem prostoru že izkazali za prodajno uspešne, medtem ko bi se kakovostnim, a manj dobičkonosnim delom odrekle. Na srečo pa se to vsaj pri pomembnejših delovalcih na področju založništva ni zgodilo.

Nada Marija Grošelj, *Kaj vpliva na nastanek in življenje prevoda?*

Svetlana Makarovič je kot pravljíčarka doživela izjemen uspeh pri mladih bralcih, njihovih starših in kritikih. Prozna dela za otroke, ki predstavljajo svetlejšo plat njenega ustvarjanja, so s svojimi večplastnimi sporočili naslovniško odprta. S svojimi pripovedmi tudi v izbranih pravljicah antologije *Zlata mačja preja* presega tabuje, prikazuje pomembnost prijateljskega sobivanja in strpnosti, opozarja na nerazumevanje in nesprejemanje drugačnosti, se postavlja na stran nemočnih in svobodnih bitij ter nasprotuje togim pravilom in avtoritetam.

Tatjana Pregl Kobe, *Zlate pravljice in njene krasne spremljevalke*

Nasploh pa je frka, da sta *Cicido* in *Ciciban* za presneto majhne otroke, medtem ko v tej suvereni Sloveniji ni niti ene literarne revije, ki bila namenjena starejšim. Še tisto, kar je bilo, je propadlo.

Petra Vidali, *Andrej Rozman Roza: »V imenu domoljubja sesuvajo identiteto«*

Predvsem me vodi ponos, da sem Slovenec in s tem tudi Slovan, in sem želel bralcem odstreti nekaj odgovorov na vprašanje, kdo smo in od kod smo prišli.

Petra Vidali, *Igor Karlovšek: »Slovani so bili skriti v moji podzavesti«*

... pravljice otrokom odpirajo vrata v svet domišljije. V vzporedni svet vsemogočnega pripovedovanja zgodb. Kdor ima domišljijo, lažje preživi življenje, saj domišljija daje življenju smisel in vrednost.

Bojan Tomažič, *Vinko Moedendorfer: »Naj bo več barv z več vsebine«*

OTROK IN KNJIGA

REVIJA ZA VPRAŠANJA MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI,
KNJIŽEVNE VZGOJE IN S KNJIGO POVEZANIH MEDIJEV
*The Journal of Issues Relating to Children's Literature,
Literary Education and the Media Connected with Books*

108

OTROK IN KNJIGA izhaja od leta 1972. Prvotni zbornik (številke 1, 2, 3 in 4) se je leta 1977 preoblikoval v revijo z dvema številkama na leto; od leta 2003 izhajajo tri številke letno.

The Journal is Published Three-times a Year in 700 Issues

Uredniški odbor/*Editorial Board*: dr. Meta Grosman, mag. Darja Lavrenčič Vrabec, Maja Logar, Tatjana Pregl Kobe, dr. Gaja Kos, dr. Barbara Pregelj, dr. Peter Svetina in Darka Tancer-Kajnih; iz tujine: Gloria Bazzocchi (Univerza v Bologni), Juan Kruz Igerabide (Univerza Baskovske dežele), Dubravka Zima (Univerza v Zagrebu)

Glavna in odgovorna urednica/*Editor-in-Chief and Associate Editor*: Darka Tancer-Kajnih

Sekretar uredništva/*Secretar*: Robert Kereži

Redakcija te številke je bila končana oktobra 2020

Za vsebino prispevkov odgovarjajo avtorji

Prevodi sinopsisov: Marjeta Gostinčar Cerar

Lektoriranje: Darka Tancer-Kajnih

Izdaja/*Published by*: Mariborska knjižnica/*Maribor Public Library*

Naslov uredništva/Address: Otrok in knjiga, Rotovški trg 6, 2000 Maribor, tel. (02) 23-52-100, telefax: (02) 23-52-127, elektronska pošta: darka.tancer-kajnih@mb.sik.si in revija@mb.sik.si spletna stran: <http://www.mb.sik.si>

Uradne ure: v četrtek in petek od 9.00 do 13.00

Revijo lahko naročite v Mariborski knjižnici, Rotovški trg 2, 2000 Maribor, elektronska pošta: revija@mb.sik.si. Nakazila sprejemamo na TRR: 01270-6030372772 za revijo Otrok in knjiga

Vse številke do letošnjega letnika so v celoti dostopne v Digitalni knjižnici Slovenije oz. na portalu dlib.si

Vključenost v podatkovne baze:

MLA International Bibliography, NY, USA

Ulrich's Periodicals Directory, R. R. Bowker, NY, USA

EBESCO Publishing, Inc.

ČLANKI – RAZPRAVE

Barbara Pregelj

SVETOVNA SLOVENSKA MLADINSKA KNJIŽEVNOST¹

V prispevku o prevodu razmišljam kot o enem temeljnih elementov globalizacije in svetovnega knjižnega trga (Villa) in predstavljam podatke o prevodih slovenskih mladinskih avtorjev v tuje jezike, ki jih zajemam iz različnih virov (Cobissa, Baze prevodov Javne agencije za knjigo, Trubarjevega sklada pri Društvu slovenskih pisateljev, Centra za slovensko književnost) in jih dopolnujem s podatki slovenskih založb. Pri njihovi organizaciji in predstavitvi upoštevam spoznanja polisistemske teorije, predvsem teh, ki se najbolj neposredno tičejo prevajanja (Even-Zohar, Shavit, Dovič). V tem kontekstu me zanima tudi primerjava med prevodi slovenskih avtorjev v periferne, centralne, supercentralne jezike ter hipercentralni jezik (De Swan), pa tudi število prevodov mladinske književnosti v primerjavi s prevodi nemladinskih besedil. Kolikor bo mogoče bom opozorila tudi na morebitne izpričane odmeve v tuje jezike prevedenih slovenskih avtorjev.

In the article I reflect upon translation as one of the basic elements of globalization and world literature market (Villa), including data on translations of Slovene children's literature authors into foreign languages, taken from different sources – COBISS, Slovenian Book Agency's translation database, Trubar Fund within Slovene Writers' Association and Slovene Literature Center – and complemented with the Slovene publishers' data. My organization and presentation of the data is based on findings of polysystemic theory, especially those directly concerning translation (Even-Zohar, Shavit, Dovič). In this context I am also interested in the comparison between translations of Slovene authors into peripheral, central, supercentral languages and hypercentral language (De Swan), and also in the comparison between the number of children's literature translations and the number of adult literature translations. As much as possible I will also discuss the reception of translated Slovene authors abroad.

Kakšen je položaj prevoda in prevajanja v slovenskem kulturnem polju in kaj to pomeni za slovensko literaturo v svetovnem merilu? Kako pomembna je posredniška vloga prevajalk in/ali prevajalcev za slovensko literaturo, kakšna je promocijska

¹ Avtorica prispevka se za pomoč pri zbiranju podatkov zahvaljuje naslednjim založbam: Mladinska knjiga, Celjska Mohorjeva družba, Morfem, Zala, Muck Blažina, Sodobnost, Miš, Pivec, Malinc, Hart, Aleph, Škuc, pa tudi: Senji Požar, Ireni Miš Svobljak, Heleni Kraljič, Tatjani Pregl Kobe, Sanji Pregl, Jani Bauer, Mateji Sužnik, Maji Jug Hartman, Zali Stanonik, Igorju Blažini, Simonu Ozvatiču in Branetu Mozetiču. Dragocene podatke in pojasnila so prispevali tudi Mladen Pavičić, Biserka Bobnar, Barbara Hanuš, Judit Zagorec-Csuka.

vloga avtorjev samih, pa tudi založb, različnih institucij in društev ter slovenskih lektoratov na tujih univerzah? O vsem tem se ali pa bi se vsaj morali spraševati ob pomembnih mednarodnih dogodkih in sejmih v Bologni in Frankfurtu, na katerih bo Slovenija častna gostja v naslednjih letih. A odgovori so v resnici širši in obe veliki promocijski priložnosti za slovensko literaturo po mojem mnenju ponujata okvir za preizpraševanje položaja slovenske literature na svetovnem literarnem zemljevidu. Pa tudi vloge, ki jo imajo v njej različni deležniki, saj je, kot poudarja sistemska teorija, literarno polje kompleksen preplet različnih akterjev, literarna komunikacija pa razdeljena na štiri delovalne vloge, ki obsegajo proizvodnjo, distribucijo, recepcijo in obdelavo (Dović 2003). Naj jih naštejemo po navedenih ravlinah, upoštevajoč vloge, ki jih je izpostavila Urška Perenič: literarni proizvajalec (avtor), prevajalec-prirejvalec, lektor, urednik, zaposleni pri založbah, organizacijah, društvih (na nivoju proizvajalne ravnine), založniška dejavnost, stavec, tiskar, knjigovez, drugi zaposleni pri založbah, organizacijah, društvih (trgovinski zastopnik, ponudnik, kolporter), knjigarne in knjigarnarji, knjižnice in knjižničarji (na nivoju distribucijske ravnine) ter bralci, poslušalci, gledalci, recenzenti, literarni kritiki, literarni znanstveniki, člani vzgojno-izobraževalnega procesa: učitelji, profesorji in učenci, dijaki, študentje (na nivoju recepcije in obdelave) (2010: 175–179). Ta nabor, ki je bil pripravljen ob proučevanju slovenske literature v 19. stoletju, bi bilo prav gotovo mogoče dopolniti in zagotovo se bo še dopolnjeval, a bistveno pri tem je spoznanje o raznovrstnosti in prepletenosti različnih funkcij, predvsem pa spoznanje, da gre za preplet individualnih in družbenih vlog in da zato terjajo obravnavo »na ravni družbene skupnosti« (Perenič 2010: 172).

Specifika prevajanja v Sloveniji

Prevodoslovne študije, ki se opirajo predvsem na teorije polisistemov, pojasnjujejo, da je poseben status prevajanja v Sloveniji povezan s perifernim položajem slovenske literature in kulture v svetu, saj so vse (številčno) majhne književnosti prevodno usmerjene in v njih med vsemi izdanimi knjižnimi naslovi število prevodov presega število izvirnih naslovov (Ožbot 2006; Ožbot 2011). To trenutno sicer ne velja za področje celotne knjižne produkcije v Sloveniji, saj je bilo v letu 2018, ko je po podatkih Cezarja, dostopnih na spletni strani NUK, izšlo 5262 knjig, od tega 3610 izvirnih in 1652 prevedenih del, razmerje v korist izvirnega ustvarjanja je torej 69 % proti 31 %. Obratno sorazmerje se je še ohranilo na področju mladinske književnosti, kjer se, kot kažejo vsakoletni priročniki za branje kakovostnih knjig, z manjšimi nihanjmi ohranja razmerje pribl. 60–40 % v korist prevedenih besedil.

V svojem prispevku v *Beli knjigi o prevajanju 2018* opozarjam na temeljne značilnosti prevajanja v Sloveniji, zato jih tukaj le povzemam:

1. Prevajanje je avtorsko delo in kot takšno opredeljeno v Zakonu o avtorski in sorodnih pravicah.
2. Prevod je konstituiral slovensko literaturo (Stanovnik 2005). Tako ni bilo le v primeru Primoža Trubarja in drugih protestantov, pač pa tudi protireformacije in razsvetljenstva ter nabožne književnosti (Rebolj 2011), ohranili so se Linhartovi in Vodnikovi dvojezični letaki v verzih (Pregelj 2018) kot zgodnje oblike trivialne književnosti, za katero je bil prevod tudi sicer izjemno pomemben (Hladnik 1983).

3. Prevajanje je ob globalizaciji, internacionalizaciji, lokalizaciji tudi eden od temeljnih dejavnikov svetovnega knjižnega trga (Vila 2015). (Pregelj 2019: 6–10).

Pri tem ni nepomembno, da je svetovni jezikovni sistem (De Swaan 2001) zgrajen ravno na povezavah med jeziki, ki jih ustvarjajo govorniki več kot enega jezika, pri čemer so te povezave hierarhične in običajno potekajo od spodaj navzgor, od perifernih (večinoma govornih) prek centralnih (večinoma državnih), supercentralnih (13 svetovnih jezikov) k hipercentralnemu jeziku, ki je danes angleščina (navedeno po Zlatnar Moe idr. 2017: 29). Tudi svetovni literarni sistem ni odprt prostor za intelektualne izmenjave, ampak zaprt prostor, ki mu vladajo »specifična razmerja moči, procesi in mehanizmi« (Casanova 2004, navedeno po Zlatnar Moe idr. 2017: 31), pri čemer »količine jezikovno-literarnega kapitala ni moč izmeriti [le] na podlagi števila pisateljev ali bralcev tega jezika, temveč na podlagi števila književnih poliglotov, ki ga uporabljajo, in števila književnih prevajalcev, ki imajo ključno vlogo pri cirkulaciji besedil iz literarnih jezikov ali vanje« (prav tam: 32).

Casanova poudarja, da je kulturni kapital posamezne literature odvisen od tega, ali nastaja v dominantnem ali dominiranem jeziku. »Skupno dominiranim, podrejenim, jezikom je, da so postali nacionalni jeziki pred nedavnim, da imajo malo literarnega kapitala, niso mednarodno uveljavljeni, imajo majhno število svojih in tujih prevajalcev ali so slabo znani in so v velikih literarnih centrih dolgo ostajali nevidni. Po drugi strani imajo dominantni jeziki zaradi svojega specifičnega prestiža, starosti ter števila besedil, ki veljajo za univerzalna in so napisana v teh jezikih, ogromno literarnega kapitala.« (Casanova 2004, prav tam) A tudi med podrejenimi jeziki so razlike, pri čemer si predvsem jeziki, ki so se pred kratkim oblikovali ali so postali nacionalni jeziki po politični neodvisnosti, svoj literarni kapital povečujejo ravno s prevajanjem (prav tam).

Slovenske prevajalke in prevajalci v svetovnem komunikacijskem krogu knjige sodelujejo večsmerno, prevajajo v slovenščino, pa tudi iz slovenščine. Ključno je, da je po mnenju Pascale Casanova »prevajanje oziroma prevod edino sredstvo, ki ga periferni jeziki in njihove književnosti imajo, da postanejo opazni in vidni, torej da v svetovnem literarnem sistemu zares obstajajo.« S prevodom v enega od velikih literarnih jezikov naj bi si namreč po njenem mnenju besedilo »avtomatično prisvojilo literarnost in tako postalo legitimno, začelo zares obstajati« (prav tam).

Prevod v (inter)akciji

Prevod se torej vključuje v močno razvejano mrežo delovalnih vlog v vsaj dveh različnih literarnih sistemih, izvornem (slovenskem) in tujem (država in/ali države ciljnega jezika). V vsakem od teh mu je namenjena pozornost, ki ga vsak posamezni literarni sistem tudi sicer namenja prevajanju, kako pa do njega sploh pride, je odvisno od različnih okoliščin, med drugim tudi od že navedene hierarhije med jeziki. Nanjo v resnici, kot tudi že izhaja iz povedanega, lahko vplivamo le s povečevanjem števila prevodov slovenskih (mladinskih) avtorjev v tuje jezike, zato so pri tem ključne različne oblike podpore tako ustvarjalcem kot producentom, pa tudi vsem, ki delujejo predvsem na ravni distribucije, recepcije in obdelave.

Koliko je (in je doslej bila) slovenska literatura tudi svetovna?

Podatki o tem so razpršeni in parcialni. Da bi si ustvarili vsaj grobe sliko, je nujno kombinirati in primerjati podatke iz različnih virov: informacijskega sistema Cobiss, Baze podatkov Javne agencije za knjigo, podatkov o Trubarjevem skladu Društva slovenskih pisateljev, podatkov Centra za slovensko književnost ter zasebnih baz (podatkov založb, prevajalcev, zbirateljev in drugih posameznikov).

V spodnjem grafu (Slika 1) primerjalno navajam podatke o prevodih slovenskih avtorjev in/ali besedil v nekatere tuje jezike.

Slika 1: Preglednica prevodov slovenskih avtorjev v tuje jezike. Legenda: MB/MA – mladinsko besedilo, mladinski avtor; JAK (BP) – baza prevodov na JAK; DSP (TS) – podatki Trubarjevega sklada DSP; CSK – Center za slovensko književnost.

Jezik	Cobiss	MA/MB	JAK (BP)	MA/MB	DSP (TS)	MA/MB	CSK
angleščina	6.558 (31.453)	358	289	48	64	1	/
nemščina	2.714 (11.850)	236	611	99	40	/	198
španščina	263 (1.394)	33	78	2	47	1	Ni MB
italijanščina	2.478 (4.414)	90	273	38	36	1	/
srbohrvaščina*	1.389 (2.620)	190	848	383	158	2	/
nizozemščina	55 (709)	2	13	/	5	/	/
češčina	387 (887)	55	297	39	68	1	260
slovaščina	161 (160)	55	88	36	20	1	/
madžarščina	704 (380)	4	140	38	35	/	/
katalonščina	14 (106)	2	17	3	3	/	1
euskera	2 (21)	1	/	/	/	/	2

Pri izboru jezikov sem upoštevala hierarhične odnose, na katere je opozoril De Swan: navajam hipercentralni jezik (angleščino), nekatere supercentralne jezike (španščino, nemščino), centralne jezike (italijanščino, nizozemščino, češčino, slovaščino, madžarščino) ter periferna jezika (katalonščino in euskero, baskovski jezik). Med navedenimi jeziki je tudi srbohrvaščina (v preglednici je označen z zvezdico), jezik, ki ne obstaja več, a je v Cobissu še vedno prisoten, ob njem pa se pojavljajo še hrvaščina, srbsščina, srbščina v cirilici.

Podatke o številu prevodov povzemam iz že navedenih podatkovnih baz. V polju, kjer so predstavljeni podatki iz Cobissa, je najprej naveden podatek o prevodih v posamezni jezik, v oklepaju navajam podatek o prevodih iz tega jezika. V sosednjem stolpcu je pri vseh bazah, iz katerih sem zajemala, predstavljeno število iz slovenščine prevedenih mladinskih besedil. Vse podatke sem pregledala in v preglednici navajam le literarna besedila, tako mladinska kot tista za odrasle.

Naj na kratko opišem baze, iz katerih sem povzemala. Podatki v Cobissu zajemajo daljše časovno obdobje in beležijo knjige, ki so tudi dejansko dostopne v slovenskih knjižnicah. Baza prevodov JAK je povezana s subvencioniranimi knjigami, ki jih je podprla JAK, čeprav so vanjo dodani tudi knjižni naslovi, ki so izšli pred njeno ustanovitvijo. Na spletni strani je baza opisana kot »elektronska zbirka podatkov o prevodih leposlovnih del slovenskih avtorjev v tuje jezike, ki jo vseskozi dopolnjujemo.« Na spletni strani je dostopen tudi obrazec, s katerim je mogoče opozoriti na knjižni naslov, ki ga v njej še ni. Ta baza je torej ožja od

Cobissove, a vseeno presega število subvencioniranih prevodov. Baza Trubarjevega sklada je omejena na tista književna besedila, ki so bila deležna njihove subvencije,² podatki, ki jih ne svoji spletni strani objavlja Center za slovensko književnost, pa so omejeni na posamezne države, vsebujejo pa tudi revialne objave in podatke o antologijah. Nekateri pregledi prevedenih besedil (denimo španski) ne vsebujejo besedil mladinske književnosti.³

Največ je sicer prevodov v angleščino, a v razmerju do iz angleških besedil to predstavlja 20%, pri ostalih jezikih je razmerje ugodnejše, razen pri jezikih iberškega polotoka (španščini 18%, katalonščini 13%, euskerei 14%) in nizozemščini (slabih 8%). Pri nemščini je iz slovenščine prevedenih besedil tako 22%, italijanščini 56%, srbohrvaščini 53% in češčini 43%. Posebej so zanimivi podatki o prevodih in iz slovaščine, kjer je prevodov iz slovenščine nekaj več kot 100%, ter v in iz madžarščine, kjer se število prevodov po podatkih Cobissa močno nagiba v korist prevodov v madžarščino, in sicer kar za 53%.

Z iskanjem s pomočjo filtrov, pa tudi štetjem, sem med prevedenimi besedili v Cobissu skušala določiti tudi število prevedenih mladinskih besedil in njihovo količino v odnosu do nemladinskih besedil. Razmerje je najugodnejše pri slovaščini (34%), sledi euskera (33,33%), katalonščina, češčina, srbohrvaščina (14%), španščina (12%), nemščina (9%), angleščina (5%), italijanščina in nizozemščina (4%).

Zelo zanimiva je primerjava podatkov iz Cobissa s podatki baze prevodov JAK in Trubarjevega sklada. Cobiss zajema daljše časovno obdobje, podatki iz obeh drugih baz so časovno bolj omejeni, v obeh pa po številu prevodov izstopajo jeziki nekdanje skupne države (hrvaščina in srbsščina): 848 prevodov po bazi prevodov JAK in 158 po podatkih Trubarjevega sklada. To pomeni, da so se stiki in zanimanje za medsebojno prevajanje iz nekdanje skupne države (podatki iz Cobissa) v precejšnji meri ohranili in še vedno predstavljajo pomemben delež v dimenziji svetovne slovenske literature. Precej manjši je pri tem delež mladinskih besedil in avtorjev, predvsem podatki Trubarjevega sklada kažejo precejšnje usihanje zanimanja za slovensko literaturo. Prevodi v jezike nekdanje Jugoslavije nekoč in danes si zaslužijo posebno zanimanje. Z njimi se ukvarja Biserka Bobnar, ki je z analizo podatkov za zadnjih trideset let dokazala izjemen upad medkulturnih stikov med slovenščino in južnoslovanskimi jeziki.⁴

Opazno je zanimanje za slovensko mladinsko književnost med nekdanjimi socialističnimi državami, kar kaže tudi število prevedenih mladinskih besedil v češčino in slovaščino, a je iz podatkov Trubarjevega sklada tudi tukaj opazno usihanje zanimanja za prevode slovenskih mladinskih besedil.

Posebno pozornost si zasluži že omenjeno število prevodov iz in v madžarščino, kjer število iz slovenščine prevedenih besedil močno prekaša število v slovenščino prevedenih besedil (380 besedil, prevedenih iz madžarščine in 704 leposlovnih besedil, prevedenih iz slovenščine), kar ustvarja osupljivo »povezovalno energijo«, če uporabim kar poimenovanje raziskovalke madžarsko-slovenskih literarnih stikov

² O Trubarjevem skladu in podatkih, povezanih z njim v svojem prispevku v tej reviji piše Tanja Petrič.

³ Sestavljavka seznama in avtorica izjemno obsežne spremne besede Mojca Jesenovec na to dejstvo ni posebej opozorila.

⁴ Z avtoričinim dovoljenjem navajam ugotovitve njenega predavanja na Mednarodnem simpoziju Društva slovenskih književnih prevajalcev 2020 v Mariboru.

Judit Zagorec-Csuka (2015: 233).⁵ Med navedenimi je le malo mladinskih besedil, zgolj klasiki (Župančič, Seliškar, Peroci, Voranc, Bevk). In čeprav »število prevodov iz slovenske književnosti v madžarščino v zadnjih letih narašča« (2015: 246), med prevajanimi avtorji skorajda ni mladinskih avtorjev, čemur pritrjujejo tudi podatki iz vseh uporabljenih podatkovnih baz.

V supercentralnih jeziki je zanimanje za prevode iz slovenščine opazno manjše. Posebno pozornost si zasluži podatek o številu prevodov v angleščino: pregled knjižnih izdaj v Cobissu razkrije, da je veliko v angleščini izdanih besedil priložnostne narave, da so izšle v Sloveniji, pogosto tudi v večjezičnih izdajah, da nimajo distribucije v angleško govorečih državah in da so pogosto bolj promocijske narave. Tej domnevi pritrjuje tudi primerjava števila knjižnih naslovov (358 v Cobissu) s podatki JAK (48) in Trubarjevega sklada (1), čeprav je treba upoštevati, da je JAK doslej subvencionirala le prevode, Trubarjev sklad pa produkcijske stroške, a v manjši meri, zato so se založniki slikanic in mladinskih besedil na te razpise morda prijavljali v manjši meri.

Pri nemščini in španščini je razmerje med številom knjižnih naslovov v Cobissu in JAK ter Trubarjevim skladom manjše. To je razumljivo pri španščini, ki je, kljub temu da gre za svetovni jezik, pri nas tako ne dojemamo (to nenazadnje kaže tudi število iz nje prevedenih besedil, še zlasti v primerjavi s številčno veliko manjšo nemščino, denimo), vendar bi bile te številke zaradi slovenskih izseljencev lahko tudi drugačne. Manj je to razumljivo pri nemščini, kjer bi zaradi tega, ker gre za sosednjo državo s slovensko manjšino, pričakovali številke, bolj podobne italijanskim.

Zanimiv uvid ponujajo tudi prevodi slovenskih mladinskih besedil v nizozemščino, ki ima tudi sama zelo močno in ekspanzivno mladinsko književnost. Nizko število prevedenih slovenskih mladinskih besedil najverjetneje po eni strani priča o hierarhičnem odnosu med dvema mladinskima literaturama, po drugi strani pa odpira vprašanje števila prevajalcev, ki lahko prevajajo v nizozemščino.

Vprašanje je mogoče razširiti na vse jezike: koliko je sploh prevajalcev, ki so sposobni prevajati slovenske avtorje v tuje jezike, pa tudi, kaj Slovenija počne, da bi njihovo število naraščalo?

Naj za ilustracijo navedem prevode Lile Prap (podobna vprašanja pa odpirajo tudi drugi prevajani slovenski mladinski avtorji, ki se jim posvečam ob podatkih, ki sem jih pridobila od slovenskih založb). Po podatkih iz Cobissa je 17 njenih slikanic prevedenih v angleščino, od tega jih je nekaj (dve) izdala sama Mladinska knjiga (*Why? Animals' International Dictionary*), 4 so izšle pri založbi NortSouth, ki knjige izdaja v New Yorku in Londonu, ena pri založbi Miller Book Publishers iz Kalifornije, pri eni pa založnik sploh ni naveden. Le slikanica *Zakaj?* je v izšla v

⁵ Podatek se mi je zdel tako izjemen, da sem ga dvakrat preverila v Cobissu, pa tudi pri poznavalcih slovensko madžarskih stikov in med prevajalci. Judit Zagorec-Csuka mi je tako zagotovila, da po njenih izkušnjah podatki iz Cobissa držijo vsaj v 80%. Marjanca Mihelič je opozorila, da je visoko število prevodov v madžarščino tudi posledica posredništva vojvodinskih literarnih revij, čemur pritrjujejo tudi podatki Judit Zagorec-Csuka (2015: 240). Mladen Pavičić mi je v telefonskem pogovoru pojasnil, da so vrhunski prevodi slovenske poezije (v največji meri po posredništvu Pomurske založbe) nastali predvsem v 80. in 90. letih prejšnjega stoletja v okviru založbe Evropa (in serije Zrcalca slovenske književnosti), kjer so jih prevajali najboljši madžarski pesniki in so bili zato tudi deležni izjemne pozornosti. Njegove navedbe potrjujejo tudi podatki Judit Zagorec-Csuka.

treh različnih izdajah, poleg izdaje Mladinske knjige tudi pri Miller Book Publishers in Firefly Books iz Ontaria.

Naj te izdaje primerjam z izdajami v španščini: Cobiss beleži 9 njenih slikanic v španščini. Nobene med njimi ni izdala Mladinska knjiga, gre pa v resnici za tri knjižne naslove, ki so izšli na obeh straneh Atlantika: *1001 cuentos* v Španiji (Edelvives), *1001 historias* v Argentini (UnaLuna) in Venezueli (Sicoben Distribuidora). Slikanica *¿Por qué?* je pri istih latinskoameriških založbah izšla v Argentini in Venezueli, *¿Dinosaurios?!* Pa le v Argentini. Pred leti sva s kolegom iz Univerze v Lleidi pregledala različne izdaje in ugotovila, da gre zares za različne, bralcem v različnih špansko govorečih državah prilagojene prevode (Pregelj, Selfa Sastre 2014). Podatki o prevajalcih iz Cobisa kažejo, da prevodi najverjetneje niso bili narejeni iz slovenskega izvornika, pač pa so nastali prek drugih prevodov. Enako verjetno velja za 9 kitajskih prevodov (v nekaterih zapisih v Cobissu prevajalci sploh niso navedeni, pogosto je kot izvirnik naveden angleški prevod besedila), za večino od 13 prevodov v nemščino, 3 v portugalsščino. Med centralnimi jeziki so slikanice Lile Prap izšle v hebrejščini (3), italijanščini (4), finščini (2), danščini (2), češčini (2), hrvaščini (1) – po podatkih v Cobissu je mogoče pri italijanskih prevodih sklepati, da so bili narejeni iz izvornika (prevajalki sta dve: Lodovica Cima in Martina Gatto Ronchero), tudi pri hrvaški izdaji je poudarjeno, da je prevod nastal (da je prepesnjen) iz slovenskega izvornika. Lila Prap je tudi ena redkih mladinskih avtoric, ki je prevedena v euskero, periferni jezik, a tudi ta prevod je nastal preko drugega jezika, španščine.

Kaj pomenijo ti podatki? Po mojem mnenju predvsem to: da bi slovenska (mladinska) literatura lahko zares postala svetovna, mora poskrbeti za večje število prevajalcev, ki iz nje prevajajo.

Svetovni slovenski mladinski avtorji in avtorice

Izjemno dragoceni so tudi podatki, ki sem jih prejela od slovenskih založb Mladinska knjiga, Sodobnost, Miš, Aleph, Škuc, Pivec, Muck Blažina, Zala, Hart, Morfem, Malinc, Celjska Mohorjeva družba. Druge založbe, ki izdajajo mladinsko književnost, se na mojo prošnjo za posredovanje podatkov niso odzvale.

Založbe sem v svojem elektronskem sporočilu spraševala po imenu in priimku avtorja in/ali avtorice, ki so ga/jo uspeli prodati v tujino, naslovu prodanega/izdanega dela, jeziku, v katerem je navedeni avtor oz. avtorica izšla, letnici prodaje in/ali izdaje navedenega besedila ter imenu in priimku prevajalke oz. prevajalca. Ohranila sem torej razliko med prodanimi in izdanimi knjižnimi naslovi, na katero me je v svojem elektronskem sporočilu opozorila Irena Miš Svoltjšak.⁶

V preglednici (Slika 2) predstavljam založbe, ki so slovenske avtorice in avtorje prodale v tujino. Navedene so po abecedi. V drugem stolpcu je podatek o številu knjižnih naslovov, ki so izšli v tujih jezikih. V tretjem stolpcu je navedeno leto, ko je založba glede na podatke s seznama uspela prodati prve pravice v tujino. Nekateri

⁶ Za založnike je razlika temeljna, saj pri izdaji knjig vedno prihaja do zamika med podpisom pogodbe in izdaje, pogosto se ta čas še podaljša tudi čez datum, ko bi knjiga tudi dejansko morala iziti, tuji založniki pa založbam včasih tudi ne pošljejo dolžnostnih izvodov, s čimer otežkočajo pregled nad izdanimi knjigami.

uredniki so me opozorili, da posredovani podatki veljajo večinoma za zadnjih nekaj let, ko se s prodajo pravic v tujino tudi intenzivneje ukvarjajo. Podatki Mladinske knjige obsegajo najdaljše časovno obdobje skoraj dvajsetih let, kar daje, kot mi je v telefonskem pogovoru povedala Senja Požar, zanimiv vpogled v historiat izdaje njihovih knjižnih naslovov.

Slika 2: Število prevedenih del po založbah

Založba	Število prevedenih del	Leto prve prodaje pravic
Aleph	7	2014
Celjska Mohorjeva	1	2016
Hart	8	2015
Malinc	4	2017
Mladinska knjiga	387	2001
Miš	15	2016
Morfem	194	2012
Muck Blažina	25	2002
Pivec	16	2018
Sodobnost	66	2015
Škuc	3	2016
Zala	1	2018

Nekateri od navedenih podatkov se podvajajo: pravice za knjige Dese Muck, denimo, je najprej prodajala Mladinska knjiga, zdaj je njihovi imetnik založba Muck&Blažina. Poseben primer je tudi roman *Ime mi je Damjan* Suzane Tratnik, ki ga je izdal Škuc, trži pa ga Mladinska knjiga. Tudi sicer me je Brane Mozetič opozoril, da Škuc, Alef in Center za slovensko književnost izdanih avtorjev ne tržijo zgolj sami, pač pa se izdani avtorji sami odločajo, kdo jih bo zastopal v tujini: pogosto to počne več založb.

Iz podatkov, ki sem jih dobila od Mladinske knjige, je razvidno, da v tujino prodajajo tudi ilustracije in zgolj ilustracije (Zvonko Čoh, Jelka Reichman, Jelka Godec Schmidt, Maša Kozjek, Alenka Sottler, Marija Lucija Stupica), precej je bilo v tujini zanimanja tudi za njihove poučne in priložnostne knjižne naslove, veliko je tudi ponatisov (naštela sem jih kar 212) – njihovo število sem odštela od števila prodanih knjižnih naslovov.

Navedeni podatki in dodatno brskanje po Cobissu kažejo, da prevedeni knjižni naslovi nastajajo v zelo različnih literarnih sistemih, in sicer:

1. v Sloveniji brez distribucije v tujini (Hart, Sanje⁷, Sodobnost International⁸),

⁷ Založba Sanje ni vključena v razpredelnico, ker se na moje sporočilo niso odzvali in mi niso poslali podatkov, za katere sem prosila. Zato tudi nisem mogla preveriti, kako je z njihovo prodajo pravic v tujino.

⁸ Na seznamu, ki so mi ga z založbe poslali, ni dvojezičnih (slovensko-angleških) besedil, ki so izšle v zbirki *Spominčice*.

2. v Sloveniji in z distribucijo v tujini ali v koprodukciji s tujimi založbami (Malinc),
3. v različnih tujejezičnih literarnih sistemih, pri čemer nekatere izdaje pokrivajo jezike na obeh straneh Atlantika (že navedeni primer angleškega prevoda Lile Prap).

To po eni strani pritrjuje ugotovitvam Martine Ožbot, da pobude za prevode prihajajo in nastajajo tudi v perifernih književnostih samih (2006), pa tudi ugotovitvam, ki sem jih oblikovala na podlagi že zgoraj navedenih podatkov iz različnih podatkovnih baz: da je v zadnjem času manj prevodov v redke periferne jezike (katalonščino) in več v centralne jezike (tudi med njimi so razlike med velikostjo in tem, ali gre za nekdanje dominirane jezike: mongolskega, hrvaškega, srbskega, latvijskega, litovskega, estonskega, romunskega, islandskega, švedskega, italijanskega, turškega, nizozemskega, poljskega, slovaškega, malezijskega, korejskega, ukrajinskega, malajalamskega, indonezijskega), manj v supercentralne (ruščino, standardno kitajščino, mandarinščino, španščino, portugalsščino, arabščino in nemščino) ter hipercentralni jezik (angleščino).

Kateri so po podatkih založb najbolj prevajani in prodajani avtorice in avtorji? V spodnji razpredelnici navajam njihov seznam, urejen po številu izdanih knjižnih naslovov.

Slika 3: Seznam prevedenih in/ali izdanih avtorjev in avtoric z navedbo števila izdanih del.

Ime in priimek avtorja in/ali avtorice	Število prevedenih knjižnih naslovov
Lila Prap	168
Helena Kraljič	150
Jana Bauer	29
Desa Muck	25
Sanja Pregl	16
Tatjana Pregl Kobe	15
Zvezdana Majhen, Mojca Osojnik, Peter Svetina	12
Maja Kastelic, Jelka Godec Schmidt	11
Jelka Reichman, Ela Peroci, Brane Mozetič	10
Cvetka Sokolov, Andreja Peklar	8
Nataša Bucik, Vinko Möderndorfer, Zvonko Čoh, Ida Mlakar	7
Maša Kozjek, Kajetan Kovič, Aksinja Kermauner, Majda Koren, Evald Flisar	6
Barbara Zych, Barbara Bajd, Nina Mav Hrovat	5
Igor Plohl, Milan Dekleva, Svetlana Makarovič, Janja Vidmar, Slavko Pregl	4
Andrej Predin, Suzana Tratnik, Neli Kodrič Filipič, Hana Stupica, Alenka Sottler, Marjeta Novak, Marta Bartolj	3
Marija Lucija Stupica, Jelka Melik, Žiga Gombač, Sebastijan Pregelj, Andrej Rozman Roza	2
Cvetka Bevc, Dunja Jogan, Vid Pečjak, Suzana Bricelj, Marjana Moškrič, Huiquin Wang, Bojana Dimitrovski, Gašper Rus, Damjan Šinigoj	1

Ta seznam, podobno kot sezname v španščino ali iz španščine prevedenih mladinskih besedil pa tudi prevedenih besedil za odrasle, ki sem jih izdelala in objavila v drugih prispevkih in člankih (Pregelj 2011, 2014, 2015, 2017), kaže drugačno podobo, kot smo je vajeni v slovenskem okvirju. Ta je verjetno povezana tudi z dejavno promocijo avtorjev in avtoric samih, kot jo ponazarja Manica K. Musil, ki je v zgornjo razpredelnico sploh nisem vključila, ker mi za njene objave v tujini podatkov ni poslala nobena založba. Avtorica se namreč v tujini promovira sama in po njenih podatkih (najdete jih v njenem prispevku v tej številki revije) število izdanih prevodov njenih slikanic presega število slovenskih izvirnikov. Enako je tudi pri nekaterih drugih avtoricah, ki jih po številu prevodov najdemo na vrhu zgornjega seznama: Lili Prap, Heleni Kraljič, Jani Bauer in Sanji Pregl. A zgolj dejavno promoviranje prav gotovo ni dovolj: kot v svojih prispevkih v tej reviji pišeta Manica K. Musil in Jana Bauer, mora promocija seči onkraj besedila.

V primerjavi s prej navedenimi podatki o prevajalcih ob posrednih prevodih besedil Lile Prap iz Cobissa so podatki založb v tem smislu razveseljivejši. Prevodi potekajo neposredno iz izvirnika, posrednih prevodov je manj, opravljajo jih tudi izkušeni prevajalci in prevajalke. To je pomembno tudi zaradi recepcije, ki se je zaradi omejenega prostora na tem mestu ne morem niti dotakniti.

Pogled na letnice, ki v razpredelnici kažejo, kdaj so se slovenske založbe intenzivneje začele ukvarjati s promocijo slovenskih avtorjev v tujini, pomenijo, da se z izjemo Mladinske knjige slovenske založbe prodaji pravic posvečajo šele v zadnjih letih, zato so predstavljene številke zelo spodbudne, a hkrati pričajo, da smo na tem področju vendarle še vedno precej na začetku.

Kljub temu smo v tem kratkem času že uspeli tako dobro promovirati slovensko mladinsko književnost, da zares lahko govorimo o nekaterih avtoricah in avtorjih svetovnega formata, saj so njihovi prevodi izšli tako v supercentralnih jezikih kot tudi v centralnih jezikih v Evropi in drugod po svetu. To so vsaj: Lila Prap, Helena Kraljič, Jana Bauer, Manica K. Musil, Peter Svetina, pa tudi Ida Mlakar, Brane Mozetič, Milan Dekleva, Sanja Pregl, Tatjana Pregl Kobe, Marta Bartolj, Zvonko Čoh, Zvezdana Majhen, Igor Plohl, Aksinja Kermauner in še kdo.

Svoj prispevek sem začela z vprašanji, naj ga tako tudi končam. Kakšno je stanje na strani distribucije, recepcije in obdelave, kjer je še težje priti do podatkov? Kaj podatki, ki sem jih navedla, pomenijo v tem kontekstu, kaj je mogoče storiti, da bi ga izboljšali?

Vprašanje, ki se mi ob zapisanem poraja, je predvsem, ali in koliko smo na svetovno dimenzijo slovenske mladinske književnosti pripravljeni. Pa tudi, kaj ta svetovni format pomeni za navedene avtorje in kaj za slovensko mladinsko književnost ter družbo nasploh.

Literatura

Abraham De Swaan, 2001: *Words of the World: the Global Language Sistem*. Oxford; New York: Polity Press.

Marijan Dović, 2003: Literarni polistem in mehanizmi medkulturnih stikov. *Jezik in slovstvo* 48/6. 75–85.

Miran Hladnik, 1983: *Trivialna literatura*. Ljubljana: DZS.

- Martina Ožbot, 2006: Slovensko-italijanski kulturni odnosi skozi prizmo književnega prevajanja. Barbara Pregelj (ur.). *Literatura v večkulturnem položaju in ustvarjalno delo Jolke Milič*. Nova Gorica: Univerza. 21–26.
- Martina Ožbot, 2011: Translation as an Agent of Culture Planning in LowImpact Cultures. Antoine Chalvin, Anne Lange, Daniele Monticelli (ur.), *Between cultures and textes: itinéraires in translation history: itinéraires en histoire de la traduction*. Frankfurt: P. Lang. 55–66.
- Urška Perenič, 2010: *Empirično-sistemsko raziskovanje literature. Konceptualne podlage, teoretski modeli in uporabni primeri*. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije.
- Barbara Pregelj, 2011: La imagen de la literatura infantil y juvenil española a través de las traducciones eslovenas. V: Ramos, Ana Margarida (ur.), Mociño González, Isabel (ur.). *Crítica e investigación en literatura infantil y juvenil = Crítica e investigação em literatura infantil e juvenil*. Vigo: ANILIJ; Braga: Universidade do Minho, 37–55.
- Barbara Pregelj, Moisés Selfa Sastre, 2014: Recepcija slovenske mladinske literature med špansko govorečimi. V: Žbogar, Alenka (ur.). *Recepcija slovenske književnosti*. 1. natis. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 347–353.
- Barbara Pregelj, Moisés Selfa Sastre, 2014: Érase una vez una hormiga---: Lila Prap como un fenómeno de recepción mundial. *Anuario de investigación en literatura infantil y juvenil*. Vol. 12. 99–107.
- Barbara Pregelj, 2015: La traducción de la literatura infantil y juvenil en el ámbito editorial esloveno. *MediAzioni*. no. 17.
- Barbara Pregelj, 2017: La recepción de la literatura infantil y juvenil Argentina en Eslovenia. *Ars & humanitas: revija za umetnost in humanistiko*. Letn. 11, št. 2, 192–205.
- Barbara Pregelj, 2018: Leteči verzi: letaki v starejši slovenski in španski književnosti. Urška Perenič, Aleksander Bjelčevič (ur.) *Starejši mediji slovenske književnosti: rokopisi in tiski*. Ljubljana: ZIFF. 169–179.
- Barbara Pregelj, 2019: Za priznanje prevoda v slovenski kulturi in družbi. V: *Bela knjiga o prevajanju 2018: premiki na področju prevajanja, tolmačenja, podnaslavljanja in lektori-ranja*. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev, 6–14.
- Vanda Rebolj, 2011: Vplivni ljudje Japljevega časa. *Japljev zbornik*. Ljubljana: ZRC SAZU; Kamnik: Občina. 40–65.
- Majda Stanovnik, 2005: *Slovenski literarni prevod 1550–2000*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Andrián Vila, 2015: *Qué es una editorial cartonera?*. Dostopno na spletu.
- Marija Zlatnar Moe, ŽIGON, Tanja, MIKOLIČ JUŽNIČ, Tamara, 2017: *Center in periferija: razmerja moči v svetu prevajanja*. Ljubljana: ZIFF.
- Judit Zagorec-Csuka, 2015: *A magyar-szlovén és a szlové-magyar irodalmi kapcsolatok tükrözödése a fordításirodalomban*. Pilisvörösvar: Muravidek Barati Kor Kulturális Egyesület.

Renata Zamida

STRATEGIJE POSREDOVANJA SLOVENSKE OTROŠKE IN MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI NA TUJE TRGE

Prispevek naslovno temo obravnava iz različnih zornih kotov in v smislu strategij in učinkov pri posredovanju in prodaji prevodnih pravic na tuje trge prevprašuje vlogo založnika izvirne knjižne izdaje, vlogo avtorice oziroma avtorja knjižnega dela, vlogo Javne agencije RS kot nacionalne institucije, katere zakonska naloga je tudi promocija slovenske književnosti v tujini ter vlogo založnika na ciljnem trgu. Na osnovi kratke analize odgovorov treh slovenskih založb, ki so na področju prodaje prevodnih pravic mladinskih del v zadnjih letih najbolj aktivne in izvajajo zastopanje in prodajo pravic del svojih avtoric in avtorjev (Miš založba, Sodobnost International in Mladinska knjiga založba) ter avtorice slikanic Manice Musil, ki v največji meri deluje tudi kot agentka svojih lastnih prevodnih pravic, bomo preverili, katere strategije vprašani ocenjujejo kot najbolj uspešne in kako k prodaji prevodnih pravic pristopajo. Na podlagi dejansko prodanih prevodnih pravic vprašanih založb in avtorice med letoma 2017 in 2020 bomo ocenili, katere strategije so se izkazale kot najbolj uspešne, pri tem pa bomo pregledali tudi nabor aktivnosti, ki jih za promocijo in spodbujanje prodaje prevodnih pravic nudi in izvaja Javna agencija za knjigo RS ter vpliv teh spodbujevalnih aktivnosti na založnike doma in v tujini. Za zaključek bomo ocenili vpliv nastopov na mednarodnih knjižnih sejmih na povečanje prodaje prevodnih pravic, posebej v luči prihodnjih nastopov Slovenije kot častne gostje na knjižnem sejmu v Bologni (2022), ki je globalna platforma za otroško knjigo in ilustracijo, ter na svetovno najpomembnejšem knjižnem sejmu v Frankfurtu (2023).

The focal topic is dealt with from different perspectives; with regard to strategies and effects of copyright sales to foreign markets the article discusses the roles of publisher of original literary edition, author of a literary work, as well as the roles of the Slovenian Book Agency as the national institution with the legal task of promoting Slovene literature abroad, and that of a publisher on the target market. Arising from a brief analysis of replies of the three most active Slovene publishers in the field of children's literature copyright and their authors' representation (Miš, Sodobnost International and Mladinska knjiga), as well as from the reply of Manica Musil, who mostly acts as her own copyright agent, we are verifying the strategies estimated as most efficient by the respondents, as well as their approach to copyright sale. On the basis of the actually sold copyright of the two publishing houses and the author in the years from 2017 to 2020, we will then decide which strategies have turned out to be most efficient, and check all the activities aimed at the promotion of authors and copyright sale, carried out by the Slovenian Book Agency, together with the impact of these promotion activities upon publishers at home and abroad. We will conclude with the evaluation of the impact of participation at the international book fairs on the increase of copyright, especially in the light of the future appearances of Slovenia as guest of honour at the Bologna Book Fair (2022), serving as the global platform for children's literature and illustration, and the world's most important book fair in Frankfurt (2023).

Ugled in prepoznavnost slovenske literature in njenih ustvarjalcev v tujini

Prodaja prevodnih pravic na tuje trge je izrazito tek na dolge proge in terja tako čas kot denar, predvsem pa mrežo osebnih kontaktov. V Sloveniji še zmeraj obstaja zgolj peščica založb, ki avtorske pravice tržijo v obliki prevodnih pravic za tujino, samostojnih agentov nimamo; literarne agencije so še zmeraj najbolj domena anglosaškega sveta, čeprav se v novem tisočletju uveljavljajo tudi v Evropi in Aziji, a spet ne v našem lokalnem okolju, avtorji sami pa le redkokdaj uspešno tržijo lastna dela za tujino. Če upoštevamo vse našteteto, se moramo zavedati, da od zunaj še zdaleč nismo videti tako pomembni, zanimivi, odlični in očarljivi, kot se nam zdi doma, in da se glede na omejeno udejstvovanje založniško-avtorske srenje na tem področju stopnja prepoznavnosti in ugleda ne more prav hitro zvišati. Brez ponudbe ni povpraševanja, brez vztrajnosti ni prodaj, prevodov in izidov, brez izidov v tujini ni vidnosti, ni pomembnih mednarodnih nagrad (na primer Andersenove), ki vplivajo na ugled vseh naših avtorjev mladinske književnosti – in krog je sklenjen. Brez omalovaževanja tega, kar je bilo za mednarodno promocijo na nacionalni ravni narejenega pred letom 2009, lahko vseeno rečemo, da so bili nastavki za nacionalno strategijo glede promocije slovenske knjižne ustvarjalnosti v mednarodnem prostoru dani šele z nastankom Javne agencije za knjigo Republike Slovenije (JAK), začeni z nacionalno organizirano stojnico na knjižnih sejnih v tujini¹. A če imajo nekatere evropske države javne institucije, katerih temeljno in edino poslanstvo je spodbujanje izvoza svojih nacionalnih literatur in druge mednarodne aktivnosti (na primer finska FILI ali norveška NORLA²), je slovenska JAK v sklopu vseh svojih zakonskih obvez temu cilju lahko zavezana kvečjemu četrtsinsko (in še to šele od leta 2016, ko je ustanovitelj zaradi priprav na frankfurtski fokus JAK-u odobril dodatno zaposlitev na področju mednarodnih aktivnosti za čas trajanja projekta).

Natanko odtlej torej se JAK uveljavljanju slovenske literature v mednarodnem prostoru posveča z več strateškega razmisleka in celostno, vključno z izobraževalnimi delavnicami in publikacijami³, ki so namenjene razvoju kompetenc na področju upravljanja avtorskih pravic in motivaciji za prodajo prevodnih pravic na tuje trge. Naštejmo nekaj pomembnejših aktivnosti, ki jih JAK na tem področju izvaja kot producentka:

- **Organizacija in izvedba »študijskih potovanj« za tuje založnike, urednike in kulturne novinarje v Sloveniji.** Ta so namenjena ne le spoznavanju literature in avtorjev, temveč tudi našega kulturnega in zgodovinskega konteksta in okolja, narave, kulinarike itd. Cilj teh potovanj je, da si mednarodni založniški odločevalci Slovenijo zapomnijo, se morda celo vračajo individualno, predvsem pa, da jo umestijo na mentalni zemljevid literatur, ki jih bodo v prihodnje spremljali in upoštevali pri oblikovanju svojih založniških programov.

¹ Izvozne strategije za literaturo, podprte z znatnimi finančnimi sredstvi, imajo celo države s stamilijonskimi trgi in bistveno večjo mednarodno vidnostjo, kot je naša.

² Nordijske države so se v zadnjih dvajsetih letih zavihtele na vrh lestvice najbolj uspešnih literarnih izvoznih, skandinavski avtorji so takoj za angleško, špansko, francosko in nemško pišočimi.

³ Med slednjimi izpostavljamu prevod in izdajo knjige P. C. Hardt: *Nakup, varstvo in prodaja avtorskih pravic* (prev. A. Maček), JAK, 2017.

- **Organizacija in izvedba poslovnih založniških srečanj v tujini**, kjer se na skupnih in individualnih sestankih v živo izmenjujejo slovenski založniki, ki prodajajo prevodne pravice, in ciljni tuji založniki, ki jih kupujejo. Cilj teh poslovnih srečanj je, da lahko založniki ponujajo konkretna knjižna dela tujim partnerjem, ki že s prihodom na srečanje izkažejo vsaj osnovno zanimanje za slovensko knjižno ustvarjalnost, ter da so kontakti in poznanstva, ki se stkejo na ta način, trajni, torej da generirajo prihodnja individualna srečanja na knjižnih sejmih ipd.
- **Redno obveščanje zainteresirane tuje javnosti** o dogodkih, novih izidih, nacionalnih nagradah, prodanih prevodnih pravicah ipd. v obliki periodičnega novičnika JAK v angleškem jeziku. Cilj je ohranjati kontinuirano pozornost tudi v času, ko ni sezone knjižnih sejmov ter opozarjati na izvirne knjižne novitete (saj tuja javnost težko kontinuirano spremlja slovensko produkcijo) in na prodaje pravic za slovenske knjige v tujino (prvi prodaji v tujino tudi zaradi komuniciranja te informacije lahko kmalu sledijo naslednje).
- **Organizacija in izvedba prepoznavnih nacionalnih stojnic in predstavitev na knjižnih sejmih v tujini**, kar se sicer za sejme v Frankfurtu, Bologni in Leipzigu kontinuirano izvaja že od ustanovitve JAK, a se ta dejavnost od leta 2017 vizualno, konceptualno in vsebinsko izpopolnjuje. Prenovi identitete nacionalne stojnice v »slovenski literarni vrt« (avtorica prenove: Lucija Stupica) je sledil koncept individualnih založniških postaj na stojnici, s čimer smo k sodelovanju privabili številne slovenske založbe, ki na knjižnih sejmih niso najemale individualnih stojnic ter jim s tem zagotovili prostor, vidnost in priložnost za srečevanja s tujimi partnerji in tako povečali možnost uspeha pri posredovanju slovenske literature v tujino. To je še posebej izrazito pri založbah, osredotočenih na otroško in mladinsko literaturo, saj na nacionalni stojnici na ta način zadnja tri leta sodelujejo tudi take, ki so specializirane prav na ta segment, a poprej niso imele svojega fizičnega prostora na sejmih. Interes za aktivno sodelovanje na predstavljen način se je v zadnjih treh letih podvojil⁴.

Vse predstavljene dejavnosti na nacionalni ravni (kot izvrševanje kulturne politike JAK), če naj bodo dolgoročno uspešne, predvidevajo aktivno participacijo založb, njihovih urednic in urednikov v posredniški vlogi pri prodaji pravic ter tudi avtoric in avtorjev. V tem smislu je vloga JAK pospeševalna in spodbujevalna, nudi infrastrukturo, strokovno znanje, stike in priložnosti ter spodbudno finančno okolje za domače in tuje partnerje. Slednje predstavljajo razpisi in pozivi JAK, ki so namenjeni tako krepitvi in opolnomočenju domačih akterjev (od založnikov do avtorjev in seveda prevajalcev, ki so posebej za slovensko literaturo zelo pomembni posredniki, zato JAK spodbuja tudi prevajalske seminarje) kot zmanjševanju »tveganja« pri odločitvi tujih založb za izdajo slovenskih prevodov. Založbam na ciljnih trgih so na voljo različne spodbude oziroma subvencije (osredotočene na podporo prevodu

⁴ Svojo individualno postajo na knjižnem sejmu v Bologni je v letu 2020 rezerviralo kar 9 založb (sejem je sicer zaradi epidemije COVID-19 odpadel), povpraševanju primerno pa slovenska stojnica na tem sejmu tudi »raste«, za leto 2020 je bilo predvidenih že 90 m² (leta 2016 je merila 40 m²).

in tisku, za nemško govoreči ciljni trg pa celo širšemu sklopu stroškov⁵), za katere zaznavamo povečan interes tudi v segmentu otroške in mladinske literature; zagotovo tudi zaradi napovedanega slovenskega fokusa na knjižnem sejmu v Bologni leta 2022⁶. Finančne podpore so zasnovane na način, da delujejo stimulatивно, a naj ne bi bile edini odločilni faktor. Tuja založba naj se zavestno in zaradi umetniške vrednosti odloči za prevod in izdajo dela slovenske avtorice ali avtorja; le na ta način bosta dobila relevantno mesto v tujih založniških programih in tudi drugi, tretji ... prevod pri isti založbi. Namen vseh ukrepov in aktivnosti, ki jih neposredno ali posredno pripravlja in izvaja JAK je, da imajo tako tuji kot domači akterji v JAK zanesljivega, stabilnega in stimulativnega partnerja. Vse s ciljem krepitev ugleda slovenske literature v globalnem prostoru in večanja prihodkov od prodaje prevodnih pravic za njihove nosilce in posrednike.

Poznavanje tujih trgov in založniških programov tujih založb

Vedeti, kaj si želi tuji založnik, vedeti, kaj mu ponuditi v določenem trenutku prodajnega pogovora, je ključnega pomena. To vedenje se pogosto razvije šele skozi dolgoletna poznanstva in pogovore s tujimi partnerji – založniki in uredniki, ki jih večinoma v živo srečujemo le enkrat ali dvakrat letno, na knjižnih sejmih. Večina prodaj na tuje trge se odvije med posredniki, avtor se le še redko znajde v vlogi tistega, ki dejansko ponuja in prodaja prevodne pravice svojih del. Zato mora vsaka založba v avtorskih pravicah, ki jih nanjo pogodbeno prenese avtor, videti svoj najmočnejši kapital – ki ga je možno znova in znova unovčevati s prodajo prevodnih pravic na tuje trge, kar je zadoščenje tako za zastopnika-založnika kot za avtorja. V Sloveniji se samostojni poklic literarnega agenta ni razvil, zastopanje avtorjev je zato prepuščeno bodisi njim samim ali njihovim založnikom; k sreči se število slednjih, ki v tem delu prepoznavajo vedno večjo vrednost za svojo »hišo« in odnos do »hišnih avtorjev⁷« vztrajno povečuje. So pa z uspešnim zastopanjem in prodajo prevodnih pravic tesno povezane številne veščine (strast do branja je seveda samoumevna), od prepričljivosti in strateškega razmišljanja do organizacijskih sposobnosti, potrpljenja in diplomacije. Znati se moramo predstaviti v situacijo ciljnega založnika, v njegove finančne in kulturne danosti. Nadalje se moramo zavedati, da obstajajo besedila, teme in slogi (tudi v ilustraciji!), ki so aktualni v določenem časovnem obdobju, in teme ali motivi, ki so brezčasni. Biti v službi vseh teh knjižnih del ter ustvarjalcev in jih mednarodno umestiti tako, da bodo

⁵ Poseben ukrep v času priprav na projekt *Slovenija, častna gostja na knjižnem sejmu v Frankfurtu* leta 2023.

⁶ Več o namenih in ciljih te predstavitve sem avtorica zapisala v prispevku za revijo *Sodobnost* (november 2019), dostopnem tukaj: <https://www.sodobnost.com/renata-zamida-slovenija-castna-gostja-mednarodnega-knjiznega-sejma-ilustracije-in-otroskih-knjig-in-v-bologni-le-ta-2021/>

⁷ Tudi ta koncept je v slovenskem založništvu le šibko razvit, avtorji vse prepogosto letajo s cveta na cvet, kar je očitno tudi pri otroški in mladinski literaturi. Ob tem je dobro vedeti, da je zastopanje avtorjevega opusa kot celote pomemben element pri uspešnem posredovanju tega avtorja v tujino.

glede na njihovo naravo kratkoročno ali dolgoročno na voljo globalnemu bralnemu občinstvu, je največji izziv tega poklica – in hkrati največje zadoščenje.

Izkušnje slovenskih založb (in avtorice) s strategijami pri posredovanju prevodnih pravic

Za namen tega referata smo o izkušnjah s tujimi trgi podrobneje izprašali tri založbe, ki so sodelovale v anketi in intervjuju, oboje je osnova za v nadaljevanju predstavljeno kvalitativno analizo: Miš založba, Sodobnost International in Mladinska knjiga, ter avtorico Manico K. Musil, ki svoja dela sama aktivno trži v tujini. Kriterij pri izbiri sodelujočih založb je bil, da večinsko zastopajo otroško in mladinsko literaturo in da kot zastopniki prevodnih pravic aktivno delujejo vsaj zadnja tri leta (zajem podatkov je segel v leto 2017). Vključene založbe predstavljajo tudi raznolik vzorec kar se tiče števila avtorjev ali avtoric, ki jih zastopajo – po tem kriteriju jih lahko razvrstimo v tri kategorije velikosti, saj Mladinska knjiga zastopa več kot 200 avtorjev, Miš založba okoli 30, Sodobnost International pa 10.

Manica K. Musil v tem kontekstu predstavlja izjemo od pravila, da torej avtorji sami zastopajo in prodajajo svoje pravice v tujino. V analizo smo jo vključili zaradi številnih uspehov, ki jih na tem področju niza v zadnjih treh letih, predvsem s prodorom na azijske trge, v ZDA in Brazilijo.

Za vse tri analizirane založbe je značilno, da se aktivno udeležujejo vsaj treh knjižnih sejmov letno, pri čemer vsi izpostavljajo, da bi se najtežje odpovedali bolonjskemu in frankfurtskemu. Ta sejma sta tudi na ravni kulturne politike, ki jo izvaja JAK, prepoznana kot ključna, kar izkazuje tudi pridobljen naziv Slovenije kot častne gostje na obeh (2022 oziroma 2023), saj sta oba izrazito poslovna sejma, s središčem prav v izmenjavi oziroma trženju pravic. Zanimivo je tudi približevanje azijskemu trgu, dve od založb izpostavljata sejem v Pekingu, na veljavi pa pospešeno pridobiva tudi sejem v Shanghaju s svojim fokusom na otroško knjigo in ilustracijo (sejem je sicer že dve leti v lastništvu bolonjskega, kar ni zanemarljivo tudi zaradi sinergijskih učinkov)⁸.

Iz odgovorov vseh anketirancev izhaja tudi, da se je število prodanih prevodnih pravic med 2017 in 2020 močno okrepilo, v primeru Sodobnost International celo podeseterilo. Posledično se je pomembno povečal tudi prihodek iz tega naslova (vsi vprašani navajajo leto 2019 kot finančno najuspešnejše), pa tudi geografska razpršenost prodanih prevodnih pravic. Kot razloge za to vsi navajajo naslednje:

- Povečana aktivnost na področju internacionalizacije, čemur je sledilo več realizacije; k temu sodijo pogostejše udeležbe na sejmih in v mednarodnih programih mreženja (*fellowship*) ter bolj redno in zavzeto agentsko delo.
- Večja razpršenost; prodaja za več jezikov, več različnih knjižnih kategorij, višje naklade in višji predujmi (s tem je povezana prodaja na večje trge in večjim založbam).

⁸ Trg prevodnih licenc se je resnično globaliziral šele v devetdesetih, ko se je začela odpirati Kitajska (ter Koreja) in po padcu berlinskega zidu vzhodni blok z Rusijo na čelu. Odtlej na primer nemški in francoski trg prodaja največ pravic prav na Kitajsko (prednjačijo filozofski teksti), odprtost, radovednost in kupna moč Kitajske pa odpirajo vrata tudi vedno številnejšim prodajam slovenskih avtorjev na Kitajsko in v J Korejo.

- Več knjig ali avtorjev v ponudbi oziroma katalogu, več poznanstev (širša mreža kontaktov), iz leta v leto več kompetenc ter večja prepoznavnost.

Navedeni razlogi se v veliki meri prekrivajo z odgovori na vprašanje, kaj so po mnenju vprašanih ključni dejavniki za uspešno trženje prevodnih pravic. Po pomembnosti so pet aktivnosti ocenili od najbolj do najmanj pomembne. Kot najpomembnejše so ocenili obiskovanje knjižnih sejmov, sledijo osebni kontakti s tujimi partnerji, *fellowship* programi za tuje založnike, urednike in agente, dobro pripravljen katalog s prevodnimi predlogi, kot najmanj pomembno so v povprečju ocenili pridobitev subvencije za prevod/izid s strani JAK. Tukaj odstopa le založba Sodobnost, ki je prav to aktivnost ocenila kot zelo pomembno, kar je v skladu z njihovo strukturo tujih partnerjev – v večji meri gre namreč za manjše trge (Hrvaška, Estonija, Litva) in manjše založbe na teh trgih.

Na to se navezuje vprašanje o pomenu dejavnosti, ki jih na tem področju izvaja JAK, in njihovem vplivu na uspešno prodajo pravic. Vsi vprašani so dejavnosti JAK v tem kontekstu ocenili kot zelo pomembne, pri razvrščanju petih dejavnosti JAK od najpomembnejše do najmanj pomembne pa so kot ključno ocenili organizacijo nacionalne stojnice na knjižnih sejmih (Frankfurt, Bologna), sledijo organizacija poslovnih srečanj med založniki/uredniki doma in v tujini, nato organizacija strokovnih obiskov za tuje partnerje v Sloveniji, finančne podpore tujim založnikom in nazadnje obveščanje, ki ga izvaja JAK v obliki periodičnih novičnikov.

Za trenutek se ustavimo še pri avtorici Manici K. Musil in posebnostih, povezanah z njenim prodorom na tuje trge. Ena izmed njenih prednosti je zagotovo ta, da ustvarja avtorske slikanice, kjer je avtor besedila in ilustracije isti ustvarjalec, kar je po izkušnjah sodeč bolj iskan (ali lažje »prodajljiv«) koncept kot kombinacija dveh ustvarjalcev. Musil se sicer ni načrtno podala v agentske vode za svoja dela, prvič je ob obisku sejma v Bologni zelo intenzivno iskala tujo agencijo, ki bi jo vzela pod okrilje⁹ in tudi podpisala pogodbo o zastopstvu, ki pa ni prinesla zelenih rezultatov. Šele nato se je odločila poskusiti sama, ponovno z bolonjskim sejmom kot odsokočno desko, do danes so njene slikanice izšle že v skoraj dvajsetih jezikih. Njena prednost je tudi privlačna vizualna zgodba, ki jo je spletla okoli svojih knjig (z umetniškimi projekti, kot so instalacije, intervencije v prostor, delavnice za otroke, razstave, lutkovne predstave, kmalu tudi risanke) ter sodelovanje na številnih mednarodnih natečajih, predvsem v Aziji, ki so ji prinesli nemalo mednarodnih nagrad, z vsako nagrado pa so prišli tudi novi kontakti, ponudbe in prevodi. Ker na sejem v Frankfurt ne hodi, se ji zdi slovenska nacionalna stojnica toliko pomembnejša – prav na ta način oziroma s posredovanjem informacij in kontakta na stojnici je prišla v stik s svojima založbama v ZDA in Rusiji. Na študijskem potovanju v Slovenijo pa sta jo odkrili njena nemška in češka založnica. Za individualne avtorje so torej aktivnosti JAK prav tako pomembne kot za založbe.

⁹ Pri iskanju tujih agentov so ilustratorji oziroma avtorji knjig za otroke glede na izkušnje bolj uspešni kot avtorji knjig za odrasle, kar potrjujejo tudi slovenski primeri.

Zaključek

Sklenemo lahko z ugotovitvijo, da uspehi pri posredovanju prevodnih pravic generirajo zanos in omogočajo tudi nadaljnjo investicijo (časa in denarja) v aktivnosti, ki vodijo do realizacije prodaj prevodnih pravic. Ob boku slovenskim knjižnim ustvarjalcem in njihovim zastopnikom stopa JAK z učinkovitimi in proaktivnimi dejavnostmi, ki stimulirajo tuje trge in z znanjem in veščinami opolnomočijo domače akterje. Z bližajočima nacionalnima projektoma – slovenskima fokusoma Bologna 2022 in Frankfurt 2023 – je pozornost za slovensko knjižno ustvarjalnost zagotovljena, izkoristek tega zanimanja pa naj bo cilj, da tuji založniki konstantno in z zanimanjem spremljajo založniške programe slovenskih založb in umetniški razvoj slovenske ilustratorske in avtorske scene.

Tanja Petrič

PREVAJANJE SLOVENSKE MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI IN »PODPORNI MEHANIZMI«

Prispevek se osredotoča na nekaj projektov s področja prevajanja slovenske književnosti v tuje jezike v luči prevodov slovenske mladinske književnosti, ki so del sistemskih podpornih mehanizmov za vzpodbujanje prevodov in promocijo slovenske literature v tujini, pri katerih sem avtorica tega zapisa bodisi kot vodja bodisi kot koordinatorka ali urednica sodelovala v zadnjih desetih letih. V pričujočem članku so predstavljeni rezultati prevajanja izbranih besedil slovenskih mladinskih avtorjev, ki so bila vključena v obravnavo na Mednarodnem prevajalskem seminarju slovenske književnosti med letoma 2010 in 2019. Izsledki slonijo na predpostavki, da je moč zaznati porast izdanih knjižnih prevodov in objav odlomkov na seminarju izbranih avtorjev in avtoric v različnih tujih tiskanih in spletnih medijih. Do leta 2017 so kot rezultat seminarja v tiskani obliki izhajale tudi knjižice z vzorčnimi prevodi, ki so dosegljive med predstavitvenimi gradivi na spletni strani Javne agencije za knjigo Republike Slovenije (JAK). V povezavi s tem so v razdobju desetih let za primerjavo predstavljeni tudi javno dostopni rezultati sofinanciranih naslovov del za otroke in mladino v okviru razpisov JAK in Trubarjevega sklada. Predstavitev zaokrožata posnetek stanja in vizija edicije *Litterae Slovenicae*, revijalne zbirke slovenske književnosti v tujih jezikih s skoraj šestdesetletno tradicijo, ki izhaja pri Društvu slovenskih pisateljev.

The article focuses on a few projects from the field of the Slovene literature translations into foreign languages, viewed from the perspective of Slovene children's literature translations, which are part of the systemic support mechanisms aiming at the promotion of translations and Slovene literature abroad. These are the projects in which I have participated over the last ten years either as head or as coordinator and editor. The article brings results of the selected translations of the authors of Slovene children's literature that were included as study materials at the International Translation Seminar of Slovene Literature in the period between 2010 and 2019. The results are based on the hypothesis that the numbers of literary translations and excerpts of the selected authors in different foreign printed and internet media increased. Up to the year 2017 booklets with sample translations were issued as seminar results in printed form. These are available among the presentation materials on the Slovenian Book Agency website. For a comparison, the period of the last ten years is also illustrated by publicly accessible results of the cofinanced literary works for children and juveniles within the tenders of the Slovenian Book Agency and the Trubar Fund. The presentation is concluded by a survey of the current situation and visions of the *Litterae Slovenicae*, a serial collection of the Slovene literature in foreign languages with an almost 60 years long tradition, published by the Slovene Writers' Association.

0 Uvod

Knjiga je po eni strani tržno blago, po drugi pa nosi kulturno-simbolni pomen in v presečišču – nemalokrat tudi v protislovju – te dvojne narave se bori za svoj položaj in obstoj v svetu. Javni interes v zvezi s knjigo je v različnih evropskih državah različen, zato je knjiga v Evropi deležna najrazličnejših oblik podpore, ki jih je mogoče opredeliti kot različne »podporne modele in mehanizme« in jih pozna tudi slovenska knjiga.

Kot v knjigi *Izdati in obstati* ugotavlja Andrej Blatnik in kot kažejo podatki naraščajočega števila prijavljenih in podprtih naslovov v okviru slovenskih »podpornih modelov« v obliki razpisov, literarna prisotnost slovenskih avtorjev in avtoric vseh žanrov po osamosvojitvi leta 1991 vztrajno narašča:

V povprečju izide pri tujih založbah od leta 1991 dalje letno kakih 70 knjig slovenskih leposlovnih avtorjev v različnih jezikih in vsaj eno knjigo v tujini ima objavljeno skoraj vsak tretji član Društva slovenskih pisateljev, veliko pa je tudi izdaj slovenskih humanističnih in znanstvenih piscev, med katerimi velja omeniti vsaj svetovno znane filozofe Slavoja Žižka, Mladena Dolarja, Alenko Zupančič in druge. Veliko je izdaj piscev otroške književnosti in ilustratorjev, med katerimi se je, zlasti na azijskih tržiščih, najbolj uveljavila Lila Prap. (Blatnik 2018: 120)

Blatnik nadalje povzema izsledke raziskave *Prevajanje novejše slovenske književnosti* Špele Dolinšek, v kateri avtorica ugotavlja, da je bilo med letoma 1991 in 2011 prevedenih in objavljenih 1330 knjig slovenskih avtorjev, med njimi 472 pesniških zbirk, 278 romanov, 187 kratkoproznih del, 105 knjig za otroke ter 65 dram. Slednje kaže na izjemno in tudi nekoliko nepričakovano zvrstno raznolikost, ki vsaj v primeru prevajanja slovenske književnosti v določenem obdobju očitno ovrže tezo o romanu kot najdonosnejšem in najzanimivejšem prevodnem žanru za tuje trge. Raziskava v istem obdobju razkriva tudi najbolj prevajana imena – to so Drago Jančar s 75 knjižnimi prevodi (v bazi prevodov JAK je trenutno vpisanih 151 Jančarjevih prevodov), Tomaž Šalamun s 64 knjižnimi prevodi (baza JAK evidentira 100 prevodov), Evald Flisar z 48 knjižnimi prevodi (baza JAK evidentira 83 prevodov), Aleš Debeljak s 44 knjižnimi prevodi (baza JAK evidentira 50 prevodov) in Boris Pahor z 42 knjižnimi prevodi (baza JAK evidentira 59 prevodov), ki jih po številu prevodov danes dohajajo še Brane Mozetič (baza JAK evidentira 57 prevodov), Aleš Šteger (baza JAK evidentira 41 prevodov), Franjo Frančič (baza JAK evidentira 39 prevodov), Andrej Blatnik (baza JAK evidentira 37 prevodov), Feri Lainšček (baza JAK evidentira 30 prevodov) in Miha Mazzini (baza JAK evidentira 28 prevodov), ob čemer se med samostojnimi prevodi del naštetih avtorjev pojavljajo tudi antologije. Med najbolj prevajanimi mladinskimi avtorji prednjačita Lila Prap in Slavko Pregl (baza JAK pri obeh avtorjih evidentira po 26 prevodov), v zadnjih letih pa tudi Manica Klenovšek Musil (baza JAK evidentira 21 prevodov), ki je vse bolj uspešna na kitajskem in turškem knjižnem trgu.

1 Trubarjev sklad in sistemske podpore

Če so bili v preteklosti prevodi sodobnih slovenskih avtorjev velikokrat plod osebnih poznanstev, gostovanj, festivalskih in rezidenčnih izmenjav ter avtorjeve

menedžerske žilice – kar do neke mere še vedno vpliva na število prevodov v določenem jezikovnem okolju, s katerim je avtor povezan – pa imajo prav zaradi vse več oblik sistemske podpore večjo možnost tudi slovenski avtorji, in še posebej avtorice, ki niso usmerjeni v samopromocijo onkraj meja. V začetku devetdesetih let je bil tako ustanovljen Trubarjev sklad (TS), neformalno delovno telo Društva slovenskih pisateljev, Slovenskega centra PEN in Sklada Vladimirja Bartola (današnjega Centra za slovensko književnost), ki subvencionira do 50% stroškov tiska prevoda slovenskega leposlovja in esejistike. Do leta 2019 je TS podprl ok. 760 naslovov v več kot 50 jezikih. Višina subvencije se je vselej prilagajala posameznim založniškim trgom in tamkajšnjim stroškom tiska, zato je bila najvišja subvencija za tisk dodeljena državam Zahodne Evrope, kjer je v povprečju znašala 950 evrov, najnižja pa državam Vzhodne in Južne Evrope, kjer je v povprečju znašala 630 evrov, kot v diplomski nalogi *Prisotnost slovenske literature v svetu prek Trubarjevega sklada* (2013) navaja Agata Šimenc. Če naštejemo med letoma 2010 in 2019 s pomočjo Trubarjevega sklada največkrat izdana avtorska imena, se podatki povečini skladajo z raziskavo Špele Dolinšek in evidencami v bazi prevodov JAK – to so namreč Evald Flisar (43 knjig), Brane Mozetič (21 knjig), Drago Jančar (20 knjig), Aleš Šteger (11 knjig), sledita pa še Andrej Blatnik (10 knjig) in Goran Vojnović (10 knjig).

Od leta 2011 se količina letno podprtih knjig giblje med 35 in 45, od leta 2013 pa se med prijavitelji pojavlja tudi vse več kakovostnih mladinskih del (Tabela 1) – leta 2014 je bilo denimo podprtih 6 knjig s področja književnosti za mladino in otroke, leta 2018 pa že 12. Z 8 prevodi prednjači Jana Bauer (predvsem) s svojimi *Groznovilcami* in *Ding dong zgodbami*, Brane Mozetič s 6 knjižnim prevodi slikanice *Dežela bomb, dežela trav* (arabščina, španščina, švedščina) in *Prva ljubezen* (španščina, švedščina in korejščina), s po 5 knjižnimi prevodi pa sledita Slavko Pregl z *Geniji v kratkih hlačah* in *Geniji brez hlač* (angleški, bolgarski, ruski in bosanski prevod) in Peter Svetina z *Antonovim cirkusom* (litovščina in poljščina) ter s *Čudežnim prstanom* (poljščina, estonsščina in latvijščina). Lila Prap, Ida Mlakar in Andrej Rozman Roza, v zadnjih dveh letih pa tudi Manica Klenovšek Musil, beležijo po 3 subvencionirane prevode, ob čemer vemo, da sta Manica K. Musil in Lila Prap izjemno uspešni na tujih, predvsem večjih neevropskih trgih, ki tovrstne finančne spodbude ne potrebujejo.

Od ustanovitve Javne agencije za knjigo RS so se tej podpori pridružili še številni drugi mehanizmi, ki sistematično podpirajo promocijo in prevajanje slovenske književnosti – od razpisov za prevode, na katerih so rezultati primerljivi z razpisi Trubarjevega sklada (v Tabeli 2 so za primerjavo navedena podprta mladinska dela), in vzorčne prevode do podpore v okviru programa mobilnosti slovenskih avtorjev in prevajalcev. V Sloveniji je tudi vse več pisateljsko-prevajalskih rezidenc in rezidenčnih programov, ki so jih s pomočjo javnih ali zasebnih sredstev ustanovili posamezni deležniki in ustanove na področju kulture (DSP, JSKD, MOL, Traduki, KUD Sodobnost, MKC, DSKP itd.) ter ciljno usmerjenih prevajalskih delavnic v okviru založb, festivalov in strokovnih srečanj.

Zavedati pa se moramo, da prevodi slovenskega leposlovja nastajajo tudi onkraj slovenskih in evropskih sistemskih podpor. Za večje knjižne trge subvencije niso odločilni kriterij za uvrstitev nekega tujega dela v ciljni založniški program. Odtehta predvsem vsebinska plat, ki pa je do določene mere povezana tudi z zunajliterarnimi kriteriji, kot so možnost promocije in razvoja avtorja, možnost odkupa avtorskih pravic za več avtorjevih del ipd. Pri avtorjih, ki ustvarjajo za otroke in mladino, je

pogosto pomembna tudi »dodatna ponudba« denimo v obliki kreativnih delavnic (kot jih izvaja Manica K. Musil) ali promocijskih izdelkov (kot pri Lili Prap).

2 Prevajalski seminar kot aktivna oblika podpore

Mednarodni prevajalski seminar, ki ga je leta 2010 ustanovila Javna agencija za knjigo, in od leta 2018 poteka pod okriljem Društva slovenskih književnih prevajalcev (DSKP), predstavlja aktivo obliko ciljno usmerjenega spodbujanja prevajanja slovenske književnosti. Seminar je namenjen perspektivnim in uveljavljenim prevajalkam in prevajalcem slovenske književnosti v tuje jezike z vsega sveta. Udeleženci dobijo vpogled v aktualno stanje sodobne slovenske književnosti in možnost sodelovanja s slovenskimi avtorji, kritiki, založniki, prevodoslovci, predavatelji in drugimi akterji s področja knjige. Seminarско srečanje pripomore k povečanju števila izidov knjižnih in revijalnih objav prevodov, boljši informiranosti prevajalcev iz slovenskega jezika ter k tesnejšemu sodelovanju in mreženju med prevajalci, založbami in avtorji.

Prvi del seminarja je posvečen prevajalskim delavnicam, na katerih se udeleženci s pomočjo gostujočih avtorjev in strokovnih vodij ukvarjajo z izbranim odlomkom iz besedila izbranega avtorja oz. avtorice. Cilj delavnic je poglobljanje poznavanja avtorjevega oz. avtoričinega dela in opusa ter ustvarjanje pogojev, ki pripeljejo do objave knjižnega prevoda. Drugi del seminarja oblikujejo predstavitve in predavanja slovenskih strokovnjakov na temo sodobne slovenske književnosti, zgodovine, filma, založništva in promocije slovenske literature. Vsako leto pa v sklopu predavanj sledi tudi predstavitev mehanizmov in možnosti (so)financiranja književnih prevodov iz slovenščine, ki jo izvede eden od predstavnikov JAK.

Doslej so bila po navadi izbrana tri prozna dela za odrasle (izjemoma poezija, ker je mednarodnih delavnic za prevajanje slovenske poezije več), od leta 2011 vselej tudi po eno besedilo s področja mladinske književnosti. Žanrsko je šlo tako za romane kot za kratke zgodbe, izjemoma tudi za dokumentarno prozo oz. esejistiko (npr. Edvard Kocbek *Tovarišija* ali Aleš Debeljak *Balkanska brv*). Do leta 2015 je bilo na podlagi dokumentacije (prijavnega formularja, biobibliografije in motivacijskega pisma) na seminar povabljenih do 16 udeležencev in udeleženk, od leta 2016 pa je zaradi izboljšanja kakovosti in intenzivnosti dela ter na podlagi rezultatov preteklih evalvacij povabljenih do 12 izbranih kandidatov. Udeleženske in udeleženci prihajajo iz različnih držav in celin – največjo skupino običajno tvorijo prevajalci v druge slovanske jezike. Mnogi aktivni prevajalci se na seminar vračajo (v skladu z razpisnimi pogoji se lahko prijavijo vsako drugo leto), pomemben pa je tudi za mreženje prevajalcev slovenske književnosti iz različnih jezikovnih okolij in za odkrivanje novih prevajalskih glasov, ki vedno znova prihajajo tudi iz novih jezikovnih okolij, v katerih doslej še ni bilo znanih ali aktivnih književnih prevajalcev iz slovenščine, kot so denimo latvijščina (Māra Gredzena), japonsščina (Jun Mita) in kitajščina (Jie Bao).

Glede na izide vsakokratnih evalvacij seminar že od vsega začetka dosega svoj namen in cilj. Z leti je na podlagi izdanih knjig in odlomkov v različnih tiskanih in spletnih medijih mogoče zaznati porast objav (izbranih) besedil gostujočih slovenskih avtorjev in avtoric. Prevajalci so se namreč od leta 2015 s prijavo na seminar tudi zavezali, da bodo v roku dveh let po izteku seminarja v relevantnem tiskanem

ali spletnem mediju objavili vsaj enega od obravnavanih in na seminarju dodelanih besedil oziroma odlomkov.

Evalvacije, podatke o prevodih in izvode izdanih gradiv hrani Javna agencija za knjigo. Do leta 2017 so v tiskani obliki izhajale knjižice z vzorčnimi prevodi odlomkov iz izbranih besedil, ki so dosegljive med predstavitvenimi gradivi na spletni strani JAK (<https://www.jakrs.si/predstavitvena-gradiva/vzorcni-prevodi/knjizice-vzorcnih-prevodov/>).

2.1 Specializirani seminarji v luči predstavitev v Frankfurtu in Bologni

Javna agencija za knjigo je seminar za prevajalce v nemščino uvedla leta 2016 kot podporni ukrep ob slovenski kandidaturi za častno gostjo na knjižnem sejmu v Frankfurtu z namenom intenzivnejše izmenjave z nemškim govornim prostorom. Seminar se je prvo leto izvajal v Ljubljani kot predseminar splošnemu Mednarodnemu prevajalskemu seminarju slovenske književnosti, nato se je leta 2017 selil v Novo mesto, leta 2018 pa je potekal v okviru 34. slovenskega knjižnega sejma v ljubljanskem Cankarjevem domu, kar je ponudilo seminaristom najširši prostor za mreženje in vzpostavljanje strokovnih stikov. Udeleženci so bili na nemški seminar vabljeni neposredno, ukvarjali pa so se z dvema izbranimi besediloma – enim s področja slovenske književnosti za odrasle in enim s področja mladinske književnosti. Doslej so bili somentorji delavnic materni govorci nemškega jezika, pisatelj in prevajalec Matthias Göritz, prevajalka in tolmačka Rosemarie Linde in prevajalec in predavatelj Lars Felgner ter slovenska prevajalka in prevodoslovka Amalija Maček.

Cilj nemškega seminarja je spodbuditi čim več kakovostnih nemških prevodov uveljavljenih slovenskih avtorjev in avtoric v nemškem govornem prostoru in izobraziti nabor perspektivnih nemških prevajalcev za prve samostojne knjižne prevode in predstavitve v okviru Slovenije, častne gostje frankfurtskega knjižnega sejma leta 2023. Seminar je pomemben tako po strokovni plati (seznanjanje prevajalcev z aktualno bero, slovenskim knjižnim trgom, slovenskimi založbami, avtorji itd.) kot tudi zaradi mreženja in izobraževanja mlajših, perspektivnih prevajalcev iz slovenščine v nemščino, ki šele stopajo na to polje.

Leta 2020 je namesto nemškega seminarja v Sloveniji potekala nemško-slovenska prevajalska delavnica *ViceVersa* v Salzburgu, v sodelovanju s *TOLEDO*-m, programom Nemškega prevajalskega sklada in fundacije Robert Bosch Stiftung, z Društvom slovenskih književnih prevajalcev, z JAK RS in s slovenskim kulturnim centrom na Dunaju SKICA (prva delavnica *ViceVersa* se je odvila v sodelovanju z JAK in LCB decembra 2017 v Berlinu). Poleti 2020 pa naj bi potekala tudi slovensko-italijanska delavnica v luči predstavitve Slovenije na knjižnem sejmu v Bologni 2022, vendar je bila zaradi epidemije COVID-19 prestavljena na leto 2021.

2.2 Mladinski avtorji na prevajalskih seminarjih 2011–2019

V spodnjih dveh tabelah so navedeni izbrani mladinski avtorji in avtorice z naborem del, ki so bila obravnavana na seminarjih. Vsakoletni izbor je sprva opravljala Strokovna komisija za mednarodno promocijo slovenskega leposlovja in humanistike pri JAK. Odkar je seminar prešel pod izvedbeno okrilje Društva slovenskih

književnih prevajalcev, pa dela in avtorje izbira strokovna posvetovalna skupina predstavnikov DSKP in JAK. Kot kažejo spodje navedbe, gre nedvomno za osrednja avtorska imena in kakovostna, nagrajena dela za mladino in otroke, ki so tudi pri prevajalcih praviloma naletela na dobre odzive.

Splošni seminar

Leto	Avtor/-ica	Delo
2011	Miroslav Košuta	<i>Kriško kraške</i> . Trst: Zadruga Novi Matajur 2005.
2013	Peter Svetina	<i>Modrost nilskih konjev</i> . Ljubljana: DZS 2010.
2014	Anja Štefan	<i>Gugalnica za vse</i> . Ljubljana: Mladinska knjiga 2013.
2015	Tadej Golob	<i>Kam je izginila Brina?</i> Ljubljana: Založba Miš 2013.
2016	Andrej Rozman Roza	<i>Mali rimski cirkus</i> . Ljubljana: Mladinska knjiga 2013 (3. natis).
2017	Janja Vidmar	<i>Kebarie</i> . Dob pri Domžalah: Založba Miš 2010.
2018	Jana Bauer	<i>Groznovilca in divja zima</i> . Ljubljana: KUD Sodobnost International 2017.
2019	Majda Koren	<i>Mala pošast Mici</i> . Ljubljana: Mladinska knjiga 2014. <i>Mici iz 2. a</i> . Ljubljana: Mladinska knjiga 2017.

Nemški seminar

Leto	Avtor/-ica	Delo
2016	Svetlana Makarovič	<i>Zlata mačja preja</i> (izbor 2 zgodb). Ljubljana: Mladinska knjiga 2014.
2017	Barbara Simoniti	<i>Močvirniki</i> . Ljubljana: Mladinska knjiga 2012.
2018	Peter Svetina	<i>Kako je gospod Feliks tekmoval s kolesom</i> . Dob pri Domžalah: Miš Založba 2016. <i>Molitvice s stopnic</i> . Ljubljana: Mladinska knjiga 2016.

Če seznam »seminarskih« avtorjev primerjamo s prijavljenimi naslovi na dveh večjih razpisih za subvencioniranje prevodov, kot sta Trubarjev sklad (Tabela 1) in razpis za prevode JAK (Tabela 2), je mogoče opaziti nekatera sovpadanja, ki jih je sicer več na področju prevodov knjig za odrasle – te prednjačijo tudi v tujih revijalnih in spletnih objavah. A povezava med prijavljenimi mladinskimi deli in prevajalci ni povsem naključna. Na podlagi javno dostopnih rezultatov razpisov in podatkov iz vsakokratnih evalvacij seminarjev sem v okviru pričujoče raziskave avtorica članka izvedla tudi kratko anketo med udeleženci seminarjev v letih 2011–2019. Zastavila sem jim naslednja štiri vprašanja:

1. Katero od del s seznama ste prevajali?
2. Kje je bilo objavljeno?
3. Ali je na izbor odlomka oz. knjige za prevod vplivala udeležba na prevajalskem seminarju in srečanje z izbranim avtorjem oz. avtorico?
4. Ali je delo prejelo finančno podporo za prevode slovenske književnosti v tuje jezike in katero?

Glede na odgovore, ki sem jih prejela, in glede na število knjižnih prevodov, ki so nastajali po predstavitvah na seminarjih, je najuspešnejša Jana Bauer s knjigama o Groznovilci. *Groznovilca in divja zima* je s subvencijo Trubarjevega sklada leta 2018 izšla pri litovski založbi Nieko rimto UAB v prevodu Gabije Kiaušaitė, ki se je sicer istega leta udeležila tudi prevajalskega seminarja, vendar je prevod nastal pred njim. Prevajalka je namreč pred tem že prevedla prvo knjigo *Groznovilca v Hudi hosti* (prav tako za založbo Nieko rimto UAB), kar pa jo je po drugi strani motiviralo k prijavi na seminar z Jano Bauer. Tudi poljska prevajalka Marlena Gruda se je leta 2018 na seminarju kot udeleženka srečala z avtorico Jano Bauer in za poljsko založbo EZOP leta 2019 prevedla knjigo *Groznovilca in divja zima*, ki je bila uspešna tako na razpisu za prevode JAK kot tudi na razpisu Trubarjevega sklada. Ukrajinska prevajalka Mariana Klymets se je po srečanju z avtorico na seminarju sprva lotila prevoda dela *Groznovilca v Hudi hosti* kot prve knjige v seriji o Groznovilci, ki bo do konca leta 2020 izšla pri ukrajinski založbi Book XXI. Delo je prejelo subvencijo za prevode JAK in se poteguje tudi za finančno podporo pri tisku. Prevajalka in založba pa načrtujeta tudi prevod druge, na seminarju obravnavane knjige *Groznovilca in divja zima*. Septembra 2020 je po seminarskem srečanju z Jano Bauer izšel tudi ruski prevod knjige *Groznovilca v Hudi hosti* Aleksandre Krasovets, in sicer pri založbi Rosmen, eni izmed petih največjih založb v Rusiji, specializirani za mladinsko književnost. Čeprav se je po prevajalkinih besedah založba sama obrnila nanjo, je bil predhodni stik z avtorico za prevajalsko delo pomemben. Tudi latvijska prevajalka Māra Gredzena se je lotila prevajanja obeh Groznovilc – *Groznovilca in divja zima* naj bi izšla še pred koncem leta 2020 pri založbi Aminori v Rigi. Prevajalka je na vprašanje, ali sta na izbor knjige za prevod vplivala udeležba na prevajalskem seminarju in srečanje z avtorico, odgovorila: »Ja, seveda, udeležba na prevajalskem seminarju je vplivala na izbor knjige, ker prej sploh nisem poznala veliko mladinske in otroške književnosti.« Knjiga je konkurirala tako za subvencijo za prevod kot tudi za subvencijo za tisk.

Italijanska prevajalka Lucia Gaja Scuteri, udeleženka seminarja leta 2017, za italijansko založbo Besa mucu pravkar prevaja delo *Kebarie* Janje Vidmar, ki naj bi izšlo v spomladanski beri 2021. Knjiga je bila leta 2020 prav tako prijavljena na razpis za subvencijo JAK. Italijanska prevajalka Martina Clerici pa trenutno išče založnika za že dokončan italijanski prevod knjige *Mala pošast Mici* Majde Koren, ki je prevajalko navdušila »v živo« prav na prevajalskem seminarju leta 2019.

Pri češki založbi Altenberg kmalu izide knjiga *Modrost nilskih konjev* Petra Svetine v češkem prevodu Aleša Kozárja in Eliške Oberhelove, ki sta se udeležila prevajalskega seminarja leta 2013, na katerem je bil obravnavan odlomek iz omenjene knjige. Po besedah Aleša Kozárja je prav seminar vzpodbudil oba prevajalca, da sta knjigo ponudila domači založbi – Kozár pred seminarjem še ni bil seznanjen z izbranim delom, čeprav je avtorja že poznal. Knjiga je prejela tudi podporo za prevode 2019. Pri založbi Malinc pa v kratkem izide prevod *Modrost nilskih konjev* v španščino, ki ga je v soprevedu z Barbaro Vuga naredila María Florencia Ferre, udeleženka seminarja 2013. Prevod in izdaja sta prejela podporo EACEA, prevajalka pa je v svojem anketnem odgovoru izpostavila, da je seminar vsekakor vplival na odločitev za prevod. Nemški prevajalec Sebastian Walcher je za založbo Mladinska knjiga in s subvencijo programa Creative Europe prevedel Svetinovo delo *Molitvice s stopnic*, k čemur je prav tako pripomoglo srečanje in obravnava besedila v okviru nemškega seminarja 2018.

Makedonski prevajalec Darko Spasov, prav tako večkratni udeleženec prevajalskih seminarjev, je sicer neodvisno od seminarja s seznama obravnavanih del v makedonščino prevedel *Močvirnike* Barbare Simoniti. Knjiga je s podporo EACEA izšla pri založbi Tri v Skopju in pred kratkim prejela prvo nagrado za najboljšo knjigo za otroke in mladino. Spletno pa sta na straneh makedonske založbe Čudna Šuma (<https://cudnasuma.com/>) objavljena tudi odlomka iz del *Gugalnica za vse* Anje Štefan in *Mali rimski cirkus* Andreja Rozmana Roze, na katera je po prevajalčevih besedah neposredno vplivala udeležba na obeh seminarjih z izbranimi avtorjema v letih 2014 in 2016.

2.3 Izsledki in domet prevajalskih seminarjev

Prevajalskih seminarjev so se doslej udeleževali predvsem prevajalci in prevajalke, ki prevajajo bodisi tako mladinsko književnost kot leposlovje za odrasle bodisi zgolj literaturo za odrasle. Specializiranih prevajalcev, ki bi ciljno prevajali slovensko mladinsko leposlovje, je bilo med udeleženci manj. Med njimi je mogoče izpostaviti litovsko prevajalko Gabijo Kiaušaitė, ki je leta 2016 prejela nagrado IBBY za prevod knjige *Groznovilca v Hudi hosti* Jane Bauer v kategoriji »najboljša prevedena leposlovna knjiga za otroke v Litvi leta 2015«. Za slovensko mladinsko književnost pa se v zadnjem času po lastnih besedah prednostno zanimata še latvijska prevajalka Māra Gredzena in nemška prevajalka Tadeja Lackner-Naberžnik, večkratna udeleženka nemških seminarjev, ki je za edicijo *Litteræ Slovenicæ* v nemščino prevedla mladinski roman *Kot v filmu* Vinka Möderndorferja.

Rezultati kratkega pregleda učinkov prevajalskih seminarjev na primeru prevajanja mladinskih avtorjev v splošnem kažejo, da udeležba prevajalcev pogosto produktivno vpliva na nastanek knjižnih ali vsaj revijalnih oz. spletnih prevodov odlomkov iz obravnavanih del. Vpliv je lahko neposreden in v najboljšem primeru rezultira v knjižni prevod ter izdajo pri uveljavljeni založbi na ciljnim knjižnem trgu. Prevajalce k aktivni promociji in predstavitvi izbranega dela ciljnim založnikom do neke mere motivira tudi prednostni kriterij razpisov za prevode JAK, ki za prevod dela, obravnavanega v okviru prevajalskih seminarjev JAK, predvideva 2 dodatni točki. Beležimo pa tudi številne posredne vplive – seznanjanje prevajalcev z opusi seminarskih in drugih slovenskih avtorjev, ob čemer nastajajo tudi prevodi drugih naslovov; mreženje prevajalcev med sabo, kar tudi po seminarju vzpodbudi dolgoročno izmenjavo mnenj, izkušenj in informacij o slovenskih knjigah; hkrati pa prevajalci v svojih državah kot posredniki pogosto sodelujejo s prireditelji festivalov in literarnih gostovanj.

3 Prevodi mladinskih avtorjev v zbirki *Litteræ Slovenicæ*

Revija *Le Livre Slovène* je bila ustanovljena leta 1963 na pobudo Društva slovenskih pisateljev, Slovenskega centra PEN in Društva slovenskih književnih prevajalcev, da bi tujo javnost obveščala o sodobni slovenski književnosti in kulturi. Od leta 1991, ko se je revija vsebinsko in vizualno preoblikovala v knjižno zbirko ter se preimenovala v *Litteræ Slovenicæ*, uredniški koncept publikacije, ki ga od leta 2011 oz. 2012 oblikujeta urednici Tanja Petrič in Tina Kozin, temelji na izdajanju

reprezentativnih proznih, pesniških, dramskih in esejističnih del slovenskih avtorjev in avtoric različnih generacij, tako v tujejezičnih kot v dvo- ali večjezičnih izdajah. Publikacije spremljajo spremne študije literarnih strokovnjakov, ki izbrano delo in avtorja umestijo v širši literarno-zgodovinski kontekst in ga predstavijo vsakokratni tujejezični ciljni publiki. Pri projektu sodelujejo perspektivni in uveljavljeni prevajalci iz slovenščine v tuje jezike, ki so povečini materni govorniki ciljnega jezika in prihajajo iz tujejezičnih okolij.

Šele v zadnjih letih, tudi na pobudo Sekcije za mladinsko književnost pri DSP, se v uredniški program intenzivneje vključuje slovenske mladinske avtorje, ki jim je bila v preteklosti sicer že posvečena angleška antologija *Tales Growing up into Secrets. An Anthology of Contemporary Slovene Youth Literature* (2004/2007), serijo izdaj posameznih del pa je leta 2015 otvoril nemški prevod mladinskega romana *Kot v filmu* Vinka Möderndorferja (prev. Tadeja Lackner-Naberžnik). 2020 bo v okviru zbirke izšel nemški prevod dela *Ropotarna* Petra Svetine, ki ga pripravljata prevajalca Liza Linde in Jens Sakelšek.

Viri in literatura

Arhiv podprtih knjig Trubarjevega sklada: <https://drustvo-dsp.si/trubarjev-skald/>

Arhiv podprtih knjig Javne agencije za knjigo RS, rezultati posameznih razpisov: <https://www.jakrs.si/javni-razpisi-in-pozivi/rezultati/>

Baza prevodov Javne agencije za knjigo RS: <https://www.jakrs.si/mednarodna-dejavnost/baza-prevodov/>

Andrej Blatnik, 2018: *Izdati in obstati*. Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura.

Špela Dolinšek, 2011: *Prevajanje novejšje slovenske književnosti. Diplomsko delo*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo.

Tanja Petrič, 2019: Mednarodni prevajalski seminarji slovenske književnosti. V: Barbara Pregelj (ur.): *Bela knjiga o prevajanju 2018. Premiki na področju prevajanja, tolmačenja, podnaslavljanja in lektoriranja v Sloveniji*. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev, 149–150. Elektronski vir: <http://www.belaknjigaoprevajanju.si/>

Agata Šimenc, 2013: *Prisotnost slovenske literature v svetu prek Trubarjevega sklada. Diplomsko delo*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo.

Dodatek

Tabela 1: Trubarjev sklad – subvencionirani prevodi slovenskih mladinskih avtorjev (2011–2019)

	Avtor/-ica	Naslov izvirnika	Naslov prevoda	Ciljni jezik	Država	Založba/izdajatelj	Letnica izida	Prevajalec/-ka
1	Slavko Pregl	<i>Geniji brez hlač</i>	<i>Geniuses without Pants</i>	angleški	Indija	Sampark World Publishing	2013	Maja Visenjak Limon
2	Brane Mozetič	<i>Dežela bomb, dežela trav</i>	<i>Bilad alkanabil va bilad alhašaiš</i>	arabski	Egipt	Sefsafa publishing house	2014	Margit Podvornik Alhady, Mohsen Alhady

	Avtor/ -ica	Naslov izvirnika	Naslov prevoda	Ciljni jezik	Država	Založba/ izdajatelj	Letnica izida	Prevajalec/ -ka
20	Lila Prap	<i>Kraca</i>	<i>Kuffa</i>	nemški	Nemčija	Vielflieger Verlag	2016	Greta Jenček
21	Polonca Kovač	<i>Zelišča male čarovnice</i>	<i>Bylinky malej čarodejnice</i>	slovaški	Slovaška	Vydavateľstvo Sloart, spol. sro	2016	Stanislava Repar
22	Brane Mozetič	<i>Prva ljubezen</i>	<i>Mi primer amor</i>	španski	Španija	Edicions Bellaterra	2016	Lucas Platero
23	Jana Bauer	<i>Groznovilca in divja zima</i>	<i>Strašna vila i divlja zima</i>	hrvaški	Hrvaška	Ibis grafika d.o.o.	2017	Jagna Pogačnik
24	Andrej Rozman Roza	<i>Gospod Filodendron</i>	<i>Gospodin Filodendron</i>	makedonski	Severna Makedonija	Polatski	2017	Darko Spasov
25	Desa Muck	<i>Panika</i>	<i>Panika</i>	srbski	Srbija	Laguna d.o.o.	2017	Jelena Budimirović
26	Brane Mozetič	<i>Prva ljubezen</i>	<i>Forsta karleken</i>	švedski	Švedska	Vombat förlag/Meerkat production AB	2017	Dolores Meden
27	Janja Vidmar	<i>Kebarie</i>	<i>Kebaria, vaja që lexonte bukur</i>	albanski	Albanija	Ditura	2017	Nikollë Berishaj
28	Kajetan Kovič	<i>Maček Muri</i>	<i>Mačorot Muri</i>	makedonski	Severna Makedonija	Templum	2017	Davor Stojanovski
29	Svetlana Makarovič	<i>Pekarna Mišmaš</i>	<i>Pekarnicata Mišmaš</i>	makedonski	Severna Makedonija	Templum	2017	Davor Stojanovski
30	Majda Koren	<i>Skuhaj mi pravljico!</i>	<i>Uzvāri man pasaciņu!</i>	latvijski	Latvija	SIA Liels un mazs	2018	Māra Gredzena
31	Peter Svetina	<i>Čudežni prstan</i>	<i>Brīnumu gredzenes</i>	latvijski	Latvija	SIA Liels un mazs	2018	Māra Gredzena
32	Andrej Rozman Roza	<i>Kako je Oskar postal detektiv</i>	<i>Kako je Oscar postao detektiv</i>	hrvaški	Hrvaška	Ibis Grafika d.o.o.	2018	Mirjana Bračko
33	Ida Mlakar	<i>Ciper-coperček</i>	<i>Čarabaralo</i>	hrvaški	Hrvaška	Ibis grafika d.o.o.	2018	Krešimir Krnic
34	Suzana Tratnik	<i>Ime mi je Damjan</i>	<i>Se vikam Damjan</i>	makedonski	Severna Makedonija	Cultural Institution Blesok	2018	Lidija Dimkvska
35	Peter Svetina	<i>Čudežni prstan</i>	<i>Magiczny Pierścień</i>	poljski	Poljska	Agencja Edytorska Ezop s.c.	2018	Marlena Gruda
36	Majda Koren	<i>Skuhaj mi pravljico!</i>	<i>Keeda Mulletiiks Muinasjutt!</i>	estonski	Estonija	Oü Päike Ja Pilv	2018	Rauno Alliksaar
37	Peter Svetina	<i>Čudežni prstan</i>	<i>Võlusõrmus</i>	estonski	Estonija	Oü Päike Ja Pilv	2018	Rauno Alliksaar

	Avtor/-ica	Naslov izvirnika	Naslov prevoda	Ciljni jezik	Država	Založba/izdajatelj	Letnica izida	Prevajalec/-ka
38	Brane Mozetič	<i>Prva ljubezen</i>	<i>Cheot Sarang</i>	korejski	Južna Koreja	Oomzice Publisher	2018	prevajalec neznan
39	Suzana Tratnik	<i>Tombola ali življenje</i>	<i>Tombola ali život!</i>	hrvaški	Hrvaška	Areté	2018	Nina Gugleta
40	Ida Mlakar	<i>Ciper-coperček</i>	<i>Burtai šmurtai</i>	litovski	Litva	Nieko rimto UAB	2018	Gabija Kiaušaitė
41	Jana Bauer	<i>Groznovilca in divja zima</i>	<i>Raganiukė ir užkerėtasis akmuo</i>	litovski	Litva	Nieko rimto UAB	2018	Gabija Kiaušaitė
42	Andrej Rozman Roza	<i>Kako je Oskar postal detektiv</i>	<i>Kaip Oskaras tapo detektyvu</i>	litovski	Litva	Nieko rimto UAB	2018	Gabija Kiaušaitė
43	Jana Bauer	<i>Ding dong zgodbe</i>	<i>Ding dong priče</i>	hrvaški	Hrvaška	Ibis Grafika	2018	Krešimir Krnic
44	Jana Bauer	<i>Groznovilca v Hudi hosti</i>	<i>Grozovilata vo Strašnata šuma</i>	makedonski	Severna Makedonija	Artkonekt	2019	Lidija Dimkovska
45	Jana Bauer	<i>Groznovilca v Hudi hosti</i>	<i>Groznič vila u Strašnoj šumi</i>	srbski	Srbija	Laguna	2019	Jelena Budimirović
46	Jana Bauer	<i>Groznovilca in divja zima</i>	<i>Srasznowilka i dzika zima</i>	poljski	Poljska	EZOP	2019	Marlena Gruda
47	Manica Klenovšek Musil	<i>Slon Stane</i>	<i>Slon Stanko</i>	hrvaški	Hrvaška	Kašmir promet	2019	Vladimira Velički
48	Manica Klenovšek Musil	<i>Lev Robi</i>	<i>Leon lav</i>	hrvaški	Hrvaška	Kašmir promet	2019	Vladimira Velički
49	Manica Klenovšek Musil	<i>Slon Stane in Lev Robi</i>	<i>Slonėnok Savva i L'vėnok Lėva</i>	ruski	Rusija	Peshkom v istoriju	2019	Viktora Son'kina
50	Brane Mozetič	<i>Dežela bomb, dežela trav</i>	<i>Landet bomb, landet gräs</i>	švedski	Švedska	Vombar förlag	2019	Dolores Meden
51	Damijan Šinigoj	<i>Iskanje Eve</i>	<i>Evos beieškant</i>	litovski	Litva	Gelmes	2019	Laima Masyte

Tabela 2: Rezultati razpisov JAK za prevode in vzorčne prevode slovenske književnosti (2011–2019)

Zap. št.	Prijavitelj	Prevajalec	Naslov projekta	Jezik	Sofinanciranje
JP1-MP-2011 Prevodi v tuje jezike 2011 – 43 subvencioniranih prevodov / 1 delo za otroke in mladino					
1	Zdeněk Rejda	Zdeněk Rejda	Damijan Šinigoj: <i>Očkov kotiček</i>	češčina	2.000,00 €
JR2-MP-2012 Prevodi v tuje jezike 2012 – 33 subvencioniranih prevodov / 2 deli za otroke in mladino					
2	Isaberg förlag ab	Ann-Sofie Öman	Lila Prap: <i>Moj očka</i>	švedščina	282,00 €
3	Maja Visenjak Limon	Maja Visenjak Limon	Slavko Pregl: <i>Geniji brez hlač</i>	angleščina	1.500,00 €
JR9-PVP-2013 Vzorčni prevodi v tuje jezike 2013 – 34 subvencioniranih vzorčnih prevodov / 3 dela za otroke in mladino					
4	Natalija Toplišek	Natalija Toplišek in Wang Chengcheng	<i>Red Squirrel Literature Series – The Slovene Children Literature Collection</i> : 1. Ida Mlakar: <i>Cipercoperček</i> , 2. Bina Štampe Žmavc: <i>Cesar in roža</i>	kitajščina	1.000,00 €
5	Nikollë Berishaj	Nikollë Berishaj	Slavko Pregl: <i>Geniji brez hlač</i>	črnogorščina	2.400,00 €
6	Tatiana I. Chepelevskaya	Tatiana I. Chepelevskaya	Slavko Pregl: <i>Geniji brez hlač</i>	ruščina	2.400,00 €
JR9-PVP-2014 Vzorčni prevodi v tuje jezike 2014 – 59 subvencioniranih vzorčnih prevodov / 1 delo za otroke in mladino					
7	Perfekt a.s.	Terézia Struhárová	Lila Prap: <i>Dinozavri?!</i>	slovaščina	102,00 €
JR7-PP-2015 Prevodi v tuje jezike 2015 / Področje prevodov v angleščino in nemščino (ANP) – 12 subvencioniranih prevodov / 1 delo za otroke in mladino					
8	Andrej Pleterski	Andrej Pleterski	Evald Flisar: <i>Alica v nori deželi</i>	angleščina	1.200,00 €
JR7-PP-2015 Prevodi v tuje jezike 2015 / Področje prevodov v ostale jezike (OP) – 24 subvencioniranih prevodov / 1 delo za otroke in mladino					
9	Gancho Savov Ganchev	Gancho Savov Ganchev	Slavko Pregl: <i>Geniji brez hlač</i>	bolgarščina	2.300,00
JR11-PRŠP-2016 Prevodi v tuje jezike 2016 – 40 subvencioniranih prevodov / 1 delo za otroke in mladino					
10	Laguna DOO	Jelena Budimirović	Desa Muck: <i>Panika</i>	srbsščina	1.400,00 €
JR6-PM-2017 Prevodi v tuje jezike 2017 – 30 subvencioniranih prevodov / 1 delo za otroke in mladino					
11	Blesok, Skopje	Lidija Dimkovska	Suzana Tratnik: <i>Ime mi je Damjan</i>	makedonščina	1.500,00 €

Zap. št.	Prijavitelj	Prevajalec	Naslov projekta	Jezik	Sofinanciranje
JR12-INJ-2017 Prevodi v nemščino 2017 – 9 subvencioniranih prevodov / 0 del za otroke in mladino					
JR4-P-2018 Prevodi v tuje jezike 2018 – 55 subvencioniranih prevodov / 5 del za otroke in mladino					
12	Gelmes	Laima Masyte	Damijan Šinigoj: <i>Iskanje Eve</i>	litovščina	800,00 €
13	Artkonekt	Lidija Dimkovska	Jana Bauer: <i>Groznilca v Hudi hosti</i>	makedonščina	700,00 €
14	Karl Rauch Verlag GmbH & Co. KG	Matthias Göriz	Aleš Šteger: <i>Kurent</i>	nemščina	1.300,00 €
15	IP Laguna d.o.o.	Jelena Budimirović -	Jana Bauer: <i>Groznilca v Hudi hosti</i>	srbsščina	500,00 €
16	Wydawnictwo Ezop sp. Z o. o.	Marlena Gruda	Jana Bauer: <i>Groznilca in divja zima</i>	poljščina	1.000,00 €
JR5-INJ-2018 Prevodi v nemščino 2018 – 8 subvencioniranih prevodov / 2 deli za otroke in mladino					
17	Baeschlin Verlag, Švica	/	Manica K. Musil: <i>Slon Stane</i>	nemščina	10.000,00 €
18	Artikel VII – Kulturverein für Steiermark – Pavelhaus, Avstrija	Karin Almasy ... et al.	Šinkovec, Igor; Gombač, Žiga: <i>Hlapec Jernej in pasja pravica</i> in Cankar, Ivan: <i>Hlapec Jernej in njegova pravica</i>	nemščina	3.000,00 €
JR6-P-2019 Prevodi v tuje jezike 2019 – 52 subvencioniranih prevodov / 10 del za otroke in mladino					
19	Ibis grafika d.o.o	Krešimir Krnic	Jana Bauer: <i>Ding dong zgodbe</i>	hrvaščina	800,00 €
20	Kašmir promet d.o.o.	Vladimira Velički	Manica K. Musil: <i>Lev Robi</i>	hrvaščina	500,00 €
21	Kašmir promet d.o.o.	Vladimira Velički	Manica K. Musil: <i>Slon Stane</i>	hrvaščina	500,00 €
22	Logos Books Pvt Ltd., Indija	Krishnaveni Ayyapan Varriyath	Jana Bauer: <i>Groznilca v Hudi hosti</i>	malajščina	800,00 €
23	GRAHA CENDEKIA PUBLISHING, Indonezija	Nunung Deni Puspitasari	Jana Bauer: <i>Groznilca v Hudi hosti</i>	indonezijsščina	700,00 €
24	Nakladatelství Altenberg	Aleš Kozár in Eliška Oberhelová	Peter Svetina: <i>Modrost nilskih konjev</i>	češčina	400,00 €
25	Nepko Kids, Mongolija	Tsolmon Bayaraa	Jana Bauer: <i>Scary Fairy in the Wicked Woods</i>	mongolščina	900,00 €
26	Nepko Kids, Mongolija	Tsolmon Bayaraa	Andreja Peklar: <i>The Moon and I</i>	mongolščina	300,00 €
27	MATCOM LTD, Bolgarija	Elena Atanasova Tomova	Desa Muck: <i>Lažniva Suzi</i>	bolgarščina	2.000,00 €
28	V. Books XXI LTD, Ukrajina	Mariana Klymets	Jana Bauer: <i>Groznilca v Hudi hosti</i>	ukrajiniščina	1.000,00 €
JR7-INJ-2019 Prevodi v nemščino 2019 – 11 subvencioniranih prevodov / 4 dela za otroke in mladino					
29	Baeschlin Verlag, Švica	ni navedbe	Marta Bartolj: <i>Kje si?</i>	nemščina	5.000,00 €

Zap. št.	Prijavitelj	Prevajalec	Naslov projekta	Jezik	Sofinanciranje
30	Wieser Verlag, Avstrija	ni navedbe	Monika Krojež Telban, Roberto Dapit, Zmago Šmitek: <i>Najboljše pripovedke iz zakladnice slovenskih pripovedi</i>	nemščina	4.000,00 €
31	Drava Verlag, Avstrija	ni navedbe	Ida Mlakar Črnič: <i>Kako sta Bibi in Gusti zalivala hišico</i> . Ilustratorica: Kristina Krhin	nemščina	3.000,00 €
32	Karl Rauch Verlag GmbH, Nemčija	ni navedbe	Aleš Šteger: <i>Kurent</i>	nemščina	8.200,00 €

Jana Bauer

S POLNIMI JADRI NAPREJ NA TUJE TRGE

Odkar je Slovenija podpisala pogodbo, da bo svojo literarno produkcijo podrobneje predstavila širokemu knjižnemu trgu kot častna gostja knjižnih sejmov v Bologni in Frankfurtu, se je med založniki in avtorji pojavilo nekoliko večje zanimanje, na tujih trgih smo začeli prepoznavati ne več le simbolično, prestižno vrednost izdane knjige, temveč tudi tržno. Za avtorice in avtorje z majhnega slovenskega trga, kjer je honorar v večini primerov preskromen, da bi se lahko s pisanjem preživljali, so tuji trgi morda celo pomembnejši, kot se zdi na prvi pogled. Toda ali je model založništva, kot ga poznamo pri nas, ustrezen za takšno nalogo? Slovensko založništvo je specifično, podhranjeno, sooča se s stalnim upadom prodaje. Kaj bi bilo treba v strukturi založništva spremeniti in kako temu prilagoditi sistem financiranja, da bi bil prodor na tuje trge uspešnejši? Kakšna je vloga literarnega agenta in koliko slovenskih založb se ukvarja s prodajo pravic? Kako slovenskim mladinskim avtorjem zagotoviti trajnostno uveljavitev na tujih trgih in sredstva za promocijo njihovih knjig? Uspešen model povezovanja slovenskih avtorjev in tujih založnikov prinaša bračni projekt Naša mala knjižnica. Projekt, ki je pred več kot desetletjem nastal v želji, da bi spodbujal branje med slovenskimi osnovnošolci, se je s pomočjo sredstev Evropske unije razvil v uspešen mednarodni projekt, ki ob izdaji del slovenskih avtorjev na tujih trgih poskrbi tudi za njihovo promocijo. Evropska komisija je projektu leta 2017 podelila prestižni naziv »zgodba o uspehu«.

Ever since Slovenia signed a contract to present its literary production in detail to wider markets as the guest of honour at the two book fairs – Bologna and Frankfurt – the interest among publishers and authors slightly increased; foreign markets started recognizing not only the symbolic, prestigious value of a published book, but also its market value. The authors of the small Slovene market with fees too low to provide for a living may find foreign markets more important than it seems at a first glance. But is the publishing model we know in Slovenia adequate for such a task? The Slovene publishing is a specific and malnourished sphere, constantly facing decreasing sale. What needs to be changed in the structure of publishing, and how to adjust the system of financing to make a successful breakthrough on foreign markets? What is the role of literary agents and how many Slovene publishing houses deal with the copyright sales? How to help Slovene children's literature authors attain permanent popularity abroad, and how to provide for sufficient means for their promotion? An example of efficient model of connecting Slovene authors and foreign publishers is the reading project, titled Our small library. The project, launched over a decade ago with the purpose of promoting reading amongst Slovene elementary schools, evolved – with the EU financial support – into a successful international project, providing for the publishing and promotion of Slovene authors on foreign markets. That is why the European Commission awarded the project with the prestigious title "Success Story" in the year 2017.

Kaj ponuja tuji trg?

Slovensko založništvo je v zadnjem desetletju zaznamoval trend nazadovanja, upadanje bralnih in nakupovalnih navad. Izsledki raziskave *Knjiga in bralci VI* nas ne navdajajo z optimizmom. Še zlasti ne, če si svojo profesionalno kariero v založništvu začel in jo nameravaš tam tudi končati. Ostajata torej dve možnosti: lahko tarnamo nad zlo usodo, ki nas ni postavila v zlate čase založništva, ali pa zavihamo rokave in se še bolj potrudimo. Seveda bi bilo dobro, če bi se ponudila sistemska rešitev, a medtem ko čakamo nanjo, je treba preživeti in iskati nove modele, s pomočjo katerih bodo z nami vred preživeli tudi bralci. Ena stvar je gotova. Založnik v današnjem času ne more biti več samo založnik. Izdati knjigo ni več dovolj. To še zlasti velja za manjše založbe, ki do tržišča nimajo tolikšnega dostopa, kot so si ga v daljšem obdobju (razumljivo) uspele ustvariti večje. Zato morajo manjše, pa tudi srednje velike založbe v današnjem času še bolj aktivno iskati svoje bralce. Če jih ni, jih je treba ustvarjati. Govorim o uspešnih bralnih projektih, festivalih, bralnih klubih, medmrežnih aktivnostih, bralnih kampanjah ... in seveda tudi o mednarodnem sodelovanju. Mednarodno sodelovanje ima zaradi približevanja obeh velikih mednarodnih dogodkov zadnja leta tudi večjo težo v razpisih JAK. Odkar je Slovenija podpisala pogodbi, da bo svojo literarno produkcijo širše in podrobneje predstavila knjižnemu trgu kot častna gostja knjižnih sejmov v Bologni in Frankfurtu, se je med založniki za to področje pojavilo večje zanimanje. In to je s svojim delom, razpisi in izkušnjami vseskozi podpirala ekipa JAK z Renato Zamida na čelu. JAK je v tem obdobju organiziral in podprl številna srečanja s tujimi založniki in uredniki, B2B sestanke, seminarje, delil kontakte ... Tudi zato najbrž ostaja le majhen odstotek z javnimi sredstvi podprtih založb, ki glede tega v resnici naredijo zelo malo, ki jih nikoli ne srečamo ne na sejmih ne na drugih za prodor na tuje trge organiziranih dogodkih, pa čeprav imajo v svojem programu številne slovenske izdaje. Vsekakor bi si v času Slovenije kot častne gostje na dveh pomembnih tujih sejmih morali prizadevati, da bi tak odstotek z javnimi sredstvi podprtih založb, ki jih tuji trgi ne zanimajo, bil tako rekoč nič.

Morda se vlaganje v tuje trge na prvi pogled res zdi zgolj neprofiten prestiž, toda ob globljem premisleku nam prav tuji trgi ponujajo rešilne bilke. Na JAK-ovi stojnici v Bologni svoje knjige tujim založnikom že nekaj let redno predstavljajo predstavniki slovenskih založb, med njimi Sodobnost, Pivec, Miš in Sanje, medtem ko imata Mladinska knjiga in Morfem navadno svoji stojnici. Podobna je slika v Frankfurtu, kjer se priključita še Goga in s svojo stojnico Beletrina. Vsekakor take predstavitve domačih avtorjev niso poceni: najem prostora, pot, nastanitev in vsaj dva meseca trdega dela (pošiljanje obveščevalnikov s predstavitvami knjig in avtorjev tujim urednikom in dogovarjanje za sestanke). Tu trčimo ob prvo težavo: kadrovska podhranjenost slovenskega založništva. Le malo založb si lahko privoščijo literarnega agenta v polnem pomenu besede. Če se procenti, ki jih založba dobi ob prodaji pravic na tuje trge, gibljejo med 20 in 50 %, če avtorju prijaznejše založbe vzamejo okoli 30 % in se zneski za avanse gibljejo med 200 in 5000 € – pri čemer se zgornja številka redko doseže, največkrat znašajo od 500 do 1000 € –, lahko hitro izračunamo, koliko prodaj na mesec bi bilo potrebnih, da bi agent lahko zaslužil svojo plačo. Dvomim, da katera od slovenskih založb doseže toliko prodaj v enem letu. Kolikor mi je znano, večina založb delo svojih literarnih agentov pokriva še iz drugih virov (evropskih subvencij ali subvencij JAK in iz lastnih sredstev). Kako bi

potemtakem lahko slovenskemu založniku vlaganje v tuje trge sploh lahko finančno koristilo? Slovenske založbe delujemo v pogojih, ki zahtevajo veliko iznajdljivosti, prilagodljivosti in domišljije. To pa so hkrati tudi prednosti, zaradi katerih smo (nedvomno) zelo uspešni pri pridobivanju evropskih sredstev za kulturo.

Pred šestimi leti smo pri Sodobnosti začeli mednarodno zgodbo Naše male knjižnice, bralnega projekta, ki se je na slovenskih tleh začel pred trinajstimi leti z željo, da bi našli izgubljene bralce v slovenskih osnovnih šolah. Šolarjem smo želeli knjigo približati na način, v katerem bodo glavno vlogo igrali izvrstni mladinski pisatelji in njihove knjige iz skupnega evropskega prostora. Projekt naj bi dokazal, da lahko otroci množično prebirajo tudi zahtevnejšo mladinsko literaturo in v njej uživajo. Projekt je rasel in se krepil, rojevale so se nove zamisli in tako smo se leta 2014 odločili prestopiti meje in projekt razširiti še na dve evropski državi, kar je bil pogoj, da smo lahko kandidirali za evropska sredstva. Ko sva pred leti s kolegico na sejmu v Bologni iskali tuje založnike, ki bi se nam pridružili pri oddaji skupne vloge za financiranje s strani Evropske komisije, sva po nešteti sestankih in številnih sumničavih pogledih komaj uspeli zainteresirati dva založnika. Prijava je bila uspešna, Evropska komisija je projektu dodelila kar 98 od 100 možnih točk. Skupaj smo prejeli evropsko finančno podporo v višini 200.000 evrov in s tem se je odprla možnost, da bolje poskrbimo za promocijo slovenskih mladinskih avtorjev v tujini.

Projekt Naša mala knjižnica je ponudil model učinkovite promocije in dokazal smotnost povezovanja založnikov iz različnih držav, kar je ne nazadnje cilj Evropske komisije. Še več! Projekt Naša mala knjižnica, ki smo ga med letoma 2014 in 2016 izvajali s partnerjema iz Litve in Poljske, je skupina strokovnjakov Generalnega direktorata za izobraževanje in kulturo (DG EAC) Evropske komisije podelila naziv »zgodba o uspehu«. »Zgodbe o uspehu« so »zaključeni projekti Ustvarjalne Evrope, ki se odlikujejo zaradi svojega učinka, prispevka k oblikovanju politik, inovativnih rezultatov in/ali ustvarjalnega pristopa in so lahko vir navdiha za druge. Izbira projekta kot zgodbe o uspehu je izvedena na osnovi izbirnega postopka, za katerega veljajo stroga merila glede kakovosti, relevantnosti in rezultatov projekta.« S poljsko založbo Ezop smo ohranili tesne stike. Čeprav založba pred tem ni izdala nobene slovenske knjige, saj je izdajala pretežno domače mladinske avtorje, so v zadnjih letih slovenski avtorji (pa ne le mladinski) redno vključeni v njihov program.

Že pri naslednji prijavi na evropske razpise je bilo zainteresiranih založnikov več, kot smo jih lahko vključili v projekt. V Naši mali knjižnici so med letoma 2017 in 2019 poleg založb iz Poljske in Litve sodelovali še založniki iz Estonije, Latvije in Hrvaške. Projekt pa nam ni prinesel zgolj evropskih sredstev, s katerimi smo lahko podprli bralno kulturo, obiske tujih in domačih avtorjev ter promocije slovenskih avtorjev v tujini, kakršne si brez teh sredstev sploh ne bi mogli predstavljati, pač pa so se ob njem stkale dobre vezi z založniki iz partnerskih držav, ki so pomembne za naše nadaljnje delovanje. S tistimi tujimi založniki, s katerimi imamo podoben založniški program in vizijo, smo stike okrepili tudi po koncu projekta. S tem pa smo bistveno zmanjšali stroške poslovanja v tistem delu našega programa, ki ga lahko izvajamo skupaj (na primer skupno tiskanje knjig, kar stroške najmanj prepolovi, ter skupna priprava promocijskega gradiva).

Zagotovo je v Sloveniji kar nekaj založnikov, ki s pomočjo mednarodnega sodelovanja sofinancirajo svoje programe in sodelavce, še več pa je tistih, ki takih povezav nimajo, zato vidim v predstavitvi Slovenije kot častne gostje v Bologni

in Frankfurtu odlično priložnost ne le za avtorje in prodajo pravic, temveč tudi za založnike in realizacijo njihovih zamisli. Za izvedbo skupnih založniških podvigov, ki lahko bistveno pripomorejo h krepitvi tako domačega kot tujega (partnerske založbe) založništva. Skupno evropsko tržišče nam ponuja odlično izhodišče, da vstopimo na večje trge ter nehamo tarnati nad majhnostjo lastnega. Skupna promocija in produkcija ne zmanjšujeta le stroškov, tako dostopamo tudi do novih idej in primerov dobrih praks. S pomočjo Naše male knjižnice smo iskali in našli dodatna sredstva, s katerimi lahko razvijamo tudi domačo bralno kulturo. V zadnjih letih smo tako izvedli številne projekte, od nagrade za spodbujanje veselja do branja »sončnica na rami«, ki je namenjena pedagoškemu delavcu, do »bralnega vlaka«, ki spodbuja družinsko branje, pa seminarjev za pedagoge, ki želijo izboljšati bralno pismenost v svojih ustanovah ... Vse to je bilo mogoče ravno zaradi mednarodnega sodelovanja. Ne glede na to, kako majhna je založba, skupni evropski trg nam vsem ponuja obilo možnosti. Da pa vstopimo nanj, potrebujemo izvrstne domače avtorje in uspešne literarne agente.

Kaj bi bilo treba v strukturi založništva spremeniti, da bi bil prodor na tuje trge uspešnejši?

Nekatere slovenske založbe, ki izdajajo mladinsko literaturo, imajo ambicije za vstop na tuje trge, toda njihova letna produkcija domačih del je pogosto preskromna. Izdati domače mladinsko delo in pri tem upoštevati najvišje standarde kakovosti je brez subvencije le redko mogoče, brez domačih avtorjev in njihovih del pa na tujih trgih nimamo kaj početi. Idealno bi bilo, če bi JAK v programskem razpisu posamezni založbi subvencionirala (tako kot na razpisih Evropske komisije za literarne prevode) maksimalno 10 do 12 naslovov. S tem bi se denar porazdelil tudi med manjše založbe, ki kažejo profesionalnost, imajo izvirne zamisli in visoke literarne standarde, a so zdaj primorane v glavnem izdajati prevodno literaturo, saj zanje na razpisih zmanjka denarja. Odprl bi se prostor za nove avtorje, morda bi se celo vzpostavil sistem hišnih avtorjev. Če bi založbe izdale dela vsaj petih ali več domačih avtorjev na leto (pa naj gre za mladinsko literaturo ali filozofijo ...), bi se lahko redno udeleževale sejmov v tujini, mreženj in podobnih dogodkov, krepile kontakte z drugimi založniki, ki imajo podoben profil in podobne programske usmeritve. Seveda bi bilo še bolj idealno, če za rast manjših založb in s tem večje profesionalizacije slovenskega knjižnega trga ne bi bilo treba omejevati števila izdaj večjim založbam. Kot je pred časom za STA izjavil direktor Goge Mitja Ličen: »Nedopustno je, da se sredstva, ki so bila med krizo odzeta JAK, še vedno niso vrnila vsaj na isto letno raven. Založbe se trudimo in skušamo res veliko sredstev pridobiti na mednarodnih razpisih, a najmanj naivno bi bilo pričakovati, da bo katera od drugih držav sofinancirala izdajo izvirne slovenske knjige. To je naša naloga. To je predpogoj za vse nadaljnje aktivnosti slovenskega založništva.«

Če bi založbe lahko operirale z določenim številom podprtih naslovov na leto, bi se okrepil tudi sektor založništva. Manjše založbe bi lahko naredile večji korak k profesionalizaciji. Redno izhajanje določenega števila knjig odpira večje možnosti za ustvarjanje lastne bralske publike. Slovenski avtorji bi v mednarodnem prostoru prišli bolj do izraza oziroma bi se jim vsaj ponudila kakšna dodatna priložnost (če upoštevamo dejstvo, da lahko na sejmu v polurnem sestanku z urednikom kvalitetno

predstaviš največ pet avtorjev oziroma njihovih del). Hišni avtorji so v mednarodnem založništvu nekaj običajnega, medtem ko je tak sistem pri nas le redko vzpostavljen, še zlasti med mladinskimi avtorji. Urejene pogodbe z avtorji so za nastop na tujem trgu prvi pogoj. Velikokrat se zgodi, da za določene trge sodeluješ s podagentom, ki pa želi imeti pregled nad avtorjevimi deli, preden se resno loti umeščanja novega avtorja na tuji trg. Ni dovolj, da knjigo spravimo na tuji trg, tja moramo pripeljati tudi avtorja. Najti založnika, ki bo pripravljen redno tiskati dela slovenskega avtorja v času, ko imajo knjige kratko življenjsko dobo in se pozornost v veliki meri namenja svetovnim uspešnicam, je izjemno težko. Velikokrat se zgodi, da knjigo uspeš prodati kaki večji založbi, kjer o nakupu pravic že dolgo ne odločajo več uredniki (ti so zgolj prvi bralci), pač pa marketing in finance, vendar knjiga ne doseže zelenih prodajnih učinkov, zato ostane pri zgolj enem naslovu. Treba se je zavedati, da je v Sloveniji še tako znan avtor v Estoniji ali Nemčiji ali kjer koli drugje na svetu popolna neznanka. Izdati slovenskega avtorja je za tujega založnika približno enako, kot izdati prvenec, vendar je domača publika praviloma bolj naklonjena domačim avtorjem. Ravno zato so podagenti, s katerimi sodelujemo in ki imajo na domačem terenu dobre kontakte z založniki, ključnega pomena. V interesu jim je najti dobrega založnika, ki bo pripravljen izdajati tudi nadaljnja avtorjeva dela. Zgodilo se je že, da podagent ni želel zastopati našega avtorja, ker za njegova dela nismo mogli zagotoviti vseh avtorskih pravic. Agenti namreč ne želijo tvegati, da bi potem, ko jim uspe določenega avtorja plasirati na svoj trg, vskočila neka druga založba oziroma agencija.

Prodor na tuje trge potrebuje celovito zgodbo

Kot avtorica najraje sodelujem z založbami, ki imajo na eni strani pregled nad izdajanjem in na drugi strani dovolj veliko ekipo sodelavcev, da lahko knjigi zagotovijo kakovostno distribucijo in promocijo. Pri večjih založbah največkrat ne gre toliko za knjige in avtorje kot za iskanje uspešnic. In pri takšnih založbah imaš en sam poskus, ki bo pogojeval vse naslednje. Morda je ponudba za nakup pravic kratkoročno nekoliko višja, vendar si za resnični uspeh štejem, kadar tuji založnik začne spraševati, kdaj izide moja naslednja knjiga, in kadar mi pišejo iz tuje knjižnice z željo, da bi se srečala z mladimi bralci, me povabijo na turnejo ali na festival mladinske književnosti. Kot urednica se zavedam, da s prvo knjigo novega avtorja nikakor ne bomo dosegli številke, ki omogočajo preživetje, res pa je, da nas je majhnost slovenskega trga zelo hitro soočila s to težavo, ki jo vsak po svoje, bolj ali manj uspešno, rešujemo. Pri Sodobnosti tudi z Našo malo knjižnico, ki je v času pred korono omogočala turneje slovenskih avtoric in avtorjev v partnerskih državah in turneje tujih avtoric in avtorjev po slovenskih osnovnih šolah in knjižnicah, pa dogodke, kot sta dvig največje žirafe velikanke v mestni hiši, ki jo je skupaj z osemdesetimi ljubljanskimi osnovnošolci narisal in pobarval litovski ustvarjalec Kęstutis Kasparavičius, avtor lanskoletne poslanice IBBY, ali potovanje starih kovčkov, ki so jih ilustrirali likovni ustvarjalci iz Litve, Slovenije in Poljske ter so nato več mesecev potovali po knjižnicah omenjenih držav.

Knjigotrštvo ponuja veliko več kot zgolj izdajanje knjig. Knjiga pa veliko več kot le eno priložnost. Je celostna zgodba, v kateri nastopajo mnogi akterji. Najuspešnejši podvig na področju prodora mladinske literature na tuje trge, s katerim

se lahko pohvalimo pri Sodobnosti, se spleta prav v medzaložniških povezavah, skupnem tisku in promociji ter skupnem pridobivanju sredstev tudi za promocijo domačih avtorjev na tujih trgih. V letu 2018/19 je bilo v projekt Naša mala knjižnica vključenih 6 evropskih držav, 12 mladinskih pisateljev (od tega 5 slovenskih), v 6 državah je bilo v projekt vključenih 536 šol, zvrstile so se številne turneje, za promocijo avtorjev in njihovih knjig smo skupno porabili nekaj manj kot 50.000 €. To zgodbo bomo razvijali še naprej, toliko bolj, ko bo Slovenija častna gostja knjižnih sejmov v Bologni in Frankfurtu. Za avtorice in avtorje, za založnike in seveda za bralke in bralce v različnih deželah.

Tina Bilban

ANDERSENOVA NAGRADA: RECEPCIJA NAGRAJENIH AVTORJEV IN FINALISTOV V SLOVENSKEM PROSTORU

V prvem delu analiziram vpliv Andersenove nagrade na recepcijo v 20. stol. nagrajenih avtorjev v slovenskem prostoru. V drugem delu predstavim finaliste iz let 2018 in 2020. Gre za zelo kvalitetne, a pogosto slabše poznane ustvarjalce, ki bi lahko pomembno obogatili slovenski literarni prostor.

The Hans Christian Andersen Award is considered the most important international award for authors and illustrators of children's literature.

In the first part of the article I analyse how the past Hans Christian Andersen awards affected the reception of the awarded authors in Slovenia. I analyse the reception of the award winners of the 20th century – their presence in Slovenian cultural space before and after they have received the award.

I conclude that the award does not always lead to increased recognition. Some awarded authors remain barely known in Slovenia, with no translations of their works, even after they have received the award. However, there are also cases of artists getting their first translations into Slovenian after the award, and in some cases their popularity increases or publishers decide to publish some of their more artistic works. Generally, the quality of these works is recognised by Slovenian expert society as well.

In the second part of the article I present the authors and the illustrators from the 2018 and 2020 shortlists for the Hans Christian Andersen Award. The shortlists include different brilliant voices from around the globe that could, I propose, enrich the Slovenian literary space, if translated and introduced to Slovenian readers. It is the purpose of this second part of the article to present some of the specifics of these authors to the wider expert public and thus encourage their introduction into Slovenian literature space.

Andersenova nagrada (Hans Christian Andersen Award) je, poleg nagrade ALMA (Astrid Lindgren Memorial Award), najpomembnejše mednarodno priznanje za ustvarjalce na področju mladinske književnosti. Med nagradama pa obstajata pomembni razliki. Prva razlika načeloma ni vsebinska: nagrada ALMA je tudi denarna, medtem ko je Andersenova nagrada (le) častna. Druga razlika pa je nedvomno tudi vsebinska: medtem ko gre pri nagradi ALMA za žirijo, ki jo sestavljajo švedski (ali pa na švedskem delujoči) ustvarjalci in strokovnjaki s področja mladinske književnosti, promocije bralne kulture in otrokovih pravic, je žirija za Andersenovo nagrado mednarodna – združuje predstavnike, ki jih nominirajo

posamezne nacionalne sekcije Mednarodne zveze za mladinsko književnost IBBY, prihajajo pa z različnih celin in kulturnih kontekstov.

Andersenova nagrada se podeljuje bialno avtorju in ilustratorju za celotni opus – nagrajuje pa trajen doprinos na področju mladinske knjige. Od leta 1998 žirija oblikuje tudi listo finalistov, ki praviloma obsega od 4 do 6 kandidatov. Žirija pri svojem ocenjevanju izhaja iz dosjejev, predvsem pa prevedenih del, ki jih pripravijo in pošljejo nacionalne sekcije IBBY; med nagrajenci najdemo tako svetovno znane umetnike (ki jih člani žirije morda že dobro poznajo tudi pred zasedanjem) kot ustvarjalce, ki so izven domačega okolja slabše poznani, morda skoraj neprevajani, žirija pa jih na podlagi pripravljene dokumentacije in (morda prav v ta namen pripravljenih) prevodov prepozna kot izjemno kvalitetne ustvarjalce, ki lahko nagovorijo bralce v različnih kontekstih.

Andersenova nagrada se podeljuje že 60 let, ob tem pa se razvija skupaj s samo mladinsko književnostjo, ki kot relativno mlad segment literature, prvotno obremenjen z vzgojno funkcijo, pridobiva vedno pomembnejšo vlogo v literarnem prostoru – z vedno bolj pisanimi literarnimi glasovi, z vedno večjo zakladnico umetniških draguljev, pa tudi z vedno več bralcev, kritiških pretresov in strokovne ter medijske pozornosti.

Slovenska sekcija IBBY je od začetka svojega delovanja aktivna v mednarodnem prostoru, tudi pri celotnem postopku podeljevanja Andersenove nagrade. Vsaki dve leti za nagrado nominira izbrane ustvarjalce, praviloma avtorja in ilustratorja, bolj kot ne kontinuirano pa nominira tudi kandidate za Andersenovo žirijo. Slednji v mednarodni žiriji ne delujejo predvsem kot nacionalni predstavniki, ampak kot strokovnjaki s področja mladinske književnosti. V žirijah so bili doslej naslednji slovenski predstavniki: Matjaž Schmidt v letih 1998 in 2000, Vasja Cerar leta 2006, dr. Darja Mazi Leskovar leta 2010, Andrej Ilc v letih 2016 in 2018 ter avtorica tega prispevka v letu 2020.

Mednarodna žirija je prepoznala tudi kakovost naših ustvarjalcev; leta 2000 je bila med štiri finaliste med ilustratorji uvrščena Marija Lucija Stupica, leta 2020 pa med šest finalistov med avtorji Peter Svetina. Od leta 2018 žirija oblikuje tudi širši seznam približno dvajsetih del nominiranih ustvarjalcev, ki jih še posebej priporoča za prevajanje v tuje jezike, na seznamu je bilo tako v letu 2018 kot v letu 2020 tudi delo slovenskih ustvarjalcev: leta 2018 *Ropotarna* Petra Svetine z ilustracijami Damijana Stepančiča (Miš, 2013), leta 2020 pa *Arsenije!* Lucije Stepančič z ilustracijami Damijana Stepančiča (Miš, 2017).

Pričujoči prispevek je dvodelen. Najprej me zanima, kako podelitev Andersenove nagrade vpliva na recepcijo nagrajenih ustvarjalcev v slovenskem prostoru. V ta namen se ustavim pri avtorjih in ilustratorjih, nagrajenih v 20. stoletju – zanima me, koliko prevodov teh ustvarjalcev imamo, kdaj se pojavijo (pred podelitvijo nagrade ali po njej) in pri katerih založbah.

V drugem delu pa se ustavim pri finalistih iz zadnjih dveh obdobj – iz leta 2018 in 2020. Tudi tokrat analiziram dosedanjo recepcijo ustvarjalcev, ki jih je Andersenova žirija izpostavila kot najboljše z listo finalistov; prav z njo naj bi se poleg zmagovalca izpostavil še ožji izbor najkakovostnejših ustvarjalcev, ki hkrati prinaša dragocene avtorske glasove iz različnih kulturnih kontekstov. Hkrati pa namen drugega dela ni le analitičen (analiza dosedanje recepcije ustvarjalcev v slovenskem prostoru), temveč tudi oz. predvsem predstavitevni. Izhajam iz prepričanja, da gre

za izbor najkvalitetnejših ustvarjalcev, ki bi lahko zanimivo obogatili slovenski literarni prostor in razširili naš bralski horizont. Hkrati so to pogosto ustvarjalci, ki v slovenskem prostoru še niso dobro poznani. Namen kratkih izpostavitvev njihovih specifik je tako tudi nagovoriti deležnike na področju mladinske književnosti in spodbuditi zanimanje za katerega od izpostavljenih avtorjev.

Andersenovi nagrajenci 20. stoletja in njihova recepcija v slovenskem prostoru

Prva nagrajenca v drugem tisočletju sta bila Ana Maria Machado iz Brazilije in Anthony Browne iz Velike Britanije. Za oba ustvarjalca velja, da v slovenščini (še) nimamo prevodov njunih literarnih del, kar je zanimivo predvsem v primeru Anthonya Browna, ikoničnega angleškega ilustratorja in avtorja slikanic, ki humorno in brezčasno nagovarjajo otroke po vsem svetu. Med drugim je v Sloveniji kar nekaj njegovih knjig (v originalu ali pa prevodih v druge jezike) dostopnih v knjižnicah, o njegovi književnosti pa so bile na oddelku za angleški jezik in književnost izdelane tudi tri diplomske naloge.

V letu 2002 sta oba nagrajenca prišla iz Velike Britanije (nagrada sta dobila avtor in ilustrator iz iste države le še v letu 1996, ko sta bila nagrajena oba avstralska nominiranca) – tudi tokrat bi težko trdili, da je imela Andersenova nagrada pomemben vpliv na recepcijo avtorjev v slovenskem prostoru. Aidan Chambers ostaja avtor, čigar dela za otroke in mladino še niso bila prevedena v slovenščino, je pa bil leta 1996 v pričujoči reviji objavljen prevod njegovega razmišljanja *Ustvarjati bralce*. Nasprotno imamo v slovenskem prostoru številna dela, ki jih je ilustriral Quentin Blake. Blake je bil že pred podelitvijo nagrade v slovenskem prostoru zelo viden kot prepoznavni ilustrator del Roalda Dahla, nedvomno enega najbolj znanih avtorjev mladinske književnosti, v slovenščini pa so (tako pred podelitvijo nagrade kot po njej) izšle tudi nekatere Blakeove avtorske slikanice: *Kakaduji* (2013), *Benjamin* (2012), *Zelena ladja* (1998) in *Gospa Trlica in veliki val* (1997).

Podobno je z Maxom Velthuisom, ilustratorjem, ki je prejel Andersenovo nagrado dve leti pozneje. V slovenščini imamo kar nekaj njegovih del, predvsem avtorskih slikanic o žabcu, a bi, glede na datum izida (večina jih je izšla neposredno pred podelitvijo nagrade, po njej pa le slikanica *Žabec in tujec* (2005)), težko rekli, da je katero od izdaj spodbudila podelitev Andersenove nagrade. Tudi Martin Waddell, leta 2004 nagrajeni avtor, je bil pred podelitvijo nagrade že prisoten s slikanicami, ki so izhajale predvsem pri založbi Epta, po podelitvi nagrade pa je pri isti založbi izšla le še slikanica *Sladko spi, Mali Medo!* (2005).

Tudi Wolfa Erlbrucha, nagrajenca leta 2006, smo v slovenskem prostoru poznali že pred podelitvijo nagrade, in sicer po avtorski slikanici *Medvedji čudež*, leta 2017 pa smo dobili še dve slikanici z njegovimi ilustracijami – *Medved, ki ga ni bilo* in *To ni papagaj!* – obe sta izšli pri založbi Zala, relativno mladi založbi, ki je prepoznavna predvsem po svojih izdajah kvalitetnih (in nemalokrat drznih) prevodnih (vedno bolj pa tudi domačih) slikanic. Istega leta je bila med avtorji nagrajena novozelandska avtorica Margaret Mahy. Njeno prvo delo za mlade v slovenščini – *24 ur* – je izšlo leta 2007, torej leto po podelitvi nagrade, pri Miš založbi, oznako *Andersenova nagrajenska 2006* pa najdemo tudi na naslovnici knjige.

Ilustrator Roberto Innocenti, nagrajenec leta 2008, je bil v slovenskem prostoru že prisoten pred podelitvijo nagrade s svojimi ilustracijami klasičnih del Dickensove

Božične pesmi v prozi (1992), Collodijevega *Ostržka* (1993), Perraultove *Pepelke* (1994) in Hoffmanovega *Hrustača in mišjega kralja* (1996). Po podelitvi nagrade v slovenskem prostoru nismo dobili novih prevodov z njegovimi ilustracijami. Prav tako nismo dobili prevodov istega leta nagrajenega avtorja Jürga Schubigerja, švicarskega nominiranca, ki tudi pred podelitvijo nagrade še ni bil preveden v slovenščino.

Bolj poznana sta v slovenskem prostoru nagrajenca iz leta 2010. David Almond je bil pred podelitvijo nagrade že prisoten z romanom *Mož s podstrešja* (2000, 2004), ki je izšel pri založbi Učila Tržič. Po podelitvi nagrade pa sta dva njegova mladinska romana izšla pri Miš založbi, leta 2013 *Ime mi je Mina* in leta 2016 *Deček, ki je plaval s piranhami*. Nemška ilustratorka Jutta Bauer je bila že pred podelitvijo nagrade v slovenskem prostoru prisotna s šestimi prevedenimi deli s področja mladinske književnosti, v katerih so njene ilustracije, po letu 2010 pa še z ilustracijami v zbirki kratkih zgodb *Preprosto ti*, namenjeni odraslim bralcem (izšla je pri založbi Ebesede, 2011), vključena pa je bila tudi v berilo za 4. razred, ki je izšlo pri Mladinski knjigi (2012, 2013, 2016, 2018, 2020).

Ilustrator Peter Sis je bil v slovenskem prostoru s prevodi del, ki jih je ilustriral, prisoten že pred podelitvijo nagrade leta 2012, po podelitvi pa smo v slovenskem prevodu dobili tudi njegovo avtorsko delo *Zborovanje ptic*, celovito umetniško delo, ki bi ga lahko zaradi njegove kompleksnosti, morda bi lahko rekli tudi hermetičnosti, razumeli kot crossover besedilo, ki bralcem z različnimi bralskimi »kilometrinami« odstira različne plasti simbolične zgodbe. Istega leta je nagrado prejela argentinska nominiranka Maria Teresa Andruetto, katere dela smo v prevodu v slovenski jezik dobili šele pred kratkim z izdajami založbe Malinc, ki se posveča prav kakovostnim mladinskih avtorjem iz manj poznanih literarnih okolij, s podarkom na izdaje iz špansko govorečih delov sveta. Izšli sta deli *Juanova dežela* (2014) in *Stefano* (2018).

Leta 2014 sta bila Andersenova nagrajenca Roger Mello, brazilski nominiraneec, in Nahoko Uehashi, japonska nominiranka. V slovenščini še nimamo prevoda njunih del.

Vsekakor pa lahko sklepamo, da je na slovensko recepcijo vplivala podelitev nagrade leta 2016 (ko je bil po letu 2010 v žiriji znova slovenski predstavnik Andrej Ilc, urednik leposlovja pri založbi Mladinska knjiga) Cao Wenxuanu, nominiranecu kitajske sekcije IBBY. Avtor pred tem v slovenskem prostoru ni bil prisoten s prevodom, a je leto po podelitvi nagrade Mladinska knjiga založba izdala njegov mladinski roman *Bron in sončnica*, ki v slovenski prostor prinaša manj poznano kitajsko mladinsko književnost, odpira nove teme in nove pristope v njihovi obravnavi. Druga nagrajenka, nemška ilustratorka Rotraut Susanne Berner pa je bila v slovenskem prostoru dobro poznana že pred podelitvijo Andersenove nagrade tako s svojimi avtorskimi igroknjigami za najmlajše (*Spomladanski živ žav*) in kratkimi ilustriranimi zgodbami za nekoliko starejše bralce (*Karelčkove zgodbice*), kot z ilustracijami del drugih avtorjev. V letih 2016 in 2017 je pri Mladinski knjigi izšla celotna serija njenih igroknjig s predstavitvijo štirih letnih časov (*Poletni živžav*, *Pomladni živžav*, *Jesenski živžav*, *Zimski živžav*) pa tudi nadaljevanje Karelčkovih zgodbic – *Nove Karelčkove zgodbice*.

*

Na podlagi tega kratkega pregleda lahko opazimo, da Andersenova nagrada ni nujno neposredno povezana z objavo prevodov nagrajenih ustvarjalcev v slovenščino. Nagrada ni tako odmevna kot na primer Nobelova nagrada¹, čeprav se jo pogosto opisuje kot Nobelovo nagrado na področju mladinske književnosti. V slovenskem prostoru imamo zbirko Andersenovi nagrajenci, ki je pričela izhajati v letu 1995 pri založbi Mladinska knjiga, a v zadnjem obdobju dela Andersenovih nagrajencev, tudi tista, ki so izšla pri založbi Mladinska knjiga (npr. *Bron in Sončnica* (v zbirki *Odisej*) ali *Nove Karelčkove zgodbice*), niso izšla v tej zbirki.²

Manjšo prepoznavnost Andersenovih nagrajencev v primerjavi z Nobelovimi nagrajenci bi lahko povezali tudi z dejstvom, da se mladinska književnost z obrobja književnega prostora sicer res pomika proti odru, a je odrske luči še niso dosegle (nekaj pogledov na položaj mladinske književnosti v Bilban 2019).

Kar nekaj prejemnikov Andersenove nagrade je tako še vedno brez prevoda svojega dela v slovenščino, medtem ko so bili nekateri avtorji v slovenskem prostoru prisotni že pred podelitvijo nagrade, njihova prisotnost pa se po podelitvi ni okrepila.

Hkrati pa lahko sklepamo, da ima podelitev Andersenove nagrade kljub temu v nekaterih primerih vpliv na recepcijo nagrajenih avtorjev in ilustratorjev v slovenskem prostoru.

Prevode ustvarjalcev, ki so prejemniki Andersenove nagrade, praviloma najdemo pri založbah, ki se izrazito posvečajo izdajanju kakovostnih prevodov tuje literature (Založba Zala, Miš založba, Malinc in Mladinska knjiga založba ter KUD Sodobnost International), pri čemer gre včasih za prve objave mladinskih del nagrajenih avtorjev (npr. Cao Wenxuan, Maria Teresa Andrueto, Margaret Mahy). V večini primerov, po besedah založnikov, ne gre za odločitev, ki bi bila neposredno posledica Andersenove nagrade. Je pa lahko Andersenova nagrada dejavnik, ki pripomore k prepoznavnosti avtorja, bodisi tako, da lažje najde pot k urednikom in založnikom, bodisi tako, da se kasneje lažje uveljavi pri bralcih in/ali pritegne pozornost literarnih kritikov in strokovnjakov.

Vpliv Andersenove nagrade na recepcijo nagrajenih avtorjev je pa nedvomno zelo dobrodošel: po eni strani gre za najkvalitetnejše ustvarjalce, ki jih je kot take prepoznalo tako domače (nominacija nacionalne sekcije) kot tuje okolje (mednarodna žirija), po drugi strani pa gre nemalokrat za ustvarjalce, ki prihajajo iz sicer manj znanih okolij, ustvarjalce, ki so izrazito inovativni, ne pa (zgolj) tržno zanimivi in kot taki pomembno obogatijo kulturni prostor, v katerega vstopajo s prevodi.

¹ V slovenskem prostoru smo imeli zbirko *Nobelovci*, ki je izdajala knjige prejemnikov te mednarodne nagrade (pri Cankarjevi založbi je izhajala med leti 1973 in 1985, posamezni naslovi pa do leta 1993; manj sistematična je zbirka *Nobelovi nagrajenci*, ki od leta 1996 izhaja pri založbi Didakta), sedaj pa praviloma po podelitvi izide eno ali več novih del nagrajencev.

² V zadnjem obdobju je Skupina Mladinska knjiga pričela sestavljati in na spletu objavljati sezname naslovov, ki so izšli v posameznih zbirkah. Gre za projekt, ki je v času, ko vedno bolj cenimo (sistematične) informacije in informiranost, izjemno dragocen tako za bralce kot za strokovnjake. Tako smo pred kratkim npr. dobili celoten seznam naslovov, ki so izšli v zbirki *Moderni klasiki*. Vsekakor bi bilo več kot dobrodošlo, da bi v bližnji prihodnosti dobili tudi tovrstne sezame ikoničnih zbirk za mlade bralce, od *Odiseja* pa do zbirke *Andersenovi nagrajenci*.

Tabela št. 1: Andersenovi nagrajenci med leti 2000 in 2016 in število knjižnih naslovov nagrajenih ustvarjalcev, ki so bili prevedeni v slovenščino.

Leto	Nagrajeni avtor	Št. prevedenih naslovov	Nagrajeni ilustrator	Št. prevedenih naslovov
2016	Cao Wenxuan (Kitajska)	1	Rotraut Susanne Berner (Nemčija)	12
2014	Nahoko Uehashi (Japonska)	0	Roger Mello (Brazilija)	0
2012	María Teresa Andruetto (Argentina)	2	Peter Sís (Češka)	4
2010	David Almond (Velika Britanija)	3	Jutta Bauer (Nemčija)	7
2008	Jürg Schubiger (Švica)	0	Roberto Innocenti (Italija)	4
2006	Margaret Mahy (Nova Zelandija)	2	Wolf Erlbruch (Nemčija)	3
2004	Martin Waddell (Irska)	6	Max Velthuijs (Nizozemska)	17
2002	Aidan Chambers (Velika Britanija)	0	Quentin Blake (Velika Britanija)	24
2000	Ana Maria Machado (Brazilija)	0	Anthony Browne (Velika Britanija)	0

Tabela št. 2: Nominiranci iz leta 2018 in število knjižnih naslovov izbranih ustvarjalcev, ki so bili prevedeni v slovenščino. Okvir celic obeh končnih zmagovalcev je posebej odeljen.

Avtorji	Št. prevedenih naslovov	Ilustratorji	Št. prevedenih naslovov
Marie-Aude Murail (Francija)	2	Pablo Bernasconi (Argentina)	0
Farhad Hassanzadeh (Iran)	0	Linda Wolfsgruber (Avstrija)	1
Eiko Kadono (Japonska)	0	Xiong Liang (Kitajska)	0
Joy Cowley (Nova Zelandija)	11	Iwona Chmielewska (Poljska)	0
Ulf Stark (Švedska)	4	Igor Oleynikov (Rusija)	1
		Albertine (Švica)	1

Nominiranci in nagrajenca iz leta 2018

V pričujočem poglavju se bomo posvetili vsem finalistom iz leta 2018, pri tem nas bo zanimala dosedanja recepcija teh ustvarjalcev v slovenskem prostoru, hkrati pa bodo na kratko predstavljene tudi bistvene specifikke njihovega ustvarjanja, ki so nenazadnje sovplivale na njihovo umestitev v finale.

V letu 2018 je žirija med vsemi nominiranimi ilustratorji izbrala šest in med vsemi nominiranimi avtorji pet finalistov. Zanimivo je, da sta med vsemi finalisti

prav oba nagrajenca med najmanj poznanimi in prevajanimi v slovenskem prostoru – Eiko Kadono, nagrajena avtorica, japonska nominiranka, v slovenščino še ni prevedena, Igor Oleynikov, nagrajeni ilustrator, ruski nominiranec, pa je prisoten le s prevodom ene knjige (sicer v treh različnih izdajah), ki pa za njegovo ustvarjanje ni najbolj reprezentativna. Če je bila ob pregledu nagrajenih avtorjev in ilustratorjev med letoma 2000 in 2016 opazna razlika med recepcijo avtorjev in ilustratorjev, pri čemer so bili v slovenskem knjižnem prostoru mnogo bolj prisotni ilustratorji, so izmed finalistov iz leta 2018 v slovenskem knjižnem prostoru mnogo bolj prisotni avtorji.

In kdo so finalisti leta 2018?

Marie-Aude Murail

Ena najvidnejših sodobnih francoskih ustvarjalk je znana predvsem po svojih romanih za starejše najstnike, ki z značilnim humorjem razpirajo sicer pogosto tabuizirane teme (istospolna usmerjenost, samomor, družinsko nasilje, motnje v razvoju, itn.). Moč njenega ustvarjanja bi lahko opisali kot spretno hojo po robu: Marie-Aude Murail se težkih tem, ki pa nedvomno sestavljajo svet sodobnih mladostnikov, loteva s humorjem, ki je oster in neposreden, a ne neprimeren; čeprav se bralec smeji tragikomičnim situacijam, ohranja sočutje, smejimo se z glavnimi liki, ne njim. Svet, ki ga slika Marie-Aude Murail, vsekakor ni črno-bel, sprehajamo se skozi različne otenke sivine, življenje mladih junakov nikoli ni rožnato, a se hkrati ne ustavlja v brezizhodnosti – ne ponuja pravljicnih srečnih koncev, a hkrati vedno vsaj nakaže možnost (nekakšne) rešitve, izhoda, premika.

Večkrat nagrajeno avtorico poznamo tudi v slovenskem prostoru po njenih verjetno najbolj znanih romanih *Simpl* in *Oh, Boy!*, ki sta izšla pri Miš založbi (2013), obe knjigi sta prejeli tudi znak kakovosti zlata hruška.

Farhad Hassanzadeh

Mladost tega iranskega ustvarjalca je bila zaznamovana z Iransko-iraško vojno, ki pogosto odzvanja v njegovih delih za mlade. Avtor v svojih delih upoveduje odraščanje v specifičnem okolju Irana, pri čemer tankočutno popisuje stiske mladih na poti v odraslost ter kompleksne odnose med otroki in starši/skrbniki. Čeprav so teme, ki jih odpira (iskanje identitete, posmeznikovega mesta v družini in družbi), postavljene v specifično okolje, so hkrati tudi univerzalne. Poleg romanov in kratkih zgodb za starejše najstnike ustvarja tudi slikanice in kratke zgodbe za najmlajše (v večini ima glavno vlogo stonoga Kooti, ki je v Iranu prepoznaven književni lik), ki pa so v svojem izrazu manj originalne.

Gre za avtorja, ki je v domačem okolju dobro sprejet tako med mladimi bralci kot kritiki, prevodi v tuje jezike pa so razmeroma redki (prevedenih je sedem njegovih del, od tega štiri v angleščino, sicer pa v različne azijske jezike). V slovenščini nimamo še nobenega od njegovih del; tudi sicer je mladinska književnost z Bližnjega vzhoda v slovenskem prostoru slabo zastopana.

Eiko Kadono

Eiko Kadono je prejemnica Andersenove nagrade iz leta 2018. Žirija je v svoji obrazložitvi zapisala:

Dela te izjemne japonske ustvarjalke prežemajo neizrekljiv šarm, sočutnost in elan. Naj gre za njene številne imenitne in zabavne slikanice, za njeno izjemno serijo romanov o čarovnici Kiki ali pa za njene romane, postavljene v čas II. svetovne vojne, o pogumni deklici, ki mora hoditi v šolo skozi grozljive tunele iz dreves, Kadonoine knjige so vedno presenetljive, očarljive in angažirane. In skoraj vedno zabavne. In vedno pritrjujejo življenju.

Čeprav je Kadono prepotovala velik del sveta, so njene zgodbe vedno globoko ukoreninjene v Japonsko in nam prikažejo Japonsko, ki je polna vseh vrst presentljivih ljudi. Njeni ženski liki so vedno samostojni v svojih odločitvah in delovanju; soočajo se z različnimi zapleti, ne da bi prevečkrat podvomili vase, čeprav se v njihovo razmišljanje prikrade tudi dvom. Zato so kot ustvarjeni za sodobni čas, ko v knjigah iščemo deklice in ženske, ki bi nas lahko navdihnile in navdušile s svojim delovanjem. Za jezik njenih slikanic sta značilni igrivost in onomatopoija. Ne nazadnje prelep, a preprost jezik njenih romanov zagotavlja, da so le-ti izjemno berljivi.³ (HCAA Jury 2018)

Avtorica v slovenščino še ni bila prevedena. Tako doma kot po svetu je poznana predvsem po seriji knjig o čarovnici Kiki, ki je bila prevedena v sedem jezikov. Po prvem delu serije je Hayao Miyazaki, eden mednarodno najbolj znanih ustvarjalcev animiranih filmov iz studija Ghibli, ustvaril film *Kiki's delivery servis* (*Majo no Takkyūbin*). Ponuja se primerjava z letošnjo prejemnico nagrade Astrid Lindgren, južnokorejsko avtorico Baek Hee, ki je v evropskem prostoru znana predvsem po risanki *Oblakov kruhek*, ustvarjeni po njeni prvi avtorski slikanici, ki jo poznajo tudi slovenski otroci, medtem ko njena literarna dela v slovenščino še niso prevedena.

Tudi v slovenski prostor v zadnjem obdobju prihaja vedno več mladinskih del, ki – kot je v svoji obrazložitvi zapisala žirija za Andersenovo nagrado – izpostavljajo zgodbe deklic in žensk, »ki bi nas lahko navdihnile in navdušile s svojim delovanjem«. Pogosto gre za dela, ki so pretirano podrejena cilju navduševanja, opolnomočenja in osveščanja in posledično literarnoumetniško manj močna. Prevod del nagrajene avtorice bi lahko nadomestil ta manko in hkrati ponudil branje, ki naslavlja potrebo/željo sodobne publike.

Joy Cowley

Novozelandska ustvarjalka je avtorica številnih knjig za najmlajše, ki so namenjene in prilagojene prav bralcem začetnikom. Njena dela tako združujejo preprosto besedišče in stavčno strukturo z zanimivo zgodbo in literarnimi elementi, kar zagotavlja, da imajo tudi njene knjige za najmlajše literarno vrednost. Drobne knjižice, ki so najprej nastale kot pomoč pri prvih bralnih korakih doma in na lokalni šoli, so kasneje postale tako novozelandske kot svetovne uspešnice.

A literarni opus Joy Cowley se ne konča pri drobnih knjižicah za najmlajše, je tudi avtorica kompleksnejših slikanic, kratkih zgodb in romanov, ki se ukvarjajo z univerzalnimi temami in motivi (npr. nesmiselnost vojne v slikanici *The Duck and*

³ Prevod Tina Bilban.

the Gun, ki jo je žirija za Andersenovo nagrado leta 2018 še posebej priporočila za prevajanje) ali pa univerzalne teme opisuje v specifičnem okolju Nove Zelandije (kot npr. v posrečenem komičnem romanu o odraščanju, ki v ospredje postavlja odnose med generacijami *Dunger* (2013)).

V slovenskem prostoru je Joy Cowley prisotna le s krajšimi besedili za najmlajše bralce. Tako je v letu 1998 pri založbi DZS izšla serija njenih desetih slikanic, pri založbi Obzorja pa leta 2000 njeno besedilo, namenjeno prvemu vstopanju v svet branja – *Z neba v morje*.

Ulf Stark

Večkrat nagrajeni švedski avtor je bil med nominiranci že leta 2000. Znan je po svojem energičnem, humornem in neposrednem pisanju, ki odstira različne plati življenja in ga vzporeja tudi z drugimi velikimi skandinavskimi pisci mladinske književnosti. Njegov opus vključuje tako slikanice kot kratke zgodbe in romane.

V slovenski prostor je vstopil z romanom *Sixten ali Nova žena za očka* leta 1997 (založba Obzorja). Po daljšem zatišju pa nove kvalitetne prevode njegovih del prinaša Založba Zala: *Ko mi je očka pokazal veselje* (2017), *Gospod Grom* (2019), *Amy, Aron in duhec* (2019).

Pablo Bernasconi

Argentinski ustvarjalec pripoveduje zgodbo s postavljanjem vsakdanjih stvari v nov kontekst – iz hrane in pisarniških pripomočkov zrastejo obrazi, iz barvic veselje. Njegove ilustracije odpirajo številne asociacije in odpirajo nekončno pot domišljiji, izkoriščajo tudi številne možnosti sodobne tehnologije.

Zaradi svojega igrivega ustvarjanja je zelo priljubljen med mladimi bralci tako v Argentini kot drugje po svetu, v slovenskem prostoru pa še nimamo prevoda katerega od njegovih avtorskih del ali del, ki jih je opremil s svojimi ilustracijami. Andersenova žirija 2020 je na listo del, ki jih še posebej priporoča za prevajanje, uvrstila njegovo knjigo *El Brujo, el Horrible y el Libro Rojo de los Hechizos*.

Linda Wolfsgruber

Avstrijska ilustratorka vedno išče nove poti, nove pristope (od kolaža, preko grafike do akvarela) v dialogu z različnimi plastmi besedila, ob tem pa tudi od bralca zahteva določen angažma.

V slovenskem prostoru smo prvi prevod knjige z njenimi ilustracijami dobili šele leta 2019 s knjigo *Henrikin strešni vrt*, ki je izšla pri založbi KUD Sodobnost International.

Xion Liang

Kitajski ustvarjalec inovativno prepleta tradicijo s sodobnim izrazjem. Ilustrira najrazličnejša dela, od slikanic za najmlajše, preko mladinskih romanov do literature za odrasle. Kot je v svojem komentarju zapisala komisija za Andersenovo nagrado 2018, ilustrator s svojimi ilustracijami »pripoveduje zgodbo in posreduje občutja.« (HCAA jury 2018)

V slovenskem prostoru še nimamo prevoda z njegovimi ilustracijami.

Iwona Chmielevska

Poljska ustvarjalka je nesporna mojstrica kolaža – kolažni elementi v njenih zgodbah niso nikoli (zgolj) okras, temveč so nosilci pomena. Je avtorica številnih avtorskih slikanic in igroknjig, ki temeljijo na izpeljavi originalne ideje – npr. od-tisa likalnika, ki izpove družinsko zgodbo. Njene ilustracije so polne zgodb, ki se, pogosto preko asociacij, nadaljujejo v več plasteh, kar od bralca zahteva pozornost, a hkrati njene knjige niso hermetične, čeprav s svojimi zemeljskimi toni in odtenki modre morda ne pritegnejo na prvo žogo bralca, ki išče klasično slikanico.

V slovenskem prostoru še nimamo prevoda katerega izmed njenih del.

Igor Oleynikov

Igor Oleynikov je prejemnik Andersenove nagrade iz leta 2018. Žirija je v svoji obrazložitvi zapisala:

Izjemen ilustrator lahko oživi stran v knjigi tako, da so mu kolegi nevoščljivi. Oleynikov, ki je svojo kariero začel kot animator, je mojster oblikovanja in kompozicije. Skozi svoje ilustracije oživi neverjetno zasedbo likov – od majhnih dečkov in deklic, preko čarovnic in velikanov, volkov in morskih psov, vil in trolov, do Jozua in Rut iz *Stare zaveze* ali celo briljantne male miške, ki se odpravi na Harvard. Čeprav trdi, da ne mara ilustrirati srčkanih otrok, je več kot sposoben ustvarjati lepoto – v svojih pokrajinah in likih. Lepi ali ne, človeški ali ne, so slednji vedno polni življenja, gibanja in izrazja.

Oleynikov prinaša v svoje delo izjemne rusko umetniško besedišče, stil in strast. Pogosto ilustrira ruske mojstre, Puškina, Gogolja, Trotskega, Brodskega, jih oživlja in približa naši sodobni občutljivosti. Njegove različice klasikov so vedno originalne in presenetljive, nikoli očitne ali pričakovane. Enako briljanten je, ko ilustrira Andersena, Grimma, Staro zavezo ali Leara. Medtem ko je izjemen v kratkih formah – poeziji, kratkih zgodbah, tradicionalnih pripovedkah, lahko ustvarja tudi izjemne slikanice. Njegov talent ne pozna omejitev.⁴ (HCAA Jury 2018)

Oleynikov skozi svoj individualni izraz, a hkrati univerzalno razumljivo in nago-varjajoče, prinaša ruski pristop k ilustraciji z občutki za detajle v mojstrski sliki.

V slovenskem prostoru je prisoten samo z enim prevedenim delom, ki je opremljeno z njegovimi ilustracijami – gre za priredbo Svetega pisma za najmlajše bralce, ki ga le težko obravnavamo kot reprezentativnega za tega mojstra ilustracije:

⁴ Prevod Tina Bilban.

Božja beseda za rjavčka medveda je pri založbi Ognjišče najprej izšla leta 2009, nato pa pod naslovom *Medvedkovo Sveto pismo* še v letih 2011 in 2016.

Albertine

Švicarska ilustratorica najpogosteje ustvarja skupaj s svojim možem Germanom Zullo. Njune knjige nastajajo kot skupen premislek celotnega izdelka knjige: zgodbo pogosto so-upoveduje že sam izbrani format (npr. ozek in pokončen, ko pripoveduje zgodbo o nezaustavljivem kopičenju bogastva, podaljšan, ko upoveduje potovanje, itn.) ter preišljen dialog teksta in ilustracije, ki pogosto spregovori onkraj ali celo namesto teksta. Je mojstrica pripovedi, njene ilustracije pa imajo pogosto komično noto. Kot take zlahka nagovorijo mlade bralce, jih navdušijo, prevzamejo, hkrati pa vsebujejo (skrite) pripovedne plasti za nadaljnje raziskovanje (ali pa za užitek staršev, so-bralcev).

V slovenskem prostoru imamo le eno prevedeno delo umetniškega dvojca Germano Zullo – Albertine; in sicer slikanico *Zmago*, ki je leta 2016 izšla pri založbi KUD Sodobnost International in bi jo lahko opisali kot eno tistih slikanic, kjer zgodbo vendarle večinoma gradi Zullov tekst.

*

Izpostavljeni avtorji in ilustratorji so v slovenskem prostoru razmeroma slabo zastopani. Z več naslovi je prisotna le novozelandska avtorica Joy Cowley, pa še to z nizom knjig istega žanra, medtem ko nam druge plati njenega izjemno obsežnega ustvarjalnega opusa ostajajo neznane. Povečano zanimanje je v zadnjem obdobju opaziti za švedskega avtorja Ulfa Starka, čigar knjige izhajajo pri založbi Zala, a bi bil zaključek, da je ta premik (neposredno) povezan z njegovo uvrstitvijo med finaliste za Andersenovo nagrado lahko vprašljiv, saj gre za svetovno znanega in večkrat nagrajevanega avtorja.

Nominiranci iz leta 2020

V pričujočem poglavju se bomo posvetili finalistom iz leta 2020, pri tem pa znova sledili njihovi dosedanji recepciji v slovenskem prostoru in hkrati na kratko predstavili nekatere specifične njihovega ustvarjanja, ki so botrovale tudi njihovi umestitvi med finaliste.

V letu 2020 je žirija izbrala po šest finalistov tako v kategoriji avtorjev kot ilustratorjev. Vsi izbrani ustvarjalci so v slovenskem prostoru razmeroma slabo poznani, čeprav jih je kar nekaj iz Evrope in Severne Amerike, od koder sicer prihaja večina v slovenščino prevedenih del, kar dva izmed finalistov pa sta tudi prejemnika nagrade ALMA, ki pa ni vplivala na prevajanje obeh avtorjev – Jacqueline Woodson in Barta Moeyaerta, saj sta v slovenskem prostoru šibko, če sploh zastopana.

Izjema je seveda slovenski avtor Peter Svetina (v tabeli št. 3 je zastopan s številom svojih avtorskih knjižnih izdaj za otroke in mlade). Kar nekaj finalistov – Marie-Aude Murail, Farhad Hassanzadeh, Iwona Chmielewska, Albertine – je bila med finalisti že v letu 2018. Ker je bila predstavitev avtorjev in njihove recepcije v slovenskem prostoru že del prejšnjega poglavja, je v tem poglavju, razen v primeru nagrajenke, ne ponavljam.

Tabela št. 3: Nominiranci iz leta 2020 in število knjižnih naslovov izbranih ustvarjalcev, ki so bili prevedeni v slovenščino. Okvir celic obeh končnih zmagovalcev je posebej odebeljen. Slovenski avtor (pri njem je označeno število avtorskih knjižnih objav za otroke in mlade) je označen s svetlo sivo.

Avtorji	Št. izdanih naslovov	Ilustratorji	Št. izdanih naslovov
Maria Cristina Ramos (Argentina)	0	Isabelle Arsenault (Kanada)	1
Marie-Aude Murail (Francija)	2	Seizo Tashima (Japonska)	0
Farhad Hassanzadeh (Iran)	0	Sylvia Weve (Nizozemska)	0
Peter Svetina (Slovenija)	27	Iwona Chmielewska (Poljska)	0
Jacqueline Woodson (ZDA)	0	Elena Odriozola (Španija)	2
Bart Moeyaert (Belgija)	1	Albertine (Švica)	1

María Cristina Ramos

Argentinska ustvarjalka z izjemnim občutkom za jezik upoveduje svet otrok, ki se po svoje, a z izjemno občutljivostjo, odzivajo na družbeno dogajanje, ob tem pa spretno prepleta folklorne elemente s prikazovanjem sodobnega sveta. Njeno ustvarjanje po eni strani spominja na Caoa Wenxuana, nagrajenca iz leta 2016, ki ga v slovenskem prostoru poznamo po romanu *Bron in sončnica*. Njena dela mlademu bralcu približajo življenje vrstnikov iz drugačnega konteksta, po eni strani realistično prikažejo družbeni vsakdanjik, po drugi strani pa svojevrstni družbeni realizem prepletajo z impresijami iz narave in otroško percepcijo sveta. Prepletanje imaginarnega in realističnega, ki se povezujeta preko folklorne in doživljanja narave, spominjata tudi na v slovenskem prostoru bolj znane avtorje magičnega realizma.

V slovenščini še nimamo prevodov njenih del.

Peter Svetina

Eden najvidnejših sodobnih slovenskih ustvarjalcev je bil tudi avtor poslanice ob 2. aprilu 2020, mednarodnem dnevu knjig za otroke. Kompleksna analiza avtorjevega ustvarjanja, ki bi bralcem lahko prinesla nove informacije o tako med bralci kot kritiki priljubljenem avtorju, presega okvir pričujočega prispevka (za pregled Svetinovega ustvarjanja glej npr. (Saksida 2020) ali (Bilban 2020)); prav tako (obrnjena) analiza recepcije slovenskega avtorja v svetu v odnosu do njegove uvrstitve med finaliste, ki bi bila v prihodnosti gotovo dobrodošla.

Jacqueline Woodson

Ustvarjalka iz Združenih Držav Amerike je tudi prejemnica nagrade ALMA iz leta 2018. Woodsonova v svojih delih, pa naj gre za romane, romane v verzih, poezijo ali slikanice izjemno spretno prepleta problemsko pisanje – ki med drugim kompleksno in z različnih zornih kotov tematizira položaj afroameričanov skozi sodobno

ameriško zgodovino, življenje otrok na družbenem robu, medvrstniško nasilje in istospolnost – z izjemno poetičnostjo. Tako je že žirija za nagrado ALMA izpostavila njen roman *Brown Girl Dreaming* – avtoričino osebno zgodovino, v formi romana v verzih, ki je hkrati izjemno iskren, osebni vpogled v zgodovino sodobne Amerike s pozicije Afroameričanke, ki spremlja velike zgodovinske premike. Jacqueline Woodson tako uspe združiti nekaj na videz nezdržljivih elementov: izjemno berljivost s poetičnostjo, prvoosebno pripoved z razpiranjem zgodovine, kompleksen prikaz življenja manjšin (ki so kot take razumljene s položaja družbene moči) z univerzalnostjo pripovedi.

To so tudi nekatere izmed lastnosti, ki jih je v delih Jacqueline Woodson prepoznala žirija za Andersenovo nagrado, ki ji je v letu 2020 podelila priznanje. Žirija je izpostavila, da je Jacqueline Woodson »izjemno plodna ustvarjalka, katere opus zajema tako slikanice kot mladinsko literaturo, za vse pa so značilni liričen jezik, močni liki in neomajna prisotnost upanja.«⁵ (HCAA 2020)

V slovenskem prostoru še nimamo prevoda katerega od njenih del.

Bart Moeyaert

Tudi belgijski ustvarjalec Bart Moeyaert je laureat ALMAe, in sicer iz leta 2019. Pisatelj je mojster sivin, ki uspe kompleksno in z različnih perspektiv prikazati pripovedovalčevo – najpogosteje otrokovo – pozicijo.

Vse to je značilno tudi za *Gole roke*, edini Moeyaertov do sedaj v slovenščino prevedeni roman. Dobili smo ga že leta 1997, istega leta je roman prejel tudi prestižno *Deutscher Jugendliteratur Preis*. Gre za eno od avtorjevih najbolj znanih, a hkrati tudi bolj hermetičnih in temačnih del, medtem ko z deli, ki tematizirajo svetlejšo odtenke življenja, v slovenskem prostoru še ni prisoten.

Isabelle Arsenault

Mlada kanadska ustvarjalka nežno, a nikakor (pre)sladko ilustracijo povezuje s spretnim upodabljanjem asociacij in metafor in obvladovanjem različnih barvnih palet, ki pritegnejo bralca/opazovalca in hkrati predajajo in nadaljujejo sporočilo besedila. Pri tem spretno obvladuje tako avtorsko slikanico kot npr. slikanice s poučnimi elementi (npr. življenjepis) in stripe.

V slovenskem prostoru jo poznamo po slikanici *Virginija Volk*, delikatni upodobitvi življenja, bolje rečeno mladosti Virginie Wolf, predvsem pa otrokovega soočanja z depresijo. Slikanica je leta 2016 izšla pri založbi Zala.

Seizo Tashima

Japonskega ilustratorja bi lahko na kratko opisali z besedo »drugačno«, ne le, da izhaja iz drugega kulturnega konteksta, pri svojem delu nenehno raziskuje, išče nove, svojske poti, pa naj gre za naivno slikarstvo, ustvarjanje s semeni ali

⁵ Prevod Tina Bilban.

impresije iz narave, ne nazadnje je večno iskanje novega ustvarjalec poudaril tudi v promocijskem videu, v katerem so predstavljeni vsi finalisti iz leta 2020: <https://www.youtube.com/watch?v=8gbY-CB05kI>. (HCAA 2020)

V slovenskem prostoru še nimamo nobenega prevoda njegovih avtorskih slikanic ali del z njegovimi ilustracijami.

Sylvia Weve

Ilustracije Sylvie Weve vzpostavljajo kompleksen odnos s tekstom – ga interpretirajo, nadaljujejo premislek, ki ga odpira tekst, po novih poteh, ponujajo asociacije, pri bralcu pa sprožijo premislek in se ga hkrati globoko dotaknejo. Nedvomno izjemnost njenih ilustracij omogoča tudi sodelovanje z velikimi avtorji nizozemske književnosti, predvsem z Bette Westera, skupaj sta na primer ustvarili večkrat nagrajeni pesniški zbirki *Doodgewoon* in *Aan de kant, ik ben je oma niet!*, pa tudi s Toonom Tellegenom, npr. *Op een ochtend vroeg in de zomer*. Ilustratorica se spretno spodade z ilustriranjem tabuiziranih tem, kot sta smrt in staranje, ki jih prikaže v vsej njihovi kompleksnosti, a se hkrati podobe ne zgrnejo na bralca z vso svojo težo, so humorne, a ne banalne. Pri tem ilustratorica spretno izrablja materialne lastnosti knjige, s prehajanjem in povezovanjem strani npr. prehaja med svetom mrtvih in živih, povezuje različne pesmi znotraj ilustracije ali pa ponuja različne interpretacije z uporabo zavihkov. Čeprav se izjemnost njene vsebinsko kompleksne ilustracije pokaže predvsem pri ilustriranju tekstov za starejše bralce, prevzamejo tudi slikanice, ki komunicirajo z mlajšim občinstvom, pri tem pa znova že z izbiro barv in vzorcev prinašajo paleta asociacij in potencialnih sporočil – npr. *Arme Rijk* (Westera 2016).

V slovenščini še nimamo prevoda katerega izmed del z njenimi ilustracijami.

Elena Odriozola

Ilustratorica v zadnjem obdobju z izredno izčiščeno linijo raziskuje meje knjižnega formata in se približuje sorodnicam knjige, od družabnih iger (ilustracije, ki se odvijajo na igralnih kartah) do kamišibaja (ilustracije, ki se odvijajo kot fotografije gledališča, ki jih lahko beremo kot svojo zgodbo ali pa v sogovoru s tekstom).

V slovenskem prostoru imamo dva prevoda knjig z njenimi ilustracijami. Oba sta izšla pri založbi Malinc – *Sedem noči s Paulo* Juana Kruza Igerabide in Patxia Zubizarretae (2017) in *Usoa, prišla si kot ptica* Patxija Zubizarretae (2012), v obeh knjigah pa lahko prepoznamo avtoričino značilno upodabljanje človeških likov.

Albertine

Je bila med finalistki že v letu 2018, v letu 2020 pa je prejela Andersenovo nagrado. Pri tem je žirija še posebej izpostavila, da Albertine »ustvarja knjige s številnimi plastmi interpretacije, z risbami, ki so neskončno natančne, živahne in polne humorja« (HCAA 2020).⁶

⁶ Prevod Tina Bilban

Za konec

Žirija za Andersenovo nagrado vsaki dve leti med kandidati, ki jih nacionalne sekcije prepoznajo kot ene izmed najbolj kakovostnih domačih ustvarjalcev, izbere finaliste in zmagovalca, ki naj bi, po mnenju mednarodne žirije, nagovarjali (mlade) bralce po vsem svetu. Tako finalisti kot zmagovalca pravzaprav predstavljajo tudi priporočila založnikom in bralcem.

Tako ni presenetljivo, da se v slovenskem literarnem prostoru za izdaje prevodov nagrajencev in izpostavljenih ustvarjalcev odločajo predvsem založbe, ki v svojem programu tudi sicer težijo k izdajanju kakovostnih mladinskih knjig, med drugim tudi knjig iz bralcem sicer manj znanih kulturnih kontekstov.

Prevodi izdaj ustvarjalcev, ki jih izpostavljajo žirije za Andersenovo nagrado, so tudi v domačem prostoru kritiško praviloma zelo dobro sprejeti in so tudi med prejemniki znaka za kakovost *zlata hruška*, kar nakazuje bližino mednarodnega in domačega kritiškega pretresanja: čeprav knjige Andersenovih nagrajencev in finalistov pogosto prinašajo nove umetniške izraze, motive, njihove povezave in obdelave, s svojo domišljenostjo in izdelanostjo bolj kot ne univerzalno nagovarjajo sodobnega bralca.

Listi finalistov iz let 2018 in 2020 prinašata izbor raznolikih in izjemno kakovostnih ustvarjalcev, ki nagovarjajo mlade bralce na različnih starostnih stopnjah oz. z različno bralsko kilometrino, odpirajo aktualne (npr. Jacqueline Woodson in Marie-Aude Murail) in univerzalne (npr. Sylvia Weve in Albertine) teme, nagovarjajo in hkrati odpirajo bralčev svet.

Na vprašanje, kako je uvrstitev med finaliste vplivala na njihovo recepcijo v slovenskem prostoru, pa bo smiselno in, predpostavljam, tudi dobrodošlo odgovarjati čez nekaj let.

Viri in literatura

David Almond, 2000, 2004: *Mož s podstrešja*. Prevedla Andreja Blažič Klemenc. Tržič: Učila Tržič.

David Almond, 2013: *Ime mi je Mina*. Prevedla Meta Osredkar. Dob pri Domžalah: Miš založba.

David Almond, 2016: *Deček, ki je plaval s piranhami*. Prevedla Tadeja Spruk. Dob pri Domžalah: Miš založba.

Maria Teresa Andruetto, 2016: *Juanova dežela*. Prevod Barbara Pregelj, ilustracije Gabriel Hernández Walta. Medvode: Malinc.

Maria Teresa Andruetto, 2018: *Stefano*. Prevod Barbara Pregelj, ilustracije Francisco Tom-sich. Medvode: Malinc.

Pablo Bernasconi, 2003: *El Brujo, El Horrible y el Libro Rojo de los Hechizos*. Sudame-ricana.

Rotraut Susanne Berner, 2017: *Poletni živžav*. Prevod Alenka Veler. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Rotraut Susanne Berner, 2017: *Pomladni živžav*. Prevod Alenka Veler. Ljubljana: Mladinska knjiga.

- Rotraut Susanne Berner, 2016: *Nove Karelčkove zgodbice*. Prevod Alenka Veler. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Rotraut Susanne Berner, 2016: *Jesenski živžav*. Prevod Alenka Veler. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Rotraut Susanne Berner, 2016: *Zimski živžav*. Prevod Alenka Veler. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Rotraut Susanne Berner, 2005: *Karelčkove zgodbice*. Prevod Alenka Veler. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Rotraut Susanne Berner, 2005: *Spomladanski živ žav*. Radovljica: Didakta.
- Tina Bilban, 2019: O polkritikih in polavtorjih, *elektronski medij LUD Literatura*, <https://www.ludliteratura.si/esej-kolumna/o-polkritikih-in-polavtorjih/>, 20. 4. 2020.
- Tina Bilban, 2020: *Kaj je timbuku?* *Sodobnost*, št. 6, str. 810 – 822, 2020.
- Quentin Blake, 2013: *Kakaduji*. Prevedel David Movrin. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
- Quentin Blake, 2012: *Benjamin*. Prevedel David Movrin. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
- Quentin Blake, 1998: *Zelena ladja*. Prevedla Andreja Blažič Klemenc. Tržič: Učila Tržič.
- Quentin Blake, 1997: *Gospa Trlica in veliki val*. Prevedel Jürgen Kovačič. Tržič: Učila Tržič.
- Aidan Chambers, 1996: Ustvarjati bralce. Prevod Franjo Jamnik. *Otrok in knjiga*, št. 42, 64–70.
- Carlo Collodi, 1993: *Ostržkove dogodivščine*. Prevod Janko Moder, ilustracije Roberto Innocenti. Maribor: Obzorja.
- Joy Cowley, 2000: *Z neba v morje*. Prevedel Janko Moder. Maribor: Obzorje.
- Joy Cowley, 2009: *The Duck and the Gun*. Ilustracije Robyn Belton. Sydney: Walker Books.
- Joy Cowley, 2013: *Dunger*. Wellington: Gecko Press.
- Charles Dickens, 1992: *Božična pesem v prozi*. Prevod Janko Moder, ilustracije Roberto Innocenti. Maribor: Obzorja.
- Wolf Erlbruch, 1998: *Medvedji čudež*. Prevod Polonca Kovač. Ljubljana: Tangram.
- Hans Christian Andersen Award Jury, 2018: *Eiko Kadono from Japan*, <https://www.ibby.org/news-calendar/media-releases/2018-hcaa-winners>, 20. 4. 2020.
- Hans Christian Andersen Award 2020: *HCAA 2020 Winners*, <https://www.ibby.org/awards-activities/awards/hans-christian-andersen-awards/hans-christian-andersen-award-2020>, 8. 5. 2020.
- E. T. A. Hoffman, 1996: *Hrustač in mišji kralj*. Prevod Janko Moder, ilustracije Roberto Innocenti. Maribor: Obzorja.
- Juan Kruz Igerabide & Patxi Zubizarreta, 2017: *Sedem noči s Paulo*. Ilustracije Elena Odriozola, prevod Barbara Pregelj. Medvode: Malinc.
- Eiko Kadono, 1985: *魔女の宅急便, Majo no Takkyūbin*. Ilustracije Akiko Hayashi. Tokyo: Fukuinkan Shoten.
- Igor Saksida, 2020: The Diverse and Communicative Nature of Peter Svetina's Children's Literature. *Bookbird*, št. 3, str. 54–59.
- Sally Lloyd-Jones, 2009: *Božja beseda za rjavčka medveda*. Ilustracije Igor Oleynikov, prevod Berta Golob. Koper: Ognjišče.

Sally Lloyd-Jones, 2011, 2016: *Medvedkovo sveto pismo: Božja beseda za rjavčka medveda*. Ilustracije Igor Oleynikov, prevod Berta Golob. Koper: Ognjišče.

Oren Lavie, 2017: *Medved, ki ga prej še ni bilo, in čudežni gozd*. Ilustracije Wolf Erlbruch, prevod Tina Mahkota. Hlebce: Založba Zala.

Kylo Maclear, 2016: *Virginija Volk*. Ilustracije Isabelle Arsenault, prevod Tina Mahkota. Hlebce: Založba Zala.

Margaret Mahy, 2007: *24 ur*. Prevod Andrea Švab. Dob pri Domžalah: Miš založba.

Bart Moeycart, 1997: *Gole roke*. Prevod Mateja Seliškar, ilustracije Ana Košir. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Marie-Aude Murail, 2013: *Simpl*. Prevod Mojca Medvedšek. Dob pri Domžalah: Miš založba.

Marie-Aude Murail, 2013: *Oh, Boy!*. Prevod Jedrt Maležič. Dob pri Domžalah: Miš založba.

Charles Perrault, 1994: *Pepelka*. Prevod Janko Moder, ilustracije Roberto Innocenti. Maribor: Obzorja.

Rafik Schami, 2017: *To ni papagaj!*. Ilustracije Wolf Erlbruch, prevod Tina Mahkota. Hlebce: Založba Zala.

Peter Sis, 2013: *Zborovanje ptic*. Prevod Nada Grošelj. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Peter Svetina, 2012: *Ropotarna*. Ilustracije Damijan Stepančič. Dob pri Domžalah: Miš založba.

Lucija Stepančič, 2017: *Arsenije!* Ilustracije Damijan Stepančič. Dob pri Domžalah: Miš založba.

Toon Tellegen, 2016: *Op een ochtend vroeg in de zomer*. Amsterdam/Antwerp: Querido.

Max Vethuijs, 2005: *Žabec in tujec*. Prevod Mateja Seliškar Kenda. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Martin Waddell, 2005: *Sladko spi, Mali Medo!* Ilustracije Barbara Firth, prevod Nina Kokelj in Mateja Gajgar. Ljubljana: Epta.

Albert Wendt, 2019: *Henrikin strešni vrt*. Ilustracije Linda Wolfsgruber, prevod Alexandra Natalie Zeleznik. Ljubljana: KUD Sodobnost International.

Cao Wenxuan, 2017: *Bron in sončnica*. Prevod Andrej Stopar. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Beter Westera, 2016: *Arme Rijk*. Ilustracije Sylvia Weve. Amsterdam: Bockting Ontwerpers.

Bette Westera, 2014: *Doodgewoon*. Ilustracije Sylvia Weve. Amsterdam: Bockting Ontwerpers.

Bette Westera, 2012: *Op een ochtend vroeg in de zomer*. Ilustracije Sylvia Weve. Amsterdam: Bockting Ontwerpers.

Jacqueline Woodson, 2014: *Brown Girl Dreaming*. New York: Puffin Books.

Patxi Zubizarreta, 2012: *Usoa, prišla si kot ptica*. Ilustracije Elena Odriozola, prevod Barbara Pregelj. Medvode: Malinc.

Germano Zullo: *Zmago*. Ilustracije Albertine, prevod Anja Keber. Ljubljana: KUD Sodobnost.

Nada Marija Grošelj

KAJ VPLIVA NA NASTANEK IN ŽIVLJENJE PREVODA?

Na osnovi lastnih izkušenj s prevajanjem mladinske književnosti v slovenščino bom predstavila primer, iz katerega je jasno razvidno, kako pomembno vlogo ima pri nastanku in promociji prevoda angažma založbe. To so fantastične povesti finsko-švedske pisateljice Tove Jansson, ki so se v Sloveniji udomačile manj kot v številnih drugih državah. Mlačni recepciji lahko vsaj deloma pripišemo dejstvo, da je po prvem prevodu, delu dr. Darinke Soban, ki je izšlo pri Mladinski knjigi, nastopilo kar tridesetletno zatišje, preden je izšel naslednji. Leta 2008 pa je Založba Modrijan izdala zbirko kratkih zgodb *Nevidni otrok in druge zgodbe*, ki sem jo prevedla na lastno pobudo. Nato se je kljub nespodbudni prodaji za Janssonovo vnovič ogrela Mladinska knjiga in sistematično izdala prevode vseh njenih »romanov« in krajših zgodb o muminih, med katerimi je zadnja, *November v Mumindolu*, izšla leta 2019; izdajanje stripov o muminih je prevzela založba Sanje. V primeru Tove Jansson so torej založbe postavile komercialne ozire na stranski tir in se odločale po kriteriju kakovosti besedil, s ciljem literarnega kultiviranja mladega bralca.

Based on my own experience in translating children's literature into Slovenian, I present here a case which reveals the importance of the publisher's commitment to the production and promotion of a translation. The case concerns the Moomin tales by the Swedish-speaking Finnish author Tove Jansson, which have made less impact in Slovenia than in many other countries. To this lukewarm reception may be – at least partly – attributed the fact that the first translation, produced by Dr Darinka Soban and published by Mladinska Knjiga, was only followed up by another as long as three decades later. In 2008, however, the publishing house Modrijan published Jansson's short story collection *Tales from Moominvalley*, which I had translated on my own initiative. Despite the discouraging sales, Mladinska Knjiga warmed to the task again, going on to publish systematically all her book-length Moomin tales, which were rounded up by *Moominvalley in November* (2019). The publication of the Moomin comic strips in Slovenian translation, on the other hand, was taken over by the publishing house Sanje. In the case of Tove Jansson, then, publishers brushed commercial considerations aside, basing their decisions solely on the quality of the texts, which might well enhance the young readers' literary sensitivity.

V letih, ko smo bili priče pravcati inflaciji knjižnih izdaj, obenem pa je založništvo tonilo v kronično krizo, nas je upravičeno lahko skrbelo, da bi celo nekomercialne založbe v svojih programih prevodne književnosti utegnile dati prednost avtorjem in delom, ki so se v tujini ali v slovenskem prostoru že izkazali za prodajno uspešne, medtem ko bi se kakovostnim, a manj dobičkonosnim delom odrekle. Na srečo pa

se to vsaj pri pomembnejših delovalcih na področju založništva ni zgodilo. Kot primer dobre prakse bom v tem prispevku predstavila slovenske izdaje knjig finsko-švedske pisateljice in likovne umetnice Tove Jansson, Andersenove nagrajenke, ki je v sliki in besedi ustvarila fantazijska bitja »mumine« iz fantazijskega kraja Mumindol. Levji delež zaslug za izdaje njenih knjig v slovenščini ima Mladinska knjiga, pridružujeta pa se ji založbi Modrijan in Sanje.

Za uvod naj na kratko orišem, kako si je Janssonova zamislila mumine in kako se je njena prvotna zasnova sčasoma spremenila. Zanimivo je, da izraz »mumini« kot krovno ime za bitja, ki poseljujejo idilični, a nikakor ne poenostavljeni Mumindol in njegovo okolico, v resnici ne izhaja iz izvornikov v avtoričini materni švedščini: švedska besedila izvorno ne vsebujejo samostalnika »mumin«, ki bi pokrival raznovrstna bitja iz njenega fantazijskega sveta. V rabi je zloženska »mumintrol«, švedsko mumintroll, in ta se nanaša zgolj na eno vrsto teh bitij, na ljubke, bele, debelušne like s podobnim gobcem kot povodni konj, ki so v ospredju večine zgodb. Tisti od njih, ki je najpogosteje v žarišču zanimanja, se tudi imenuje kratko malo Mumintrol. Besedo si je menda izmislil avtoričin stric, ko jo je odvrčal od nočnih prigrizkov v shrambi s pripovedko, češ da tam živijo mumintroli. Ti naj bi očitno pripadali nekakšni podvrsti trola, strašljivega mitološkega bitja: podvrsti, ki si jo je izmislil stric sam po trenutnem navdihu. Če prideš ponoči v shrambo – tako stric – prihitijo iz svojih skrivališč, se ti podrgnejo z gobci ob noge in te premrazijo (Westin 2018: 162–163). »Mumin« se torej prvotno pojavlja zgolj kot predpona v besedi »mumintrol« in zloženkah po njenem zgledu: »muminmama«, »muminočka«, »muminhiša«, »Mumindol«. Kot samostojna beseda s širšim pomenom je vzniknil šele v angleščini, v obliki Moomin, in od tod preskočil v svetovno rabo. Črne, nelagodje vzbujajoče stvore z dolgimi gobci in rožičkom podobnimi uhlji je Janssonova slikala že na akvarelih v zgodnjih tridesetih letih 20. stoletja, toda za razvoj mumintrola je bila odločilna figurica, ki si jo je izmislila ločeno, z drugim imenom. Sprva je bilo to bitjece grdo in jezno, z njim je na karikaturah dopolnjevala svoj podpis »Tove«. Nekaj prvotnih fizičnih lastnosti je ohranilo še v prvi muminknjigi, slikanici o Mumintrolu in njegovi mami. Toda že v naslednji knjigi so se Mumintrol in njegovi sorodniki prijazno poredili, poprijaznili in polepšali.

Na prvi pogled odločitev založbe, da bo izdajala knjige Tove Jansson, ni najboljše ilustracija idealistične uredniške politike, ki vztraja pri vlaganju v prevode vrhunskih, a spregledanih knjig. Konec koncev Janssonova ni bila samo Andersenova nagrajenka in še prejemnica številnih drugih nagrad, ampak je prav zaradi svojih muminov postala svetovno znana in priljubljena. Prva knjiga, v kateri nastopa Mumintrol s svojo mamo, *Mumintrolčki in velika povodenj*, je izšla leta 1945 in sprva ni bila deležna posebne pozornosti. Naslednja, pozneje predelana v *Komet prihaja*, je bila objavljena čez leto dni, tretja, s katero je Janssonovi uspel preboj, *Čarodejev klobuk*, pa leta 1948. Leta 1952, ko sta bila predhodnica *Kometa* in *Čarodejev klobuk* že prevedena v angleščino, je avtorica sprejela povabilo britanskega založnika, da bi o teh likih risala stripe. Leta 1954 je tako začela s stripi za tedanji londonski časopis *Evening News* in tako je njen Mumintrol prvič okusil velik mednarodni uspeh. Prvim, lahkotnejšim in pustolovskim knjigam – mednje sodijo *Mumintrolčki in velika povodenj* (1945), *Kometjakten* (1946, leta 1968 predelana pod naslovom *Kometen kommer*, *Komet prihaja*), *Čarodejev klobuk* (1948), *Muminpappans bravader* (1950, leta 1968 predelana pod naslovom *Muminpappans memoarer*, *Muminočkovi spomini*) in *Vražja kresna noč* (1954) – je sledil niz vse

bolj večplastnih in kompleksnih, občasno celo temačnih knjig: *Zima v Mumindolu* (1957), *Nevidni otrok in druge zgodbe* (1962), *Muminočka in morje* (1965) in *November v Mumindolu* (1970). Vzporedno je nastajala cela vrsta stripov, ki jih je Tove zaradi pomanjkanja časa pomalem v celoti prepustila bratu Larsu, prav tako ilustratorju.

Dela o muminih so bila doslej prevedena že v več kot štirideset jezikov, mumini pa so postali tudi uspešna blagovna znamka in našli pot v pobarvanke, na skodelice, majice in še na mnogo drugih predmetov. K njihovi popularizaciji so veliko pripomogle risanke ter gledališke ali lutkovne predstave (leta 1974 je bila uprizorjena celo prva muminopera!), ki so se množile kot gobe po dežju. Mnogo risank je nastalo na Japonskem, kjer so mumini postali izredno priljubljeni; prav tam je leta 1972 nastala prva televizijska nanizanka o muminih, prodaja knjig pa se je do letos povzpela že do milijona (Tarkka in Marten 2020). Na rodnem Finskem imajo svoj muzej, na Finskem in Japonskem svoj tematski park. Za nameček marsikje po svetu – na Finskem, v Veliki Britaniji, Združenih državah, najmarkantneje pa na Japonskem in tudi drugod v Aziji (na Kitajskem, v Hong Kongu, Južni Koreji in na Tajskem) – najdemo tematske trgovine in gostinske lokale. Na prvi pogled se torej zdi, da je izdajanje knjig o muminih naložba v samoumevni uspeh.

Toda pozitivna recepcija muminov v Sloveniji ni bila tako samoumevna. Kot ugotavlja avtorica ene od diplomskih nalog, ki so nastale na temo muminov, so že v mednarodnem merilu

»pisani na kožo« predvsem skandinavskim in japonskim otrokom, manj odmevnosti pa so doživeli v Veliki Britaniji in predvsem Združenih državah Amerike. Analitiki in poznavalci fenomena muminov so že zdavnaj poiskali odgovore na številna sociološko oz. družbeno pogojena vprašanja. Zakaj so mumini obnoreli Japonsko in ne Amerike? Vzrok tiči v zgodovinskih, družbenih, družinskih in drugih razlikah obeh sistemov oziroma dežel. Mumini simbolizirajo vrednote, ki so cenjene tako v Skandinaviji kot tudi in predvsem v deželi vzhajajočega sonca. Gre za japonsko pa tudi skandinavsko specifiko družinskega življenja, sobivanja v manjših skupnostih (vaških in družinskih), za vedenjske vzorce, ki simbolizirajo pripadnost, zvestobo, marljivost, dobroamernost, nenapadalnost, domačnost in ne preveliko mobilnost. Vse to, kar krasí japonsko tradicionalnost, imajo v prenesenem in neposrednem pomenu tudi mumini. So domoljubni, resnicoljubni, razmišljujoči, preudarni, marljivi in kljub vsemu ekscentrični in nepredvidljivi. Skratka, imajo vse lastnosti, ki jih ceni in želi povprečna japonska družina. Vzgojni oziroma pedagoški prijemi, ki jih kot vzorce obnašanja in socializacije ponuja avtorica Janssonova, so zelo blizu idealnemu modelu japonske šole vrednot, ki jih je treba gojiti in spoštovati. (Kos 2011, 101)

Čeprav so mumini po zaslugi opisanih lastnosti pritegnili številne občudovalce tudi v zahodnih državah, ki niso skandinavske ali baltske, vse kaže, da na Zahodu v priljubljenosti vendarle vodijo Disneyjevi junaki:

Ameriški način »fastfood« življenja je seveda nekaj povsem drugega, kot ponuja Mumindol. Tom in Jerry, Miki Miška in drugi junaki Disneyjeve tovarne animiranih junakov, ki so veliko bolj kot mumini obnoreli zahodni svet, so seveda narejeni po podobi sodobnega potrošniško naravnane okolja, kjer je borba za preživetje in uspeh prestižnega, simbolnega pomena. Resda tudi ameriški pravljичni junaki simbolizirajo vrednote ponižanih, šibkih in pravičnih (Miki Miška), toda razlike s simboli Mumindola so predvsem v definiciji in uporabi sredstev in prijemov za doseg cilja. Gre za miroljuben, nenapadalen, obrambno naravnani sistem vrednot, ki jih popularizirajo mumini, in za agresiven, često militantno naravnani, senzacionalističen in brezkompromisen način doseganja pravice, ki ga zagovarjajo junaki Disneyjevega oziroma ameriškega vrednostnega sistema. (Kos 2011, 102)

Nekaj podobnega kot za recepcijo muminov v ZDA velja za recepcijo muminov med mladimi slovenskimi bralci: nekaterim so zelo všeč, nekaterim srednje, nekaterim pa sploh ne. V našem prostoru jih je prva predstavila zdaj že pokojna dr. Darinka Soban: leta 1970 je pri Mladinski knjigi izdala zvezek z dvema knjigama, *Čarodejevim klobukom* in *Vražjo kresno nočjo*. Toda v odsotnosti intenzivnejšega zanimanja je njen naslednji prevod, *Zima v Mumindolu*, izšel šele debelih štiriinštrideset let pozneje (2004). Štiri leta pozneje, leta 2008, se je podala v muminske vode založba Modrijan in izdala moj prevod zbirke kratkih zgodb *Nevidni otrok in druge zgodbe*. Vendar tudi to pot ni bilo pravega odziva. Po besedah urednice Bronislave Aubelj je pri nakladi 1500 izvodov »tri leta po objavi [...] kljub promociji, znižanjem, rednim obiskom naših zastopnikov v šolskih knjižnicah ostalo neprodanih 1020 izvodov«, čeprav je bila kakovost knjige potrjena tudi s priznanjem na slovenskih tleh, z zlato hruško (Aubelj 2011). Toda kljub neugodnemu izhodišču je spet poprijela Mladinska knjiga in sklenila, da bo sistematično izdala vse knjige o muminih ne glede na trenutni mlačni sprejem, saj je treba slovenske bralce seznaniti s temi klasikami in tako razširiti ter pretaniti njihovo književno dojemljivost. V razmaku enega ali največ dveh let so tako pri Mladinski knjigi v mojem prevodu izšli *Komet prihaja* (2014), *Mumintrolčki in velika povodenj* (2015), *Muminočkovi spomini* (2016), *Muminočka in morje* (2017) in naposled še zadnja pripoved, *November v Mumindolu* (2019). Če se je Mladinska knjiga osredotočila na daljše pripovedi, se je založba Sanje ogrela da stripe in v letu 2014 izdala štiri stripe: *Mumin se zaljubi*, *Mumin in morje*, *Mumin na Azurni obali*, *Mumin in zlati rep*.

In kakšen je bil učinek? Na COBISS-u sem preverila izposojjo Tovinih knjig v splošnih knjižnicah za obdobje od prvega januarja 2019 do 24. septembra letos. Po pričakovanju je bila najmanj izposojana najstarejša izdaja, zvezek s *Čarodejevim klobukom* in *Vražjo kresno nočjo*, kajti imela je zgolj devetinštrideset izposoj. Nekoliko slabša (128) je bila tudi izposoja *Nevidnega otroka*, morda zato, ker so kratke zgodbe med bralci v splošnem manj priljubljene od daljših pripovedi. Druge knjige so dosegle od 200 do 376 izposoj; največ jih je beležila pripoved *Komet prihaja*. Večje je bilo zanimanje za stripe, saj je že najmanj izposojani dosegel 394 izposoj, preostali trije pa vsi nad štiristo, *Mumin in zlati rep* kar 495. Kot kaže, se torej mumini počasi, a vztrajno širijo tudi v slovenskem prostoru, kar si te izvrstne knjige brez dvoma zaslužijo. Zahvala pa gre založbam, zlasti Mladinski knjigi, in urednikom, posebej Ireni Matko Lukan, za daljnovidno vizijo, ki je segla onkraj nespodbudnega števila prodanih izvodov.

Literatura

Aubelj, Bronislava, 2011: O resničnih travmah slovenskega knjižnega trga. *Dnevnik*, 4. junij. Pridobljeno na: <https://www.dnevnik.si/1042449616>, 13. oktober 2020.

Kos, Saša, 2011: Svet muminov Tove Jansson. Diplomsko delo. Maribor: [Saša Kos]. Pridobljeno na: <https://dk.um.si/Dokument.php?id=22780>, 12. oktober 2020.

Tarkka, Pekka, in Peter Marten, posodobljeno avgusta 2020: Finland's Tove Jansson and the Moomin Story. Pridobljeno na: <https://finland.fi/arts-culture/tove-jansson-and-the-moomin-story/>, 12. oktober 2020.

Westin, Boel, 2018: *Tove Jansson: Life, Art, Words*. Angleški prevod Silvester Mazzarella. London: Sort Of Books.

Tatjana Pregl Kobe

ZLATE PRAVLJICE IN NJENE KRASNE SPREMLJEVALKE

Prispevek predstavi devet slovenskih ilustratorjev in značilnosti njihovih ilustracij, ki so vključene v antologijo *Zlata mačja preja*. Knjiga, ki prinaša 29 pravljic in dve pesmi Svetlane Makarovič z več kot 200 ilustracijami, je izšla ob avtoričinem življenjskem jubileju leta 2014. Likovni sprehod skozi to zajetno knjigo pa hkrati izpostavlja tudi bistvene lastnosti izbranih avtoričinih besedil, od katerih so mnoga že del sodobne slovenske klasike in mladinskega literarnega kanona.

The article discusses nine Slovene illustrators, highlighting the characteristics of their illustrations, included into the anthology, titled *Zlata mačja preja* (Golden Cat's Thread). The book containing 29 fairy tales, two poems of Svetlana Makarovič and over 200 illustrations, was published at the author's life jubilee in the year 2014. This visual survey of the vast volume also discusses the essential characteristics of the selected texts by the author, many of which have already become established as part of the contemporary Slovene classic and juvenile literary canon.

Svetlana Makarovič (rojena 1939) je vsestranska umetnica (pesnica, pisateljica, igralka, skladateljica in šansonjerka ter ilustratorica) in ena najpomembnejših ter najprepoznavnejših ustvarjalk v sodobni slovenski književnosti. Po študiju na AGRFT je Svetlana Makarovič igrala v poklicnih gledališčih, že leta 1964 pa je izdala tudi svojo prvo pesniško zbirko (za odrasle). Leta 1970 se je odločila za pot svobodne književnice; ustvarila je mnogo raznovrstnih del za otroke, mladino in odrasle. Njen impresivni opus se bliža številki 400 knjižnih naslovov. Njena besedila so postala del sodobne klasike; mnoga so prevedena v različne tuje jezike.

Dela za otroke predstavljajo svetlejšo plat njenega ustvarjanja. Ob njih je odraslo že več generacij otrok, besedila pa ne prinašajo sporočil samo otrokom temveč tudi odraslim, saj so naslovniško odprta. Njeni literarni junaki so praviloma radovedni, razposajeni, samosvoji, tudi nagajivi, temeljna vrednota, ki se pojavlja v večini njenih pravljic, pa je spoštovanje svobode drugega in drugačnega. Nekatera svoja literarna dela je avtorica tudi sama ilustrirala. Za svoje delo je Svetlana Makarovič prejela številne nagrade.

Dandanes elektronske knjige vse bolj spodrivajo tiskane knjige. Prihodnost obljublja celo knjižnico na tabličnem računalniku. V knjigah tiskana besedila naj bi postala privilegij zbirateljev. A dejstvo je, da se nobena e-knjiga ne more primerjati s tiskano, še posebej, če je namenjena otrokom in opremljena z nizom izjemnih

ilustracij. Take knjige želimo prelistati, preučiti, občudovati in zanje izbrati častno mesto na knjižni polici in jih skupaj z otroki večkrat vzeti v roke. Velika knjiga *Zlata mačja preja* (Mladinska knjiga, 2014, zbirka Svetlanovčki) je skrbno izbrana antologija devetindvajsetih pravljic in pesmi Svetlane Makarovič, od črnega muca in Sapramiške do Sovice Oke in male miške. Antologija je grajena na slikaniški oblikovni osnovi, saj so vanjo uvrščene pravljice, ki so izšle v slikaniški obliki, nekatere pa so nastale prav za to izdajo. Posamezne slikanice je lahko ilustriralo celo več različnih ilustratorjev, a odločitev za njihovo objavo je bila v uredniških rokah. Poleg izbranih del devetih priznanih slovenskih ilustratorok in ilustratorjev, ki s svojim ustvarjanjem presegajo splošne značilnosti sodobne ilustracije, je ilustracije za štiri slikanice prispevala tudi sama avtorica besedila.

Za svoje ilustracije slikanice *Pekarna Mišmaš* Svetlana Makarovič pravi, da »ni so bile kdove kaj«, ne misli pa tako o vseh svojih ilustracijah. Večino ima rada. Zakaj potem ni ilustrirala kar vseh besedil v knjigi? »Ker ne znam risati. Ne obvladam perspektive, ne obvladam fiziognomije živali. Rišem samo po občutku, iz ljubezni, iz sovraštva ... A čeprav moje ilustracije niso narisane prav, jih imam najrajši, ker so prišle iz roke, ki je pisala tudi besedilo. Tukaj je na delu tudi samoljubje, prav gotovo.¹« Že prva ilustracija v knjigi – za pesem *Črni muc, kaj delaš?* – je njena. Sedem igrivih črnih mačic z mehko izrisanimi dlačicami in v različnih pozah, ki se natanko ujemajo z odgovorom vsake od njih na zastavljeno vprašanje – da spi, se prebujajo, preteguje, zajtrkuje, se v volno zapleta in z repom prah pometa. Duhovita in ilustrativno korektna je tudi osma, zadnja ilustracija, kjer iz sepija in belo nagrbčenih oblačkov kuka kratek mačji repek, ker »ni več muca, ni!«. S prvo sovpada tudi zadnja pripovedna pesmica *Kaj bi miška rada*, s prav tako osmimi avtoričinimi (bolj vinjetami kot) ilustracijami. S svojo nazorno povednostjo, naslanjajočo se na slovensko ljudsko izročilo, se podobe preprosto prepletejo z besedami v simpatično enovito sporočilo. Sporočilnost, ki je z liričnim opisom glavne junakinje in nagovorom, ki razkriva predmete in okolje skozi trivrstične samogovore, enoznačna, je prav toliko nazorna z optimistično vizualno spremljavo v svetlih barvah z rdečimi poudarki. Ilustrirala je tudi pripovedki *Vila Malina* in *Korenčkov palček*, uvrščeni v antologijo. V svoji ustvarjalnosti je svobodna in neobremenjena, da lahko svojim zamisliti suvereno sledi in jim omogoči čim bolj prosto pot. Seveda se čuti odgovorno za svoje ustvarjalne odločitve tudi pri ilustriranju, a to jemlje kot izziv. Že pri pisanju za otroke pisateljico od nekdanj nosi ustvarjalna domišljija, do ilustriranja lastnih besedil se ji je morda zdel le korak. Še posebej, če ji je upodabljanje lastnih idej sprva pomenilo nekaj čisto zasebnega, intimnega, risanje zase. Njena dolgočasa skuštrana vila Malina je pravzaprav prisrčna, v predimenzionirani podrazi ravno prav pravljična in sladko zleknjena na najmehkejšem cvetu v temni noči, kompozicijsko enostavno postavljena v sredino strani, ravno prav obsijana s sijem velike lune. Tudi Korenčkov palček kot kakšen prisrčen fantič z oranžno ošiljeno kapo in malce arhaičen palček Praprotnik z domala klovnovskim obličjem sta prav prijazno naslikana junaka zgodbe, celo naščeperjeni Ščeper, ki z izbuljenimi očmi kuka iz rumene dupline v s trnjem in bršljanom preraslem sivemu skalovju je na polno izslikani, umirjeni podobi prikupno strašen. Tako kot kar precej dolgo besedilo pravljice poživljajo verzi, jo vizualno ritmično bogatijo prijazne vinjete. Obe

¹ Andraž Gombač, »Če zjutraj vidim čivavo, sem ves dan dobre volje«, Primorske novice, 24. 10. 2014 (ogledano 12. 6. 2020).

slikanici za najmanjše otroke sta verbalno in vizualno preprosti, jasni in razumljivi. Pri vseh teh pravljicah, ki jih je ilustrirala, se je gotovo intuitivno zavedala pomena povezanosti med besedo in podobo v ilustrirani knjigi, na kateri temelji učinkovitost zgodb in sporočil.

Mojstrica besede Svetlane Makarovič v pravljici *Škrat Kuzma dobi nagrado* razkriva nagajive škratovščine, ki zabavajo mlade in odrasle bralce. Slikanica je izšla v dveh izdajah, najprej leta 1974 pri založbi Mladinska knjiga (odslej MK) v zbirki Velike slikanice. Ilustrirala jo je Jelka Reichman, ki v antologijo ni bila uvrščena z nobeno ilustracijo. Si je pa Reichmanova, ki je ilustrirala le še njuno skupno slikanico *Skozi mesto* (MK, 1975) že dolgo želela spet ilustrirati kakšno Svetlanino zgodbo in jo tudi je (kot poklon njunem skupnem jubileju), in sicer je sama izbrala zgodbo o strašnem volku, ki pa je strašen le na videz, navznoter pa se čudi vsemu lepemu, še posebej otroški igri (*Strašni volk*, MK, 2019). Naslikala jo je na svoj pristrčen način, s kančkom humorja in pravljичno mehкими linijami. »Jelka nariše tako, da je vse lepo, tako, kot bi si človek želel, da bi v resnici bilo. Če jo sodim po njenih ilustracijah, je Jelka patološko dober človek. Je absolutno pristrčna. Jaz sem mogoče pristrčna na drug način².« Drugič je slikanica izšla leta 1996 prav tako pri Mladinski knjigi, vendar jo je ilustriral Tomaž Lavrič³. Ta izdaja slikanice *Škrat Kuzma dobi nagrado* je v Sloveniji doživela dva ponatisa, leta 2000 in leta 2013. Lavričev gozdni škrat ni več ljubko prijazen, ampak je škrtast, kot se za škrate spodobi, bolj izrazito škratovsko podobo je dobil s parom koničastih uhljev, malo večjim nosom in škratovsko modo. Seveda velja enako tudi za njegovo družbo: za tiskarskega, radijskega, kuhinjskega, zidarskega in frizerskega škrate in nič manj za škratice in palčice.

Vprašanje je, zakaj se Lavrič kljub polnemu barvnemu vživetju v pravljice Svetlane Makarovič podobnega projekta ni več lotil, je pa kar enajst⁴ v antologiji izbranih pravljic ilustriral Gorazd Vahen, ki se je s pisateljičinim pripovednim svetom očitno zelo ujel. Oba ilustratorja pa sta med seboj zanimivo povezana: Lavrič je strip, objavljan v reviji *Mladina*, risal tako, da bi ga bilo mogoče nekoč tudi obarvati. Potem pa se je po njegovih besedah za samostojno izdajo *Čarodej* (Striparna Buch, 2017) »kar sam javil Gorazd Vahen, fantastičen ilustrator, ki mu je bil strip tako všeč, da ga je hotel pobarvati in je delu v celoti toliko doprinesel, da ga imam za soavtorja⁵.« Kar ni presenetljivo, saj je Vahen na začetku – preden se je podal v ilustriranje klasičnih pravljic z bolj nežno noto – želel slikati stripe, ki naj bi vsebovali tipične fantovske elemente. Sprva se je še prepuščal strukturi čopiča, a čeprav mu je ta v izslikanih ilustracijah sicer ponujal dražljiv efekt kot atraktiven vizualni element, je kasneje opustil njegove poudarjene poteze. Sicer pa je Vahen kot tipičen predstavnik generacije ilustratorjev, ki se je oblikovala prav ob pravljicah Svetlane Makarovič, ilustriral veliko njenih besedil, do zdaj verjetno

² Katarina Peterlin, *Svetlana Makarovič: »Moja pot drži v samost.«* (<https://www.mladinska.com/dobrezgodbe/beremo/svetlana-makarovic-moja-pot-drzi-v> (ogledano 12. 5. 2020).

³ Tomaž Lavrič, nagrajenec Prešernovega sklada za stripa *Lomm* in *Tolpa mladega Ješue* ter za razstavo v Pritličju in pregledno razstavo *Čarobni jezik stripa* v Cankarjevem domu, 2017.

⁴ *Sapramiška, Tacamuca, Smetiščni muc, Mucek se umije, Hrčkova hruška, Kuna pospravlja, Netopir Kazimir, Pod medvedovim dežnikom, Lisinski se zaljubi, Razvajeni vrabček, Sovica Oka.*

⁵ Vojko Urbančič, *Nagrajenec Prešernovega sklada: Tomaž Lavrič*, Delo, 3. februar 2017.

največ, zato ne preseneča, da je glede na antologijsko izbiro pravljič in knjigi dejansko največ njegovih ilustracij. Med njegova kulturna ilustratorska dela sodijo vse knjige, ki so izšle v zbirki Svetlanovčki. Pri teh slikanicah je Vahen uporabljal intenzivnejše akrilne barve, ki so bile v prvih njegovih delih še razredčene z vodo, a jih je kasneje opustil za doseg pravih svetlobnih poudarkov. Za dramatične prizore že od začetka najraje uporablja uravnoteženo diagonalno kompozicijo (*Sapramiška*). S Svetlano Makarovič je zelo rad delal, ker »ima globino, ni le sladka, niti malo, lahko je luščna, hkrati pa ima temo. Ta kontrast se odraža v njenih zgodbicah, zato mi jih je bilo v veselje ilustrirati⁶.« Določene knjige so bile ilustrirane že prej, pred njim je tudi slikanico *Tacamuca* ilustrirala sama avtorica in detajl rdeče mušnice ob čutni, nežni in naivni mucici bi lahko bil avtorjev poklon njenim podobam. Suha Tacamuca je bela in lahkomišelnost, jokajoča, skrivajoča debelo mačjo solzo, jazbecar poskočno nasmejan, lisica pa prefrigano damska tudi v strašnem boju za svoj plen. Psihološka razgradnja nastopajočih likov je še posebej za ilustratorja, ki v vizualno podobo prevaja velik opus literarnih del določenega avtorja, ena osnovnih nalog.

Nenavadni sta minimalistični ilustraciji v zgodbi o malem črnem mucku (*Mucek se umije*), ki sovraži umivanje (kot vila Malina): na eni je premišljeno komponirana dvostranska ilustracija, ki na desni ponuja le pogled v skoraj sinje nebo, na levi spodaj na par strešnih opek in desno spodaj na kanček zelene krošnje, in na drugi prav tako vsega nebitvenega izpraznjena dvostranska ilustracija z veliko beline, kjer dominira mačji odnos med materjo in sinom. Prepletanje eno in dvostranskih ilustracij z vse bolj realističnimi podobami je značilno tudi za slikanico *Smetiščni muc*. Nosilci dogajanja so največkrat živali. Za nekatere ilustracije Vahen uporablja pogled iz žabje perspektive, za druge iz ptičje perspektive, ponekod prevladuje dinamika (*Netopir Kazimir*), drugeje statični prizori (*Hrčkova hruška*). Pogosto poudarja in skozi vizualno pripoved ponavlja različne elemente, ki določajo ritem dogajanja, recimo rdeč dežnik v medvedovih tacah (*Pod medvedovim dežnikom*). Poleg živalskih likov, ki jim lahko doda kakšen detajl ne glede na besedilo, recimo stari lisičji mami očala (*Lisinski se zaljubi*), natančno slika tudi okolico, večinoma naravo, celo romantičen travnik marjetic, v katerem mladi lisjaček Lisinski stakne smrček z zlato lisičko in pozabi na ves svet. S poudarjeno perspektivo včasih omogoča vpogled v določen trenutek, ki je ključnega pomena za samo zgodbo (*Razvajeni vrabček*). Prevladujeta zelena in rjava barva, za nočne prizore pa praviloma modra, kadar je dogajanje postavljeno v nočno življenje v naravi, celo skoraj črnomodra, kjer v prizorih dominirajo oči nočnih ptic (*Sovica Oka*). V vseh teh vizualnih pripovedih Vahnove ilustracije nastopajo glede na tipične zakonitosti slikanic enakovredno besedam. Njegove podobe kompozicijsko pogosto segajo v živi rob, lahko so polstranske, enostranske (*Kuna pospravlja*) ali dvostranske, odlomki besedila so kompatibilno vključeni v besedilo, zgodbe pa dopolnjujejo tudi vinjete. Ilustrirane slikanice omogočajo razmislek o interakciji z besedilom, preobratu, interpretaciji obeh avtorjev in so namenjene izostritvi pretanjenih čutov za besedno-slikovno povezavo.

Ena najbolj značilnih pravljičark, ki so bogatile domišljijski svet otrok, rojenih po drugi svetovni vojni, je ilustratorica Marjanca Jemec Božič, ki je leta 2006 prejela nagrado Hinka Smrekarja za življenjsko delo. Velik del njenega bogatega

⁶ Manca Čujež, Gorazd Vahen: *Odraščal sem ob zgodbah Svetlane Makarovič*, SiolNet, 7. 9. 2012 (ogledano 4. 6. 2020).

opusa odraža njena antologija *Pravljični cvet* (MK, 2013), njeno sodelovanje z revijo *Ciciban* pa traja že več kot sedem desetletij. Oblikovalci antologije pravljic Svetlane Makarovič so upoštevali, da je njena risba v desetletjih ilustratorske dejavnosti ostala živa in neposredna ter ob domišljijem bogastvu tudi po izrazu močna, in so v knjigo uvrstili tudi njene ilustracije zgodbe *Glavni petelinček*. Tudi tokrat se ilustratorica s svojo poudarjeno živo barvitostjo in prisrčnim humorjem ni izneverila otrokom, saj njeni liki (kot vedno) priključijo iskrice v oči in nasmeh na obraz. V 60. in 70. letih minulega stoletja je poudarjeno raziskovala ploskovito podajanje vidnega sveta, kasneje je postal njen izraz sproščeno realističen, v posameznih človeških in živalskih likih se je humor kdaj pa kdaj prevesil tudi v grotesknost. V spomin mnogih generacij se je zapisala že z upodobitvami besedila Toneta Pavčka za veliko slikanico *JurijMuri v Afriki* (MK, 1988), Leopolda Suhodolčana za slikanico *Piko Dinozaver* (MK, 1978) in Josipa Ribičiča za ilustrirano knjigo *Nana, mala opica* (MK, 1970). Posebne so tudi njene črno-bele ilustracije v različnih knjižnih izdajah, s katerimi je znala ustvariti poglobljeno lirično, dramatično ali razigrano humorno ozračje, ki spremlja, dopolnjuje in pogloblja literarne predloge poezije in proze, kot recimo likovne spremljave k besedilom *Medveške* (MK, 1981) Cirila Kosmača, *Punčka* (MK, 1987) Leopolda Suhodolčana in *Atomček* (MK, 1973) Marcella Argillija. Poleg tega pa skoraj karikaturne, s humorjem in satiro ustvarjene ilustracije za zgodbo Hansa Christiana Andersena *Kakor napravi stari, je zmerom prav* (MK, 1981) razkrivajo ostrino avtoričinega opazovanja človeških značajev in sočasno mojstrstvo njene risbe. Zvedave kokoške že v prvi ilustraciji pravljice *Glavni petelinček* kažejo, da je za to krhko podobo slutiti še neko razsežnost. Najbolj prepoznaven je zvonek element, s katerim ilustratorica osvaja najmlajše bralce in njihovo srčno preprostost, saj je celo v majhnih sličicah petelinčka njegovo kikirikanje skoraj slišno. Pretanjen občutek za pripoved je del vsake risbe, celo linije ali uporabe močnih živih barv, živalski junaki in z njimi povezane pripovedne situacije pa tudi v povsem resnih prizorih vsebujejo hudomušno distanco. Dinamična je celo zadnja celostranska ilustracija sredi brezovega gozdička in velike livade z marjeticami, kjer sta sredi kompozicije sicer statično postavljena drug proti drugemu glavni petelinček in drobna, rjava in smešna kokoška z okroglimi očmi. A iz njunih zaljubljenih pogledov kar preskakuje medsebojno občudovanje. Iskrivo.

Za eno svojih najlepših pravljic *Pekarno Mišmaš*, je Makarovičeva leta 1975 dobila Levstikovo nagrado. Slikanica, ki je nedvomno ena pisateljčinih največjih umetnin, je prvič izšla leta 1974. Ponatisi in spremenjene izdaje so izšli leta 1974 in 1975 z ilustracijami Marije Lucije Stupica, leta 1986 z ilustracijami avtorice besedila in v letih 1997, 1999 in 2001 z ilustracijami Gorazda Vahna. Njena čarobna moč je tako zaživela v podobi različnih ilustratorjev. Kostja Gatnik, ki je leta 2010 prejel Prešernovo nagrado za življenjsko delo na področju likovne umetnosti, je ilustriral veliko knjig. V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja je bil izviren inovator v tej veji likovne umetnosti. Oblikovno napreden je z nesladkobnimi, celo nelepimi protagonisti med drugim upodabljal tudi poezijo Toneta Pavčka in Nika Grafenauerja. Ni presenetljivo, da so v tistem času sprememb (oziroma odstopanj od prikupnosti ilustracij slovenskih pravljicark starejše generacije) na tem področju postale njegove naslovnice in ilustratorske mojstrovine ob besedilih Makarovičeve, med katerimi sta v ospredju *Gal v galeriji* (MK, 1981, ponatis Narodna galerija, 1996) in ravno tako domiselni in duhoviti *Strahec v galeriji* (Narodna galerija, 2003), tako priljubljene celo kot vizualne interpretacije poljudno vzgojnega besedila. Idejo

za simpatičnega možička, ki bo po zbirki popeljal najmlajše obiskovalce galerije, je dobila tedanja direktorica Anica Cevc, zgodbo pa je napisala Svetlana Makarovič. »Pisanje in risanje Gala je potekalo povsem ločeno. Včasih celo tako zelo, da sem jaz ilustriral dogajanje v zvezi s sliko, ki je Svetlana ni niti omenila. Kljub temu da sva oba dokaj trmasta, sva se na koncu le dogovorila, uskladila neskladja in pripeljala štoriijo do srečnega konca⁷,« je rojstvo tega lika komentiral Gatnik. Za akvarelne ilustracije, objavljene v slikanici *Pekarna Mišmaš* (MK, 2011), je že leta 2008 prejel nagrado Hinka Smrekarja. Očitno se zgodbe S. Makarovič z vedno novimi vizualnimi podobami, prilagojenimi času, v katerem nastajajo, vselej znova in drugače vraščajo v domišljijiski svet otrok. Značilno gatnikovsko deformirano risbo prostora napoveduje že naslovnica knjige, v antologiji pa pridejo do izraza poleg dvostranskih tudi polstranske ilustracije, včasih sestavljene iz dveh ali celo treh enot, netipično postavljenih skupaj, da zadihajo hkrati z besedilom. Njegove ilustracije so sicer ujete v z roko zarisane okvire, ilustrator pa si ne more kaj, da skoraj povsod vsaj s kakšno malenkostjo (psičkom, kurami, miško ali hitečim vaščanom) ne uide čez rob kadra. Čeprav mnogi njegovi liki svoje podobe dolgujejo dobesednosti pisateljčine pripovedi, je njegov vizualni podpis s tanko risbo, svetlo akvarelno obarvanostjo in simpatično humornostjo na včasih prav grdikavih izrazih nastopajočih junakov takoj prepoznaven.

Pravljico *Potepuh in nočna lučka* je ob prvem natisu leta 1977 ilustriral Marjan Amalietti, v antologijo *Zlata mačja preja* pa so bile uvrščene ilustracije Kaje Kosmač. Verjetno je uredniška odločitev slonela na njenem skupnem projektu, za katerega je dala pobudo ilustratorka pri pisanju diplomske naloge na ljubljanski Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje. Kratka sodobna pravljica *Rdeče jabolko* (Center za slovensko književnost, 2008), v kateri volk požre tako deklico kot njeno mater, lovca pa ni od nikoder, je grozljiva ljudska pripoved za odrasle, iz katere je nastala sodobna pravljica o Rdeči kاپici. Najprej so nastale ilustracije in oblikovalska zasnova, besedilo v sedanjiku (na pobudo ilustratorke) pa sta zatem ustvarjali skupaj z Makarovičevo in se v nekakšnem spontanem sodelovanju dopolnjevali. Slikanico sta avtorici nato namenili odraslim in zrelejšim mladim bralcem. Ta motiv je poznan pri mnogih kulturah, od različic ustnega izročila iz 11. stoletja, ko so pripovedi krožile od ust do ust in se pri tem sproti oblikovale in spreminjale, kar je bilo vselej odvisno od razpoloženja in domislic pravljničarja in sodelovanja njegovega poslušalstva, in »variant pripovedi o Rdeče kاپici Charlesa Perraulta iz leta 1697 ter bratov Grimm iz let 1812–1815 in 1857⁸«. Minimalistično, a s kuštravimi oranžnimi lasmi upodobljen glavni junak pravljice z majhno nočno lučko, prav nič zehajoč ali dramatično zmrzujoč pod majhnim nadzidkom mosta, se udobno zleknjen pripravlja na poslušanje lučkine pravljice o nesramnem dimniku. Tokrat gre za ilustracije na osnovi besedila, beseda je motivna osnova za likovno rešitev, za ilustracijo pripovedi Svetlane Makarovič. Zgodba ima seveda dramatičen preobrat, druga lučkina pravljica govori o kužku, ki je imel eno tačko preveč, a kužek je predstavljen zgolj črno-belo kot drobna vinjeta in kljub velikanskim očem prav nič strašljivo. Naslednji je nastop grozne

⁷ Maja Kač, *Kostja Gatnik: Najraje bi videl, da bi bilo vse brez naslovov*, MMC RTV SLO, Ljubljana, 11. februar 2010 (ogledano 4. 7. 2020).

⁸ Tadeja Lackner, *Motiv Rdeče kاپice v kratki sodobni pravljici Rdeče jabolko Svetlane Makarovič in Kaje Kosmač*, Jezik in slovstvo, 2011, letnik 56, številka 1/2, str. 103–115.

pošasti, ki je rada jedla ušesa, a je velikan ni hotel uslišati. V centru enostranske umirjeno modrozeleno ilustracije dejansko nastopi šestoroka pošast, rdeča in kanček grozljiva, a ravno prav, da je ilustrirana pravljica tokrat zlahka namenjena otrokom, ki še berejo (ali se jim bere) pravljice. Da pa je zadnja lučkina pripoved, ki pravzaprav nobene pravljice ni povedala do konca, potepuhu sedla v srce, predstavlja gaugenovsko poenostavljena podoba užaloščene princeske. Zelo pomemben je tokraten ilustratorkin občutek za razumevanje predloženega besedila, za njegovo notranjo dramaturgijo in razplet. Kosmačeva je izbrala tiste najbolj bistvene trenutke, ki zgodbo osmišljajo in so nosilci ključnih vsebinskih poudarkov.

Akademski slikar Matjaž Schmidt (1948–2010), ki se je specializiral za ilustratorsko smer, je bil v času svojega ustvarjanja med najbolj zaželenimi ilustratorji na Slovenskem. Znanje, talent, humor in veselje do slikanja so bili tkivo, ki ga je skoraj štirideset let uvrščalo med najpomembnejše ilustratorje. Med drugim je (poleg mnogih učbenikov) ilustriral *Kurirčke* Janeza Bitenca, *Dobro jutro, dober dan* Žarka Petana, *Hišo* Daneta Zajca, zbirko pesmi *Nebotičniki, sedite!* Nika Grafenauerja, knjigi *Kekec na hudi poti* ter *Kekec in Bedanec* Josipa Vandota in *Periskop* Borisa A. Novaka ter ustvaril avtorski knjigi *Nejčev prvi leksikon* (MK, 1972) in *Nejčev drugi leksikon* (MK, 1984). In slikanico *Kosovirja na leteči žlici* (DZS, 1994) Svetlane Makarovič. V zadnjih letih se je Schmidt posvečal predvsem risanju stripov. Za knjigo *Slovenske pravljice (in ena nemška)*⁹ v stripu je leta 2010 dobil nagrado Izvirna slovenska slikanica⁹: zanj je bil strip dober način, da se zgodbe, ki jih otroci že poznajo, predstavi z nove strani. V knjigi je zbral sedemnajst slovenskih ljudskih pravljič iz različnih slovenskih pokrajin in jim dodal še pravljico o mošču Špicparkeljcu bratov Grimm. Kot je v utemeljitvi zapisala žirija, je vse korektno priredil, pri čemer njegove priredbe niso v ničemer škodile pravljličnim vsebinam. Že leta 1998 je bil na častni listi IBBY za ilustracije v slikanici *Peter in volk* (MK, 1996) Sergeja Prokofjeva, leta 2009 pa je prejel Levstikovo nagrado za življenjsko delo. »Videti je, da besedilo, ob katerem bi se zmedel ali utihnil, ne obstaja,« je pisalo v obrazložitvi. Za vsako pravljico, zgodbo, pesem ali članek je imel svoj slikarski odgovor, vedno pravljličen in resničen obenem. Vedno drugačen, nepredvidljiv, z očarljivo hudomušno distanco, ki nikogar ne pusti ravnodušnega. Za knjigo *Zlata mačja preja* sta izbrani dve zgodbi iz slikanice *Kosovirja na leteči žlici*¹⁰ z njegovimi ilustracijami: *Že v začetku strašno srečanje z oblakom* in *Snežna sova, ki je ni bilo nič treba*. Polno izrisane celostranske ilustracije z živahnimi barvami, veselimi toni in prav tako veselo razigranimi gibi na žlicah letečih mladih kosovirjev, Glili in Glala, so kompozicijsko urejene tako, da na prvi pogled pritegnejo (malega) gledalca. Prav tako pa pritegne tudi statična kompozicija, kjer se osuplost in začudenost kosovirjev pred mogočno snežno sovo kaže v njunih velikih očeh. Tako celostranske ilustracije kot smiselno dodane duhovite vinjete kažejo, da je bil Matjaž Schmidt sposoben natančno ponotranjiti pisateljičin svet, a je kot inventiven prevajalec pravljličnega v likovnost vsebino vendarle upodobil po svoji viziji. Izjemno očarljivo.

⁹ Izvirna slovenska slikanica (Nagrada Kristine Brenkove), podeljuje jo Združenje knjižnih založnikov pri Gospodarski zbornici Slovenije.

¹⁰ Slikanica *Kosovirja na leteči žlici* je kasneje izšla še z ilustracijami Suzi Bricelj (Miš, 2009) in v novem natisu za Svet knjige z ilustracijami Gorazda Vahna (MK, 2017).

Pogoj, da ilustracija izide v knjižni obliki, je njena kakovost. Kako jo prepozna likovni urednik knjige, Pavle Učakar, pri antologiji odgovoren še za izbor: »Navadno je besedilo tisto, ki določa pristop k ilustraciji, to se pravi, da upoštevamo afiniteto avtorjev do določenih vsebin. V glasbi bi rekli: nekega durovskega teksta ne bomo dali ilustrirati nekemu, ki je izrazito v molu. To bi podrlo možnost sozvočja že na začetku.¹¹« Hudomušna pravljica *Kam se kužku je mudilo* bi bila lahko upodobljena romantično, pravljичno, sladko privlačno, če bi prišla v katere druge ilustratorske roke, tako pa že v prvi Čohovi ilustraciji podoba bežečega kužka predstavljajo njegove pred gosmi iz knjižne strani bežeče zadnje tace. Dinamične so pravzaprav vse, še posebej zadnja celostranska ilustracija, ki prikazuje zmešnjavo živali, gasilskega avta in gručo ljudi, tako jeznih »kot še nikoli«, in očarljivo mirno prefriganost kužka ob drevesu z dvignjeno zadnjo tačko. Popolno sozvočje z besedilom! Prav tako skladje nedvomno velja tudi za »drobno zgodnico o drobnem komarju«, ki je nekaj časa po rojstvu letal nad zelenim močvirjem, dokler ni postal lačen. Na vseh ilustracijah pravljice *Komar Zz* je komar Zz majčken in krhek, prestrašeni ljudje na dvostranski ilustraciji pa ogromni, s poudarjeno prestrašenimi očmi, odprtimi usti in ponoreli od groze pred (paradoksalno) sicer zeleno umirjenim ozadjem dnevne sobe. Na zaključni vinjeti sredi beline strani sta upodobljeni ploskajoči roki in med dlanema droben komar in čisto nič drugega ni treba, da je jasno, kaj se je zgodilo: »Njegovo življenje je bilo kratko, a veselo.« Duhovito. Slikanica *Kuzma, trinajsti škrat* (MK, 2014) je naslednik dvanajstih škratov, o katerih je leto pred izidom slikanice Makarovičeva pisala vsak mesec v reviji *Ciciban*. Trinajsti škrat je ostal brez svojega meseca, ker so mu jih ukradli ostali škratje, zato je bil nepopisno jazen. »Na mojem računalniku še ni nastal bolj hudoben tekst,« je povedala pisateljica na predstavitvi knjige¹². Torej ta slikanica, ki na samosvoj način sporoča otrokom, kaj je prav in kaj ne, prikazuje trinajstega škrate skozi vse mesece, kako uničuje vse, na kar so škrate v posameznem mesecu ponosni. Če je pisateljica želela z besedilom izzvati tudi starše, ji je pri tem prav duhovito sledil tudi ilustrator Zvonko Čoh, ki ni imel težav z upodabljanem hudobnega škrate, saj »rad riše hudobijo in grdavše«¹³. Ohranil je škratevo dolgonoso podobo Tomaža Lavriča iz slikanice *Škrat Kuzma dobi nagrado*, se je pa z vehementnimi akcijskimi prizori lotil Kuzmovih novih škratovščin na svoj prepoznavni način, kar napoveduje že dinamična naslovnica slikanice. V antologiji je prepričljivo živahno predstavljen *Januar* in tudi naslikani potacani in blatni dosežki trinajstega škrate Kuzme, ki maha s svojo gorjačo, da se ledene sveče pod njegovimi udarci drobijo na koščke, s skoraj srhljivo dramatično kompozicijo ne zastajajo za besedilom. Pisateljčine pravljice nimajo sporočila samo za otroke temveč tudi za odrasle, enako je tudi s Čohovimi ilustracijami.

Živahna ekspresija in individualnost, značilni za like Suzi Bricelj, v ilustracijah zgodbe *Sapramišja sreča* nista taki kot v njenih drugih slikanicah, ampak bolj lirični in tankočutni. Celostranske in prav tako manjše ilustracije z veliko količino zraka, svetlobe in stilizirane simbolike so premišljeno podrejene ritmu pripovedi. Ilustratorica ne skriva, da v krhkih podobah izraža svoj odnos do vseh likov zgodbe, ne le do glavne junakinje, Sapramiške. Tudi resni prizori, kot je upodobitev

¹¹ Branko Sosič, *Sinteza dveh jezikov, Pogovori o ilustracijah*, Književni listi, Delo, 25. 5. 1989, str. 5.

¹² *Izšli novi knjigi Svetlane Makarovič*, STA, 20. 1. 2015 (ogledano 30. 6. 2020).

¹³ *Ibid.*

mrzlega vetra, ki brije čez jaso, lahko vsebujejo hudomušno distanco, česar se ilustratorica povsem zaveda, ko trhlo in razpadajočo vegasto kočo upodobi skoraj tako ukrivljeno kot drevo ob njej, pred njo pa Sapramiško in žabo Regico pred predimenzioniranim in (paradoksalno) pomladno zelenim listom, ki kramljata, kot da neurja sploh ne bi bilo. To je svetel in spontan humor, v katerem sta konstrukcija in kompozicija posledica njene naravnosti k svetlim podobam življenja. *Medena pravljica* Svetlane Makarovič je bila najprej uprizorjena v ljubljanskem Lutkovnem gledališču leta 1994 v avtoričini režiji, naslednje leto je kot kvadratna slikanica izšla z ilustracijami Lucijana Rešičiča (DZS, 1995). Znova je slikanica z dodano zgoščenko izšla z ilustracijami Suzi Bricelj (MK, 2017). Pisateljčine pravljice so do neke mere tudi poučne, toda nikoli vsiljivo vzgojne. Sporočiliu pripovedi, da je dobro delo poplačano, slabo pa kaznovano, je v značilno zračni maniri postavitve podobe v nezaključen slikovni prostor sledila tudi ilustratorica: na celostranski ilustraciji je upodobljen pred rojem čebel bežeč medved s prestrašenimi očmi. Izbrala je dramatičen trenutek tik pred tem, ko medveda za kazen popikajo čebele, ki jim je ukradel med. Poleg medveda in čebelic v pravljici nastopajo miška, veverica, zajček, zajklja, ježevka, jež, lisica, jazbec, šoja in žaba, prav vsi ti živalski liki, ki se pojavljajo na posamičnih ilustracijah sredi gozda in jase, pa so prijazno krhki, še ježek z jeznim pogledom je grdikavo prikupen. Dvostranska ilustracija, prav tako izslikana v belino slikovnega prostora, je spokojna kot zaključna pesem Svetlane Makarovič ob njej. Kradljivec medved, dominantno postavljen v sredino podobe, zadovoljno lenuhari z levo taco v čebeljem panju in si prepeva: »Meni se zdi dosti bolje biti lenuh dobre volje, kakor neumna čebela, ki neprenehoma dela.« Ilustracija v umirjeno uživaškem centralnim likom glavnega junaka pa zato ni dolgočasna, prav prirčno razgibana je z množico drobnih čebel, ki sredi sončnega dne »letajo s cveta na cvet«. Glavna junaka pravljice *Ščeper in Mba* se razkrijeta že v naslovu. Ščeper je majhna žival, nič večja od ščepa. Ima vrečo, napolnjeno s sanjami, in to mu zadostuje. Tudi Mba, ki ni črv in ni kačica, je pa obema malo podobna, ima rada samoto. Oba sta v režiji Eke Vogelnic leta 2018 prvič nastopila v Lutkovnem gledališču Maribor. Poleg Ščeperja in Mbe nastopajo v živalski pravljici še golob, lisica, miške in drugi, cela družina torej, ki jo je morala Bricljeva dodobra spoznati, preden se je lotila ilustracij za knjigo *Zlata mačja preja*. Pri ilustriranju je ključno res dobro poznavanje vsebine, saj se le tako besedilo lahko vizualno nadgradi. *Ščeper in Mba* je pravljica o pomenu bližine, tako si jo je v svojem značilnem zračnem slogu za knjigo zamislila tudi ilustratorica. Pri njenem delu ni naključij, tudi navidezno preprosta odločitev je vedno pretehtana in utemeljena, pa naj gre za niz krhkih, skoraj vinjetnih ilustracij ali za celostranske likovne podobe. Ilustratorikine odločitve vselej izvirajo iz natančnega branja in razumevanja besedila, pri čemer pa si vseeno dovoli, da jo pri delu ponese ustvarjalna domišljija. Zato je Ščeper lahko majhno, okroglo in nasršeno modro bitje z velikimi okroglimi očmi, poplesujoča Mba s črnimi očmi pa gladka, vitka in rožnata.

Ilustratorica in grafična oblikovalka Maša Kozjek, ki je leta 2004 diplomirala kot oblikovalka vizualnih komunikacij na Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje v Ljubljani, je prve ilustracije objavila že med študijem leta 1996 v reviji *Ciciban*. Ukvarja se predvsem s knjižno ilustracijo (ilustrira tudi berila, učbenike in priročnike) ter z grafičnim oblikovanjem. Kot najmlajša udeleženka se je leta 1999 predstavila na 4. slovenskem bienalu ilustracije s slikanico *Huda mravljica* Branka Rudolfa, ki je izšla v zbirki Čebelica (MK, 1998). Še vedno veliko objavlja

v revijah za otroke in mladostnike – v *Cicibanu*, *Cicidoju* in *Pilu*. Leta 2003 je prejela nagrado *zlata ptica* za ilustracije v slikanicah *Mačji sejem* (MK, 1999) Kajetana Koviča ter zbirko pesmic *Lestev in sirček* (MK, 2001) Miroslava Košute. Od leta 2012 je ilustrirala deset knjig zbirke *Čudežna bolha Megi* (MK) Dese Muck, namenjene otrokom od petega leta dalje in njihovim staršem. Likovno podobo je naredila tudi junakom v zbirki pesmi *Medved z miško na rami* (MK, 2019) Miroslava Košute in v zbirki Čebelica k zgodbi o posvojeni deklici *Nala* (MK, 2019) Ane Kalin. Z desetnico nagrajena izvorna slikanica *Mišek Miško in Belamiška* (MK, 2010) Ferija Lainščka z domiselnimi ilustracijami Maše Kozjek odrasli in otroški svet popelje v pravljичno kraljestvo, kjer se prične zgodba o Romeu in Juliji iz mišjega sveta – vendar s srečnim koncem. Vse to in še kaj je bilo dovolj, da se je za tri pravljice Svetlane Makarovič uvrstila v njeno antologijo kot zaželena ilustratorka. *Se me kaj bojite?* je pravljica o najmanjšem mišku, prav najmanjšem, kar jih je bilo. Miniaturna vinjeta naslikanih mišjih figuric, ki v enem samem sredi tretjine strani lebdečem nizu hkrati ilustrirajo malega miška, ki tako zelo hoče, da bi se ga kdo bal (s plahutajočim robcem nad glavo, v krznenem mufu tete Pavle oponašajoč mačka in povaljan v perju, podoben ptiču) in skupinico mišk, ki se mu posmehuje, je v popolnem (so)razmerju s sosednjo celostransko ilustracijo. Na njej je naslikan drobcen mišek v aktivnem dialogu s (iz njegove perspektive) predimenzioniranim prostorom in teto Pavlo, ki jo gleda od spodaj, se pravi, da so vidne le njene okorne noge v copatih na kuhinjski mizi. Presenetljivo, kako lahko dve ilustraciji popolnoma predstavi zgodbo! Tudi pravljica *Hrčkova pogača* o užitnem pregovoru – zrno na zrno pogača – je pospremljena le s polstransko ilustracijo in tremi vinjetami v večinoma zemeljskih in naravnih barvah, kot je naravna pogača iz zrnja. Ilustracije pravljice *Zajček gre na luno* na krilih domišljije dobesedno poletijo na nebo, med oblake, na luno. Nebesna modrina prve celostranske ilustracije poudarja občutek zasanjane pravljичnosti, preden se lunini zajci spustijo na zemljo in začnejo jesti štiriperesne deteljice, v zajčkovih očeh, ki kukajo iz srebrne krogle na drugi veliki celostranski ilustraciji, pa malce otožno srečo, saj gre z njim tudi travnik štiriperesnih deteljc, brez katerih ne bi mogel preživeti. Z oblikovanjem slikovnega prostora in barvnim moduliranjem v njem je ilustratorka dosegla tako prepričljivo plastičnost kot poetično obarvano občutje.

Svetlana Makarovič je kot pravljичarka doživela izjemen uspeh pri mladih bralcih, njihovih starših in kritikih. Prozna dela za otroke, ki predstavljajo svetlejšo plat njenega ustvarjanja, so s svojimi večplastnimi sporočili naslovniško odprta. S svojimi pripovedmi tudi v izbranih pravljicah antologije *Zlata mačja preja* presega tabuje, prikazuje pomembnost prijateljskega sobivanja in strpnosti, opozarja na nerazumevanje in nesprejemanje drugačnosti, se postavlja na stran nemočnih in svobodnih bitij ter nasprotuje togim pravilom in avtoritetam. Ker je (kot je zapisano v kolofonu) sodelovala pri izboru in ker vselej (tudi pri sebi) nekompromisno stremi k vrhunskosti, so v antologiji *Zlata mačja preja* izbrane njene najbolj izbrušene umetnine. Ni pa nujno, da to velja tudi za izbor ilustratorjev oziroma ilustracij njenih pravljic. Izbor je sicer zanimiv, a na prvi pogled se zdi, da ni logično uravnotežen. Štirje avtorji so ilustrirali po eno zgodbo (Tomaž Lavrič, Marjanca Jemec Božič, Kostja Gatnik in Kaja Kosmač), Matjaž Schmidt dve, trije tri (Zvonko Čoh, Suzi Bricelj in Maša Kozjek), ilustracije za štiri zgodbe so avtoričine, kar enajst pripovedi pa je ilustriral Gorazd Vahen. Večinoma so njena sporočilno bogata dela ilustrirali priznani slovenski avtorji: od Milana Bizovičarja, Marijana Amalietija, Tomaža

Kržišnika, Lidije Osterc, Marjance Jemec Božič, Boža Kosa, Boruta Pečarja, Lucijana Reščiča, Jelke Reichman, Marjana Mančka, Marije Lucije Stupica, Kostje Gatnika, Matjaža Schmidta, Dušana Kluna, Alenke Sottler, Zvonka Čoha, Daše Simčič, Ane Košir in Tomaža Lavriča do Suzi Bricelj, Mateje Jager, Kaje Kosmač in Maše Kozjek. Nekateri izmed teh ilustratorjev so v knjigi zastopani, drugi ne. A je že tako, da je na tak način zasnovana antologija podvržena dvojnemu izboru, najprej vrhunskim besedilom, kar je razumljivo, nato njihovi vizualni podobi. Z zlatimi nitmi prepredena naslovnica knjige *Zlata mačja preja* ne obeta niti malo preveč: pisateljčina besedila prepreda zlata béra izbranih ilustracij in jo zaključuje izčrpna študija Borisa A. Novaka o Vélíki Dami sodobne književnosti.

VEČERNICA 2020 ZA LETO 2019

Večernica je nagrada za najboljše slovensko mladinsko literarno delo, ki jo v okviru vsakoletnega festivala OKO BESEDE podeljuje ČZP Večer. Žirija upošteva izvirna pesniška, prozna in dramska besedila za otroke in mladino v slovenskem jeziku, ki so v preteklem letu izšla (nosijo to letnico) v knjižni obliki pri kateri od založb ali v samozaložbi v RS ali v tujini (slovensko zamejstvo, slovensko izseljenstvo, drugo) in ki jih je založba ali avtor prijavil/a na razpis. Žirija ima pravico, da v izbor kandidirajočih literarnih del vključi neprijavljeno delo, če meni, da po svojih literarno-estetskih kvalitetah sodi vanj.

Nagrado sta leta 1996 ustanovila Podjetje za promocijo kulture FRANC-FRANC in revija *Otrok in knjiga* v sodelovanju s Časopisno-založniškim podjetjem Večer.

Žirija ima pet članov in se oblikuje tako, da po enega člana predlagajo ustanovitelji in solastniki nagrade: Društvo za humanistična vprašanja Argo (predlaga vrhunskega strokovnjaka za mladinsko književnost po splošno veljavnih merilih), revija *Otrok in knjiga* in ČZP Večer. V žiriji imata svojega predstavnika še Društvo slovenskih pisateljev in Društvo bibliotekarjev Slovenije v sodelovanju s Slovensko sekcijo Mednarodne zveze za mladinsko književnost (IBBY).

Letošnjo žirijo so sestavljali: dr. Igor Saksida (predsednik), Kaja Bucik Vavpetič, dr. Dragica Haramija, Darka Tancer-Kajnih in Petra Vidali. Žirija je najprej izbrala pet finalistov, ki so enakovredno kandidirali za večernico.

Nominirana dela za večernico:

- Boštjan Gorenc – Pižama: *Si že kdaj poskusil luno?* Ilustr. Igor Šinkovec. (Mladinska knjiga)
- Igor Karlovšek: *Pobeg*. Ilustr. Marina Gabor (Miš založba)
- Vinko Möderndorfer: *Babica za lahko noč*. Ilustr. Tanja Komadina (Miš založba)
- Andrej Rozman Roza: *Rimuzine in črkolazen*. Ilustr. Zvonko Čoh. (Mladinska knjiga)
- Peter Svetina: *Timbuktu, Timbuktu*. Ilustr. Igor Šinkovec. (Miš založba)

UTEMELJITEV ŽIRIJE ZA NAGRADO

Andrej Rozman Roza: Rimuzine in črkolazen

Z zbirko *Rimuzine in črkolazen* Andrej Rozman Roza dosledno raziskuje nove možnosti nonsensa: pesem se izroča čisti jezikovni igri izmišljanja nenavadnih tvorjenk (npr. česenbula), ustvarjanja rim (*Ples besed*), iskanja besede v besedi

(*Skrite živali*), preobražanja slovničnih pravil (npr. množinski samostalniki v pesmi *Parniki*) in povezovanja enakozvočnic (*Potovanje od para do para*). Pogost je tudi predstavní nonsens kot spreminjanje razmerij med predmeti in osebami (*Štiri čudne*), aliteracijsko lepljenje besed (*Kaj je abeceda?*) in igra s stalnimi besednimi zvezami, ki se preoblikujejo v daljše pripovedne pesmi (*Mokro, slano in prostrano*). Ta vrsta poezije prevladuje v sklepnem delu zbirke – inovativne teme v tem delu so vprašanja prevzemanja tujih besed, pomen pogovora (*Nekaj ti moram povedat*) ter že v prejšnjih zbirkah značilen upor zoper pravila, ki je dosežen z nenavadnimi preobratí pesemske zgodbe ter medbesedilnimi navezavami (*Ne pogovarjaj se med predstavo*). Nekatera sklepna besedila upesnjujejo sodobne razvade in negativne človeške lastnosti (*Grozljiva zgodba o tem, zakaj ni mogoče imet vsega*), druga se vrnejo k igri s črkami in besedami (*Črke s krono*) – pesniška zbirka zaokroženo nadgrajuje prepoznavno poetiko igrivega upora zoper pravila (slovnice in logike) in zagovarja svobodo ustvarjalnosti. Saj veste: ko se pesniška muza muza, je slon v naslonjaču, ris v brisači in krt v krtači – in tedaj in sedaj

s kupa črk izgine plesen
in pod njo zbudi se pesem.

Dosedanji nagrajenci

- 1997 – Tone Pavček za delo *Majnice in fulaste pesmi*
- 1998 – Desa Muck za delo *Lažniva Suzi*
- 1999 – Janja Vidmar za delo *Princeska z napako*
- 2000 – Polonca Kovač za delo *Kaja in njena družina*
- 2001 – Feri Lainšček za delo *Mislíce*
- 2002 – Matjaž Pikalo za delo *Luža*
- 2003 – Marjana Moškrič za delo *Ledene magnolije*
- 2004 – Slavko Pregl za delo *Srebro iz modre špilje*
- 2005 – Igor Karlovšek za delo *Gimnazijec*
- 2006 – Dušan Dim za delo *Distorzija*
- 2007 – Irena Velikonja delo *Poletje na okenski polici* in Majda Koren za delo *Eva in kozel*
- 2008 – Ervin Fritz za delo *Vrane*
- 2009 – Janja Vidmar za delo *Pink*
- 2010 – Bina Štampe Žmavc za delo *Cesar in roža*
- 2011 – Mate Dolenc za delo *Maščevanje male ostrige*
- 2012 – Dim Zupan za delo *Hektor in zlata hruška*
- 2013 – Peter Svetina za delo *Ropotarna*
- 2014 – Vinko Möderndorfer za delo *Kot v filmu*
- 2015 – Vladimir P. Štefanec za delo *Sem punk čarovnica, debela lezbijka in ne maram vampov*
- 2016 – Peter Svetina: *Ko zorijo ježevci*
- 2017 – Peter Svetina: *Molitvice s stopnic*
- 2018 – Anja Štefan: *Drobtine iz mišje doline*
- 2019 – Andrej E. Skubic: *Babi nima več telefona*

Tudi letos ponatiskujemo vse pogovore s finalisti za nagrado, ki so bili objavljeni v posebni prilogi *Večera* 18. septembra 2020.

ANDREJ ROZMAN ROZA:
**»V IMENU DOMOLJUBJA
SESUVAJO IDENTITETO«**

»Cicido in Ciciban sta za presneto majhne otroke, medtem ko v tej suvereni Sloveniji ni niti ene literarne revije, ki bi bila namenjena starejšim. Še tisto, kar je bilo, je propadlo«

Andrej Rozman Roza (foto: arhiv Večera)

Kako je v zadnjem času na zaničniških odmaševanjih (obredih verske skupnosti, ki verjame, da je v Sloveniji možen ničodstotni DDV na izdelke, ki širijo slovenski jezik, op. p.) – je na njih toliko ljudi kot v cerkvi ali toliko kot na kulturnih prireditvah?

Nič od tega, in to nima zveze s korono. Malo sem se naveličal, izpraznil, in čakam, da bi bilo spet smiselno. Nazadnje sem nastopil kot zaničniški kolovodja na lanski otvoritvi knjižnega sejma, ko smo razglasili petodstotni DDV na knjige in časopise, se pravi, ko smo bili na pol poti do nič. Redno sem odmaševal pred KUD-om France Prešeren, dokler sem upal, da ga bomo rešili, ko so ga prodali, pa več ni imelo smisla. Potem sem pa vso svojo politično-kulturno produkcijo iztrošil v kampanji za predsednika.

Ko ste kandidirali za predsednika države, ste kot skoraj najmočnejši razlog omenjali dostop do televizije. Če bi ga

imeli, ste rekli, bi ukinili reklame v otroškem programu. Nacionalna televizija ni popolna, ampak zdaj jo moramo braniti, ne?

Seveda. Treba jo je izboljšat, ne uničit. Veliko je dobrega programa, novinark in novinarjev. Tudi MMC je zelo dober. Je moj najljubši slovenski spletni portal, in ker nimam televizije, program nacionalke spremljam samo preko njega, tako da sem zelo občasen gledalec. Vendar sem prepričan, da je javna televizija najpomembnejši medij naše družbe in jo je zato treba naredit kar najboljšo in neodvisno od politike in tržne ekonomije. Komercializacija in politizacija javne televizije sta zločin nad družbo, in ker je naša javna televizija že precej spolitizirana in skomercializirana, bi jo bilo treba izboljšat v povsem nasprotni smeri, kot se trudi sedanja vlada, ki skuša kar najbolj finančno kaznovat vse svoje najbolj glasne nasprotnike. Zato se bojim, da prihaja čas, ko bodo vsi, ki se trudijo kultivirat našo družbo, morali to delat še bolj požrtvovalno in z manj misli na zaslužek. In mi je kar malo nerodno, ker sem sam že zunaj tega, saj sem upokojenec z rešenim stanovanjskim problemom in odraslima otrokoma, tako da lahko preživim tudi brez nastopov. Če si pa zdaj star trideset let, štirideset let, je pa čista jeba. Te ljudi so čisto odrezali. Za dva meseca in pol so dobili denarno nadomestilo, ki jim ga še zdaj očitajo, potem so pa ostali brez vsega. Hkrati so pa nam, starcem, dali zastonj vožnje. Kar je super, a bi morale biti zastonj za vse in predvsem bi morale biti Slovenske železnice v bistveno manj sramotnem stanju, kot so tudi po zaslugi trenutno vladajoče stranke. Sicer pa sem ravno danes izvedel, da se okužbe najlažje širijo v klimatiziranih zaprtih prostorih, torej v javnem transportu, tako da bi kakšen ljubitelj teorije zarote lahko še pomislil, da gre pri zastonjskem javnem prevozu za dobro premišljeno past za starce.

Nisem vedela, da ste že v penziji. Delate pa še?

Pred dvema letoma sem veliko pisal za teatre, sedem premier sem imel, in sem se malo skuril, tako da sem računal, da bom nekaj časa bolj nastopal kot pisal, a zdaj zaradi korone nimam niti nastopov. S pisanjem za otroke sem se tudi vsaj za nekaj časa izpraznil, tako da so *Rimuzine in črkolazen* mogoče moja zadnja knjiga, ki bi lahko dobila večernico, in sem je zato dodatno vesel.

Ostaniva malo še pri drugih črkarskih pravdah. Zadnja je bila proti angleščini kot učnemu jeziku na univerzah. Ne spomnim se, da bi vi zelo glasno bili ta boj.

Mislim, da bi angleščina morala biti obvezna lingua franca cele Evropske unije. Zdaj, ko so Britanci odšli, še toliko bolj, saj ni razen Ircev in Maltežanov nikogar, ki bi bil s tem privilegiran. Z uporabo angleščine smo lahko v Avstriji ali Italiji enakopravni sogovorniki in se nam, če oni ne govorijo slovensko, ni treba prilagoditi njihovem jeziku. Tako jaz to vidim, čeprav so stvari z jezikom seveda bolj kompleksne. Nekoč sem bil zelo za to, da se program za otroke sinhronizira, in še zdaj se mi zdi dobro, da se, če je to dobro narejeno. Ko sta bila otroka majhna, smo veliko gledali risanke na nacionalki in na Cartoon Networku in je bila včasih slovenska sinhronizacija boljša od originala. Recimo Cofko Cof je bil v sinhronizaciji Iva Godniča tako vrhunski, da bi moral biti na voljo vsem generacijam otrok. Hkrati pa je res, da se otroci, če gledajo original in jim starejši pri tem pomagajo, na zelo prijeten način učijo jezika. Spomnim se, da sta sin in njegov friend v tretjem razredu, ko smo šli iz kina, citirala angleške dialoge, ker sta se angleščine naučila iz risank. Zato se mi zdi še kar grozno, kadar vidim, kako današnji otroci gledajo šablonsko sinhronizirane precej bebasto risanke

ali otroške nadaljevanke, kar je po mojem najslabša možnost. Sinhronizacija mora biti dobra in v živem jeziku, hkrati pa mora biti tudi dober izbor risank in nadaljevanek. Mislim, da bi morali imet strokovno komisijo, ki bi skrbela, da bi bile kvalitetne risanke v slovenščini s pomočjo proračunskih sredstev cenovno bolj dostopne kot džank, na katerem visijo mnogi današnji otroci.

Dokazano je, da so pravi generatorji nacionalnih kultur mesta in kdor širi sovraštvo do lastne prestolnice, svojemu narodu ne želi nič dobrega

A če se vrnem k angleščini, ne mislim, da bi nas ogrožala. Je seveda nujno, da se slovenščina razvija kot jezik znanosti, a za to ni dovolj le zatiranje angleščine, ampak tudi več slovenske jezikovne samozavesti. In znati samo angleško včasih ni dovolj. Ko se je marca 2003 bližal napad na Irak, se je pripravljala tudi naš referendum o vstopu v Nato, zato so vse ameriške, britanske in slovenske televizije trobile v isti militaristični rog, tako da si preko takratne kabelske ponudbe bolj verodostojno plat medalje lahko slišal le na nemških, francoskih in hrvaških kanalih, in je bilo znanje njihovih jezikov še kako dobrodošlo.

Ampak problem je, pravite, da jezik in druge identitetne teme pri nas levice ne zanimajo.

Mogoče jo bodo zdaj, ko je vse bolj očitno, da nam v imenu domoljubja sesuvajo nacionalno identiteto, saj je vladajoča stranka v kulturni vojni z večino Slovenije in žaljiva do vsega, kar diši po demokratičnem, socialnem in urbanem. Umetnike zmerja z družbenimi paraziti in trdi, da je prava umetnost tista, ki je razumljiva in vsečna preprostim podeželskim ljudem, kar je poenostavljanje, saj zunaj mest živijo zelo različni ljudje.

Hkrati pa je dokazano, da so pravi generatorji nacionalnih kultur mesta, in kdor širi sovraštvo do lastne prestolnice, svojemu narodu ne želi nič dobrega. Ljubljana, ki seveda ni vsa Slovenija, kot piše na protiljubljanskem grafitu na kopališču Ilirija, je postavila temelje naše nacionalne identitete in brez nje Slovenije ne bi bilo. Vanjo so preko Dunaja iz svojih domačih krajev prišli Linhart, Prešeren in Cankar ustvariti temeljna dela, s pomočjo katerih smo se začeli čutiti pripadnike naroda. Seveda je bila Ljubljana majhna in tudi sama precej provincialna, tako da v prelomnih časih ni imela toliko meščanov kot Praga, ki je prav zaradi številnega meščanstva že v 19. stoletju imela odlične nacionalne opere, v 20. pa gledališča, ki so se takoj, ko se je pojavil zvočni film, preorientirala na nov medij. A ne glede na vse pomanjkljivosti prestolnice se s sovraštvom do nje širi tudi sovraštvo do naše nacionalne identitete.

Ob relaciji podeželska – mestna kultura opozarjate tudi na pomanjkanje kakovostne popularne umetnosti oziroma pomanjkanje podpore taki umetnosti.

Temelj problema je v tem, da v samostojni državi nismo razvili kulturne politike. Zato se zdaj, ko je vladajoča stranka do večine obstoječe kulture sovražna, zdi, da se moramo kulturniki, ki imamo različne interese, združeno postaviti za neko kulturno politiko, ki pa je ni in si je mi ne predstavljamo enako. Sam sem brez dvoma v manjšini, a sem sveto prepričan, da mnoge težave naše jezikovne skupnosti izvirajo iz pomanjkanja kvalitetne sodobne popularne kulture, vse od domačih nadaljevanj in filmov za otroke in odrasle do že omenjenih kvalitetnih sinhroniziranih risank, ki bi bile lažje dostopne od pofla. Po mojem bi moral biti temelj naše kulturne politike to, da se kultura uporablja kot sredstvo za vzgojo strpne, kreativne in moralne družbe. In me je groza, ker se zavedam, da se

mnogim zdi to povsem predmoderno, saj se je iz tega konec koncev v *Novi pisariji* norčeval že Prešeren. A mogoče je prav Prešeren s svojo romantiko tisti, od katerega bi se morali že končno odlepiti in se vrniti k dobrim starim vrednotam razsvetljenstva.

Seveda je pomembna tudi vrhunska umetnost, kot je pomembna raziskovalna znanost, saj obe iščeta poti za naprej. A kot je zdravstvo namenjeno ljudem in ne zdravnikom, tudi kultura ne bi smela biti namenjena umetnikom. Zato je zame katastrofa slovenske poosamosvojitvene kulturne nepolitike, da je naša prva republika, ki jo vladajoča stranka imenuje zločinsko, v prvih devetindvajsetih letih proizvedla več kot deset gledljivih otroških filmov, s prvim Kekcem na čelu, sedanja 'samostojna' pa niti ne loči med mladinskim in otroškim filmom, pri čemer bi obojih skupaj s Končarjevimi *Dvojnimi počitnicami* vred težko naštel deset. Prav tako žalostno se mi zdi tudi to, da gledljiv film o kriminalu, ki nam je ugrabil državo in uničil nekoč uspešne blagovne znamke, povsem izvisi v senci sicer odličnih umetniških filmov, tako da sem bil res vesel, da so zadnji film Metoda Pevca *Jaz sem Frenk* opazili vsaj v Pulju, kjer je dobil zlato areno za režijo. Pri nas ga je tako ali tako videl le malokdo, saj kvalitetna popularna kultura, tudi ko se pojavi, pogosto ne pride do publike, ki bi jo ob boljšem odnosu domačih umetnostnih kritikov imela.

Težava slovenske kulture je, da zaradi majhne jezikovne skupnosti težko preživi na trgu, zaradi česar je toliko bolj odvisna od države in teoretikov, ki so v komisijah, od katerih je odvisno, kaj bo in česa ne. In teoretiki pogosto ne marajo popularne kulture. Kar je razumljivo, ni pa dobro za družbo. To situacijo, zaradi katere je kultura pri nas na slabšem glasu, kot bi se spodobilo, pri hujskanju proti domačim umetnikom izkorišča vladajoča stranka, ki se trudi sedanjo

nacionalno identiteto čim bolj izkoreniniti in jo nadomestiti z 'zdravo' in 'domoljubno'. Kar je sicer nemogoče, a bo kljub temu marsikaj dobrega uničila. In tu je problem levice, ki je kulturna politika zanima zgolj kot socialni status umetnikov in njihov eventualen prodor v svet, ne pa tudi kot sredstvo, ki vzgaja domačo družbo. In imamo Slovenci res srečo, da se je vsaj Tito zavedal pomembnosti filma, saj je vprašanje, kdaj bi sicer dobili svoj prvi zvočni film. Pred vojno smo namreč posneli le dva nema, s katerima smo za vse večne čase ovekovečili tisto, kar je že itak za vse večne čase – gore.

Kjerkoli človek zgrabi, pri zaničnikih, kandidaturi ali, končno, pri Rimuzinah in črkolazni, pri vas gre vedno za vprašanje jezika. Za literate radi rečemo, da se igrajo z jezikom, vi pa se v Rimuzinah in črkolazni igrate z jezikom na temo jezika.

Ko sem bil star dvajset let, so bili moderni modernizmi in sem delal besedne igrarije. Te pesmice so izšle v *Problemih*, devet let pozneje pa jih je Boris A. Novak kot pesmi za otroke objavil v *Kurirčku*. Takrat sem prvič pomislil, da bi lahko pisal za otroke. Hkrati sem imel že svojega otroka in sem zato začel pisat pesmi, za katere se mi je zdelo, da bodo všeč tudi njemu. Tako sem potem dolga leta rimaril, dokler se nisem ustrašil, da se bom začel ponavljat, hkrati pa bil tudi malo zafrustriran, ker so bile moje najboljše pesmi neprevedljive, in začel pisat zgodbe. Ko pa je nekaj let pozneje nekdo izračunal, da morajo biti v *Cicibanu*, v katerem sem objavljajal, zgodbe krajše, ker mora biti več slik in večje črke, mi ni zneslo pisat tako kratkih zgodb in sem se vrnil k pesmim, in sicer takim, ki se ukvarjajo z jezikom. Najprej sem napisal pesem v prozi, v kateri se zgornja in spodnja ustnica nočeta dotakniti, potem tisto o črkah s strešicami, ki v globalnem prostoru ostanejo brez njih in spremenijo

pomen, nakar so prišle oženjene besede kot banananas in tako naprej. Na koncu sem začel pisat zgodbe o črkah in nameraval napraviti nekakšno igrivo slovnico za otroke, a se mi je to potem ustavilo.

*Že vaše prve pesmi so torej povsem zamenjale naslovnika in tudi za pesmi v Rimuzinah in črkolazni bi mirno lahko rekli, da so več kot primerne tudi za odrasle, ki imajo radi jezik. Kako pa jih sprejemajo primarni naslovniki, otroci? Zdaj sem iz epidemioloških razlogov bolj malo po šolah, pa tudi sicer imam že starih pesmi preveč za nastop, teh novih pa še ne znam na pamet. Nekatere, recimo Parnike, sem včasih prebral in bi se jih najbrž že naučil, če bi ne bilo korone. Sem pa videl, da moj takrat sedemletni vnuk nad zgodbicami o pikah in črkah ni bil navdušen. Hkrati pa sem od kakšnih strašev slišal, da so bile pa ravno te fajn. Otroci so pač različni in eni so bolj zahtevni kot drugi. Nasploh pa je frka, da sta *Cicido* in *Ciciban* za presneto majhne otroke, medtem ko v tej suvereni Sloveniji ni niti ene literarne revije, ki bila namenjena starejšim. Še tisto, kar je bilo, je propadlo. *Pil* ima sicer nekaj leposlovja, a se mora obnašat tržno in z njim ne sme pretiravat. Tako da pri nas marsikakšna literatura za malo starejše otroke ne nastane, ker ni revije, ki bi to objavljala in tudi plačevala.*

Kot je zdravstvo namenjeno ljudem in ne zdravnikom, tudi kultura ne bi smela biti namenjena umetnikom

Revije za otroke so pomemben člen v nastajanju literature za otroke, ne?

Ja, diktirajo ritem pisanja. Skoraj vse, kar sem napisal za otroke, je izšlo najprej v revijah, ki te silijo, da si vsak mesec vzameš nekaj dni, ko se ukvarjaš s tem, hkrati pa so tam uredniki, ki ti dajejo feedback. Ko je urednica Jasna

Merc nenadoma umrla, se mi je prav ustavilo. Pri čemer sem imel že pred tem nekaj časa težave, ker nisem vedel, o čem bi za otroke še pisal, nakar me je znanka, ki je delala predstavo za otroke, prosila, če bi napisal par bontonskih pesmi. Najprej sem rekel, da se mi ne zdi primerno težiti otrokom z bontonom, pa mi je razložila, da jim je pač treba povedat, naj na primer pustijo drugega, da pove do konca. In tako sem napisal še moralistični del te knjige, ki je bil tudi urednici zelo všeč. Nakar je naenkrat umrla in od takrat sem do konca tistega letnika *Ciciban* pisal zgodbe o črkah, potem pa se mi je s pisanjem za otroke čisto ustavilo.

Prva pesem v knjigi je posvečena umrli urednici in je res dober opis sodelovanja. Po navadi pisce knjig za otroke sprašujemo o sodelovanju z ilustratorji, redko pa pomislimo, da je za vsem skupaj dober urednik.

Z ilustratorjem Zvonkom Čohom sva frenda, že dolgo, a se, odkar 'sodelujeva', srečava samo še na predstavitvah knjig. Na začetku me je še kdaj poklical, ko ni vedel, kako izgleda kak ptič. Jaz pa tudi nisem vedel, ker sem ga izbral bolj zaradi ritma. Tako da jaz napišem, on nariše, urednik pa sprejme ali zavrne. In moram reč, da imam urednike rad in sem bil na koncu vesel, tudi kadar so mi kaj zavrnil. Pri *Bobru Boru* na primer, ko sem se mučil naravo in kulturo združiti in ob tem ne biti pocukran, mi je urednik Andrej Ilc zadevo nekajkrat zavrnil, preden je nastala knjiga, ki mi je zelo ljuba. Jasna mi tekstov sicer ni nikoli zavrnila, sem pa po njeni reakciji čutil, koliko je zadeva dobra. Ja, zelo sem odvisen od urednikov.

Petra Vidali

IGOR KARLOVŠEK: »SLOVANI SO BILI SKRITI V MOJI PODZAVESTI«

Igor Karlovšek (foto: arhiv Večera)

Ste imeli zelo radi Finžgarjevo sago Pod svobodnim soncem?

Nekatere knjige so bile zame prav posebne in *Pod svobodnim soncem* je bila ena izmed njih. Prebral sem jo verjetno več kot desetkrat. Knjiga mi je odprla pogled v zgodovino, ta pa je postala moja velika ljubezen. Predvsem mi je Finžgar vcepil spoštovanje do tega, da sem Slovenec. V šoli preprosto nisem mogel razumeti, kako so vrstniki stokali, ko so se morali učiti zgodovino, mene pa je vedno zanimalo še veliko več, kot sem prebral v učbenikih in knjigah. Takrat žal še ni bilo interneta in wikipedije. Slovani so bili vedno skriti nekje v moji podzavesti in zoreli. Sprva sem bil prepričan, da bom napisal nadaljevanje Finžgarjevega dela za odrasle, po *Gimnazijcu*, ko sem se lotil pisanja tudi za mladino, pa je v meni vedno bolj zorela ideja o mladinskem delu iz tega časa. Predvsem me vodi ponos, da sem Slovenec in s tem tudi Slovan, in sem želel bralcem odstreti nekaj odgovorov na vprašanje, kdo smo in od kod smo prišli. Prvi zgodovinski zapisi so plod tistih, ki so jih slovanski vdori prizadeli in so pisali o Slovanih podcenjevalno. V mojih predstavah pa so bili Slovani vedno precej idilično poštene, močni in nepokvarjeni. Vsekakor pa so morali v resnici sestavljati mogočno silo,

da so se obdržali, medtem ko številnim drugim plemenom to ni uspelo. Slovanov ne Germani ne Obri niti Bizantinci niso izbrisali. Če bi bili tako nebogljeni in neuki, se s tako mogočnimi nasprotniki ne bi mogli kosati. To je v moji domišljiji Slovane močno privzdignilo in jih zato predstavljam tako kot Finžgar, kot mogočno, neustavljivo silo.

Ja, in tako kot pri Finžgarju, so takšni, mogočni in neustavljivi, že otroci.

Slovani niso samo mogočni bojevniki, ampak predvsem so v primerjavi z dekadenco zahoda, ki je zaradi političnih iger, podkupovanja, medsebojnih porok pokvarjen, nekaj svežega, novega in poštenega. Otroci pa so še toliko bolj neposredni, vedoželjni in svobodni v razmišljanju. Ta otroška neposrednost, nagajivost in junaštvo brez slabih izkušenj in še neobrušena vedoželjnost so tisto, kar mi je dodatno plemenitilo navdih. Skrbno sem izbiral lastnosti svojih petih junakov in te lastnosti iz prve epizode do zadnje nadgrajeval. Ajda je zdravilka po srcu in pomaga pomoči potrebnim, ne glede na to, od kod so in kaj so. Mila nosi s seboj sporočilo o enakosti vseh živih bitij na svetu. V njej je pradavna sposobnost slišati, prositi, ljubiti, razumeti in spoštovati vsako življenje, ne glede na obliko, nekaj, kar smo ljudje v pehanju za boljšim življenjem očitno izgubili. Oba glavna ženska lika sta izjemno močna. Fantje so malo mlajši, a glede na potrebe tistega časa predvsem bojevniki. Tako kot vsi otroci si tudi trojčki želijo doseči svojega velikega vzornika očeta in želijo čim prej odrasti. Vsem petim pa je skupno, da so ubežniki izza Karpatov podobni sodobnim beguncem, ki morajo v strahu za golo življenje zapustiti dom. Gre za zgodovinsko vzporednico in opomin, da se zgodovina nenehno ponavlja. Tako kot so vojne v Afganistanu, Siriji ali Iraku pognale od doma proti

Zahodu milijone beguncev, se je enako zgodilo zaradi prodora Hunov iz Azije v četrtem stoletju, kar je sprožilo selitve narodov v neslutnih razsežnostih. Če ne bi bilo hunskega prodora v Evropo, bi bil zemljevid narodov sedaj popolnoma drugačen in neprimerljiv s sedanjim.

Nekaj je veselje do junaških pustolovščin, drugo pa pravi historični okvir za takšno početje. Moram priznati, da se mi zdi zelo kompliciran. Ne spomnim se, da bi nam v šoli situacijo tako kompleksno predstavili. Ste se morali posebej poglobiti ali je to nekaj, kar vas tudi sicer zanima? Vaš pripis ob koncu Pobega se mi zdi poznavalski, hkrati pa zelo prizemljen. Zdi se, da znate dobro razbirati tako zgodovino velikih premikov kot zgodovino vsakdanjega življenja.

Zgodovina je, kot rečeno, moja ljubezen. Od predzgodovine, antike, srednjega veka pa do velikih vojn. A Slovani so mi posebej pri duši. Če slišiš v šoli stavek, da so se Slovani v šestem stoletju selili z druge strani Karpatov na zahod, ti to ne da prav nobene predstave o tem, kaj se je v resnici dogajalo. Selitve tudi niso potekale tako, da so se ljudje odločili, da bodo zapregli konje in se odpeljali, ampak je šlo za splet posrednih in neposrednih vzrokov. K selitvi je pripomogla tehnika poljedelstva, ki je bilo odvisno od rodovitnosti zemlje. Slovani so potrebovali vedno novo zemljo, ker je niso gnojili (razen s pepelom) in so njive postale jalove v treh letih. Zato so se nenehno premikali za novimi območji, da bi jih izkrčili, požgali nizko drevje in bi zemlja bolje rodila. Poleg tega je Slovane gnal iz prvotne domovine pritisk vzhodnih plemen. Predvsem Obri so zaznamovali njihovo življenje za kar precej stoletij in simbioza je potekala od prenašanja, do sodelovanja in nato spopada in prevlade Slovanov in izginotja Obrov. Leta okoli 600 pa so bila odločilna za Slovane. V teh letih se je zgodilo veliko, dogodke

opisujem v drugem, tretjem in četrtem delu *Ognjenega plemena*. Mila rodi sina Sama, ki leta 628 združi vse Slovane v plemensko zvezo, Fokas leta 602 umori cesarja Mavricija, leta 625 združeni Obri in Slovani napadejo Konstantinopol in so poraženi, poraz pa tako oslabi Obre, da se Slovani Obrov otresejo. Če bi podrobno pregledovali, kaj se je dogajalo v Panoniji in na ozemlju sedanje Slovenije, pa bi bilo zelo pestro. Na tem ozemlju so bili tudi Gepidi, ki so jih porazili Obri, Langobardi, ki so se prostovoljno odselili, Slovani so prodrli do izvira Drave in naprej do sedanjega Inichena v Italiji, Lienz (nekdanji Aguntum) pa so razdejali Obri pod poveljstvom Bajana. Ko se peljem na smučanje v Dolomite po Dravski dolini (in občudujem tisti čisti, bistri potoček, ki postane do Slovenije mogočna reka), me vedno stisne pri srcu in se sprašujem, kako so se počutili Slovani, ko so prodrli tako daleč pod alpske vršace in poskušali preživeti v tistem težkem okolju ob nenehni nevarnosti germanskega napada.

Ko so v ognju in krvi izginjali celi narodi, so bili otroci povsem nepomembni. Njihovo preživetje je resnično čudežno

Zanimiva se mi je zdela odločitev, da slovenskega poglavarja Ognjena vendarle ne idealizirate. Nekdo, ki večino svojega življenja bije vojne, pač ne more biti zelo sofisticiran, subtilen, empatičen, ne?

Ognjena sem si že dolgo želel 'izdelati' ali pa 'obdelati', saj je lik, ki ga je mogoče napisati večplastno. V prvem delu, ko je pomembno, da zgodbo zagrabi otroci, je bolj freska divjega, neustrašnega bojevnika, potem pa se v nadaljevanju izoblikuje kot pravi povezovalni voditelj, od katerega je odvisna usoda celotnega slovanskega plemena. Glede na to, da so glavni junaki vendarle otroci, so opisi

Ognjena bolj sumarni, vendar pa vseeno odkrijemo, da se je na Zahodu učil vojaške obrti, da obvlada latinščino in grščino, dva izmed svetovnih jezikov antike, je torej pismen. Zna brati znake za sporazumevanje med Slovani, kar je bila med Slovani redkost. Slovani so vendarle poznali nekakšno obliko znakovne pisave in Ognjen jo je obvladal, kar izhaja iz prizora, ko sprejme sla.

Danes imajo mladi na voljo seveda še sage v drugih medijih, pa tudi v tistih, ki so v knjigah, je v primerjavi s knjigami naših generacij vse mogoče in nemogoče nekajkrat potencirano. Vendar si predstavljam, da – tisti, ki pač sploh imajo koncentracijo za branje – radi segajo po Ognjenem plemenu. Imate že kaj odzivov?

Pisati zgodovinsko serijo pomeni tvegavanje. Otroci moderne dobe z elektroniko in internetom bi lahko pisanje o starih Slovanih ocenili za nezanimivo. Čiste fantazijske serije so dobro sprejete, ampak zgodovinske? Kljub temu sem se lotil pisanja, ker verjamem, da gre za dobro pisanje in da mi bralcev ne bo težko prepričati. Zanimivo, da nimam veliko odzivov od otrok, ker je ta nesrečni covid-19 povzročil, da ni obiskov na šolah, kjer bi lahko preveril, kako je delo sprejeto. Zbirka ima lepe številke po izposoji. Najbolj navdušene so bralke. Ajda je prava zvezda te serije, njena sposobnost zdravljenja je res presenetljiva za tiste čase. Spraševal sem se, kaj so Slovani (ali kdorkoli drug od njihovih sodobnikov) storili, kadar se je zgodil kakšen zdravstveni zaplet, ki je v antiki veljal za smrtnega. Ajda se v vsaki od epizod ukvarja z drugačno težavo, v prvi rešuje obolelega zaradi vnetja slepiča, potem ima poškodovanko z udarnino glave, nosečnici rešuje otroka s carskim rezom, prav tako pri izgubi krvi poskuša pomagati s transfuzijo. Medicina v antiki me je vedno zanimala, predvsem

Galen s svojimi spoznanji je bil daleč naprednejši kot tisoč in več let kasneje zdravniki v srednjem veku. Želim si, da bi serija postala uspešnica in bi jo otroci vzeli za svojo. Verjetno bo k temu pripomoglo dejstvo, da je v drugi triadi letos izbrana za tekmovanje za Cankarjevo priznanje. Prepričan sem, da bodo tisti, ki bodo prebrali prvi del, segli potem še po naslednjih in pospremili moje mlade junake do sedanje domovine.

Zbirka ima lepe številke po izposoji. Najbolj navdušene so bralke

Otroci in mladostniki v takih knjigah morajo biti junaki, seveda. Lastnosti, ki ste jih vi razdelili med peterico Ognjenovih otrok, pa najbrž prehajajo iz območja zgodovinsko-avanturistične proze v fantazijo. Ali pa ne?

Zgodba časti junaštvo in junake. Mojih pet glavnih junakov ima lastnosti, ki so všečne in navdihujoče ne glede na čas. Predvsem otroci nikoli ne obupajo, ampak verjamejo vase in se borijo do konca. Vztrajnost, nepopustljivost in premagovanje lastnih strahov, tovarišstvo, to so lastnosti, ki si jih želi vsak človek, ne glede na to, v katerem stoletju se je rodil. Sodobniki so glede tega povsem izenačeni s predniki in z mojimi junaki iz začetka sedmega stoletja. Težave, s katerimi se srečujejo Ognjenovi otroci, tudi niso bile prihranjene samo za tisti čas, saj so prisotne še danes. Pohlep, boj za oblast ne glede na ceno, izdajstvo, vse to morajo izkusiti med svojo dolgo potjo do očeta. Seveda gre za fantazijo, to je bistvo mojega pisanja. A ta fantazija ni sama sebi namen, ampak je prizemljena in črpa iz zgodovinskih podatkov o dobi, v kateri teče dogajanje. Tistega časa nisem idealiziral, ampak sem se poskušal poglobiti vanj. To ni lahka naloga. Ne moreš napisati, da je nekdo oddaljen deset metrov, saj metra takrat niso poznali. Tudi ur ni

bilo, da bi opisal, kako je nekdo prišel nekam v petih ali šestih urah. Hrana je bila drugačna, od sadja so poznali samo divje lesnike in lešnike. V Evropi še ni bilo krompirja ali koruze. Tudi oblačila in obutev je treba opisati glede na čas.

Predstavljam si, da je bila ta – sicer z zgodovinskimi dejstvi omejena – preteklost prijeten beg pred trdo sedanjostjo vaših drugih knjig za mlade. V vseh vaših delih so močnejše ali šibkejše doze težkih zgodb sodobnih mladih. Pišete Ognjeno pleme drugače kot druge romane za mlade?

Tako sem se vživel v te svoje junake, da tega ne občutim. Preteklost mi ne daje prav nobenih popustov, da bi kaj zašušmaril. In na koncu gre besedilo še profesorju zgodovine Mihi Poharju, ki ni prav nič prijazen, če meni, da je kaj v neskladju s časom, v katerem teče dogajanje. Res je, da sem do sedaj v delih za mlade junakom nalagal težke preizkušnje, a menim, da tudi tale ni lahka. Verjetno sami otroci v letu 600 ne bi imeli nobene možnosti preživetja, če bi se podali na pot od Dnestra ali Dnepra proti Sloveniji. S seboj ne bi mogli nositi dovolj hrane, močnejši odrasli bi otroke uporabili za poceni delovno silo, dokler bi 'trajali', dekleti bi bili žrtvi moških napadalcev, saj sta bili za tiste čase že odrasli ženski. Moji junaki preživijo samo zaradi lastnosti, ki se včasih zazde kar nadnaravne, vendar pa so verjetne.

Tem junakom iz preteklosti in vašim junakom iz sedanjosti je skupno, da se morajo večkrat dobesedno boriti za svoje življenje. Po navadi razumemo tak boj metaforično, vi pa mislite dobesedno, ne? Ognjeno pleme sem zasnoval kot akcijo od začetka do konca in dogajanje se iz knjige v knjigo stopnjuje, kar zahteva od pisca precejšnjo kondicijo. Niti za trenutek se dogajanje ne ustavi. Ideja celotne zgodbe je prav v tem, da se tako

ogrožena skupina prebivalstva, kot so bili takrat otroci, pravzaprav ves čas, dokler se ne pridružijo očetu, res dobesedno bori za življenje. Takrat, ko so v ognju in krvi izginjali celi narodi, so bili otroci povsem nepomembni. Njihovo preživetje je resnično čudežno.

Petra Vidali

VINKO MOEDENDORFER: »NAJBO VEČ BARV Z VEČ VSEBINE«

Vinko Moedendorfer (foto: arhiv Večera)

Kakšni sta bili vaši babici? Česa se najbolj spomnite iz ranega otroštva?

Poznal sem samo eno babico. Od mame mamu. In ona je bila čisto drugačna, kot je babica v knjigi *Babica za lahko noč*. Bila je resna, odgovorna, dobra, kot so dobre babice, predvsem pa je bila vse do mojega sedmega leta moja mama. Živel sem z njo. Mama je prihajala bolj ali manj na obiske. Kasneje smo živeli skupaj. Bili smo takšna razširjena družina: jaz, moja ljuba sestra, mama, oče, babica in dve gluhi teti – mamini sestri. Najprej sva bila sama z babico, potem nas je bilo pa malo morje. Prava inspiracija za lik babice v knjigi ni moja babica, pač pa v resnici moja mama. Moja mama

je nosila velike in smešne klobuke, imela strašno razbrzdano domišljijo in bila malo neodgovorna in nezanesljiva sanjačka. Moja hčerka, ki se sicer z mojo mamu ni kaj dosti družila, se je še vedno spomni po njenih klobukih. Lik babice iz knjige je kar precej izmišljen in sploh ni priplaval iz zelo srečnega otroštva.

Mnoge je bilo v otroštvu starih strah. Tudi meni se je zdelo, da vsi, razen moje babice, samo prepovedujejo in da ves čas samo kregajo otroke.

Jaz imam o starih ljudeh povsem drugo predstavo. Najbrž zaradi svoje babice, ki mi je dolgo nadomeščala mamu in je bila neskončno dobra. Nikoli me ni kregala, bala se je zame, to že, ne spomnim pa se, da bi kdaj povzdignila glas. Babica mi pomeni varnost, gotovost, babica je zame nekdo, ki je vedno tu, na katerega se lahko zanesesh. Mama pa mi pomeni neskončno domišljijo, neobičajnost, bizarnost ... Vse to, kar je bila moja mama. V liku babice sem združil oboje, mamu in babico. In nastala je prava babica za lahko noč.

Življenje nikakor ni samo lepo

Stare pravljice in zgodbe za otroke so slikale celo bolj trdo življenje, kot smo ga mi živeli. Kako in kdaj otroka postaviti pred tisto, kar boli?

Prepričan sem, da je osnovna funkcija pravljice v tem, da nam kljub pravljicnim elementom kaže življenje v vseh njegovih barvah. Življenje nikakor ni samo lepo in idealno. Pravljice imajo po navadi srečen konec, ampak do srečnega konca se prebijajo skozi hude težave in zaplete. Kdaj otroka postaviti pred tisto, kar boli? Mislim, da kar takoj. Oziroma v skladu z njegovo sposobnostjo razumevanja. Štirileten otrok najbrž Andersenove pravljice *Deklica z vžigalicami* ne bo dojel v vsej njeni moči, kot jo bo dojel pri sedmih,

osmih letih in mu bo takrat zgodba lahko pomagala razviti občutek za empatijo. Poleg tega je v svetu, ki ga živimo, življenje za večino otrok izjemno kruto. Življenje mnogih otrok, tudi v Sloveniji, žal ni lepo. Pravlјice in fikcija jim lahko morda pokažejo tudi rešitev iz težav, ki jih v zgodbah prepoznavajo kot svoje težave. Ne vem. Če se to zgodi, je dobro. Ni pa to glavni namen literature. Predvsem pravljice otrokom odpirajo vrata v svet domišljije. V vzporedni svet vsemogočnega pripovedovanja zgodb. Kdor ima domišljijo, lažje preživi življenje, saj domišljija daje življenju smisel in vrednost.

Sodobna otroška literatura je bolj barvita, več je smeha. Je takšna zato, ker tekmuje z risankami, z računalniškimi igrigami, s filmi za otroke in z resničnostnimi šovi?

Nisem prepričan, ali je funkcija tako imenovane literature, po kateri segajo otroci in mladostniki, prikazovanje sveta v barvah in smehu. Seveda je humor v literaturi dobrodošel, vendar ne za vsako ceno. Pisatelj se ne sme truditi za barve in za smeh. Ne sme olepševati življenja, funkcija literature ni olepšanje sveta, ampak resnica o svetu. Olepšanje je laž. Pobeg od resničnosti. V zbirki pesmic *Babica za lahko noč* je tudi pesem, v kateri babica očeta in mamo zapre v shrambo in ugasne luč, in to zato, ker sta se kregala, bila sta celo hudobna drug do drugega. To, da ju je zaprla v shrambo, kjer bosta ostala tako dolgo, dokler drug drugemu ne izrečeta: oprosti, je brez dvoma smešna situacija. To, da se starši kregajo, celo fizično obračunavajo med sabo in si ne znajo reči oprosti, pa je resnica. Ja, smeh in barve zato, da se lažje pove resnica. Žal je po policah naših knjigarn ogromno barv brez vsebine. Ogromno slikanic, ki si ne zaslužijo imena knjiga. Mnogi starši segajo prav po takšnih izdelkih, in to zato, ker so preveč zaposleni v sistemu sužnjelastniškega

kapitalizma, da bi si lahko vzeli čas in pripovedovali ali brali otrokom resnične zgodbe. Raje jim porinejo v naročje pisane podobe, ki ne pomenijo nič.

Iskrenost je najpomembnejša

Kakšne naj bodo pesmi za otroke? Zabavne, poučne, nestereotipne. Kakšne še?

Če pesniku uspe ustvariti nestereotipno pesem, je storil veliko. Ustvariti drugačno pesem, kot so jo že ustvarili pred teboj, je velika ambicija. Redko se posreči. Če se ne, nič hudega. Ne pišemo pesmi zato, da bi bili za vsako ceno izvirni, nestereotipni, inovativni in podobno. Včasih je zadosti, da se ti posreči napisati samo pesem, pa čeprav ni čisto nič novega in je samo lepa. Iskrenost je tisto, kar šteje. Bralec jo bo začutil in ji sledil. Je pa seveda fino prebrati pesem, ki je samosvoja v vsebini in po obliki. To se redko posreči. Poučne pa so pesmi v tem smislu, da pred bralcem razgrnejo neko emotivno stanje, ki ga morda še ne pozna. S tem mlademu bralcu razkrijejo novo izkušnjo o odnosih, o dožemanju sveta, o čustvih ... Ko se bo bralcu zares zgodila takšna izkušnja, jo bo lažje prepoznal in nanjo morda drugače reagiral. Ampak ljudje se največ naučimo iz lastnih napak. Da ne bi ljudje, posebno mladi, delali napak, nobena, še tako poučna literatura ne more preprečiti. Pri literaturi, ki ima pedagoške namene, je nevarnost tudi to, da želi biti preveč poučna in dobronamerna. Literatura, ki ima samo takšne cilje, je slaba literatura.

In vse to, o čemer govoriva, je v knjigi Babica za lahko noč?

Ne vem, ali je. Če pa je, sem vesel. Res pa je, ko sem se odločil za nenavaden lik babice, ki je brez dvoma dramaturško povezovalni element zbirke, sem se s tem odločil za humor. Značaj nestereotipne

babice je narekoval precejšno količino zabavnih situacij, ki so prijetne. Nič pa ni nastalo na silo.

Če preberemo, da iz tistega, kar ostane v ušesni votlini, lahko marsikaj zraste, je smešno. Če se takrat, ko se zaljubljenca poljubita, tako zabliska in zapiska, da popadajo golobi s streh, je tudi smešna situacija (če golobi preživijo). Kaj je smešno pri ljudeh?

Humor je vedno skrit v značajih likov, ki nastopajo bodisi v pesmih ali v zgodbah. In seveda v sposobnosti, da se pisatelj zna vživeti v način razmišljanja šest, sedem let starega otroka. Ni dovolj, da se spomniš, kako je bilo, ko si bil toliko star, pomembno je, da se znaš spet vživeti v miselni svet tistega davnega otroka. Potem se bo humor, ki izhaja iz drugačnega razumevanja sveta, pojavil sam od sebe. Logičen bo in ne bo na silo. Podobno je z odraslimi ljudmi, ki nastopajo v takšni literaturi. Moral sem se spomniti svoje nenavadne mame in se hkrati vživeti v osebnost osebe, ki je oboževala smešne klobuke in je pred ljudmi ni bilo nikoli sram. Tako se namreč zgodi humor, ki je nekako organsko vtkan v pripovedi. Vse ostalo je zgolj pripovedovanje vicev.

Z dedkom na koncert Metallice

Seveda ni nujno, da babica peče pecivo in dedek je tudi lahko rocker.

Pesniške zgodbe o lepoti metuljčkov cekinčkov, o čudovitem cvetenju rož, o oblakih, ki prekrasno plujejo čez nebo, me ne zanimajo. Zanimivi se mi zdijo oblaki, ki so lepi, če pa nimamo dežnika s sabo, nas zmočijo in se prehladimo, ampak nam babica potem skuha čaj in zato je tudi prehlad super zadeva in ga je treba ponavljati. Zanimajo me nekakšni konflikti, nekaj, kar ima stik z življenjem. Življenje ni idealno in ga zato ne smemo idealizirati. Ne znajo vse babice

pečti piškotov, nekatere so prav nerodne, kar pa ne pomeni, da zažgani piškoti ne morejo biti krasen spomin na mladost in čudovita izkustvena popotnica za življenje. Ja, bilo bi fino napisati zgodbo o dedku, ki še vedno vozi motor in se vsake toliko odpelje na kakšen hud rock koncert. Literatura, posebno tista, ki jo berejo otroci, mora bežati stran od stereotipov. Tako bo zanimiva tudi za tako imenovane odrasle. Saj za to tudi gre: literatura je ena sama, ne obstajata literatura za otroke in literatura za odrasle. Obstajata samo dobra ali slaba literatura.

Ima otroški svet v vaši domišljiji sobo brez zidov ali vsaj brez strehe? Ali ves čas delate? Ker bi vam bilo žal, da česa ne bi povedali? Ali zato, ker je pisati za vas še vedno užitek?

Ne izberem jaz pesmi, pesem izbere mene. Ustvarjanje je zame še vedno kot dihanje, kot način življenja. Nekakšna nuja. Knjigo pesmic *Babica za lahko noč* je navdahnilo moje prejšnje pisanje. V knjigi *Pesmi in pesmičice*, ki je nekakšen izbor moje poezije, hkrati pa je v njej tudi mnogo prvič objavljenih pesmi, sem objavil tudi pesem o pozabljeni babici. In takrat se mi je zazdelo, da bi lahko napisal nekaj pesmi, v katerih bi predstavil očarljivo babico za lahko noč, ki pa je malo nenavadna in prav zato še bolj zanimiva za vnuka ali vnukinjo. Babice si namreč lahko privoščijo, da niso preveč vzgojne, da ne vzgajajo, ne tečnarijo s pravili, ampak samo uživajo v družbi vnukov. To je privilegij babic in dedkov. Malo je pa ta knjiga tudi poklon moji mami in spomin nanjo.

Kaj pa zdaj?

Mogoče bom nadaljeval z dedkom, ki vsake toliko ugrabi vnuka in ga na svojem motorju pelje na koncert Metallice. Na potovanju jesta samo nezdravo hrano in gledata za puncami. Potem ju lovi jo policija in privatni detektivi po vsej

Evropi, ko ju končno najdejo, pa oba že spita, objeta doma na kavču v dnevni sobi; dedek si ni niti sezul škornjev niti motoristične čelade ni snel ... Zdaj si pa že izmišljujem.

Bojan Tomažič

BOŠTJAN GORENC PIŽAMA: »MED OPONAŠANJEM PUKCEV TUDI KAK NAUK«

Boštjan Gorenc Pižama (foto: osebni arhiv)

Po slikaniškem prvencu Kaj se skriva v očkovi bradi ste se lotili nove slikanice, Si že kdaj pokusil luno?. Ključno je najbrž tvorno sodelovanje z ilustratorjem Igorjem Šinkovcem. Kako sta se našla in kako je videti vajino sodelovanje?

Z Igorjem Šinkovcem sva se spoznala pred več kot desetletjem na spletnem forumu zdaj že rajneke revije *Joker*. Ko sem urednikoval pri Mladinski knjigi, sem ga med drugim povabil k ilustriranju naslovnice najstniškega romana Neli Kodrič Filipić *49:03:39*. Ostala sva v stikih, kot ustvarjalni tandem pa naju je povezala urednica za otroško leposlovje pri Mladinski knjigi Irena Matko Lukan. Sodelovanje poteka klasično, jaz oddam besedilo, to po poliranju v roke dobi Igor,

on pa ga obogati s svojo navihano likovno podobo. Pri nominirani slikanici sem na Igorjevo prošnjo spremenil nekaj podrobnosti v zgodbi, da sem jo prilagodil njegovim likovnim domislicam.

Kot zanimivost lahko omenim, da sem med postavljanjem knjige ugotovil, da je Igor v zaključnem prizoru zaradi naracijskega zaporedja ilustracije narisal luno v prvem kraju, torej v obliki črke D, in ne v zadnjem, kot je bilo zapisano v zgodbi. Ko sem ga poklical in mu v smehu pojasnil zagato, se je prestrašil, da se bo moral ponovno polotiti risbe, a sem ga pomiril, da bom že sam izločil pridevnik zadnji, saj ni imel nikakršnega vpliva na zgodbo.

Je preizkus z lastnim sinom, ki je odjemalec vaših pravljic, pomemben, ključen pri nastanku dela? Saj ste mu napisali tudi posvetilo – »Svitu, ki me vsak dan popelje do lune in še dlje«. Ta vajina luna je najbrž čisto posebna?

Sin je prvi poslušalec pravljic, jih pa pred oddajo pretihotapim v kakšno javno branje, da sledim odzivom mladega občinstva. Luna v posvetilu je prisposoda domišljije, saj me navdihuje s svojimi vprašanji in dejanji ter predvsem z otroškimi igrivim odnosom do besed. Ravno prejšnji teden mi je med pogovorom pred spanjem s tisto nedolžno navihanostjo navrgel: 'Oljčno olje? Kaj je to? Olje iz olja?' in prasn timer smeh.

Otrokov zaveznik

Kako manevirate med fikcijo in realnostjo in kako se izogibate pretirani didaktičnosti ali starikavosti v pristopu? Vendarle je za otroke prve triade in mlajše treba biti predvsem spontan, zabaven, nezatežen.

Na srečo nikoli nisem pozabil lastne otroške zvedavosti in občutkov ob prebiranju knjig v rosnih letih. Kot pisatelj se

skušam postaviti na stran otrok in postati njihov zaveznik. Resda med besedne igre in oponašanje pukcev vstavim tudi kakšen nauk, a ga podam skozi dejanja literarnih likov in ga ne oznanjam z donečimi trombami. Če mi uspe, da se mladi bralci poistovetijo z nastopajočimi, upam, da nezavedno ponotranjijo njihova pozitivna dejanja. Vseeno pa v otroških zgodbah prvenstveno iščem hudomušnost, igrivost in pobeg v svet domišljije.

Svit in Erik v knjigi sta tipična kreativna mulčka, ki pa svojega podviga – rakete Frčele prdele – ne ustvarjata z računalniškimi pomagali, ampak klasično, s kartonsko škatlo, barvicami in plastelinom. Kot vaša generacija nekoč. Hočete s tem ovreči zlajnane, najpogostejše očitke novim generacijam otrok, da nenehno visijo na družbenih omrežjih?

Računalniki, televizija in sodobne igrače so polenili domišljijo, saj ti prinašajo popolne replike resničnih predmetov in filmski realizem, ki ti naslika celotno podobo. Nočem reči, da bi se jim morali odpovedati, vendar vsake toliko prija pustiti domišljiji prosto pot. Ena sama kartonska škatla je lahko raketa, avto, podmornica, hiša, paket presenečenja in še mnogo drugih reči, ki se zaiskrijo v otroških glavah.

V slikanici je širono veselje pustolovščine v realnosti skrčeno na eno samo kartonsko škatlo na dvorišču. V nadaljevanju, ki je že v Igorjevih rokah, a zaradi zamikov in krčenj, ki jih je v založniško industrijo natrosila korona, še čaka, da pokuka na plan, se osnovni dogajalni prostor razširi. Tokrat sta Svit in Erik skupaj z Erikovo sestrico Laro na morju in domišljija jih ponese med podvodna bitja, ki si jih predstavljajo s svojimi otroškimi asociacijami. Če je *Si že kdaj pokusil luno?* predvsem hvalnica otroški domišljiji, nadaljevanje prinaša tudi malce vzgojnega elementa z ekološko noto.

Ljubezen do metatekstualnosti

Povezava z Zvezdico zaspanko se vsiljuje mimogrede, zaradi kometa Repatca ipd. Je Frane Milčinski Ježek s tisto osupljivo lepo, kanonsko pravljico malo vplival na vaše veselje?

Tu gre predvsem za mojo ljubezen do metatekstualnosti in vpletanja (ter parodiranja) že obstoječih literarnih del v lastne zgodbe. Sem velik oboževalec Ježkove zgodbe v vseh pojavnih oblikah in sem jo že večkrat kam vtaknil. V *sLOLvenskih klasikih 1* sem jo predelal v kratko stripovsko parodijo, uvodni pogovor zvezd, ki čakajo na botra Meseca, pa sem parafraziral v lutkovni predstavi *Moj lajf*, ki smo jo ustvarjali v Lutkovnem gledališču Maribor.

V zgodbi se znajde tudi zato, ker sestavlja literarni univerzum protagonistov. Oba dečka jo poznata in ob srečanju z veseljem se spomnita nanjo.

Mnogi starši pravijo, da morajo »Luno« nenehno brati in da se je mladi bralci, predvsem dečki, ne naveličajo. Veste to? Ne samo to. Dobivam tudi fotografije domačih raket, ki jih tako kot dečki tudi deklice ustvarjajo iz škatel in s katerimi nato uprizarjajo mojo pravljico ali pa si izmišljujejo svoje dogodivščine. To se mi zdi najpomembnejši dosežek te knjige: da je spodbudila otroke k dodatni igrivosti in razvijanju domišljije. Je pa po novem branje te zgodbe v javnosti malce kočljivo, saj je polna oponašanja prdenja in zato škropljenja sline po zraku, tako da nič več ne naprošam otrok, naj s svojimi usti poženejo frčoprdelni pogon na najvišje obrate, ampak še jaz zatresem usta bolj sramežljivo in zakrito za knjigo.

Najbrž vas delitev na roza in modro književnost za otroke ne zanima, saj poznate knjige za Andreje in knjige o princeskah za Polonce? Traparija, kajne?

Jasno je, da se v hiperprodukciji otroške

književnosti najde precej izdelkov, ki se zanašajo na klišeje in stereotipe, a sam menim, da bo kakovostna zgodba, kakovostna slikanica, nagovorila vse. Poglejmo samo Piko Nogavičko, ki je junakinja slehernega mladega bralca in bralke.

Vas mikajo tudi tabujske, problematične teme v književnosti za otroke? Boste šli s starostno stopnjo naprej z odraščanjem vašega Svita?

Prej ko slej bom zakorakal tudi na to področje. Že zdaj sem se v posameznih zgodbah dotikal kakšnih čustveno zahtevnejših tem, ki so seveda blažje kot za najstnike. Tako sem se ukvarjal z žalostjo ob izgubi ljubljence in soočanju z različnimi socialnimi ozadji v razredu. Je pa res, da so takšne teme v tej starostni skupini vseeno splošno sprejemljive, medtem ko se pri najstniški problemski literaturi pojavi še težava svetohlinskih pravičnikov, ki se čutijo poklicane, da določajo, kaj mladi smejo brati in česa ne.

Kako gledate na vprašanje, ali otroka zgodaj soočiti z grdim novim svetom ali ga obvarovati pred njim? Ali pa ga pitati samo z barvitimi, lepimi, smešnimi zgodbami, ki svet olepšujejo? Ampak realnost ni taka.

Pravljice in zgodbe so varno okolje, kjer se otrok lahko sooči z neprijetno platjo sveta z varne distance. V zgodbah izve, da določene stvari obstajajo, a jih doživi zgolj skozi besede in ne v lastnem svetu. Tako da pripravimo, da ima vzpostavljen aparat za reagiranje, ko se tudi v njegovi bližini zgodi kaj čustveno nelagodnega. Seveda so dejanske izkušnje še vedno težke, a vanje vsaj ne vstopi nepripravljen. Naloga staršev je, da ob prebiranju zgodb s težjimi temami ponudimo oporo v pogovoru po prebranem. Da otroku pomagamo osmisliti, kar je slišal, in postaviti dogajanje v kontekst. Opazovati moramo njegov odziv in razumno odmerjati takšne tematike. Če vidimo,

da otrok ob določenih temah občuti preveliko nelagodje, počakamo, da čustveno še malce dozori, preden znova ponudimo isto temo.

Je na recepcijo vaše književnosti vplivala vaša popkulturna podoba priljubljene standuperja in raperja?

Nedvomno ni nič škodilo, da me ljudje poznajo, vendar je vsaj raperska oznaka nekje tako daleč v preteklosti, da ni več relevantna. Tudi vpliv standuperskega udejstvovanja je verjetno zanimiv, saj se kot komik ukvarjam s tematikami, ki nikakor niso otroške, prinaša pa določeno prepoznavnost in pečat, da znam ustvarjati zabavne stvari. Sam menim, da je krivo predvsem tisoče besed, ki sem jih prevedel in s katerimi je odraslo že kar nekaj generacij. Da me poznajo kot prevajalca Kapitana Gatnika in Pasjega moža, ob katerih so se krohotali. So pa nedvomno največji premik pri prepoznavnosti na knjižnem polju povzročili *sLOLvenski klasiki 1*, s katerimi se nisem dotaknil samo starejših generacij, marveč so se določenim delom knjige smejali tudi starejši osnovošolci.

Korona vam je odvzela nastope po šolah in neposreden stik z mladimi bralci. Ste zelo pogrešali ta srečanja? Jih pogrešate?

Neizmerno. Čez poletje sem imel nekaj standup nastopov na prostem in z vso odmerjeno distanco, vendar spravljanje odraslih v smeh ponuja neko čisto drugo vrsto zadoščenja kot bralni nastopi na šolah. Že sama energija nekaj sto otrok, ki se presedajo na stolih, iskreno ploskajo in zvedavo vsrkavajo, kaj vse novega jim bom povedal o knjigah in književnosti. Sploh, ker vem, kako pomembni za mlade so obiski knjižnih ustvarjalcev po šolah. Kako stik z nekom, ki ustvarja in živi literaturo, spodbudi mlade, da stopijo do knjižnice in posežejo po knjigah. Vsake toliko časa od knjižničark dobim

sporočilo, kako ne le, da je knjižnica nagneta, marveč da so zaradi mojega obiska po knjigah posegli tudi mladi, ki jih prej niso povohali. Manjka mi tega predavanja ljubezni do knjig in uživanja v njih.

Med karanteno sem to praznino zapolnil s pripovedovanjem pravljic po spletu, kjer sem stik z mladimi ohranjal z improviziranjem zgodb po njihovih predlogih. Če bodo to šolsko leto zaščitni ukrepi še vedno tako strogi, bom čez zimo spet ogrel spletno kamero, le da ne vsakodnevno, kakor sem to počel spomladi.

Melita Forstnerič Hajnšek

PETER SVETINA: »ČE BI VSAJ ZA PRAZNIK VSTOPILI V TA SVET«

Peter Svetina (foto: arhiv Večera)

Žirija je ob nominaciji zapisala, da je Timbuktu dežela, kjer smo doma in nas ima nekdo rad. Tako se imenuje tudi mesto v Afriki, ki je bilo v preteklosti znano kot center učenosti in strpnosti. Kaj torej je Timbuktu in zakaj ta naslov?

So besede, kraji, ki se krasno slišijo: Buhara, Taškent, recimo. Timbuktu je eden od teh krajev. Najprej je bila simpatična zvočna podoba, od nekod daleč se zdi, po zvočni igrivosti imena pa tako blizu. Ko sem šel pogledat, kako je s tem krajem v

podсахarski Afriki, me je pa razveselilo še to, da je bil svojčas to kraj učenosti in strpnosti.

Zbirka nonsensnih zgodb z nenavadnimi preobrti nam govori o lepem in zanimivem svetu, tudi o vsakdanjih situacijah, ki so prežete s fantastičnimi deli. Na prometni znak lahko napišemo, kam nas pelje pot, izvemo, da kinopredstava čaka na poljub in da so čokolade tudi požrešne. Zakaj se odločate za tako nenavadne reči?

Po navadi se odločam za kaj takega, kar me preseneti. To bi utegnilo presenetiti in mogoče pritegniti tudi bralca, si mislim. Velikokrat se sprašujem, ali res moram to in ono povedati, je res treba to in ono dati v knjigo. Če že kaj, si mislim, potem kakšne take reči, ki mečejo na svet okrog nas pogled, ki mogoče ni povsem vsakdanji. Drugo pa je, zakaj opazim vse te reči. Pri odgovoru na to vprašanje sem pa malce nemočen. Branje ima zagotovo prste vmes.

Pisanje med počitnicami

To je knjiga, ki mlademu bralcu niza brez posebnega razlaganja. Je težko dati mladim prostor, da sami dojamajo in doživijo prebrano?

Jaz mislim, da je to ena od bolj enostavnih reči. Prebereš in pomolčiš. Pustiš, da besedilo učinkuje. Včasih pride do heta, včasih se ne zgodi čisto nič, včasih pa odleti zamašek iz flaše od šampanjca. Lahko pa otroke izzoveš s kakšnim vprašanjem. Moja izkušnja je, da ni treba, da bi jih poučeval in moraliziral. Bolje se mi zdi problematiko, vprašanja odpreti in otrokom pustiti lastno presojo. Mnogo se da napraviti z vprašanji, ki jih otrokom pustiš v razmislek.

Koliko časa ste potrebovali, da ste napisali knjigo? Kako najdete vse te like?

Knjiga je bila, če se prav spomnim, napisana v enem poletju. Mogoče je začela nastajati že prej spomladi. Zagotovo je pa večina nastala na počitnicah na morju, v prtljažniku, kjer sem imel pod odprtimi vrati pisalno mizo. Vsi so se šli kopat, samo psička je ostala z mano, kje v kakšni senci, jaz sem pa stresal na papir podobe, ki sem jih nalovil zjutraj na sprehodu v mesto.

Zakaj menite, da ljudi, še posebno otroke, privlačijo fantazijske zgodbe?

Privlači jih po mojem marsikaj. Pri poziciji najbrž ritem in zvočnost. Pri dolgi prozi napetost zgodbe. Fantazija nekatere privlači, mogoče tiste, ki se že itak radi sprehajajo po takih svetovih. Ti najbrž zelo enostavno preklaplajo med 'res' in 'izmišljeno', nimajo težav s tem. Zagotovo pa kakšne tudi odbija ali pa so do nje ravnodušni, ni dovolj stvarna, da bi si lahko z njo kaj pomagali.

Kaj vam je najljubše pri pisanju za otroke? In kaj tisti najpomembnejši izziv, da vztrajate?

Pisanja za otroke si nisem izbiral. Kar tako je. In če vztrajam pri pisanju, v bistvu kar samoumevno vztrajam pri pisanju zlasti za otroke. To je svet brez sprenevedanja. Odraslim ne bi škodovalo, če bi vsaj ob praznikih vstopili vanj.

Kaj je vaša inspiracija, kako polnite svoj bazen idej, kakšen je vaš proces pisanja? Najprej moram imeti glavo brez skrbi in hitenja in obveznosti, ki so naravnane na ta četrtek ali pa na konec oktobra. Če imam čas, no, če si lahko vzamem čas, v katerem se mi ni treba obremenjevati z ničimer razen z opazovanjem in hvaležnostjo za vse okrog sebe, potem bom lahko opazil malenkosti. Recimo poštni nabiralnik na vrhu stopnic ob steni, ki nima nobenih vrat. Ali pa raze, ki jih na morski gladini puščajo čolni. Ali pa nekoga, ki z opankami binglja s pomola.

Od tam naprej ni več daleč do zgodbe. Kako in kaj se zgodi od podobe do zgodbe na papirju, to je pa precej neracionalna reč. Tega postopka ne znam razložiti.

Če ne bi bral ...

So vam pomembne povratne informacije najmlajših bralcev, njihovi odzivi, ideje po branju knjige? Jih kdaj uporabite v novih zgodbah?

Vesel sem, če slišim od otrok ali staršev, da kaj radi prebirajo. Rad tudi slišim od otrok v kakšni šoli, da se jim zdi kaj brez zveze. Všeč mi je, če so odkriti. To so otroci bolj kot odrasli. Ideje drugih v mojih tekstih redko zazivijo. Branje je pa v nasprotju s tem zakladnica idej. Če ne bi bral, bi najbrž tudi opazovati ne mogel tako.

Zakaj je pomembno, da otroci razvijejo ljubezen do branja?

Kdor bere, se mora sam pomujati, da si vzpostavi svet, o katerem pripoveduje zgodba ali ga ustvarja pesem. Ta mentalni napor je možganska telovadba in je garderoba ustvarjalnosti. Telovadba, kakršnakoli že, in ustvarjalnost pa usposabljata otroka za reševanje težav, vsakdanjih in nevsakdanjih.

Kakšne zgodbe pa ste brali kot otrok?

Ste oboževali takšne, kot jih pišete sedaj?

Kot otrok sem bral ogromno stripov. Zlasti Alana Forda. Humor, ironija, razumevanje za vrsticami, neprestano učenje in citiranje znamenitih stavkov junakov, vse to se je zgleda nekam globoko usedlo vame. Obenem pa še pravljice Ele Peroci in zgodbe pa pesmi Jožeta Snoja, oba sta bila službena kolega mame in očeta. Povsod tu se fantastika in realnost prepletata navdušujoče. Še zdaj, ko primem v roke kaj od tega trojega, se mi zdi, da sem prišel domov.

Petra Zemljič

POGLED NA SVOJE DELO

Vesna Radovanovič

ZGODILO SE JE V KNJIŽNICI

Revija *Otrok in knjiga* me spremlja že dolgo tako na poklicni poti kot tudi tisti, ki bi ji najraje rekla – ljubiteljski.

Članki, ocene, razprave, poročila, odmevi – vse to so teme, ki jih iz revije dobro poznam. Pa me je kljub temu presenetilo povabilo glavne urednice Darke Tancer Kajnih, da bi napisala nekaj za rubriko Pogled na svoje delo, in postavilo se je čisto enostavno vprašanje: Oj, kaj pa zdaj? O čem le – o posamezni slikanici, seriji, liku, začetku ...?

Odgovor je seveda v reviji, saj jih imaš lepo po numerus currens zložene na polici, sem si rekla.

In sem šla. Brskat po kazalih, kaj je kdo napisal. Toliko različnih zapisov – od intervjujev, odlomkov del, govorov, samorefleksij, ki sem jih prej brala pač kot del revije.

In spet sem bila na začetku – sama s seboj in z mislimi, kaj naj vržem na papir, da ne bo ravno nezanimivo.

Sem knjižničarka na mladinskem oddelku soboške knjižnice, srečujem se predvsem z mladinsko literaturo in kar je najpomembnejše: vsako leto tudi z avtorji, ki na Slovenskem pišejo literaturo za otroke in mladino – da, govorim o srečanju OKO BESEDE.

In verjetno se je ravno tu tudi zame vse začelo. Zbir prispevkov, ki so mi jih pisatelji velikodušno pošiljali, sem zbrala v knjigi *Kdaj ste umrli*. Kritika jo je ocenila z »ne tič ne miš«, a ravno letos, ko praznujemo petindvajset let srečevanja, je prav lepo pokukati vanjo, pogledati obraze, prebirati zapisano in se spomniti tudi tistih, ki niso več z nami, a so bili del »Očesa«. Da, dragi Dane, Tone, Miha in Nada, o vas govorim in hvala vam za vse trenutke, ki smo jih preživeli skupaj.

Če rad bereš, če rad pripoveduješ, se verjetno slej ko prej prikrade želja, da bi tudi sam kaj napisal. Že v otroštvu sem uživala v pisanju, si drznila tekste pošiljati tudi na literarne natečaje, a prva zgodbica, ki sem jo zapisala, se je porodila prav v knjižnici iz posebne nuje oziroma potrebe.

Z Avtobusnim prometom iz Murske Sobotne sem se dogovorila, da bodo v »tednu mobilnosti« na pravljične urice pripeljali otroke iz soboških vrtcev. Njihov edini pogoj je bil, da pripovedujem zgodbico o avtobusu, kar seveda, tako sem vsaj mislila, naj ne bi bil problem. Toda izkazalo se je popolnoma drugače. Med slikanicami nisem našla nobene, ki bi ustrezala zeleni temi. Sporočila sem jim, da žal ne bo šlo, a na prigovarjanje gospe iz avtobusnega podjetja, da naj si vendar nekaj sama

izmislim, sem začela res razmišljati. Nastala je zgodbica o avtobusu in otrokom sem jo povedala tako »na suho«, kot sama pravim, kadar nimam ilustracij iz knjig. Čudovito so jo sprejeli in čudovito jo je sprejel tudi moj založnik, ki je dobil idejo, da bi bilo lepo ustvariti zbirko slikanic o prevoznih sredstvih.

Tako se je potem porodila še ideja o »gorički Mariški«, vlaku, s katerim sem se v otroštvu vozila na Goričko. Iz lokomotivinega dimnika so švigale iskre in nisem se smela »naginjati skozi okno«, kot pravi pesem. Muzejski vlak bohinske železnice je bil prav tako del navdiha pri pisanju Puhačke, saj mi je obudil spomine na sopihanje lokomotive in predirljive žvižge prihajajočega vlaka, ki so se slišali daleč naokoli.

Slikanici z nasovom *Rožnati avtobus* in *Puhačka* sta izšli istočasno in me kot avtorico popeljali v svet slikanic. V zbirki je izšlo kar šest slikanic, ki sta jih odlično ilustrirali Ana Razpotnik Donati in Maja Lubi. Z Ano sem potem sodelovala še pri izdaji slikanice *Gnezdo*.

Moje življenje je presekala tragedija in zagotovo ne bi nikoli več pisala, če na hčerkinem računalniku ne bi našla svoje zgodbe o deklici, ki se je pogumno spopadala z boleznijo.

Zgodbico sem prilagodila otrokom in tako je v moje pisno ustvarjanje s slikovitostjo likovnega izraza vstopila Kristina Krhin, ki je ilustrirala *Zvezdico*.

Življenje teče dalje, žal nikoli več tako, kot je bilo, ampak teče, včasih prepočasi, včasih drvi, želja po nemogočem pa še zmeraj ostaja, včasih samo ponoči, včasih tudi podnevi ... ja, in tako prihajajo tudi zgodbe. Ene pridrvijo s hitrostjo misli, druge se rojevajo počasi.

In spet se je zgodilo v knjižnici, na obisku otrok iz vrtca, pri pravljичni urici. Joj, koliko kašlja je bilo slišati iz pravljичne sobe. Le kako kikirika petelin, če ga boli grlo, smo se pogovarjali. Kar sama od sebe se je pravljica začela pripovedovati, kot da je bila že od davnaj v meni. Potem sem jo zapisala in na listek pozabila.

A bilo mi je namenjeno, no, bil mi je namenjen ta listek s petelinčkom, ki se je nekega dne pri pospravljanju službene omare spet znašel v moji roki.

Z glavnim junakom sva se doma za računalnikom takoj ujela. Kako se ne bi, če pa je tako fejest fant, pa prijazen, pameten, sočuten, prijateljski. Tudi ilustratorko Kristino je čisto očaral in narisala ga je ravno takega, kot si je sam želel, da bi izgledal. Celo uredniku Jožetu Gombocu je tako prirasel k srcu, da je hotel serijo slikanic o petelinčku. In jo je dobil, pa ne samo on, tudi otroci, ki se ga veselijo in ga pričakujejo za novoletno darilo marsikje v Sloveniji.

Do podrobnosti enakega, kot ga je Kristina narisala, mi ga je ročno sešila prijateljica in že nekaj let si deliva moj delovni prostor.

Vesela sem za petelinčka, da je tako uspešen. Potegoval se je celo že za nekaj nagrad, ki so med mladinskimi avtorji zelo cenjene. Ponosna sem nanj, sicer se je malo povabil, to moram priznati, saj je vendar petelin, a ker ni preveč take sorte, se mi kljub temu prepusti, da lahko kujem nove in nove dogodivščine, in se potem skupaj veselimo vsake nove slikanice.

Ne vem, draga urednica, ali je to tisto, kar bi naj zapisala v Pogledu na svoje delo, a (morda) drugače niti ne znam – torej malo manj za velike, bi rekla, toda moje ustvarjanje je namenjeno otrokom, zato naj bo tak tudi tale zapis.

ODMEVI NA DOGODKE

JUBILEJNO 25. OKO BESEDE

Oko besede je literarni festival, ki že 25 let poteka v Murski Soboti. Na njem se zberejo pisatelji, ki pišejo za otroke in mladino, učitelji, literarni teoretiki, bibliotekarji in založniki, ki se ukvarjajo z mladinsko književnostjo. Srečanje je nastalo leta 1996 na pobudo založbe Franc-Franc, od leta 2016 naprej ga izvaja ARGO, društvo za humanistična vprašanja.

Stalnica festivala so naslednji vsebinski sklopi: podelitev večernice, nastopi avtorjev v vrtcih in šolah v Prekmurju, simpozij, ki ga pripravlja revija *Otrok in knjiga*, okrogle mize o aktualnih vprašanjih mladinske književnosti, razstava Večerničina literarna bera v Študijski in pokrajinski knjižnici Murska Sobota in literarno popotovanje, na katerih udeleženci spoznavajo naravne znamenitosti panonskega sveta ter njegovo literarno dediščino.

Festival Oko besede ima spletno stran, na kateri so zbrane informacije o aktualnih dogodkih in arhivsko gradivo o festivalu ter o nominirancih in nagrajencih večernice: <https://www.okobesede.org/>. Posebej dragocene so festivalske knjižice, ki jih ureja Franci Just, saj je v gradivu zabeleženo vsakoletno dogajanje (program srečanja, povzetki simpozijjskih prispevkov, opis literarnega izleta in drugi dogodki).

*
večernica

Vir: arhiv Argo

Prva večernica, nagrada za najboljše slovensko mladinsko delo preteklega leta je bila podeljena leta 1997. Nagrado sta na prvem srečanju slovenskih mladinskih pisateljev Oko besede (1996) ustanovila založba Franc-Franc (zdaj Argo, društvo za humanistična vprašanja) in *Otrok in knjiga* (revija za vprašanja mladinske književnosti, književne vzgoje in s knjigo povezanih medijev), pokroviteljstvo pa je prevzelo Časopisno-založniško podjetje Večer. Ustanovitelji so kasneje postali tudi solastniki blagovne znamke večernica. Žirijo, ki presoja kakovost besedil, sestavlja pet članov, in sicer po en predstavnik vseh ustanoviteljev, Društva slovenskih pisateljev in Zveze bibliotekarskih društev Slovenije ali/in Slovenske sekcije IBBY.

Nagrado so doslej prejeli: 1997 Tone Pavček za pesniško zbirko *Majnice: fulaste pesmi*; 1998 Desa Muck za roman *Lažniva Suzi*; 1999 Janja Vidmar za roman *Princeska z napako*; 2000 Polonca Kovač za pripoved *Kaja in njena družina*; 2001 Feri Lainšček za zbirko pravljic *Mislisce*; 2002 Matjaž Pikalo za zbirko kratke proze *Luža*; 2003 Marjana Moškrič za roman *Ledene magnolije*; 2004 Slavko Pregl za roman *Srebro iz modre špilje*; 2005 Igor Karlovšek za roman *Gimnazijec*; 2006 Dušan

Dim za roman *Distorzija*; 2007 Irena Velikonja za roman *Poletje na okenski polici* in Majda Koren za fantastično pripoved *Eva in kozel*; 2008 Ervin Fritz za pesniško zbirko *Vrane*; 2009 Janja Vidmar za roman *Pink*; 2010 Bina Štampe Žmavc za zbirko pravljic *Cesar in roža*; 2011 Mate Dolenc za zbirko kratke proze *Maščevanje male ostrige*; 2012 Dim Zupan za pripoved *Hektor in zlata hruška*; 2013 – Peter Svetina za zbirko proze in poezije *Ropotarna*; 2014 Vinko Möderndorfer za roman *Kot v filmu*; 2015 Vladimir P. Štefanec za roman *Sem punk čarovnica, debela lezbijka in ne maram vampov*; 2016 – Peter Svetina za zbirko fantastičnih zgodb *Kako zorijo ježevci*; 2017 Peter Svetina za pesniško zbirko *Molitvice s stopnic*; 2018 Anja Štefan za pesniško zbirko *Drobtine iz mišje doline*; 2019 Andrej E. Skubic za pripoved *Babi nima več telefona*.

Simpoziji

Že od prvega srečanja so stalnica festivala tudi simpoziji. Pripravlja jih revija *Otrok in knjiga* oziroma v sodelovanju z uredniškim odborom njena urednica Darka Tancer-Kajnih, ki simpozije najpogosteje tudi moderira. Na njih je doslej sodelovalo več kot 110 različnih referentov s 173 prispevki, od katerih je večina tudi objavljena. Mariborska knjižnica, izdajateljica revije *Otrok in knjiga*, je v avgustu 2020 pripravila priložnostno razstavo naslovnice revij, v katerih so ti prispevki objavljeni. Razstava je bila pod arkadami na Rotovšem trgu v Mariboru.

Doslej so bile na simpozijih obravnavane naslednje teme:

- Ali so knjige lahko bolne? (1996). *Otrok in knjiga* štev. 43
- Mladinska književnost v času elektronskih medijev (1997). *Otrok in knjiga* štev. 45
- Seksizem v mladinski književnosti (1998). Samo poročilo v *Otrok in knjiga* štev. 47
- Mladinska književnost v času o času (1999). *Otrok in knjiga* štev. 49
- Etika v mladinski književnosti (2000). *Otrok in knjiga* štev. 51
- O humorju v mladinski književnosti (2001). *Otrok in knjiga* štev. 53
- Drugačnost v mladinski književnosti (2002). *Otrok in knjiga* štev. 56
- O slikanici v mladinski književnosti (2003). *Otrok in knjiga* štev. 59
- Struktura junaka v mladinski književnosti (2004). *Otrok in knjiga* štev. 62
- Barve pokrajin in ulic slovenski mladinski književnosti (2005). *Otrok in knjiga* štev. 65
- Mladinska književnost v osnovnošolskih berilih (2006). *Otrok in knjiga* štev. 67
- Jezikovne in slogovne uresničitve tem sodobne mladinske književnosti (2007). *Otrok in knjiga* štev. 71
- Filmske adaptacije slovenske mladinske književnosti (2008). *Otrok in knjiga* štev. 73
- Radijska igra za otroke (2009). *Otrok in knjiga* štev. 76
- Slovenska mladinska književnost in njeno uglasljanje (2010). *Otrok in knjiga* štev. 78/79
- Slovenska mladinska književnost, elektronski mediji in sodobne IK-tehnologije (2012). *Otrok in knjiga* štev. 85

- Tematiziranje revščine v slovenski mladinski književnosti (2013). *Otrok in knjiga* štev. 88
- Tabuji v mladinski književnosti (2014). *Otrok in knjiga* štev. 91
- Nonsens v slovenski mladinski književnosti (2015). *Otrok in knjiga* štev. 94
- Popularna mladinska književnost (2016). *Otrok in knjiga* štev. 97
- Vrednote v mladinski književnosti (2017). *Otrok in knjiga* štev. 99
- Tujstvo in tujost v mladinski književnosti (2018). *Otrok in knjiga* štev. 102
- Lik staršev v sodobni mladinski književnosti (2019). *Otrok in knjiga* štev. 105
- Prevajanje slovenske mladinske književnosti (2020). *Otrok in knjiga* štev. 108

Literarni nastopi udeležencev srečanja v izobraževalnih ustanovah potekajo od leta 1996, koordinira jih Vesna Radovanovič. Doslej je sodelovalo 31 različnih ustanov, stalnica so vse soboške osnovne in srednje šole, in nekatere druge ustanove v Pomurju, Porabju na Madžarskem in v Avstriji. Nastopilo je 136 pisateljev in pripovedovalcev, prireditev pa se je doslej udeležilo približno 30.000 otrok in

Okno besede

Četrtek 24. 9. 2020	Petek 25. 9. 2020	Sobota 26. 9. 2020
<p>15.30 — Mlade očci — 17.30 Miroslav Holčec o svoji knjigi <i>Pravi Ljubič</i> (zgodba iz knjižnice otrok na madžarski fronti) — Miroslav Holčec MŠK M. Sobotca</p> <p>18.00 — Literarni mesni — 19.00 Nastop pisateljev: Aneta — Irena in odprta razprava: Festivalna literarna beta 2019 MŠK M. Sobotca</p> <p>20.30 — Literarni mesni — 21.30 Nastop pisateljev: Lucija Čop MŠK M. Sobotca</p>	<p>19.00 — Knjižna trdnjava — 19.00 M. Sobotca, Tigarčeva</p> <p>19.30 — Literarne matičice — 12.00 Nastop pisateljev v 05.55 na trdnji MŠK M. Sobotca</p> <p>19.30 — Okrugla miza — 14.00 Obratovanje na trdnji in skafandri (zgodba) pri 18.00 MŠK M. Sobotca</p> <p>14.00 — Okrugla miza — 15.00 Ključne vprašanja in razprava MŠK M. Sobotca</p> <p>15.00 — Simpozij — 15.30 Prevajanje slovenske mladinske književnosti MŠK M. Sobotca</p> <p>19.00 — Podlota večerice — 20.00 Člankarica: Polja M. Sobotca</p>	<p>9.00 — Pomurske pivovarne priči — 10.30 M. Sobotca</p> <p>11.00 — Literarne matičice — 12.00 M. Sobotca, Lucija Čop, Aneta — Irena, Miroslav Holčec, Miroslav Holčec, Miroslav Holčec, Miroslav Holčec MŠK M. Sobotca</p>

Vir: Okno besede, arhiv Argo.

mladine. Več kot desetkrat so nastopili (abecedni seznam) naslednji avtorji: Lidija Gačnik Gombač, Barbara Gregorič Gorenc, Borut Gombač, Tilka Jamnik, Aksinja Kermauner, Darinka Kobal, Jana Kolarič, Karolina Kolmanič, Majda Koren, Marjana Moškrič, Lila Prap, Slavko Pregl, Franček Rudolf, Primož Suhodolčan, Janja Vidmar in Dim Zupan.

Poudarki jubilejnega srečanja Oko besede 2020

Med 24. in 26. septembrom 2020 je v organizaciji Društva za humanistična vprašanja Argo potekalo jubilejno, petindvajseto srečanje Oko besede. V organizacijskem odboru za pripravo festivala smo bili: Norma Bele, Simona Cizar, Dragica Haramija, Franci Just, Feri Lainšček, Vesna Radovanovič in Darka Tancer-Kajnih. Program je bil kljub omejitvam zaradi corona virusa vsebinsko bogat, saj smo ga z določenimi prilagoditvami uspeli skoraj v celoti izpeljati.

Na letošnjem **simpoziju** smo (tudi zaradi priprav na bolonjski sejem otroških knjig in na frankfurtski knjižni sejem, na katerih bo Slovenija v prihodnjih dveh letih častna gostja) pozornost namenili **prevajanju slovenske mladinske književnosti**. Referenti (ustvarjalci mladinske književnosti, prevajalci, uredniki, založniki in predstavnica Javne agencije za knjigo republike Slovenije) so v svojih prispevkih skušali osvetliti različne teze in vprašanja, ki jih je zasnovalo uredništvo revije:

- Mladinska književnost s pomočjo prevoda postaja vse bolj globalna. Kje je v njej mesto slovenske književnosti?
- Kateri so najpomembnejši dejavniki, ki vplivajo na nastanek in življenje prevoda? (Primer dobre prakse)
- Književni prevajalci in njihova vloga pri kroženju besedil
- Kako uspešno izvoziti slovensko mladinsko literaturo na tuje?
- Koliko slovenskih knjig za otroke in mladino se v tujino dejansko izvozi in katere založbe so pri tem najuspešnejše?
- Kolikšen delež zavzema v številu prevedenih izvirno slovenskih knjig mladinska književnost?
- Se je ta delež kaj povečal oz. se še bo, ker bo Slovenija gostja na knjižnih sejmih v Bologni in Frankfurtu?
- Kakšno vlogo imajo vzorčni prevodi, katalogi, prevodi v celoti, morda celo osebne povezave in poznanstva?
- Ali besedila v tuje jezike prispevajo slovenski prevajalci ali prevajalci dežel, v katere se te knjige izvozijo?
- Vloga, pomen in doseg dvojezičnih ali večjezičnih izdaj
- Ali s prevodi res ustvarjamo »mostove« razumevanja med narodi, kulturami? Kako se to odraža?
- Kolikšen je delež prevodov v slovenski jezik glede na letno produkcijo mladinske književnosti pri nas? Iz katerih jezikov prevajamo in kako (iz originalov ali iz posrednih, že prevedenih različic)? Iz katerih jezikov najpogosteje prevajamo? Po katerih kriterijih se odločamo za prevode?

Z referati so sodelovale: Jana Bauer, Tina Bilban, Nada Marija Grošelj, Tanja Petrič, Barbara Pregelj in Renata Zamida. Simpozij je povezovala dr. Barbara Pregelj.

V okviru festivala sta potekali tudi **dve okrogli mizi**: o delu Sekcije za otroško in mladinsko književnost pri Društvu slovenskih pisateljev in okrogla miza o predstavitvi Slovenije na sejmu otroških in mladinskih knjig v Bologni, na slednji je sodelovala Katja Stergar (JAK RS). Predstavljena je bila tudi **antologija** 44 izbranih ustvarjalcev in ustvarjalk *Slovenia's Best for Young Readers*, ki je bila pripravljena za promocijo slovenskih ustvarjalk in ustvarjalcev v tujini.

Darka Tancer-Kajnih in Barbara Pregelj
(foto Robert Kereži)

Nataša Konc Lorenzutti in Dragica Haramija
(foto Robert Kereži)

Oko besede je eden tistih dogodkov, ki poskuša spodbuditi mlade in odrasle bralce k branju kakovostne domače literature, še zlasti z nominacijami in zmagovalnimi deli za **večernico**. Ta je bila podeljena v Gledališču Park (posnetek prireditve si

Feri Lainšček, Vesna Radovanovič, Dragica Haramija, Norma Bale, Simona Cizar, Darka Tancer-Kajnih in Franci Just (foto Robert Kereži)

je mogoče ogledati na fb), prejemnik 24. večernice pa je Andrej Rozman Roza za pesniško zbirko *Rimuzine in črkolazen*.

Podelitev večernice je tudi letos tradicionalno povezovala Norma Bale, pri izpeljavi slavnostne prireditve sta (prav tako tradicionalno) pomagala Feri Lainšček in Simona Cizar, program pa smo tokrat sooblikovali in na prireditvi tudi nastopili vsi člani organizacijskega odbora.

V Pokrajinski in študijski knjižnici Murska Sobota si je bilo mogoče ogledati **razstavo Večerničina literarna bera**, ki izpostavlja najboljša literarna dela preteklega leta, letos pa je bila razstava knjig dopolnjena še s plakati in drugim materialom z vseh dosedanjih srečanj. Interaktivna galerija plakatov je dostopna na spletni strani Oko besede.

Pred tremi leti je bila v program festivala uvedena dejavnost **Mlade oči**. Gre za literarne in kritiške delavnice za študente in dijake, s čimer poskuša festival približati vsebine tistim mladostnikom, ki jih književnost prav posebej zanima. Delavnici sta vodila Aljoša Harlamov in Lenart Zajc.

Letos smo v spremljevalnem programu prvič priredili sklop **Literarna mesta**, to so nastopi naših udeleženk in udeležencev za soboško javnost. Nastopili so Suzana Tratnik v Pokrajinski in študijski knjižnici MS (z avtorico se je pogovarjala Dragica Haramija), Lenart Zajc v Mladinskem informativnem in kulturnem klubu MS (z avtorjem se je pogovarjala Norma Bale), na sobotni literarni matineji za otroke v Expanu pa Nataša Konc Lorenzutti, Vesna Radovanovič, Andrej Rozman Roza in Peter Svetina (prireditve je povezovala Darka Tancer-Kajnih). Prvič je na Trgu kulture potekala **knjižna tržnica** za spodbujanje kupovanja kakovostnih knjig.

Vse prireditve so bile brezplačne in oglaševane tudi na portalu NMSB 2020. Celoten program je dostopen na spletni strani festivala Oko besede.

Dragica Haramija, programska vodja festivala

Udeleženci simpozija o prevajanju slovenske mladinske književnosti (foto Robert Kereži)

Argo
društvo za humanistična vprašanja

Nagovor Matije Stepišnika, odgovornega urednika časnika Večer, na svečani podelitvi letošnje večernice

Spoštovani mladi in malo manj mladi bralci, drage gospe in gospodje! Smo oni večer z našima fantoma, 6- in 4-letnikom, z velikim zanimanjem vijugali med pesniško-jezikovnimi igrami letošnjega zmagovitega večerničarja, se fino zabavali pa učili nove stvari. A najbolj smo se ustavili pri pesmi *Grozljiva zgodba o tem, zakaj ni mogoče imet vsega*. Najprej najbrž preprosto zato, ker v njej nastopa soimenjak našega ta starejšega, »nek Anže, ki je imel že čisto vse, saj ga je imel neskončno rad / očka, ki je bil bogat.« Debata, kako super bi bilo imeti vse igrače tega sveta, ki bi »zavladale Mariboru in vse do morja«, se je končala z modro ugotovitvijo, da bi bilo ta hip najboljše imeti superjunaka s supernapojem, ki bi pregnal ta »nesramni koronavirus.«

Če je v vsem slabem kaj dobrega, je bilo v čudnem, težkemu letniku 2020 dobro to, da smo se otroci, predvsem pa mi, odrasli, zavedli nekaterih stvari, ki smo jih v galopiranju dni sredi ponorelega časa pozabili. Nek neviden, doslej nepoznan stvor je čez noč obrnil in ustavil vse. Niti nikogaršnji milijoni in milijarde niso pomagale, da ne bi ena za drugo padale trdnjave svobode in vsakdanjih rutin. Z virusom se je pri malčkih, kot jim imam doma sam, odlično spoprijela ravno domišljija. Ta protivirusni napoj, da ti je v svetu negotovosti in neznank lažje. Domišljija, s katero smo se z otroki v karantenskih časih prebijali skozi dneve in tedne »novonormalnega« ustavljenega življenja, se je pokazala za nekaj najboljšega: izumljanje novih svetov, novih herojev, odgovorov na nove dileme. Kot tudi, da smo vendarle spoznali nekatere že pozabljane reči, denimo, da »pogovarjanje ni le za zabavo, zdravilno je tudi, ko imamo težavo in se v lastnih mislih dušimo, dokler jih še z nekom ne delimo. S pogovarjanjem se človek s človekom prepleta, s pogovarjanjem smo mreža tudi zunaj interneta.« (citat iz nagrajene knjige Andreja Rozmana Roze)

So takšni časi, da bi bilo dobro, da bi se res veliko pogovarjali. Mirno, odprto, strpno, kulturno, argumentirano, brez samocenzure. Bilo bi dobro, da bi se poslušali. Bilo bi zelo dobro, da bi se skupaj zoperstavili plazovom, neznosnemu hrupu primitivnosti in vulgarnosti, teorij zarot in viralnemu brezsrarništvu, ki se valijo ravno po medmrežju in ki jim je virusni čas junakov in antijunakov dal nov pospešek. Bilo bi dobro, da država in politika vendarle uvidita, da so kultura, knjiga, znanje, resni, profesionalni mediji dolgoročno ta glavno cepivo proti »virusom« pobebavljenja in hysterizacije sveta, ki so bistveno starejši od covida-19. Ne pa da se skozi zvočnike populizma in apologetstva v virusnih časih še jačajo očitki o parazitstvu in podobno. Ja, dobro bi bilo, da iz sveta, ki smo ga poznali in se je sedaj kar nekoliko sesul, zraste nekaj boljšega.

Večerov prispevek, Večerova zaveza in hkrati upor proti tem družbenim virusom bo poleg našega dnevnega novinarskega dela v imenu javnosti še naprej tudi negovanje večernice, nagrade za izvirno otroško in mladinsko literarno delo. Za zdaj se kaže kot virusno odporna in vzdržljiva!

Gospe in gospodje, zelo smo veseli, da lahko razglasimo, da letošnjo večernico za zbirko Rimuzine in črkolazen prejme avtor verzov, s katerimi sem si pomagal ubesediti tudi misli za nocojšnjo slovesnost, prevajalec, igralec, dramatik, pisatelj in pesnik Andrej Rozman Roza.

OB NACIONALNEM MESECU SKUPNEGA BRANJA 2020

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo, Ministrstvo za kulturo, Javna agencija za knjigo, Andragoški center RS, Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS, Cankarjev dom ter Bralno društvo Slovenije kot izvršni producent, je na mednarodni dan pismenosti, 8. septembra 2020, pripravilo celodnevni nacionalni medresorski posvet na področju bralne kulture in bralne pismenosti **Branje kot vrednota?**

Posvet je bil namenjen skupnemu razmisleku o ozaveščanju širše javnosti o pomenu branja, bralne pismenosti in bralne kulture. V dopoldanskem delu so bila predavanja in okrogle mize/pogovori na temo branja, bralne pismenosti, razvoja bralne kulture, aktivne vloge mladih, medpredmetnega povezovanja, družinske pismenosti, pomenu branja za gospodarstvo ipd. Popoldanski del je bil namenjen predstavitvam projektov, dobrih praks ter podpornega okolja.

Posvet, ki je potekal v Cankarjevem domu v Ljubljani, je pomenil tudi uradni začetek **Nacionalnega meseca skupnega branja**. V letošnjem NMSB (potekal je od 8. septembra do 11. oktobra) je bilo v spletnem dogodkovniku zabeleženih 575 dogodkov, ki jih je 164 izvajalcev pripravilo in izvedlo po vsej Sloveniji in v slovenskem zamejskem in tudi zdromskem prostoru.

NMSB se nadaljuje v okviru nacionalne komunikacijske akcije Beremo skupaj, zato je spletni dogodkovnik še odprt, dogodke pa je možno vpisovati že za leto 2021. Organizatorji vabijo k vnosu vseh načrtovanih dogodkov, tudi aktualnih virtualnih vsebin: branja v vseh oblikah, dogodkov, organiziranih v spletnih učilnicah, pogovorih/druženja po spletu, virtualni knjižni sejmi, prodajne akcije v spletnih knjigarnah ... Vabijo tudi k vpisu minulih dogodkov, saj si želijo, da bi skozi dogodkovnik pridobili čim celovitejšo sliko dogajanja po vsej Sloveniji.

Objavljamo slavnostni nagovor **Marka Kravosa**, predsednika Bralne značke Slovenije, ki ga je imel 8. septembra v Cankarjevem domu:

Cenjeni vsi, ki vas je sklicala na današnji posvet skrb za branje, prizadevanje za knjigo, ki naj bo srajca za dobro počutje na Slovenskem.

V imenu Bralne značke vam želim uspešno druženje in izmenjavo izkušenj. V tretje gre rado! Naše društvo je k Nacionalnemu mesecu skupnega branja pristopilo z občutkom zadoščenja, da se zavest o vlogi branja v družbi širi in pogloblja, da je vse več javnih, tudi državnih inštitucij, ki jim je mar, ki marajo! to starožitno navado, ki je krojila našo podobo vse od čitalnic in večerniških bralnih krožkov pred 150 in več leti. Pri Bralni znački smo še mladi: letos slavimo komaj 60-let!

Kot društvo smo ob »meseču branja« zraven z vso svojo dediščino izkušenj in povezav na šolah, po knjižnicah, v društvih in bralnih krožkih: opiramo se na več-tisočglavo množico animatorjev, na književnike in založnike, na gospodarstvenike; razvijamo še spletno podporo, ki je vse bolj nujna v obdobju omejenih osebnih stikov. Zavedamo se, da je naše početje vložek v osnovno dobroto, ki se iz dneva v dan potrjuje kot izjemno dragocena – kot razvojna nuja in kot ravnotežni organ za posameznika. To je naložba ne le v mlade rodove gibkega duha in podjetne pameti, pač pa tudi v kvaliteto življenja – kar velja predvsem za starejše osebe na naših tleh. Pravzaprav seže dovršen del naših bralnih pobud tudi preko meja: med slovenstvo v sosesčini (Italiji, Avstriji, na Hrvaškem, Bosni, na Madžarskem, Nemčiji) in med Slovence v širšem svetu. Ta kultura je rodovitna prst za jezik, ki nas povezuje in opredeljuje kot Slovence in nam omogoča bogat odnos do našega okolja, človeškega in naravnega, pa tudi presnovno vseh tujerodnih pojavov in vplivov, ki vedrijo in oblačijo nebo nad našo barko.

Veselim se tudi osebno, da je knjiga iz krizanteme postala naš prapor, okrog katerega smo složni in polni vneme.

*Dovolite mi, da izrečem še par besed na iztočnico današnjega posveta, ki se glasi **Branje kot vrednota?** Opazno je, da to opredelitev dopolnjuje vprašaj. Res, vprašaj je nadvse pomemben! – Ker je branje, če naj bo v slast in prid, polno skušnjav, da bi že preizkušeno in uveljavljeno, kar jemljemo kot red in šolsko pamet, skratka kot vrednoto, vrglo z marmornega podstavka. Ni kulturnega početja, ki bi bilo tako intimno in osebno, tako zadržano v zasebni tolmun želja in sanj, značajskih in dednih nagibov: a prav zato predstavlja tudi nekakšno oko, zadržano v planetarne dimenzije, ki je veliko bolj svetovljansko in odprto kot domovinska ukoreninjenost ali zvestoba prek groba globalnemu trgu, ki se izkazuje kot nočna mora ljudem današnjega časa. Knjiga je skratka jezdná žival, ki nas skuša zapeljati v nove krajine lastnega jaza ... Spet drugič pa nas navda z lepimi in grdimi občutki. Ne sme pa nas pustiti ravnodušne! S tem bi bilo konec branja, radovednosti in užitka z njim. Če bi nas pomirjalo, uspavalo, puščalo ravnodušne, bi bilo to requiem aeternam za knjigo samo in za človeško okolje, za življenjski nemir v njem.*

Čas utesnjenosti pod damoklejevim kovidom, kakršnega smo doživljali spomladi in še visi nad nami, nam je pokazal vrednost takih tolmunov z živo vodo, kakršna je domača knjižnica s sodobno in klasično literaturo. Tak vodnjak ne nastane čez noč, lahko pa čez noč presahne ... Res upam, da bodo inštitucije Republike Slovenije daljnovidne do tega trajnega vira naše zavesti in samozavesti, da bodo sredi hudega zastoja in res hude depresije in zelo osebnih stisk celotno področje knjige – od ustvarjalca do bralca, z vsemi področji in službami, ki sodijo zraven! – prepoznalo kot primarno nujo in ga oskrbele z izrednim dotokom kisika.

Čeprav, da poprimem ob naslovu posveta: branje res ni vrednota! Že na policah nam knjiga kaže hrbet: a le, da bi nas izzvala k odnosu, ki se začne z odpiranjem – in odbiranjem strani, zgodb na njih, avtorjeve svete jeze in svete vere; z odprtjem vrat do sosedove izkušnje in okna s pogledom na zelenilo drevesa ali v modrino kozmosa. Osvobaja, sprošča, napeljuje k svojeglavosti in samohodništvu.

Zato pa: nikar, da bi knjigi obrnili hrbet in pozabili, kako sonaravno je naša nacionalna podoba vezana na njeno bližino, na njeno sopotništvo skozi zgodovino vsaj od Trubarjevih časov dalje ... ko je bila širša Evropa tudi že naš dom in vrt.

Hvala vam, ker gremo skupaj in v isto smer.

OCENE – POROČILA

O SVETU, KI SE VRTI KOT DEKLICA V ZELENIH ČEVELJČKIH

Anja Štefan: *Imam zelene čeveljčke*.

Ilustracije: Jelka Reichman. Mladinska knjiga, Ljubljana, 2020 (zbirka Velike slikanice)

Slikanica *Imam zelene čeveljčke* ni prva, ki sta jo skupaj ustvarili pesnica Anja Štefan in ilustratorica Jelka Reichman. Slikanice *Lešniki, lešniki, Lonček na pike, Sto ugank, Še sto ugank* in *Sadje z naše ladje* so bralci takoj posvojili, veliko pesmi je uglasbenih, otroci se jih učijo v vrtcih in šolah. Pesmi in uganke so vzljubili zaradi njihove zvočnosti ter privlačne motivike ter zaradi podob, ki jih je ustvarila ilustratorica. Tudi v slikanici *Imam zelene čeveljčke* se Jelka Reichman predstavi s pisano paletto živali in otrok, ki ne skrivajo svojih občutkov. Ilustratorica sledi sporočilom pesmi, večina ilustracij je svetlih in veselih. Pogledi otrok in živali so prijazni, radovedni. Med sončnimi podobami narave izstopa temnejša ilustracija deževnega dne, na kateri stari pes z očmi, telesom in postavitvijo v prostor izraža vse, kar ob branju pesmi *Dež* začutimo. Sončnost življenja, bleščeče in ljubke podobe se tu umaknejo razočaranju. Slikarka tudi s to slikanico v slovensko mladinsko književnost prinaša razkošne podobe narave in toplino odnosov.

Anja Štefan je od izida knjig *Iščemo hišico* (prvi izid 2005) in *Lonček na pike* (prvi izid leta 2008) ostala v znanem svetu živali in ljudi, hkrati pa je v svoji

poeziji napravila tudi premik k družbeni kritičnosti. To je opazno predvsem v pesmih iz nagrajene slikanice *Drobtine iz mišje doline* (2017), kjer je združila moči s slikarko Alenko Sottler. V poeziji Anje Štefan zdaj ni več le svet, v katerem je vse lepo in prav, ampak je vedno več temeljnih vprašanj življenja, ki si jih zastavlja vsak izmed nas. Pesmi so motivno dostopne majhnemu otroku, njihovo globlje sporočilo pa sega do odraslega – tega, ki otroku bere in se ob pesmih z njim pogovarja.

V zbirki *Imam zelene čeveljčke* so nekatere starejše pesmi, ki so že bile objavljene v revijah *Cicido* in *Ciciban* ter v antologiji *Svet je kakor ringaraja*, in tudi čisto nove – napisane, ko je bila slikanica že pripravljena za tiskarno. Ob prvem branju se zdi, da se pesnica vrača k igrivosti in vedrini, ob drugem branju vidimo, da Anja Štefan v nekatere verze skrrije še nekaj več. Tako kot svet mišk v mišji dolini ni le idiličen, ampak zaznavamo nevarnost, strah in revščino, celo stiske beguncev, se tudi v novi slikanici pesnica dotakne bivanjskih vprašanj.

Zbirko uvede pesem *Čebela*. Pesnica pravi, da skupnost čebel diha kot eno in da je delo delo in hkrati svoboda. Ja, svet čebel, medvedov, metuljev, lisic, dihurjev je prijeten in varen, a v pesmi *Dež* stari pes nima več zavetja. Tako kot je motiv brezdomstva Anja Štefan upesnila pri drobnih miškah, je tudi pes v stiski, ker nima prave družbe in ni več za delo. A pesnica ve, da težave minejo, sonce bo prišlo in mu prišepnilo: »Dajva! Saj bo šlo.«

Pomenljive so želje zajčka, da bi znal svet urediti pošteno. Vsi lisjaki in vse lisice bi se ga morali bati. A čeprav se svet vrti drugače, kot si želimo, je živeti lepo. Lepo je, ker je okoli nas toliko zanimivega. V vsakem letnem času nekaj drugega. Jelka Reichman nas z razkošjem barv povabi na sprehod skozi letne čase: občudujemo zimske snežake, pomladne zvončke, maškare, poletno igro ob obali, jesenski gozd.

V knjigi ni le svet živali, je tudi teta, ki jo boli hrbtenica, sta babica in dedek in njuna vnučka, so otroci, ki se skupaj igrajo, je deklica, ki zida pešчени grad. V igri je vse tako preprosto in vsi vedo, da se lažje živi, če si pomagamo. A pesnica gleda naprej: Bodo otroci znali skupaj tudi v nove dni? Bodo kot odrasli še vedeli, da jih razlike bogatijo in ne ločujejo?

Tako kot pes iz pesmi *Dež* tudi fantiček iz pesmi *Beli konjiček* v nakopičenem mraku išče vedrino. Otroci torej niso le razigrani, ampak se soočajo tudi s stiskami. V fantkovih očeh Jelka Reichman ni prikazala bolečine, vidimo le začudenje, da ni ostal sam, ampak je ponj prišel beli konjiček. Težave so rešljive, sonce posije in mi vidimo pot naprej.

Pesnica ima svoj zlati ključek in dobro ve, pred kom zaklene hiško in komu jo odpre. Ima pa tudi svojo zvezdico, med množico zvezd je ena, ki vsaj malo gori tudi zanjo. Vse to so izrazi upanja, v verzih Anje Štefan je prepričanje, da je nekje nekaj, kar nam pomaga premagovati težave. Na hrbtni strani naslovnice je izpostavljena pesem *Želja*, ki potrjuje smisel vere v to, da je na svetu več dobrega kot zla.

Jelka Reichman in Anja Štefan odkrivata veselje in lepoto, v zelenih čevljkah in krilcu na kvadratke je vse lahkotno in z optimizmom lahko gledamo na življenje okoli nas. Tudi verz Anje Štefan je lahkoten in poskočen, pomembno je doživljanje sveta z vsemi čutili. Knjiga je polna gibanja – jaz

počepnem, ti poskočiš, harlekin ubrano meče žogice, metuljčki lahkotno frfotajo; barv in vzorcev – čevljkici so zeleni, krilce je na kvadratke, pomladni breg je bel; vonjev – mali lisjaček zavoha medveda, mi pa dišeče preste; okusov – kako dobre so preste, ki jih je lisica vzela staremu mišjemu peku, okusen je mineštron, ki ga je pojedel majhen možiček; glasov – ptičji ščebet je vesel in ubran. Zvočno doživljanje je bogato tudi zaradi ritma, rim in besednih zvez – le prisluhnimo pesmi *Bav bav, ku kuk*. Štetje metuljkov je kot zvončklanje, ponavljanje besed spominja na vzorce ljudske pesmi, a te vzorce vedno znova presega.

V tej slikanici vse vrvi od življenja. Pomlad si je obula copatke in zeleni čevljkici pesnico kar sami v krog vrtijo. Tako kot so vrteli malo Anjo, ki je v resnici imela take čevljkice in krilce na kvadratke. Bralci poslušamo grmenje, opazimo roso, ki se sveti na travi, dotaknemo se mokrega kožuha postaranega psa, norimo z maškarami in se skupaj z živalmi skrijemo pred nevihto. V slikanici *Imam zelene čevljkice* se prepletajo očaranost nad lepoto sveta, pristno čudenje otroka, a hkrati tudi iskrena zavzetost za to, da bi bil svet boljši, pravičnejši. Besede in slike nudijo estetski užitek in razmislek o tem, v kakšnem svetu želimo živeti.

Barbara Hanuš

**Nagrada
Kristine
Brenkove
2020**
za izvirno
slovensko slikanico

Potek glasovanja

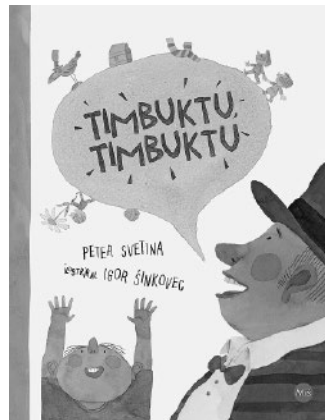
Žirija v sestavi Darka Tancer-Kajnih (predsednica), Maja Logar, Ciril Horjak in Zdravko Kafol (po funkciji) je pregledala 27 slikanic, ki so jih založbe kot prijavitelji poslale na razpis. Pri vrednotenju je izhajala iz 2. (*spodbujanje nastanka izvirnih slovenskih slikanic, izoblikovanje vrednostnih kriterijev za pripravo in ocenjevanje slikanic, spodbujanje branja in bralnih navad, spodbujanje nakupovalnih navad, predvsem nakupovanja dobrih slikanic*) in 7. člena (*žirija ocenjuje slikanice na podlagi kriterijev za kakovostno otroško/mladinsko literaturo, oblikovalske in založniške stroke ter lastnih literarnih in likovnih preferenc, pri tem pa upošteva skladnost vsebine, oblike in materialov*) pravilnika, pripravila neodvisne recenzije slikanic in jih ovrednotila glede na kakovost besedila in ilustracij, razmerja med besedo in podobo ter oblikovanost slikanice (črke, format, papir, vezava).

Soglasno je sprejela odločitev, da letos po kakovosti izstopa sedem slikanic, ki jih je žirija nato nominirala za nagrado in za dve posebni priznanji. V nadaljevanju sledijo razglasitev in obrazložitve:

Peter Svetina: *Timbaktu, Timbaktu*, ilustriral Igor Šinkovec. MIŠ založba, 2019.

Pesnik, pisatelj, dramatik, prevajalec in literarni zgodovinar Peter Svetina je gotovo eden najbolj vsestranskih avtorjev

sodobne slovenske mladinske književnosti. Za svoje literarno ustvarjanje je bil že večkrat nagrajen, letos pa je bil tudi med šestimi finalisti za Andersenovo nagrado, najvišje mednarodno priznanje na področju mladinske književnosti. Njegove nenavadne literarne domislice s toplim humorjem, subtilno poetičnostjo in razigranimi nonsensnimi obrati na vsebinski in jezikovni ravni vzpodbujajo bralčevo domišljijo ter mu odpirajo nov pogled tudi na čisto vsakdanje odnose, osebe, stvari, pojave in dogodke. Na sporočilni ravni je za avtorja posebej prepoznavna optimistična vero v človekovo pozitivno bistvo.

V slikanici *Timbaktu, Timbaktu* je več kot 40 zelo kratkih pripovednih besedil, ki bi jih lahko označili tudi kot pesmi v prozi, saj je avtor posebno pozornost namenil njihovi pomenski zgoščenosti, ritmu in zvenu besed. Ob slogovno izpiljenem minimalizmu pozoren bralec začuti, da so besedila večpomenska in naslovniško odprta. Literarne podobe so bogate in svetinovsko inovativne, motivi zelo različni. Zgodbe vsebinsko sicer niso povezane, a knjiga kljub temu deluje kot zaokrožena celota, ki preko niza asociacij, pomenskih prebliskov in miselnih obratov omogoča neskončna domišljajska popotovanja, odvisna od vsakega posameznega bralca.

Mojstrstvo Igorja Šinkovca se kaže v tem, da je ilustracije izredno dobro uskladal z besedilom. Oblike in barve nikjer ne prevladajo, vedno domiselno sodelujejo s kratkimi zgodbami. Za *Timuktu Timbuktu* je avtor ustvaril 40 malih likovnih biserov. Ti se nanizajo v skladen likovni izdelek. Z rahlo nihajočo linijo, ki obkroža predmete in figure, je ustvaril enakomeren ritem. Ne le risbe, tudi inicialke sledijo taktu. Barve delujejo plemenito, saj so toni umirjeni, a bogati: slikar se sprehodi od žolto rumenih do smaragdno modrih in zemeljsko rdečih. Ilustrirati knjigo kratkih bistroumnih smiselnih nesmislov je velik izziv. Risarju je vsekakor uspelo: duhovite ilustracije so podale roko besedilom v plesu vizualne poezije. Fascinantno.

Na hrbtu te skrbno in izjemno estetsko oblikovane slikanice lahko preberemo: »Timbuktu je mesto sredi Afrike, ki je bilo svojčas znano kot središče učenosti in strpnega pogovarjanja. Zdaj je timbuktu tudi knjiga, ki ima s tem lahko kakšno zvezo. /.../»

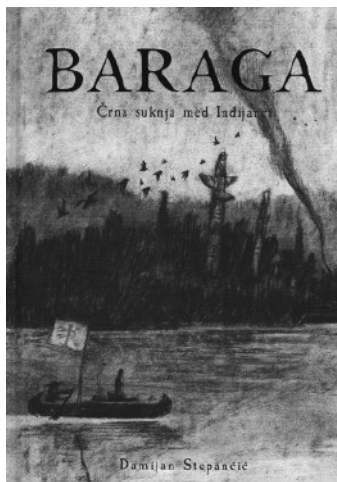
Timbuktu pa je lahko tudi prisposoda »za dom, ki je ne glede na umeščenost vedno tam, kjer nas obkrožajo najdražji, kjer je dovolj prostora za skrivnosti, kjer ni pomanjkanja in je zaradi bližin in razumevanja vse dovoljeno in varno.«

Žirija knjigi podeljuje **nagrado Kristine Brenkove 2020 za izvirno slovensko slikanico**.

Damijan Stepančič: *Baraga: črna suknja med Indijanci*. Družina, 2020.

Pri Damijanu Stepančiču že vrsto let spremljamo visoko kvalitetno, raznovrstno in samosvoje likovno ustvarjanje, a s knjigo *Baraga: črna suknja med Indijanci*, ki se umešča v polje med slikanico in strip, nas je spet presenetil. Narisal in napisal je zgodbo o misijonarju Frideriku Baragi (1797–1868), ki je deloval med kanadskimi staroselci. Stepančič je ustvaril več kot 150 risb z ogljem, čeprav

je upodabljanje z ogljeno paličico tehnično izjemno zahtevno.

Kot element risbe je vključil celó strukturo papirja, ki daje podobam in poteku zgodbe samosvoj ritem. Skozi celotno knjigo mu je uspelo obdržati močan emocionalni naboj, pa naj gre za prizore Indijancev plemena Otawa, njihove kulture in verovanja, morja ali širne kanadske narave. Dogajanje sloni na moči pogledov, odnosi in občutja se zrcalijo v očeh. Oblikovna in postavitvena pestrost drsi med slikaniškimi in stripovskimi zakonitostmi in daje prostor tudi učinkoviti brezbesedilnosti. Ilustratorski premisleki in uresničitve odstirajo mnoge simbolne pomene. Morje, galeb in snežene sledi so iztočnica in sklep življenja, poguma, poti, samote, »predanosti, modrosti in neomajne vere v Boga in Indijance.« ... v zdrsljivost nepovezljivo povezanega. S knjigo o Baragi, v kateri Damijan Stepančič ne sledi konvencionalnemu stripovskemu jeziku, vendar serijo osupljivih podob kljub temu poveže v zgodbeno-slikovno celoto, je založba Družina naredila zanimiv korak v domači knjižni likovni produkciji.

Žirija slikanico nagraduje s **posebnim priznanjem za inovativno likovno interpretacijo**.

Brane Mozetič: *Ahil in Patrokles*.
Ilustr. Ana Lucija Šarić. Škuc, 2020

Besedilo Braneta Mozetiča za slikanico *Ahil in Patrokles* je nastalo na osnovi znamenitega starogrškega mita o Troji. Avtor je bogato mitsko izročilo o Ahilovi jezi prečistil do te mere, da izstopi neločljiva vez med naslovnima junakoma, ljubezen, ki premaga vse ovire, tudi smrt. Ilustratorica Ana Lucija Šarić je Mozetičevo zgodbo interpretirala s sodobnimi likovnimi sredstvi, vendar se je pri oblikovanju likov naslonila na motiviko grških vaz in jo domiselno preoblikovala. Podobi obeh glavnih junakov je močno stilizirala in se – podobno kot avtor besedila – najbrž namenoma izognila pretiranemu prikazovanju čustev. Zgodbe ni vsebinsko dodatno dramatisirala z dinamičnimi prizori in uporabo gest. Odločila se je za prefinjeno dinamiko barv in oblik, ozadja so barvno in oblikovno dobro umerjena in so vsaj toliko pomembna kot človeške figure. Knjiga izstopa zaradi subtilno izpeljane teme (homoerotična ljubezen je redko tema otroških slikanic) in slikarsko zelo zanimivih ilustracij.

Žirija slikanico nagraduje s **posebnim priznanjem za inovativno likovno interpretacijo**.

Slavko Pregl: *O fantu, ki je lepo pozdravljal*. Ilustracije Marjan Manček. Mladinska knjiga, 2020. (Zbirka Velike slikanice).

Slikanica *O fantu, ki je lepo pozdravljal* je ponovno povezala pisatelja Slavka Pregla in ilustratorja Marjana Mančka. Knjiga tvori odličen besedilno-illustratorski monolit in presune s svojo čistostjo, v kateri ni ničesar preveč. Vse je preprosto in blago, prinaša popolnoma običajen vsakdan, ki očara s toplino, drobnimi pozornostmi in občutenjem za svet, ki nas obkroža.

Pregl k mlademu bralcu pripelje počitniško jutro, v katerem je celo čas malo ustavljen in si lahko zato privoščijo ponovljen sprehod po isti poti. Predstavi mu dedka in vnuka Tarasa, ki je ravno dovolj velik, da se lahko sam odpravi na potep in radovedno spremlja dogajanje na tlakovanih ulicah. Ob vsakem mimobežnem postanku, ki je povezan z enim od akterjev, se ponovi isti vzorec in zamaknjenost rutine. Nanju opozori pisateljevo domiselno stopnjevanje, ki s ponavljajočim se zaključkom »Tarasa sploh ni opazil« nakazuje na ponavljanje vzorca in pričakanje, da bi nekje pa le moralo biti drugače. Ker ni, se deček po kratkem premisleku ponovno odpravi v mestece in zgodijo se vnovična osrečena srečanja z učinkovitimi

besedno-pomenskimi poigravanji in prepleti, ki k ljudem prinesejo dobro jutro in dober dan ter dobro novico posladkajo z dobrim sladoledom.

Tudi likovno je slikanica prepričljiva in je polna drobnih izrisov Mančkovih domislic, ki na *Tej ulici 21* in okoli nje budijo radovednost za mnoge detajle in razrešitve. Že na naslovnici se ilustrator poigra s pozitivnim in negativnim prostorom. V knjigi zaživijo piranske ulice, izmenjujejo se perspektive, skorajda slišimo poletne korake in utrip, občutimo mimohodje in postanke bližin. Med modrino morskih spojnih listov, sonca, ki napoveduje veselje, in dedkovega ponosa v kepici jagodnega sladoleda je ves čas svetlo čutiti razpoloženje in sporočilo slikanice »Kako lepo je, če se ljudje med seboj pozdravljamo. V mestu takoj posije sonce, čeprav se po nebu potikajo oblaki.« Zaradi oblikovanja, besedila, ilustracije in izbora pisave je knjiga tudi odlična slikanica za samostojno začetno branje.

Milan Dekleva: *Mala Alma na veliki poti*. Ilustracije Huiqin Wang. Mladinska knjiga, 2020. (Zbirka Velike slikanice).

Slikanica Avtorja Milana Dekleve in ilustratorke Huiqin Wang je pomemben poklon Almi Karlin, »svojevrstni

ustvarjalki, pisateljici, poliglotki, svetovljanki in svetovni popotnici«. Njeni postanki s poti med letoma 1919 in 1927 so položeni v prvoosebno pripoved in vključujejo Almine misli in občutja, ki jih niza v zanimivem sosledju in ravno v pravem obsegu, da zmorejo tako pri mladem kot pri odraslem bralcu predramiti vedoželjnost, dodatno iskanje informacij in nadaljnje raziskovanje. Zaradi dvojezičnosti slikanice, ki vzporedno zveni v slovenščini in kitajščini, in zaradi prepoznavne ilustratorke so morda tudi vsebinske povezave s Kitajsko opaznejše. Simbolno je v ilustraciji knjiga prepletena s prenosnim pisalnim strojem erika, ki je Almo Karlin spremljal ves čas potovanja, nanj pa je natipkala tudi vsa svoja poglobljena dela. Ta element je izhodišče knjige in njegove tipke so sanje in podstat Alminim korakom. Ob njih se zdi, kot bi slikanica ne pozabila tudi drobnih spominkov, ki jih je ta izjemna ženska skrbno pošiljala s potovanj, niti ne barv njenih izrisov in popotnih skic, občutij, preizpraševanj, čudenj, radovednosti in trpkosti. Da se nam je z Almo Karlin na to pot lažje odpraviti, nas ilustratorka k njej povabi s podobo fotografije in nas ob koncu varno postavi k njeni vrnitvi v rodno Celje, ki je v hipu tudi naša vrnitev v stvarnost – k njenemu spomeniku in k možnosti obiska njenih zbirk in njenih slovenskih domov.

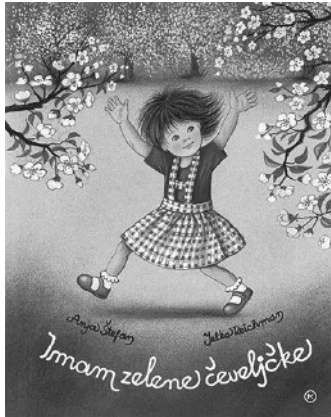
Slikarka Huiqin Wang se je s svojimi ilustracijami že zasidrala v slovenski kulturni spomin. V svojih podobah združuje vzhod in zahod. Najmočnejša je v oblikovanju prizorov s potezami čopiča, v katerih se soočata človeška figura in okolje. V tej knjižici sta to njena interpretacija popotnice Alme in pokrajine dežel z njenih potovanj.

Slikanica *Mala Alma na veliki poti* je vrhunska, sporočilno močna in sveža slikanica zamaknjenosti, vsesveta in poguma. Prinaša del življenja Alme Karlin in snop stvarnih informacij, ki

jih tankočutno prepleta z ilustracijo in z Almino mislijo: »Pisanje spominov je zame kot dihanje in bitje srca.«

Anja Štefan: *Imam zelene čevljičke.*

Ilustr. Jelka Reichman. Mladinska knjiga, 2020 (Zbirka Velike slikanice).

Anja Štefan in ilustratorica Jelka Reichman sta uveljavljen in priljubljen ustvarjalni tandem. Njune slikanice *Lešniki, lešniki, Lonček na pike, Sto ugank, Še sto ugank in Sadje z naše ladje* so posvojili mnogi mladi bralci, saj jih že več let spoznavajo tudi v vrtec in šolah. Veliko avtoričinih pesmi je tudi uglasbenih.

Besedila v slikanici *Imam zelene čevljičke* prinašajo mnoge pesničine prepoznavne lastnosti, kot so npr. radoživost otrok in živali, občudovanje narave, pravljичna motivika, zaupanje v možnost boljšega sveta, ritmična lahkotnost in melodičnost verza, ki vzpostavlja dialog z ljudskim izročilom ... Pesmi s svojimi motivno-tematskimi in slogovnimi značilnostmi nagovarjajo predvsem majhnega otroka, s svojim večplastnim sporočilom pa so hkrati naslovniško odprte, saj ponujajo tudi razmisleke o nekaterih temeljnih bivanjskih vprašanjih (npr. o delu in svobodi, minevanju, medgeneracijski povezanosti, staranju, dragocenosti izkušenj, sprejemanju drugih in drugačnih).

Med besedili Anje Štefan in Jelke Reichman vlada harmonija. Slikarka zna oblikovati podobe otrok, živali in rastlin, ki so ljubke in prefinjene hkrati. Njene ilustracije odlikujejo risarska spretnost, izjemna barvitost, občutek za mnoge podrobnosti, kompozicijska usklajenost in vživetje v besedilo. Desetletja ustvarjanja je ilustratorica zvesta svojemu prepoznavnemu slogu, ki je ne dela izjemne le pri nas, ampak tudi v svetu.

Žirija meni, da slikanica, ki je kot knjižna celota zelo skrbno in estetsko oblikovana, predstavlja dragoceno slovensko klasiko, ki vedno znova prepriča in očara.

Helena Kraljič: *Strašni Karlo.* Ilustr.

Tina Dobrajc. Morfem, 2020.

Slikanica, ki sta jo ustvarili pisateljica Helena Kraljič in ilustratorica Tina Dobrajc, je sporočilno aktualna. Izpostavlja posameznikovo željo in potrebo, da bi ustrezal stereotipnim predstavam neke skupnosti, kar pa ga zaradi lastnih pričakovanj in pričakovanj drugih notranje hromi, v družbi pa osamlja. Živalska pravljica, ki v bistvu zrcali naše medsebojne odnose, v prvem delu upoveduje avtoritativno, celo strašljivo junačenje krokodila Karla pred drugimi živalmi, v nadaljevanju pa se izteče v pomirjujoč in zgovoren konec: šele ko se Karlo ne

trudi več biti to, kar mu karakternost ne ustreza, se notranje osvobodi, naveže prijateljske vezi z drugimi živalmi in zadovoljen spozna, da sta bila njegov strah in igranje izbrane vloge nepotrebna, saj »niti ni tako slabo, če nisi strašen, grozen in pošasten.«

Tino Dobrajc poznamo predvsem kot slikarko velikih skrivnostnih platen. V hladne gorenjske pokrajine slika odraščajoča dekleta. Njene slike v nas zbujejo neugodje in nas hkrati usodno privlačijo. Zelenih horizontov se spomnimo iz njenih velikih podob, risbe v slikanici *Strašni Karlo* pa so povsem drugačne. Živali so spretno upodobljene, a so najprej simpatične. Pri uporabi barve je pokazala veliko slikarsko veščino, saj je skoraj izključno z uporabo kromoksidno zelene in zemeljskih tonov ustvarila bogat barvni prostor, v katerem oživijo in bivajo njene afriške živalice.

Utemeljitev so pripravili člani žirije: Ciril Horjak, Maja Logar in Darka Tancer-Kajnih.

Svečane prireditve s podelitvijo nagrad zaradi epidemioloških ukrepov ni bilo, nominirani avtorji, ilustratorji in založbe so plakete prejeli po pošti.

1000 UND 1 BUCH 2019

Osrednje teme strokovnih prispevkov štirih števil avstrijske revije *1000 in 1 knjiga* iz leta 2019 so: delo, umetnost, črno in nebo.

Prispevki s tematiko o delu v **prvi številki** so razdeljeni na tri sklope, in sicer na delo, opisano v zgodbah oz. knjigah, na delo avtorjev, da knjiga nastane, in na delo s knjigo samo.

Peter Rinnerthaler v prispevku *Jobs wie aus dem Bilderbuch?! (Zaposlitve*

kot iz slikanice?!) na nekaj slikaniških primerih pokaže, da je delo v sodobnih slikanicah prikazano realno, ljudje danes opravljajo delo, ki je povezano z nevarnostjo, kot na primer reporterji z vojnih področij, opravljajo delo, ki je težko in premalo cenjeno, kot je to v gradbeništvu, ali opravljajo delo, npr. v prodaji, za katerega niso zainteresirani. Prav zadovoljnih in veselih voznikov avtobusov tudi v slikanicah ni več veliko.

V prispevku *Keinen Bock auf Arbeit?* (Nobenega veselja do dela?) Thorsten Strübe ugotavlja, da je v sodobni mladinski literaturi na nemško govorečem območju sicer nekaj vsebin, ki so povezane z delom, vendar bi morali tej tematiki posvetiti večjo pozornost in poglobljenost, predvsem temi mladostniki in delo, saj naj bi bili mladostniki, ki seveda niso vsi gimnazijci, bolj neposredno vključeni v delovne procese. Za svoj prispevek je analiziral mladinska dela, ki so prejela ali se potegovala za nagrado Heinrich-Wolgast-Preis, ki se od leta 1986 podeljuje vsaki dve leti mladinskim knjigam, s tematiko dela.

Jana Sommeregger meni, da je potrebno še marsikaj izboljšati tudi glede vloge spola pri delu v knjigah za otroke, kar komentira v prispevku *Wasserfeste Damen, waschechte Kerle* (Vodoobstojne ženske in pralni možaki).

Silke Rabus v prispevku *Einmal wuscheln ...* (Kodranje ...) piše o frizerskem poklicu in friziranju, kar se pogosto pojavlja v slikanicah. Izbrala je nekaj slikanic, v katerih je frizer človek, stranke pa so živali, ali pa je tudi frizer sam ena od živali. Ideje za pričeske so seveda človeške.

Nicole Kalteis je v slikanicah našla pomanjkljivosti v prikazu pedagogov v vrtcih. Večinoma so vzgojitelji-ce skoraj neopazni, jih sploh ni ali pa je njihova vloga omejena na opozarjanje in jim praviloma manjka toplina in humorja. V prispevku *Bezugspersonnen zweiter*

Wahl? (Pomembne osebe drugotnega pomena?) utemeljuje svoje mnenje na izbranih slikaniških primerih.

Tudi pisateljice so lahko literarni liki. Klaus Nowak je za svoj prispevek *Lern was Anständiges. Geh kellnern.* (Izuči se za kaj bolj zanesljivega. Pojdi za natakarka.) izbral nekaj novejših knjig, v katerih nastopajo avtorji kot pripovedovalci zgodbe o sebi ali imajo vlogo pripovedovalca zgodbe o neki drugi osebi ali pa imajo v zgodbi vlogo starša. V zgodbah izvemo veliko zanimivega o delu pisateljev in pisateljic in o odzivih njihovih družin in okolja na njihovo delo.

Zakaj pišejo oziroma ilustrirajo mladinske knjige, so razmišljali: švicarska ilustratorica in pisateljica Kathrin Schärer pravi, da se ji ideja utrne nenadoma in da jo delo kar pokliče; avstrijski scenarist in pisatelj Hannes Wirlinger nam odkrije, da si je želel pisati že v mladosti; avstrijska avtorica Sigrid Eyb-Greendobi dobi ideje za pesmi in zgodbe, ki jih tudi sama ilustrira, skoraj povsod (medtem ko hodi po hribih, se potepa po mestu, klepeta z znanci), za ustvarjanje pa je potrebno še vse dobro premisliti in potrebna je tudi disciplina; avstrijska pisateljica in ilustratorica Agnes Ofner pravi, da o vseh rečeh, ki se ji dogajajo, takoj razmišlja v zgodbah, zgodbe pa piše zato, ker jih ljudje potrebujemo; za nemško ilustratorico Birgit Antoni je ilustriranje knjig za otroke čudovit poklic, ki pa je tudi zahteven, saj je proces ustvarjanja povezan z vzponi in s padci.

Med uspešnimi in zadovoljnimi založniki je Barbara Kindermann, s katero se je pogovarjal Franz Lettner, in pogovor zabeležil v prispevku *Erfolg mit Hammertiteln* (Uspeh s paradnimi naslovi). Barbara Kindermann je v Berlinu ustanovila založbo Kindermann leta 1994. Začetki so bili težki, saj je imela premalo izkušenj, pa tudi konkurenca je bila huda. Vztrajala je pri ideji, da bodo izdajali knjige, ki bodo mlade bralce navduševale

za branje zgodb iz svetovne literature, in knjige o znamenitih osebnostih. Preboj na knjižnem trgu jim je uspel leta 2002 s knjigo *Faust*, ki jo je ilustriral Klaus Ensikat. Kvalitetne zgodbe, kvalitetni avtorji in dober tim sodelavcev so po njenem prepričanju porok za uspeh.

Leta 2003 ustanovljena založba Luftschacht Verlag, s sedežem na Dunaju, ki izdaja tudi knjige za otroke, dobro krmari v založniških vodah. Bralce si je pridobila z dobrim izborom knjig, ki jih izdaja. Lepo število pri njih izdanih slikanic in knjig za otroke je prejelo tudi avstrijsko nagrado za mladinsko literaturo. Peter Rinnerthaler se je pogovarjal z založnikom in arhitektom Jürgenom Lagerjem o programu in delu založbe in pripravil prispevek *Die Architektur des Verlegens* (Arhitektura izdajanja).

Avstrijska pisateljica Irmgard Kramer v prispevku *Wir haben uns gefunden* (Našle smo se) opiše svojo odlično izkušnjo v povezavi s knjižno agencijo Die Buchagenten, ki ji v znatni meri pomaga, da pridejo njene knjige do bralcev. Agencija poskrbi za založnika in ureja stvari, ki so za avtorja zamudne in neugodne, kot so sklepanje pogodb, računi, licence in drugo. Dobrodošli so tudi marsikateri nasveti s strani sodelavk v agenciji že v času, ko knjigo šele piše. Pisateljica priznava, da ji je prav agencija odprla vrata na knjižni trg.

Susanne Koppe, ustanoviteljica agencije za literaturo in ilustracijo Auserlesen – Ausgezeichnet (»Izbrano – odlično«) v Hamburgu, je v pogovoru s Franzem Lettnerjem: *Ein solidarischer Deal* (Vzajemno poslovanje) spregovorila o sebi in o delu agencije. S predhodnimi izkušnjami delovanja na različnih področjih, povezanih z mladinsko literaturo, si prizadeva pomagati avtorjem, ne le začetnikom, jim odpirati pot in jih spodbujati, da ne obstanejo na mestu (tudi če so doživeli uspeh), ampak, da se razvijajo in spoprijemajo z novimi izzivi. Njeno vodilo pa

so poštenu odnosi z vsemi partnerji, ki so udeleženi pri nastajanju nove knjige.

V reviji je še nekaj prispevkov, ki opišejo druga področja, povezana z mladinsko literaturo.

Simone Kremsberger v prispevku: *Arbeit in der Bibliothek ist Arbeit mit Menschen* (Delo v knjižnici je delo z ljudmi) opiše bistvene spremembe, ki so jih doživele v zadnjih desetletjih splošne knjižnice v Avstriji. Ustanove, kjer je bil poudarek na izposoji knjig, so se preoblikovale v informacijska, izobraževalna in kulturna središča, pa tudi družabna zbirališča, kjer je osnovna pozornost posvečena ljudem in njihovim potrebam. Nova tehnologija poslovanja, od nabave in strokovne obdelave knjig in sodobnih medijev do izposoje gradiva, informiranja ter delo z obiskovalci, povezovanje z vzgojno-izobraževalnimi ustanovami, kot so vrtci, šole, s kulturnimi ustanovami (kot so npr. galerije in muzeji), z izobraževalnimi ustanovami, ki nudijo jezikovno in poklicno izobraževanje za mlade in za odrasle, vključevanje v projekte za spodbujanje branja in še marsikaj, je podoba sodobne knjižnice in njenega strokovnega kadra.

V prispevku *Nach den Sternen greifen* (Segati po zvezdah) nam Renate Habinger in Barbara Schwarz predstavita hišo knjig za otroke, das Kinderbuchhaus v Schneiderhäuslu, kjer otrokom in njihovim staršem predstavljajo knjige, ki jih z besedami in slikami povedejo v neizmerno pester in vsebinsko bogat svet literature. Z raznimi prireditvami, kot so srečanja z avtorji, z razstavami, predstavami knjig in s predavanji, spodbujajo obiskovalce k branju.

Andrea Kromoser v prispevku *Unternehmen Familienlektüre* (Posredovanje literature za družine) pripoveduje Franzu Lettnerju o svojem delu, o posredovanju literature za otroke odraslim. Njena ciljna skupina so pedagogi, bibliotekarji in družine. Na seminarjih in delavnicah

svetuje in seznanja prisotne z mladinsko literaturo in jih ozavešča o tem, kako pomembne so v našem življenju knjige.

V obširni predstavitvi novejših mladinskih knjig je tudi informacija o nemški izdaji knjige Joanne K. Rowling *Die Märchen von Beedle dem Barden* (The Tales of Beedle the Bard. Zgodbe barda Beedla) z ilustracijami Lisbeth Zwerger.

Tema osrednjih prispevkov v **drugi številki** je posvečena umetnosti, posebej besedni in likovni umetnosti v knjigah za otroke in mladino. Avtorji prispevkov ob izbranih knjižnih primerih utemeljujejo svoje poglede na umetnost literature in ilustracije.

Svoj pogled na slikanico in knjižno ilustracijo kot likovno umetnost podajajo ilustrator Einar Turkowski ter založnika Suse Thierfelder in Hans Ten Dornkaat.

Silke Rabus, Anne Altzinger in Christine Pfeiffer-Ulm spremljajo in komentirajo, kako so posamezna likovna umetniška dela v slikanicah, tudi poučnih, prikazana že najmlajšim. Pa tudi to, da v muzejih niso razstavljene le umetnine, ampak so muzeji tudi kraji dogajanja različnih literarnih zgodb.

Ines-Bianca Vogdt v prispevku *Kunst über Kunst* (Umetnost o umetnosti) predstavi in opiše nekaj biografij umetnic in umetnikov v knjigah za otroke, in sicer biografije Fride Kahlo, Louise Bourgeois, Vasilija Kandinskega, Georga Baselitza, Andyja Warhola in Vincenta van Gogha.

Claudia Sackl v prispevku *Kunst in Bild und Text* (Umetnost v sliki in besedi) piše o načinih vključevanja vrhunskih likovnih del, kot so dela Diega Velazqueza, Hieronymusa Boscha, Pietra Bruegla in še nekaterih, v zgodbe za mlade, ki potegnejo bralca v njihov lasten notranji svet ali pa jim odstirajo pogled v druge svetove.

Ilustracija ima pomembno mesto tudi pri upodabljanju biblijskih zgodb. Heidi Lexe in Kathrin Wexberg sta za

prispevek *Bibelbilder* (Biblijske podobe) izbrali nekaj primerov ilustracij zgodb iz Starega in Novega testameta.

Nemška pisateljica in ilustratorica Antje Damm ima poseben pristop pri ustvarjanju svojih knjig, ki ga opiše v prispevku *Wie ein Bilderbuch entsteht* (Kako nastaja slikanica) in ga popestri še s slikami. Najprej se vedno loti izdelave makete prizorišča in nastopajočih, ob čemer se ji sprti porajajo ideje tudi za zgodbo.

Ilustrator Jens Thiele se v prispevku *Wie viel »Original« steckt im Bilderbuch?* posveča vprašanju originala pri slikanici. Ilustracije, ki jih umetnik naredi za slikanico, slikanica in njena izdaja v določeni nakladi, digitalizacija, ki je posegla tudi na področje ilustracije, sprožajo vprašanja o tem, kdaj govorimo o originalu in kakšno mesto ima v primerjavi z drugo likovno ustvarjalnostjo.

Anna Altzinger in Franz Lettner predstavljata nekaj zanimivih knjig, katerih vsebina je povezana z umetnostjo, posameznimi umetniki in z določenimi umetnostnimi obdobji. Lektorica, redaktorica in recenzentka Ela Wildberger pa pokaže po svoje zamišljeno razstavo slik, ki jih povezuje s knjižnimi teksti.

Med predstavitvami in ocenami novejših knjig je tudi knjiga *Zeichnen für ein Europa* (Risanje za eno Evropo) s slikami 45 ilustratoric in ilustratorjev pa tudi celoten projekt *Zeich(n)en für Europa* (Znak za Evropo), ki ga je opisal Markus Weber. Predstavljena je tudi knjiga *Rodrigo Raubein und Knirps, sein Knappe* (Rodrigo Raubein in Knirps, njegov oproda). Zaradi smrti Michaela Endeja je ostalo njegovo literarno delo o roparskem vitezu in njegovem oprodi nedokončano. Po več kot dvajsetih letih je zgodbo, po mnenju Tanje Lindauer uspešno, dokončal Wieland Freund. Knjiga je izšla leta 2019 pri založbi Thienemann iz Stuttgarta.

Predstavljene so knjige, ki so prejele avstrijsko nagrado za mladinsko

književnost oz. Österreichischer Kinder- und Jugendbuchpreis 2019. Nagrajene so bile:

Albert Wendt, Linda Wolfsgruber: *Henrikes Dachgarten* (Henrikin strešni vrt). Wien: Jungbrunnen 2018. O knjigi, namenjeni mladim od 9. leta starosti dalje, piše Marlene Zöhrer v prispevku *Magie der Spannung* (Magija napetosti).

Lilly Axter, Christine Aebi, Henrie Dennis, Jaray Fofana: *Ein bisschen wie du / A little like you* (Malo kot ti). Wien: Zaglossus 2018. Knjigo predstavlja Peter Rinnerthaler v prispevku *Bilderbuchdenkmal* (Slikaniški spomenik).

Jens Rasmus: *Das Nacht-Tier* (Nočna-žival). Wien: Nilpferd im G&G Verlag 2018. Slikanico predstavlja Christina Pfeiffer-Ulm v prispevku *Aus der Nacht ...* (Iz teme ...).

Irmgard Kramer: *17 Erkenntnisse über Leander Blum* (17 spoznanj o Leandru Blumu). Bindlach: Loewe 2018. Knjigo, namenjeno bralcem od 14. leta starosti dalje, predstavlja Jana Sommeregger v prispevku *Den Moment einkochen. Über drei Graffiti-Künstler im Jugendroman* (Vkuhati trenutek. O treh grafitih-umetnikih v romanu za mladostnike).

Naslovnice nagrajenih knjig, tako posameznih kot kolekcije, so objavljene na notranji strani naslovnice revije.

Tema **tretje številke** revije je črna barva. Radi jo uporabljajo nekateri slikarji in tudi ustvarjalci slikanic. Črna barva polti zaznamuje človeka prevečkrat še vedno negativno. S črno barvo je povezan strah. V temi podzemlja pa nastaja in se odvija tudi zanimivo novo življenje.

V zadnjih letih je med (v nemščino) prevedenimi knjigami za otroke in mladino bilo precej ameriških in angleških avtorjev. Vsebinsko so mnoge vezane tudi na tematiko rasne diskriminacije (opisujejo npr. nasilje belih policistov nad črnim prebivalstvom, spore med tolpami, povezanimi s kriminalom).

Claudia Sackl v prispevku *Jenseits der Hashtags* razmišlja o naraščajoči moči temnopoltih književnih oseb v sodobni mladinski literaturi in popkulturi.

Valerie Meinitzer v prispevku *Um das Leben laufen* (Tek za življenje) opiše tetralogijo (*Ghost, Patina, Sunny in Lu*) ameriškega pisatelja Jasona Reynoldsa. Skupina mladih tekačev (deklíc in dečkov) v zgodbah, ki jih prijateljsko povežejo, iščejo sami sebe ter svoj prostor v družini in družbi.

Kathrin Wexberg v prispevku *Man braucht ein Herz!* (Potrebno je srce!) predstavi uglednega in nagrajenega britanskega pisatelja Alexa Wheatla. Pisatelj ustvarja za mlade, ki sicer niso vneti bralci. S svojimi deli jim želi odpreti svet literature. Za svoje knjige je prejel že več nagrad, kar nekaj njegovih del je prirejenih tudi za druge medije.

V prispevku *Biographies of color?* (Življenjepisi temnopoltih?) Kathrin Wexberg piše o zastopanosti temnopoltih žensk v knjigah Francesce Cavallo in Elene Favilli *Zgodbe za lahko noč za uporniške punce* in *Zgodbe za lahko noč za uporniške punce 2* in v stripu Pénélope Bagieu *Neustrašne: portreti neuklonljivih žensk*.

V prispevku *Unbunte Illustration* (Akromatične ilustracije) piše Peter Rinnerthaler o sodobnih slikanicah, v katerih prevladujejo črno-belo-sivi toni, redko je dodana kakšna živa barva. Nekateri ilustratorji uporabijo več črne, drugi več bele, nekateri pa le odtenke sive, kot npr. mojster upodabljanja sivine Einar Turkowski.

Črno je močno prisotno tudi pri Harryju Potterju. Heidi Lexe, Claudia Sackl in Kathrin Wexberg, ki so tudi same naklonjene črni barvi, so v prispevku *The House of Black* (Družina Black) podale vpogled v medsebojne odnose v družini Black.

Tudi v ilustracijah Stefanie Harjes prevladujeta črna in siva barva. Čeprav

jo odgovorni v založbi nagovarjajo, da bi v ilustracije vnesla bolj pisano paleta barv, se ne ukloni in jih večinoma prepriča, da je uporaba črne pri njenem delu edina prava izbira. Pogovor z ilustratorico je objavil Franz Lettner v prispevku *Die schwarze Künstlerin* (Črna umetnica).

Julia Krokoszinski v prispevku *Omen, Rächer, Übeltäter* (Preroško znamenje, maščevalec, zločinec) opiše nekaj fantazijskih knjig, v katerih imajo pomembno vlogo vrane in krokariji, ki jih že od nekdaj povezujemo s temo, smrtjo in zlom.

Christina Pfeiffer-Ulm je pregledala nekaj otroških in mladinskih knjig, v katerih se mladi srečujejo s strahom, grozo, vampirji, zombiji in drugimi pošastmi, pa tudi s strahom pred boleznijo, pred invazijo tujcev, pred atomsko bombo, pred slabim v njih samih. Predstavila jih je v prispevku *Unterm Bett nichts Neues?* (Ni pod posteljo nič novega?).

Stripovskega in filmskega superjunaka Bathmana je zasledovala Anna Stemmann in v prispevku *Gangster, Gadgets, Gotham City* (Gangsterji, naprave, Gotham City) opisala mesta njegovega zadrževanja.

Kako fin, otipljiv, zanimiv in natančen učinek lahko umetnik doseže z izrezovanjem s škarjami ali z laserjem, je povezano s prepustnostjo svetlobe, pogleda in snovi. Ta filigransko občutljiv način omogoča poseben način pripovedovanja (od klasičnih pravljic, življenjepisov do poučnega opisa notranjosti človeškega telesa). Silke Rabus je izbrala nekaj slikanic in v prispevku *Cut!* (Rez!) opozorila na izjemne učinke z uporabo tehnike reza.

Zadnja, **četrta številka** tega letnika je posvečena nebesnemu svodu. Pogled v nebo ljudi že od nekdaj očara in jim vzbuja močna čustva. Umetniki, še posebej pesniki (tudi v poeziji za otroke in mladino), namenjajo mnoge verze luni, zvezdam in soncu, ki so lahko

prisposode za ljubezen, srečo, žalost, svetlobo, radovednost ... včasih pa nas tudi nasmejijo. O soncu, luni in zvezdah v poeziji piše Susan Keller v prispevku »*Ich sehe dein Herz sternem*« (»Tvoje srce vidim sijati z zvezdami«). Iz pesmi Else Lasker Schüler: *Moja ljubezenska pesem*, v prevodu Nika Grafenauerja).

V prispevku *Einmal Weltraum & zurück* (Nekoč vesolje & nazaj) opiše Alexander Pommer razvoj ZF literature in njene glavne predstavnike. Znanstvenofantastična literatura, ki je bralce številna leta vodila po vesolju, se danes vrača k dogajanju na Zemlji in zaskrbljenosti za njeno prihodnost. ZF je zelo priljubljena med mladimi bralci, ki ne prebirajo le mladinske ZF literature, ampak posegajo tudi po ZF knjigah za odrasle.

Navdušujoče ni le osvajanje vesolja, čudovito in enkratno je tudi rojstvo otroka. Ela Wildberger v prispevku *Und jedem Anfang wohnt ein Zauber inne, der uns beschützt und der uns hilft, zu leben* (Saj se v začetku vsakem nov čar skriva, in nam zvestó pomaga, da živimo. Iz pesmi: *Stufen /Stopnje/* Hermanna Hesseja, v prevodu Jožeta Udoviča) ob knjigah argentinske umetnice Isol – Marisol Mesente *Das Kleine* (Malček) in irskega avtorja Oliverja Jeffersa *Hier sind wir (Here we are – Tukaj smo)* razmišlja o posameznikovem prihodu na svet in o njegovem raziskovanju sveta.

Christina Pfeiffer-Ulm v prispevku *Ausserirdisch* (Zunajzemeljski) sledi srečanjem s tujci, popularnimi v literaturi in v drugih medijih. Pri otroških udeležencih so v zgodbah stvari enostavne, saj otroke vodijo radovednost, dobronamernost in prijaznost. Pri srečanjih odraslih z zunajzemeljskimi bitji pa se največkrat zaplete, saj ene in druge pogosto vodijo strah, negotovost in sovraštvo, kar lahko privede do vojn na Zemlji in v vesolju.

Simone Kremsberger v prispevku *Durch Tag & Nacht mit Hilda* (Podnevi

in ponoči s Hildo) opiše fantastični svet, ki ga ustvarja britanski avtor stripov Luke Pearson v seriji o deklici Hildi, ki ljubi naravo in ima čut za sožitje vseh živih bitij.

Thomas Mayerhofer v prispevku *Wie Sonne und Mond* (Kot sonce in luna) predstavi nekaj mladostniških romanov, v katerih so literarni liki tako zelo različni, kot sta različna sonce in luna, a so hkrati tudi močno povezani. Medsebojna različnost (telesna ali pa značajska) lahko dve osebi poveže, a tudi oddalji in včasih celo znova poveže.

Dolgoletna želja priti na Luno je lahko privlačna literarna tema. V prispevku *Die Reise zum Mond* (Potovanje na Luno) predstavi Heidi Lexe knjigo ameriškega ilustratorja in pisatelja Briana Selznicka *Die Entdeckungen des Hugo Cabret. Ein Roman in Worten und Bildern* (/The Invention of Hugo Cabret/. Odkritja Huga Cabreta. Roman v besedah in slikah), v kateri otroški literarni lik odkriva filmskega pionirja Georges-a Mélièsa.

S prebiranjem knjig, tudi poučnih, in s posredovanjem sodobnih medijev je tudi Peter Rinnerthaler nekoliko bolje spoznal Luno, kar je opisal v prispevku *Dem Mond näherkommen* (Približevanje mesecu).

Franz Lettner na vprašanje *Gibt es Leben auf Mond oder Mars?* (Ali je življenje na Luni ali na Marsu?) odgovarja pritrdilno, saj sta to spoznala dva otroka, prvi v slikanici Johna Hareja *Ausflug zum Mond* (Izlet na Luno) in drugi v slikanici Jona Ageeja *Ist da jemand?* (Je kdo tukaj?). Če si radoveden in če opazuješ z odprtimi očmi, odkriješ mala in velika čudesa, ki jih drugi ne morejo videti.

Marlene Zöhrer je izbrala nekaj poučnih knjig, ki so povezane z ekološko, s klimatskimi spremembami, segrevanjem, onesnaževanjem, biografijami aktivistov in aktivistk, kot je npr. Greta Thunberg. V prispevku *Sonnige*

Aussichten? (Sončni obeti?) ugotavlja, da izhaja veliko število poučnih knjig za mlade, ki se posvečajo skrbi za okolje in spodbujajo mlade, da se aktivno vključijo v ta prizadevanja.

Kako so ilustratorke Anke Kuhl, Jacky Gleich, Katrin Wiehle in Emma Chichester Clark v slikanicah upodobile porajajoči se dan ob sončnem vzhodu, moč opoldanskega sonca in umirjenost ob sončnem zahodu ali noč, obsijano z luno in zvezdami, ali pa spremembe svetlobe zaradi vremena, opiše Silke Rabus v prispevku *Im Laufe des Tages* (Čez dan).

Številne knjige priljubljene in večkrat nagrajene švedske pisateljice Frida Nilsson so prevedene tudi v nemški jezik. Leta 2019 je prejela nagrado za mednarodno mladinsko literaturo – James Krüss Preis für internationale Kinder- und Jugendliteratur. V pogovoru z Ines Galling v prispevku *Selbstbestimmt & aufrichtig* (Odločna & iskrena) spregovori o sebi

in o svojem delu, mladim poleg svetle plati pokaže tudi temno plat življenja in se zavzema za resnico in neodvisnost posameznika.

Med številnimi predstavitvami in ocenami novejših nemških in v nemščino prevedenih knjig za otroke in mladino je tudi več leposlovnih in poučnih knjig z vesoljsko tematiko in več predlogov za praznično, božično branje ob koncu leta. Priznana avstrijska ilustratorica Linda Wolfsgruber je v prispevku *Himmelkörper & Körperpuder* (Nebesno telo & puder za telo) opisala, kako z zvezdami, nočjo in mesecem ustvarja vzdušje božične zgodbe. Ljubitelje knjig pisatelja Michaela Endeja pa Heidi Lexe seznanja z novo izdajo knjige *Die unendliche Geschichte* (Neskončna zgodba), ki jo je na novo ilustriral Sebastian Meschenmoser in ki je 40 let po prvi izdaji izšla pri založbi Thienemann iz Stuttgarta.

Tanja Pogačar

AVTORJI V TEJ ŠTEVILKI

Jana Bauer, mladinska pisateljica, urednica pri KUD Sodobnost International, glavna urednica revije *Sodobnost*

dr. Tina Bilban, raziskovalka na Inštitutu Nove revije, literarna kritičarka, urednica in avtorica, predsednica Slovenske sekcije IBBY (Mednarodne zveze za mladinsko književnost) in članica mednarodne žirije za Andersenovo nagrado

Meta Cerar, prevajalka

Melita Forstnerič Hajnšek, novinarka v kulturni redakciji časnika *Večer*, publicistka

Boštjan Gorenc Pižama, prevajalec, pisatelj, komik, podcaster, igralec, raper

dr. Nada Marija Grošelj, samostojna prevajalka iz angleščine, latinščine in švedščine ter iz slovenščine v angleščino; kot zunanja sodelavka poučuje na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani

Barbara Hanuš, profesorica slovenščine in pedagogike, višja knjižničarka ter strokovna sodelavka revij *Ciciban* in *Cicido*, pisateljica in avtorica strokovnih člankov

Dragica Haramija, redna profesorica za področje mladinske književnosti na Filozofski in Pedagoški fakulteti v Mariboru, avtorica številnih znanstvenih in strokovnih člankov ter znanstvenih monografij, programska vodja festivala *Oko besede*

Marko Kravos, pesnik, pisatelj, prevajalec, publicist, predsednik Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS

Igor Karlovšek, pisatelj, scenarist in odvetnik

Vinko Möderndorfer, pesnik, pisatelj, dramatik, esejist, gledališki, filmski in televizijski režiser

Tanja Petrič, samostojna literarna kritičarka, prevajalka leposlovnih in humanističnih besedil in urednica, predsednica Društva slovenskih književnih prevajalcev

Tanja Pogačar, upokojena bibliotekarka, prva predsednica Slovenske sekcije IBBY

dr. Barbara Pregelj, raziskovalka, prevajalka, publicistka, urednica in založnica, pridružena profesorica na Fakulteti za humanistiko Univerze v Novi Gorici

Tatjana Pregl Kobe, umetnostna zgodovinarica, likovna kritičarka (veliko pozornost že desetletja namenja slovenski knjižni ilustraciji), esejistka, pesnica, pisateljica, publicistka, založnica

Vesna Radovanovič, mladinska knjižničarka, pravljíčarka, avtorica slikanic za najmlajše

Andrej Rozman Roza, pesnik, pisatelj, dramatik, režiser in igravec

Matija Stepišnik, odgovorni urednik časnika Večer

dr. Peter Svetina, pisatelj, pesnik, prevajalec, literarni zgodovinar, univerzitetni profesor

Igor Šinkovec, ilustrator, avtor risank in večpredstavnostnih (multimedijskih) programov in vsebin ter intermedijski umetnik

Bojan Tomažič, novinar časnika Večer

Petra Vidali, novinarka, urednica kulturne redakcije časnika Večer

Renata Zamida, diplomirana novinarka, filozofinja in splošna jezikoslovka z bogatimi izkušnjami na področju založništva, direktorica Javne agencije za knjigo R Slovenije

Petra Zemljič, novinarka časnika Večer

NAVODILA AVTORJEM

Rokopise, ki so namenjeni objavi v reviji *Otrok in knjiga*, avtorji pošljejo na naslov uredništva: **Otrok in knjiga, Mariborska knjižnica, Rotovski trg 6, 2000 Maribor.**

Za stik z urednico lahko uporabijo tudi el. naslov: darka.tancer-kajnih@mb.sik.si

Avtor naj besedilo obvezno priloži ime institucije, na kateri dela, in svoj domači ter elektronski naslov.

Če rokopis ni sprejet, urednica avtorja pisno obvesti.

Ob izidu revije dobi avtor 1 izvod revije in avtorski honorar.

Objava v reviji vključuje tudi objavo njene digitalne različice na spletnem portalu dLib.

Tehnični napotki:

Prispevki za revijo *Otrok in knjiga* so napisani v slovenščini, izjemoma po dogovoru z uredništvom v tujem jeziku. Pričakuje se, da so rokopisi, namenjeni objavi v reviji, jezikovno neoporečni in slogovno ustrezni. Dolžina razprave naj ne presega ene in pol avtorske pole, tj. 45.000 znakov, drugi prispevki pa naj ne presegajo 10 strani (20.000 znakov). V rubriki Polemika bomo objavili samo prispevke v obsegu do 5000 znakov. Razprave morajo imeti sinopsis (do 300 znakov) in povzetek (do 2000 znakov oz. do 1 strani). Sinopsisi bodo objavljeni v slovenščini, povzetki pa v angleščini (za prevod lahko poskrbi uredništvo). Rokopis je potrebno oddati v dveh na papir iztisnjenih izvodih (iztis naj bo enostranski, besedila naj bodo napisana v enem od popularnih urejevalnikov besedil za okensko okolje, v pisavi Times New Roman, velikost 12 pik z eno in pol medvrstičnim razmikom na formatu A4. Naslov članka in naslovi ter podnaslovi poglavij (zaželeno je, da so daljši članki smiselno razčlenjeni) naj bodo napisani krepko.

Citati med besedilom so označeni z narekovaji. Daljši navedki (nad pet vrstic) naj bodo odstavčno ločeni od drugega besedila (navednice tedaj niso potrebne) v velikosti pisave 10 pik. Izpusti so v navedku označeni s tremi pikami v poševnem oklepaju; na začetku in na koncu citata tropičja niso potrebna. Opombe niso namenjene citiranju literature, njihovo število naj bo čim manjše. Navajajo se tekoče. Zaporedna številka opombe stoji stično za ločilom. Literatura naj se navaja v krajši obliki samo v oklepaju tekočega besedila, in sicer takole: (Saksida 1992: 35). V seznamu literature navedek razvežemo

za knjigo:

Igor Saksida, 1992: *Mladinska književnost pri pouku na razredni stopnji*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

za del knjige:

Niko Grafenauer, 1984: Ko bo očka majhen. V: Jože Snoj: *Pesmi za punčke in pobe*. Ljubljana: Mladinska knjiga (Sončnica).

za zbornik:

Boža Krakar Vogel (ur.), 2002: *Ustvarjalnost Slovencev po svetu. Seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Zbornik predavanj*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik.

za članek v reviji:

Alenka Glazer 1998: O Stritarjevem mladinskem delu. *Otrok in knjiga* 25/46. 22–30.

V opombah so enote bibliografske navedbe med seboj ločene z vejicami:

Igor Saksida, *Mladinska književnost pri pouku na razredni stopnji*, Ljubljana, Mladinska knjiga, 1992, 35.

Na koncu vsake bibliografske enote je pika. Naslovi samostojnih izdaj so postavljeni ležeče. Zbirka je v oklepaju tik pred navedbo strani, založba se pri knjigah starejšega datuma opušča, prav tako tudi krajšava str. za stran. Pri zaporednem navajanju več del istega avtorja v seznamu literature ali navedenk namesto imena in priimka napravimo dva pomišljaja. Kadar na isto leto pride več del istega avtorja, letnici na desni stično dodajamo male črke slovenske abecede: 2003a, 2003b. Bibliografske navedbe naj bodo enotne.

VSEBINA

ČLANKI – RAZPRAVE

Barbara Pregelj, <i>Svetovna slovenska mladinska književnost</i>	5
Renata Zamida, <i>Strategije posredovanja slovenske otroške in mladinske književnosti na tuje trge</i>	16
Tanja Petrič, <i>Prevajanje slovenske mladinske književnosti in »podporni mehanizmi«</i>	23
Jana Bauer, <i>S polnimi jadri naprej na tuje trge</i>	38
Tina Bilban, <i>Andersenova nagrada: recepcija nagrajenih avtorjev in finalistov v slovenskem prostoru</i>	44
Nada Marija Grošelj, <i>Kaj vpliva na nastanek in življenje prevoda?</i>	61
Tatjana Pregl Kobe, <i>Zlate pravljice in njene krasne spremljevalke</i>	65

VEČERNICA

<i>Večernica 2020 za leto 2019</i>	76
Petra Vidali, <i>Andrej Rozman Roza: »V imenu domoljubja sesuvajo identiteto«</i>	78
Petra Vidali, <i>Igor Karlovšek: »Slovani so bili skriti v moji podzavesti«</i>	82
Bojan Tomažič, <i>Vinko Moedendorfer: »Naj bo več barv z več vsebine«</i>	86
Melita Forstnerič Hajnšek, <i>Boštjan Gorenc Pižama: »Med oponašanjem pukcev tudi kak nauk«</i>	89
Petra Zemljič, <i>Peter Svetina: »Če bi vsaj za praznik vstopili v ta svet«</i>	92

POGLED NA SVOJE DELO

Vesna Radovanovič, <i>Zgodilo se je v knjižnici</i>	94
---	----

ODMEVI NA DOGODKE

Dragica Haramija, <i>Jubilejno 25. Oko besede</i>	96
<i>Ob Nacionalnem mesecu skupnega branja 2020</i>	103

OCENE – POROČILA

Barbara Hanuš, <i>O svetu, ki se vrti kot deklica v zelenih čevljkah</i>	105
<i>Nagrada Kristine Brenkove za izvirno slovensko slikanico 2020</i>	107
Tanja Pogačar, <i>1000 und 1 Buch 2019</i>	112
<i>Avtorji v tej številki</i>	119
<i>Navodila avtorjem</i>	121

CONTENTS

TREATISES – ARTICLES

Barbara Pregelj, <i>World Slovene children's literature</i>	5
Renata Zamida, <i>Strategies of dissemination of the Slovene children's and juvenile literature to foreign markets</i>	16
Tanja Petrič, <i>Translating Slovene children's literature and "support mechanisms"</i>	23
Jana Bauer, <i>Full sail ahead to foreign markets</i>	38
Tina Bilban, <i>The Andersen Award: reception of awarded authors and finalists in Slovenia</i>	44
Nada Marija Grošelj, <i>What May Prompt and Foster a Translation?</i>	61
Tatjana Pregl Kobe, <i>Golden fairy tales and their lovely companions</i>	65

VEČERNICA

<i>The Večernica 2020 award for the year 2019</i>	76
Petra Vidali, <i>Andrej Rozman Roza: »On behalf of patriotism identity is being destroyed«</i>	78
Petra Vidali, <i>Igor Karlovšek: »Slavs were hidden in my subconscious«</i>	82
Bojan Tomažič, <i>Vinko Moedendorfer: »Let there be more colours with more contents«</i>	86
Melita Forstnerič Hajnšek, <i>Boštjan Gorenc Pižama: »Imitating pukies and a lesson here and there«</i>	89
Petra Zemljič, <i>Peter Svetina: »If we entered this world at least in holiday time«</i>	92

SELF-REVIEW

Vesna Radovanovič, <i>It took place in library</i>	94
--	----

RESPONSES TO EVENTS

Dragica Haramija, <i>The jubilee 25th Oko besede</i>	96
<i>Ob nacionalnem mesecu skupnega branja 2020</i>	103

REPORTS – REVIEWS

Barbara Hanuš, <i>The world which whirls like a little girl in green shoes</i>	105
<i>The Kristina Brenkova 2020 Award for the original Slovene picture book</i>	107
Tanja Pogačar, <i>1000 und 1 Buch 2019</i>	112
<i>Journal authors</i>	119
<i>Guidelines for contributors</i>	121

OTROK IN KNJIGA

108

Glavna in odgovorna urednica
Darka Tancer-Kajnih

Revijo je s finančno podporo Javne agencije za knjigo
založila Mariborska knjižnica

Za Mariborsko knjižnico
direktorica Dragica Turjak

Naklada 700 izvodov

Letna naročnina 17 EUR
Cena posamezne številke 7,5 EUR

